GÜVENLİK ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 *e-ISSN:* 2757-7716 Cilt / *Vol:* 27 Sayı / *Issue:* 1 Yıl / *Year:* 2025

GÜVENLİK ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 | **e-ISSN:** 2757-7716 | **Cilt**/Volume: 27 | **Sayı**/Isssue: 1 | **Haziran**/June: 2025

GÜVENLİK ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 • **e-ISSN:** 2757-7716 • **Yıl/Year:** 27 • **Cilt/Volume:** 27 • **Sayı/Issue:** 1 • Haziran/June 2025

Yayın Sahibi / Owned by

Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü adına

İmtiyaz Sahibi / Published by

Prof. Dr. Murat BALCI, Polis Akademisi Başkanı

Bilimsel Yayın Koordinatörü

Dr. Öğr. Üyesi Hande BİLGİN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Issuing Editor

Murat GÜNAY, 2. Sınıf Emniyet Müdürü

Yazışma Adresi / For Correspondence: Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü, Necatibey Cad: 108, 06580 Anıttepe - Çankaya - Ankara / TÜRKİYE Tel: +90 (312) 462 90 43
E-posta: guvenlikcalismalari@pa.edu.tr

Baskı: Polis Akademisi Başkanlığı Basım ve Yayım Şube Müdürlüğü Fatih Sultan Mehmet Bulvarı No:218, 06200 Yenimahalle, Ankara Sertifika No: 45724

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Editörden

Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nin son sayısını, siz değerli okuyucularımızla buluşturmanın memnuniyetini yaşıyoruz. Günümüzde güvenlik olgusu farklı alanlarda her dönemden daha fazla gündemde yer almaya başlamıştır. Bu doğrultuda güvenlik çalışmalarına kuramsal ve uygulamalı açılardan katkı sunmayı amaçlayan yedi özgün makaleye bu sayımızda yer verilmiştir.

Dergimizin "A Bibliometric Analysis of Demobilization, Disarmament and Reintegration" başlıklı ilk makalesi, Dr. Öğretim Üyesi Muhammed KARAKUŞ tarafından yazılmıştır. Söz konusu çalışma, son yirmi yılda DDR alanındaki akademik eğilimleri bibliyometrik analiz yöntemiyle inceleyerek alandaki tematik odakları, boşlukları ve geleceğe yönelik araştırma yönelimlerini ortaya koymaktadır.

Sayının ikinci makalesi, Doç. Dr. Uğur DEMİRCİ ve Recep ÇENGEL tarafından "Korkutma Yöntemiyle İşlenen İletişim Yoluyla Dolandırıcılıkla Mücadele: Polis Özel Güvenlik İş birliği" başlığı ile kaleme alınmıştır. Makale, Türkiye'de korkutma yöntemiyle işlenen iletişim yoluyla dolandırıcılığın önlenmesi amacıyla, Türk Polis Teşkilatı tarafından Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımı kapsamında polis ve özel güvenlik iş birliğine dayalı bir uygulama araştırmasını ele almaktadır. SARA modeli çerçevesinde yürütülen bu çalışmada, söz konusu iş birliği sayesinde 48 dolandırıcılık vakasının engellendiği ve özel güvenlik görevlilerinin suç önleme sürecindeki katkısının etkileri ortaya konulmaktadır.

Dr. Öğretim Üyesi Tuğba AYDIN HALİSOĞLU'nun "Avrupa Birliği ve Akıllı Sınırlar: Sınır Yönetimi ve Güvenlik Üzerine Bir İnceleme" başlıklı makalesinde, Avrupa Birliği'nin 2015 sonrası terör saldırılarıyla hız kazanan sınır güvenliği stratejilerini ve yapay zekâ destekli akıllı sınır uygulamaları göç ve güvenlik bağlamında analiz edilerek Avrupa Birliği'nin temel haklara dair endişelere rağmen güvenlikleştirme odaklı Kale Avrupa vizyonunu sürdürmesi ele alınmaktadır.

Dr. Öğretim Görevlisi Abdullah ÇELİK tarafından kaleme alınan "Gelişmişlik ve Ekonomik Durumlarına Göre Kentlerde Suç Eğilimleri ve Muhtemel Sebepleri" başlıklı makale, kentleşmenin yol açtığı yapısal sorunların suç oranlarını artırdığını ve kent güvenliği ile suç arasındaki ilişkinin toplumsal güvenlik politikaları ve şehir planlaması açısından kritik bir öneme sahip olduğunu ele almaktadır.

"Bilginin Kıymetlendirilmesinde Düşünmenin Rolü: İstihbarat Analizi ve Eleştirel Düşünme" başlıklı makale Hasan GÜL tarafından yazılmış olup istihbarat analizinin bir düşünme süreci olduğunu vurgulayarak eleştirel düşünmenin istihbarat ürününün kalitesini belirleyen temel unsur olduğundan ve analizcinin bu becerisini geliştirme sürecinden bahsetmektedir.

Bu sayının altıncı makalesi Arş. Gör. Şükrü Can ÖZTÜRK tarafından kaleme alınan "Drone As First Responder (DFR) Sistemleri: Tanımı, İşleyişi, Uygulama Örnekleri ve Türkiye'deki Uygulanabilirliğine Yönelik SWOT Analizi"dir. Bu makale; DFR sistemlerini, çok boyutlu olarak inceleyerek

Türkiye'deki uygulanabilirliğini SWOT analiziyle değerlendirmekte ve DFR'nin kamu güvenliği ve afet yönetiminde stratejik bir dönüşüm potansiyeline sahip olabileceğini değerlendirmektedir.

Dr. Fatih DİKEN tarafından kaleme alınan "21. Yüzyıl Yetkinlik Çerçeveleri Işığında Liderlik Becerilerinin İncelenmesi: Polis Amirliği Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme" başlıklı bu makalede, uluslararası çerçevelerde tanımlanan 21. yüzyıl liderlik yetkinlikleri eğitim bilimleri perspektifinden ele alınmakta ve bu yetkinliklerin polis amirliği eğitimi açısından taşıdığı önem vurgulanmaktadır. Çalışmada, tematik analiz sonucunda öne çıkan dokuz liderlik yetkinliği ile bu yetkinliklere karşılık gelen otuz iki beceri alanı, polis amiri eğitim müfredatlarının yapılandırılmasında fayda sağlayacak kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.

Dergimizin bu sayının hazırlanmasında emeği geçen tüm yazarlarımıza ve değerlendirme sürecine katkı sunan hakemlerimize teşekkür ediyoruz. Güvenlik çalışmalarının yalnızca akademik bilgi üretimiyle sınırlı kalmayıp aynı zamanda uygulayıcılar ve karar vericiler için de yol gösterici olacağına inanıyoruz. Bu inançla, önümüzdeki sayılarda güvenlik olgusunu her yönüyle ele alan özgün çalışmaları okuyucularımızın istifadelerine sunmayı sürdüreceğiz.

Prof. Dr. Şenol YAPRAK

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Year: 27 Volume: 27 Issue: 1 June 2025 p.2-29 Article Type: Research
Received Date: 19.01.2025 Accepted Date: 04.06.2025

A Bibliometric Analysis of Demobilization, Disarmament and Reintegration

Muhammed KARAKUŞ*

Abstract: The Disarmament, Demobilization, and Reintegration (DDR) process is critical in helping post-conflict societies transition from violence to peace and stability. This study conducts a comprehensive bibliometric analysis of DDR research over the past two decades, using data from the Scopus database. Analyzing 1,211 publications, the study identifies key trends, thematic focuses, and gaps in the field. It reveals that themes such as reintegration, peacebuilding, and transitional justice are prominent, while gender perspectives and regional case studies are increasingly incorporated. Despite the breadth and heterogeneity of research in this field, significant gaps remain, especially about differentiated consideration of region-specific obstacles and the introduction of interdisciplinary approaches. Moreover, the study offers a roadmap for future research, emphasizing the need to integrate local contexts, ensure sustainable development, and adapt DDR programs to changing conflict dynamics. The findings provide a deeper understanding of DDR's role in global security and development, guiding those working in this field.

Keywords: Theoretical Frameworks, Critical Analysis of Disarmament, Demobilization, Reintegration, DDR, Bibliometric Analysis

* Asst. Prof., Adıyaman University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration, m.karakus@adiyaman.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0078-8603

Güvenlik Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Yıl: 27 Cilt: 27 Sayı: 1 Haziran 2025 s.2-29 Makale Türü: Araştırma
Makalenin Geliş Tarihi: 19.01.2025 Makalenin Kabul Tarihi: 04.06.2025

Silahsızlanma, Terhis ve Yeniden Entegrasyon Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz

Muhammed KARAKUŞ*

Öz: Silahsızlanma, Terhis ve Yeniden Entegrasyon Süreci (DDR), çatışma sonrası toplumların şiddetten barış ve istikrara geçişinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada; son yirmi yılda DDR alanındaki araştırmalar kapsamlı bir şekilde bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmiş ve Scopus veri tabanından elde edilen veriler kullanılmıştır. 1.211 yayının analiz edildiği araştırmada; alandaki temel eğilimler, odaklanılan temalar ve boşluklar ortaya koyularak yeniden entegrasyon, barış inşası ve geçiş dönemi adaleti gibi temaların ön planda olduğu, aynı zamanda toplumsal cinsiyet perspektiflerinin ve bölgesel vaka çalışmalarının alan yazınına giderek daha fazla dâhil edildiği gösterilmiştir. Ek olarak araştırmaların genişliği ve çeşitliliğine rağmen alan yazınında, bölgelere özgü engellerin ayrıntılı bir şekilde ele alınması ve disiplinler arası yaklaşımların tanıtılması konusunda önemli eksiklikler bulunmaktadır. Bu çalışmada; yerel bağlamların entegre edilmesi, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ve DDR programlarının değişen çatışma dinamiklerine uyarlanması gerekliliği ön plana çıkarılarak gelecekteki araştırmalar için bir yol haritası sunulmaktadır. Bulgular, DDR'nin küresel güvenlik ve kalkınmadaki rolüne ilişkin daha derin bir anlayış sağlayarak bu alandaki araştırmacılara bir rehber hükmündedir.

Anahtar Kelimeler: Kuramsal Çerçeveler, Silahsızlanma, Terhis ve Yeniden Entegrasyon (DDR) Sürecinin Eleştirel Analizi, Bibliyometrik İnceleme

* Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, m.karakus@adiyaman.edu.tr , ORCID: 0000-0003-0078-8603

Introduction

For centuries and across all corners of the world, many people have taken up arms to fight injustice, achieve democracy or freedom, or overthrow tyranny. At other times, motivations have been less noble, driven by self-interest or malicious intent, such as those of paramilitary groups, territorial conquests, or armies that have turned against their unarmed populations. Regardless of intent, the use of weapons invariably results in destruction, displacement, fear, desires for revenge, and deep-seated hatred. The overall impact is always negative, making the cessation of arms and their silence a celebrated opportunity for reconciliation, reconstruction, and healing from the wounds of conflict.

No conflict is eternal. Ceasefires are declared, hostilities cease, and peace agreements are signed. At this stage, those who wielded weapons must hand them over to the appropriate authorities, often followed by their destruction. For ex-combatants, surrendering a weapon is a challenging and emotional act, symbolizing the end of one chapter and the beginning of another. One major challenge for post-war societies is persuading ex-combatants to lay down their arms and reintegrate into civil society (Banholzer, 2013, p. 1). To facilitate this transition, Disarmament, Demobilization, and Reintegration (DDR) initiatives, as well as security sector reform (SSR), have become pivotal to both national and international endeavours (Greene & Rynn, 2008; Von Dyck, 2016) aimed at stabilizing post-conflict societies and fostering sustainable development (Dorussen, 2022; Herrera & Peña, 2022a).

The Disarmament, Demobilization, and Reintegration (DDR) process is commonly set in state-centered theoretical frameworks of post-conflict reconstruction that emphasize the reestablishment of the state's monopoly of violence (Bailes et al., 2006). This has been faulted for ignoring community-based paradigms with emphases on local agency and social cohesion (Munive & Stipitate, 2015). Institutionalist models—emphasizing structural stability—and human security frameworks—which emphasize people's well-being—are theoretically opposed throughout the DDR literature. The controversies surrounding these issues are valid, but insufficiently examined in the bibliometric analysis, which will capture trends without rigorously examining their theoretical basis. By tracing the dominance of themes such as reintegration and transitional justice, this research discovers patterns and considers the underlying epistemological presumptions that prioritize some research concerns over others.

DDR is a process where individuals or groups willingly relinquish their weapons, detach from military structures, and transition to stable civilian lives within their communities (Hansen, 2020; Striuli, 2012; Subedi, 2018b, 2018a; Von Dyck, 2016). It is a temporary and limited set of measures focused on the DDR of one or more armed groups consisting of armed individuals, their supporters, and

their families, with the overall objective of restoring the state's monopoly on the use of force (Bailes et al., 2006).

Reintegration, nonetheless, is not just logistical implementation, but a critical component of sustainable peacebuilding and conflict resolution. Effective reintegration reduces the possibility of recidivism by responding to the economic, social, and psychological needs of ex-combatants, hence promoting social cohesion (Banholzer, 2013; Humphreys & Weinstein, 2008). In Colombia, for example, reintegration initiatives that emphasize vocational training and community integration have led to decreased rearmament (Alonso et al., 2018). Conversely, reintegration failures—e.g., a lack of livelihood assistance—can reignite grievances, de-legitimizing peace accords (Muggah, 2009). Thus, DDR must be integrated into broader conflict-resolution structures, with the vision of seeing former combatants transition from perpetrators to stakeholders in peace.

In this sense, DDR processes establish the groundwork to safeguard and sustain communities where ex-combatants can live as law-abiding citizens while laying the foundation for communities to be protected and maintained where former combatants can live as law-abiding citizens. It is important to remember that DDR cannot stop violence or settle disputes independently (OSFU, 2011, p. 4).

DDR evolves with each conflict, adapting lessons and methods to unique situations (UN, 2021). Early DDR programs primarily focused on disarmament and reintegration but later expanded to include processes like repatriation, resettlement, community violence reduction (CVR), and countering violent extremism (AU, 2018). Today, DDR programs are context-specific and encompass a broad spectrum of activities, all potentially relevant to the complex situations faced by conflict-affected societies (OSFU, 2011).

Disarmament involves collecting, registering, and destroying all weapons, ammunition, and explosives held by non-state armed groups and often by civilian populations (Spear, 2013). It refers to non-state actors' voluntary surrender of weapons (e.g., rebel groups, terrorist organizations, or militias), although it may also involve coercion (Herrera & Peña, 2022a; Muggah, 2012; Spear, 2013). Disarmament is both symbolic and practical, aiming to establish a foundation for peace by eliminating tools of violence. Decisions made during this phase influence the reintegration of combatants, the dissolution of militias, and the establishment of a peaceful political and social order (Levin & Miodownik, 2016; Munive & Stepputat, 2015).

Meanwhile, demobilization refers to the formal and controlled disbandment of militants in armed groups. The term "disbandment" is also sometimes used. This phase is implemented in two stages: the first involves temporarily disarming militants/militias in designated areas or centers (Dzinesa, 2017; Herrera & Peña, 2022b; Rolston, 2007). The second stage provides support packages to those demobilized, also known as "Reinsertion." It refers to the aid provided during the transition phase to address the basic needs of former militants/militias and their

families, such as food, shelter, healthcare, short-term education, and temporary employment (Spear, 2013). It serves as a precursor to long-term reintegration efforts.

Reintegration, in contrast, is a long-term, sustained socio-economic development process. It includes granting permanent employment and income opportunities to those who served in conflicts as armed militants or militias and transferring them to civilian status (Maringira, 2018). Foreign fighters—individuals who fight in conflicts outside of their own countries—face unique reintegration challenges due to their transnational identities and perceived illegitimacy within local contexts. They differ from local fighters, as they face heightened stigma, legal challenges, and exclusion from DDR processes upon return (Derksen, 2014). For instance, returning foreign fighters to Iraq and Syria were consistently stigmatized, increasing the risk of remobilization (Shesterinina, 2020). This validates the need for individualized psychosocial care and international collaboration in DDR processes. It is a national duty and a component of a nation›s overall development agenda, even though it frequently calls for sustained outside support. With external backing (from the UN, NATO, and the EU, among other international organizations), DDR is the most popular model, particularly in nations that have experienced protracted civil wars and state collapse (Mumford, 2021). UN peacekeeping missions, which design and implement context-specific DDR programs for members of armed groups, are the leading international mechanisms for executing DDR initiatives (Sugito & Anam, 2022; UN, 2021). Whether these efforts occur before or after a conflict, its portfolio of tools provides practical strategies for successfully implementing peacekeeping missions.

Several factors influence the effectiveness of DDR programs. First, DDR planning can and should begin long before peace is achieved (Humphreys & Weinstein, 2007). Switzerland provided two years of demobilization support to a Mozambican planning unit in Mozambique before the peace. When a peace deal was signed, there was a ready supply of people who knew the issues, could communicate in the language, and had established connections throughout the nation (Alden, 2002). As a result, they could help with the DDR program's execution. This planning unit was believed to be crucial to the program's success (Knight, 2008). Identifying the rebel factions, deciding who qualifies as a combatant and is entitled to benefits, determining how the parties will define and monitor the disarmament, demobilization, and reintegration program, estimating the number of combatants and weapons, and planning the division of labour between the government and external agencies are all concrete tasks that can be accomplished at this time (Muggah, 2009).

Secondly, the question of who is involved in the DDR process is crucial. Local non-governmental organizations, grassroots organizations, international non-governmental organizations, communities, UN agencies, international financial

institutions, bilateral donors, and, of course, combatants, former combatants, and their relatives are among the actors involved in DDR programs (Muggah, 2009; Spear, 2013). As national ownership is crucial to the success of the process, the appropriate role of rebel groups and the national government in the development and implementation of DDR programs is a key concern (Knight & Ozerdem, 2004). It is essential to distinguish between national ownership and government ownership, even though this implies that the national government must often be the primary actor in creating and carrying out DDR policies (Herrera & Peña, 2022b). The government runs the real risk of taking advantage of this chance to strengthen its hold on power at the expense of civil society and organizations engaged in armed resistance, thus planting fresh grievance seeds (Colletta et al., 2010). For instance, corrupt officials may utilize funds intended for DDR initiatives to further their personal political goals (e.g., by purchasing support, rewarding loyalists, undermining opposition parties, or giving preference to specific groups like ethnic or religious communities) (Alden, 2002). However, it is impossible to undervalue the role of government authority in maintaining stability (Ball, 2006).

The third point is the integrated strategy. DDR initiatives must be a component of a comprehensive national recovery plan. This plan should include measures for justice and reconciliation, economic growth, security sector reform, and the resettlement and reintegration of former combatants, internally displaced people, and refugees (Humphreys & Weinstein, 2007; Muggah, 2009). Acknowledging the significance of this task and the fact that many of the obstacles to DDR program implementation have implications for the more extensive recovery process is achieved by incorporating DDR into the overall recovery strategy. This tactic allows communities, the government, and former combatants to take ownership (Knight & Ozerdem, 2004). The success of DDR ultimately depends on economic expansion and job creation, even though it has implications for the nation's security situation (Alden, 2002; Spear, 2013). Ex-combatants need to be able to support themselves through legal means (Ball, 2006). However, demobilization and the long-term reintegration of combatants are complex tasks because high unemployment rates are prevalent in post-conflict societies (Knight, 2008).

The fourth point to be taken into consideration is the training programs. A DDR program's effectiveness is frequently evaluated by its training initiatives (Muggah, 2009; Spear, 2013). However, training is not a magic bullet. It is possible that ex-combatants who have fought their way through most of their adolescence and adulthood have very low educational attainment, and in the short time that they receive training, not much training can be given (Humphreys & Weinstein, 2007). Most people think of training as improving one's chances of finding work. However, as demonstrated by the experience in Mozambique, most ex-combatants could not secure employment in the field where they received their training (Alden, 2002). This exemplifies the necessity of training programs sensitive to community needs and legitimate or potential employment opportunities. Surveys

of the labour market and demographic profiles of former combatants are the most effective ways to accomplish this. It is also crucial to include the community and former combatants in the design of reintegration programs to guarantee their applicability (Herrera & Peña, 2022b; Uvin, 2007).

The last point is the public information campaign. Campaigns to raise awareness are a great way to help with implementation. These should emphasize the advantages that will be enjoyed by former combatants and the communities where they settle, and they can start before the actual DDR program (Muggah, 2009). The Mozambican experience amply demonstrates the value of widespread information campaigns. In that nation, the DDR program stipulated that many former combatants would be reattached to the newly formed army. However, the number of recruits was significantly below the target (Alden, 2002). It was discovered that many former combatants thought they would not receive compensation for their service because soldiers were not compensated during World War I. These misconceptions could have been dispelled by a well-planned public education campaign. Despite its positive intentions, context-specific approach, broad activities, and continuous evolution to meet new conflict scenarios, DDR has not effectively resolved every conflict situation.

To prevent violence, which at the individual level means preventing the demobilized and reintegrated individuals from relapsing into illicit actions or recidivism, referring to "activities undertaken by demobilized individuals outside the law systematically and without regard to whether they are linked to illegal armed groups (Humphreys & Weinstein, 2007)." It is important to note that demobilized individuals who relapse into criminal acts are often called 'rearmed' or 'remobilized.' In this perspective, levels of recidivism serve as one of the mechanisms to evaluate the success or failure of DDR programs, at least in terms of their goal to reduce violence. In other words, the reintegration phase is also marked by shortcomings (usually called spoilers) and poorly designed or inappropriate projects. Six factors that may lead to recidivist behaviour can be highlighted.

The first involves economic reasons related to the lack of opportunities that create poverty, unemployment, and lack of benefits, which, combined with elements like greed—especially where natural resources (such as diamonds, timber, or even narcotics) are abundant—lead former combatants to relapse into illegality.

The second factor is the lack of physical security, as the high levels of vulnerability of demobilized individuals may lead them to organize and rearm themselves with former comrades or in new factions to meet their protection needs (Collier & Sambanis, 2005). In other words, in many cases, disarmament is not complete, and a large number of weapons remain in the hands of ex-combatants or end up in the hands of others. For instance, in Côte d'Ivoire, the process failed due to small arms continuing to circulate in substantial numbers, with no clear visibility

of their exact quantity. The third factor is the lack of political participation, which may be interpreted by the demobilized as marginalization or the loss of status they held while fighting (Muggah, 2009). A fourth element is the lack of social acceptance, which is tied to losing social prestige once combatants are stripped of their weapons and ranks (Humphreys & Weinstein, 2007). To fill this void, the demobilized may reaffiliate with an illegal group that restores their former status. Add to this the stigma and prejudice they face from the civilian population, which often sees them with resentment and hatred for the atrocities committed but also with envy for the aid they receive as part of these processes, especially in the case of victims (Kalyvas, 2006).

The fifth factor involves spoilers, or peace disruptors, who are leaders, parties, or even armed groups whose power and interests are affected by negotiations or the resulting agreements. It is possible to see spoilers arise only during a peace process and/or after a peace agreement when their political objectives or interests are not represented, and they then seek to highlight these by opposing peace efforts using both nonviolent and violent means (Stedman, 1997). Finally, the absence of the state is identified as a recurring situation in almost all countries where conflicts have occurred due to institutional weakening typically following war, which impedes the provision of minimum living conditions and leads to the emergence of recidivist practices (Uvin, 1999).

In the case of Tajikistan, the low level of spoiler activity can be attributed to the effective incentives provided to former commanders and mid-level leaders (Shesterinina, 2020). These individuals were included in ministries working on security issues or the armed forces, continuously enjoying high political and social status and strengthening trust relations. However, spoiler groups formed by former commanders emerged due to the perception of being politically marginalized and the regional context of drug trafficking and conflict. In the cases of Sierra Leone and Congo, mid-level commanders are crucial for the rearmament of armed groups (Díaz et al., 2018; Kilroy, 2015; Pauletto & Patel, 2010). They are the ones who organize it, intermediating between low-ranking ex-combatants and the "entrepreneurs of violence (Marriage, 2012; Shepherd, 2012; Wilén, 2013)". In Afghanistan, the DDR process left ex-combatants without social guidance; the severing of their former commanders and the fragmentation of their troops made them vulnerable to remobilization by other armed groups – in this case, the Taliban (Derksen, 2014).

Peacebuilding after a conflict has historically not gotten the attention it merits. In addition to being the most challenging aspect of the process known as DDR, the reintegration of former combatants has the most significant influence on the likelihood of a lasting peace. Programs for disarmament and demobilization may be more consistent and coherent due to the structure and content of UN peacekeeping missions. Still, reintegration programming has been left up to a variety of actors. Given the discontinuity in programming and implementation, it is unclear whether referring to DDR as a continuum is feasible. Although full reintegration of former

combatants is still lacking in many post-conflict nations, effective DDR is a key component of long-term peacebuilding and conflict prevention (Banholzer, 2013).

Research Purpose and Methodology

This study aims to analyze publications related to DDR in scientific research and contribute to future studies through bibliometric analysis. This method is a quantitative approach used to examine information sources, identifying the countries where studies on a specific topic have been conducted, the issues addressed, the authors, and the connections among those authors. These methods are crucial for researchers to see all relevant information about studies on a given topic within a framework, enabling the insights gained to guide future research. Since access to information is becoming easier and production is growing, this method allows researchers to comprehensively analyse the multitude of studies on a topic and their interconnections.

Through bibliometric analysis, statistical evaluations of works or publications can be conducted, allowing the opportunity to monitor developments in a particular field. Additionally, this method offers the ability to compare countries, institutions, and schools of thought. Bibliometric analysis methods also include analysing the cited works using approaches like co-citation, co-word lists, and bibliographic coupling to identify commonalities in citations, ultimately generating a citation index (Cobo et al., 2011: 1382). In the reviews conducted, no bibliometric study on DDR was found in either international or national research. The absence of a similar study and the potential to provide significant contributions to researchers who will conduct DDR studies related to communication in the future increase the importance of this study. Bibliometric study data can be obtained from various databases, including Web of Science (WoS), Scopus, EMBASE, Dimension, and ProQuest. A search for the keywords ‘disarmament, demobilization, and reintegration’ revealed 121 studies on WoS and 34 on ProQuest. Consequently, data was gathered from Scopus, which reported 1,211 publications.

Biblioshiny was chosen for its adaptability and ability to produce dynamic visualizations over time. Biblioshiny, a bibliometric software under R Studio developed by Aria and Cuccurullo (2017), was used to categorize the data by various variables.” Basic information about the data, including the number of publications by year, the number of citations to publications, the number of publications by author, author information (h-index, citation counts, publication year), the distribution of authors by institution, the countries of authors, the number of publications by country, the number of citations by nation, the total number of citations to publications, the most commonly used keywords, the network of coincidence of keywords, the thematic map, and information on thematic transformation, can be retrieved using this program.

Results and Discussions

The documents in the databases are categorized under the following document types: research article, review article, early access article, conference paper, editorial, book chapter, and others (conference note, letter, book review, and correction).

Figure 1: Study Data Selection and Filtering

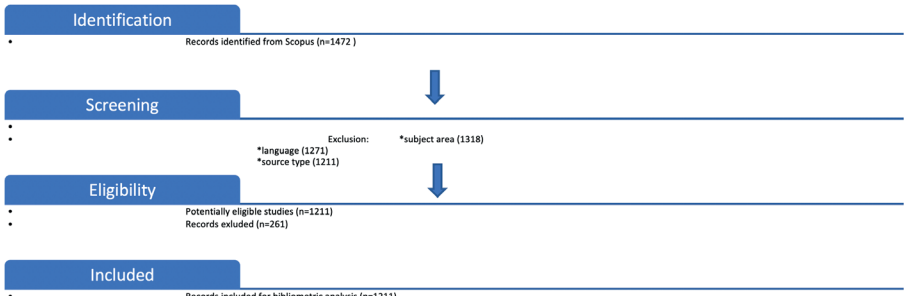

The scanning process was carried out in the following order:

- In the Scopus database, the phrase "disarmament, demobilization and reintegration" was searched using quotation marks as a fixed phrase, and the document search was conducted under "All fields."
- As a result of the search, 1,472 scientific studies were identified.
- Subsequently, filters were applied by selecting "Social Sciences" under subject areas, "English" as the language, "Article" and "Books" as the document type, and "All years" for the period.
- After filtering, a total of 261 publications were excluded, leaving 1,211 publications.
- Following a general review, it was deemed appropriate to use the remaining 1,211 publications for this study.

The data set provides a comprehensive basis for investigating research trends, collaboration patterns, and thematic focuses. The dataset consists of 1,211 documents that serve as the primary corpus for the bibliometric analysis, indicating it is a moderate-sized dataset suitable for identifying trends and patterns. The study examined using bibliometric methods to address the following questions and guide future research on the topic:

- What has the distribution of studies on DDR (Disarmament, Demobilization, and Reintegration) been over the years?
- In which fields are the reviewed studies concentrated?
- Which journals are most focused on studies related to the concept?
- How are studies on the concept distributed across countries?
- What is the distribution of keywords used in the studies?
- How are the authors of the studies distributed according to citation counts?

Notably, there has been a decrease in publications over time, as evidenced by the 2.73 percent drop in the annual growth rate of publications. This might indicate that funding, interest, or the topic's applicability has decreased. With 1,482 authors, the corpus demonstrates a high level of scholarly research participation. There are many independent research endeavours in the field, as evidenced by the 615 authors who contributed to single-authored publications. International collaboration is present in about 17–51% of publications, indicating moderate interdisciplinary engagement and global research networking.

Most publications are written by individual authors or small teams rather than by large groups working together, with an average of 1.57 co-authors per document. Additionally, 1,639 distinct keywords were found, illustrating the topical diversity and thematic focus of the dataset. The literature is mostly new, but not entirely new, as evidenced by the average age of the literature, which ranges from 7 to 71 years, indicating the continued relevance and depth of themes in the narrative. The average number of citations per document, between 15 and 19, indicates a relatively high citation frequency. This means that the scientific community positively evaluates and values the publications in this dataset. Despite a declining publication rate, the subject remains relevant and influential, as evidenced by the moderate level of international collaboration and the relatively high average number of citations.

Figure 2: Topic Dendrogram

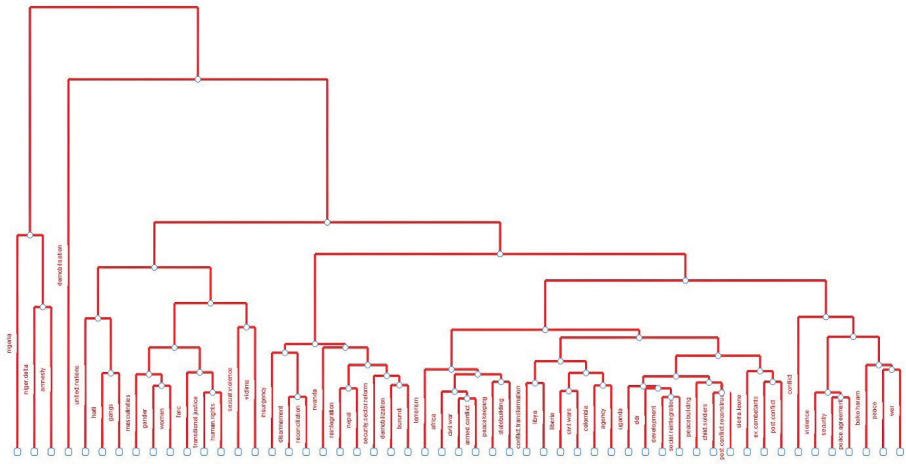

Dendrograms are essential for understanding the complex dynamics underlying peace and conflict studies, providing information about overarching themes, regional patterns, and new research areas. They help identify features that need further research or develop interdisciplinary perspectives to understand and deal with conflicts.

They clarify how core concepts relate by classifying terms into categories based on co-occurrence or semantic similarity. One of the prominent assemblages contains topics related to conflict and security, including terms like “conflict,” “violence,” and “peace agreements,” which are relevant to understanding negotiation and stability in unstable regions. Another critical category refers to post-conflict processes and reconciliation, characterized by terms such as “transitional justice,” “victims,” and “human rights,” indicating the importance of healing and justice within these communities.

Clusters also emphasize disarmament, demobilization, and reintegration (DDR), which are essential for averting future violence. Regional analyses are indicated by terms such as “Colombia,” “Uganda,” and “Nigeria,” underscoring the significance of particular historical and cultural frameworks. Moreover, gender aspects are accentuated through terms like “gender,” “women,” and “sexual violence,” demonstrating the differential impacts of conflicts on men and women and the influence of gender in peacebuilding initiatives.

Finally, the cross-cutting themes linking development, peacebuilding, and rehabilitation show how the socio-economic factors and conflict are interlinked, meaning that challenges like poverty and inequality cannot be dealt with in isolation from security concerns.

Table 1: Factorial or Principal Component Analysis

Documents	dim1	dim2	contrib	TC	Cluster
chesterman s, 2004, you, the people the u n, transitional adm, and state-build	0.18	0.18	0.00	542	1
wood ej, 2008, annu rev polit sci	0.12	0.12	0.00	366	1
utas m, 2005, anthropol q	0.12	0.12	0.00	355	1
humphreys ma, 2007, j confl resolut	-0.07	-0.07	0.00	250	1
betancourt ts, 2010, soc sci med	0.00	0.00	0.00	209	1
drumbl ma, 2012, reimagining child soldiers in int law and polic	0.12	0.12	0.00	186	1
annan j, 2011, j confl resolut	-0.02	-0.02	0.00	165	1
pouligny b, 2005, secur dialogue	-0.10	-0.10	0.00	163	1
kruk me, 2010, soc sci med	0.10	0.10	0.00	162	1
waldorf l, 2012, soc leg stud	0.14	0.14	0.00	125	1

The table analyses key documents relevant to peacebuilding, conflict resolution, and transitional governance, likely derived from a factorial or principal component analysis. The first column lists the documents, providing authors, publication years, and titles. These documents include influential works such as "Chesterman S, 2004, You, The People: The UN, Transitional Adm, and State-Build," which focuses on transitional administration and state-building efforts led by the United Nations. Other notable entries include studies on child soldiers, conflict resolution, and socio-political aspects of post-conflict recovery, such as "Drumbl MA, 2012, Reimagining Child Soldiers in Int Law and Polic" and "Wood EJ, 2008, Annu Rev Polit Sci."

The dimensional representation, as shown in columns labelled "dim1" and "dim2," indicates how each document aligns along two thematic or conceptual axes. These dimensions could represent different analytical perspectives or thematic categories extracted from the dataset. Documents with positive or negative values on these dimensions are positioned accordingly, suggesting varying degrees of relevance or alignment with these themes.

The "contrib" column, which denotes each document's contribution to defining the dimensions, shows low values (e.g., 0.00). This suggests that the dataset is diverse, and no single document overwhelmingly influences the thematic clustering. Instead, the contributions are more evenly distributed across the analyzed works.

The scientific importance of each document is shown in the "TC" column, which shows the total number of citations it has received. For example, "Chesterman S, 2004" has the highest number of citations (542), highlighting its importance in the field. Some documents have fewer citations but contribute significantly to the thematic groupings. Finally, the "Cluster" column shows that each document belongs to the same cluster (Cluster 1). This clustering suggests a thematic focus potentially related to international interventions, peace efforts, and post-conflict governance. These works are brought together in a corpus of literature that addresses similar opportunities and challenges in global peace and conflict studies. The analysis provides a structured perspective on foundational research in peace and conflict studies, how it contributes to understanding post-conflict transitions and governance, and insightful information on thematic connections between these works.

Figure 3: Three-field Plot

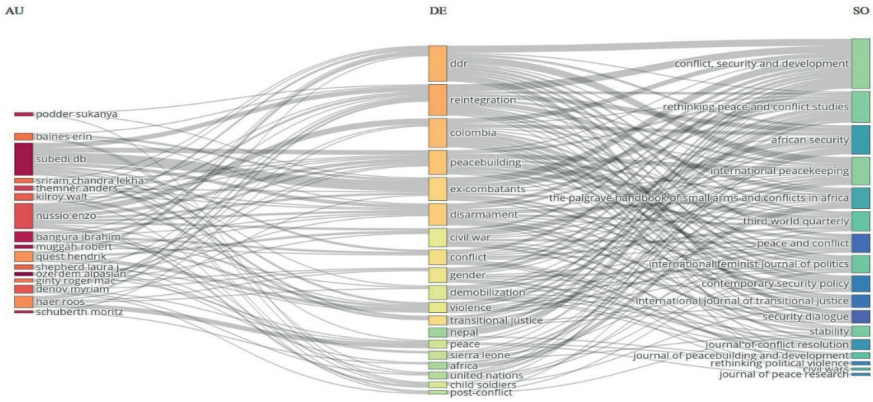

The three-field plot illustrated in the image presents a detailed bibliometric visualization, revealing the intricate connections among research subjects, authors, and sources in the realm of post-conflict studies, peacebuilding, and associated disciplines. By correlating these elements, the visualization underscores the main themes and contributions within the field, offering valuable insights into academic patterns and intellectual landscapes.

Authors (AUs) who have contributed significantly to the literature are listed in the left-most column. Poddar Sukanya, Schubert Moritz, Muga Robert, and Sriram Chandra Lekha are well-known names featured. These authors have made significant contributions to many subfields, as is evident from their association with numerous themes and descriptors. For example, Muggah Robert's connections with topics such as the GDR and peacebuilding highlight his disarmament and post-conflict reconstruction expertise. In contrast, authors such as Shepherd Laura J. connect with issues such as gender, studying the relationship between gender and conflict dynamics.

The descriptors (DE) offer comprehensive keywords that classify the research focus in the centre of the plot. The terms "peacebuilding," "violence," "disarmament," "post-conflict," "transitional justice," and "Colombia" all convey the breadth and depth of the research. From geographical case studies like Colombia to thematic areas like child soldiers and the function of international organizations in transitional justice procedures, these descriptors highlight the variety of subjects covered in the field. The research's journals or sources, including Conflict, Security and Development, Journal of Peace Research, and Third World Quarterly, are listed in the rightmost column. Some sources, such as African Security and International Peacekeeping, are strongly associated with particular authors and keywords, indicating that they concentrate on specialized areas of the field. Journals that are highly multidisciplinary or essential to the field are marked by sources with more connections. For instance, Conflict, Security,

and Development cover a wide range of research subjects, which makes it an essential forum for academics studying peace and security concerns.

The plot reveals a highly interconnected scholarly ecosystem where authors, topics, and journals overlap extensively, reflecting the interdisciplinary nature of conflict studies. Specific terms like "peacebuilding" and "DDR" are recurring central topics, reflecting their foundational role in the field. Terms like "Nepal," "Sierra Leone," and "child soldiers" highlight the inclusion of case studies and specific groups in the literature, adding depth to broader theoretical discussions. The range of journals, from *African Security* to the *International Feminist Journal of Politics*, demonstrates the diverse ideological and geographical perspectives contributing to the field. This visualization provides a practical overview of the relationships between key players, concepts, and publication platforms, offering insights into the central themes and trends in peace and conflict research.

Figure 4: Lotka's Law

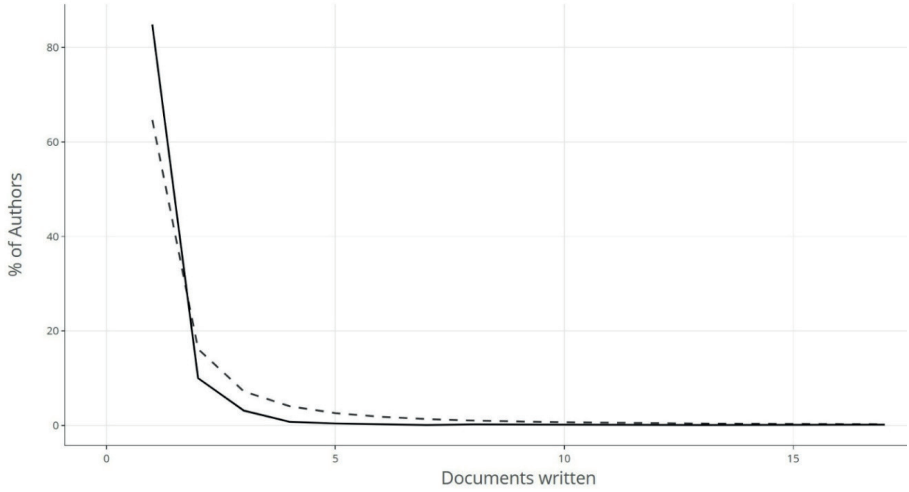

This graph illustrates Lotka's Law, which describes the productivity distribution among authors in a given field. The x-axis represents the number of documents authors write, while the y-axis shows the percentage of authors contributing to that number of records. The graph begins with a high rate of authors contributing only a single document (over 80%). This aligns with Lotka's Law, which states that most contributors in a field are occasional authors. As the number of documents increases, the percentage of authors decreases sharply, forming a long tail. This indicates a small subset of highly productive authors responsible for a significant proportion of the output. A small number of highly productive authors are used in an excessive amount of research. This questions the variety of scientific viewpoints and the dangers of becoming overly dependent on particular people or organizations. It emphasizes how competitive academia is, with only

a tiny percentage achieving consistently high productivity. Understanding this distribution can help organizations support early-career researchers and sporadic contributors to increase innovation and productivity.

Figure 5: Trend Topics

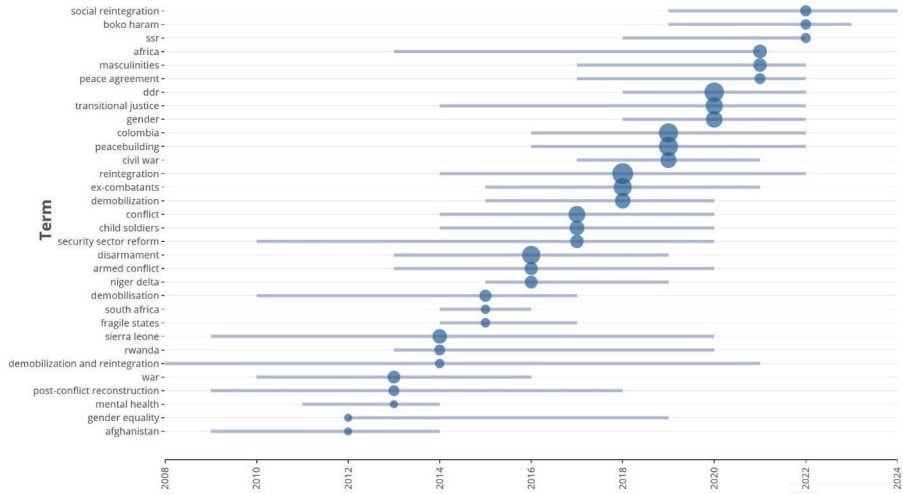

Key terms associated with conflict, peacebuilding, and post-conflict reconstruction are shown in this bibliometric figure along with their temporal trends from 2008 to 2024. Denser clusters of dots indicate times of increased research activity or discourse, while the timeline for each term shows its emergence and ongoing relevance.

Importantly, concepts like "social reintegration," "gender," and "peacebuilding" have received constant attention in recent years, indicating a continued interest in inclusive post-conflict recovery and long-term peace on a global scale.

Region-specific terms like "South Africa," "Colombia," and "Rwanda" draw attention to localized research, while more general subjects like "gender equality" and "mental health" indicate a move toward incorporating social factors into conflict resolution techniques. New phrases like "fragile states" and "Boko Haram" reflect the problems of non-state actors and regional instability today.

Overall, the figure highlights how academics are increasingly focusing on incorporating different viewpoints into frameworks for peacebuilding and post-conflict reconstruction.

Figure 6: Most Relevant Authors

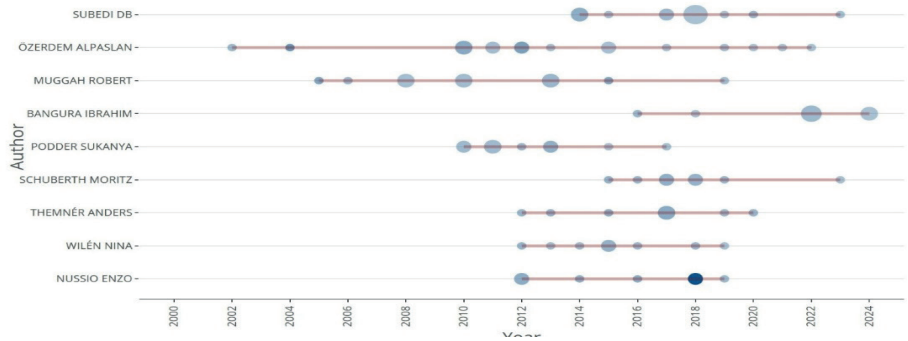

An informative timeline of academic productivity for several authors from 2000 to 2024 is presented in this visualization, which highlights differences in research contributions and their significance. The publications or contributions of each author are represented by dots on their timeline; the size of the dots indicates the relative volume or importance of the author's work in a particular year. With a consistent flow of work spanning several years, authors like Alpaslan Özerdem and Robert Muggah exhibit exceptional consistency, underscoring their enduring impact and fruitful careers in their respective fields. On the other hand, authors such as Ibrahim Bangura and Sukanya Podder exhibit a sporadic productivity pattern, where their outputs, albeit less frequent, suggest a specialized or focused research approach.

The graph also identifies notable activity peaks; Alpaslan Özerdem has several noteworthy years of high production. Nussio Enzo shows a clear productivity spike around 2018, indicating significant or well-known work during that time. Some writers, like Wilén Nina, have also shown a lot of activity recently, which suggests that their fields of expertise are becoming or remaining relevant. Furthermore, gaps in some authors' timelines suggest potential lulls in academic activity that could be related to changes in research focus, career transitions, or other professional changes. Some authors' overlapping periods of productivity suggest possible thematic alignments or collaborations within the academic community. Given the circumstances, this timeline not only shows trends in individual productivity but also offers a more comprehensive view of the dynamics of research contributions, assisting in identifying prominent experts in the field and up-and-coming researchers who are starting to establish themselves. To understand academic trends, build partnerships, and allocate resources to areas of active and significant research, institutions, publishers, and researchers can all benefit greatly from this information.

Figure 7: Co-occurrence Network

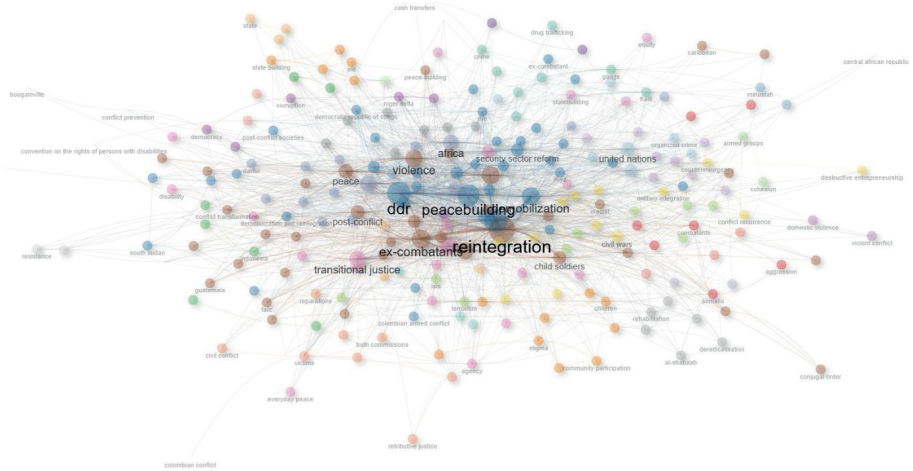

This graphic illustrates the connections between important words or ideas found through bibliometric analysis. An informative summary of the main ideas and connections found in post-conflict and peacebuilding literature is given by this co-occurrence network. Nodes with larger text are the main themes. Reintegration is the most common term in the network, as evidenced by its size. According to this, "reintegration" is a significant theme in the literature examined, most likely concerning the DDR procedures after a conflict. Terms like 'foreign fighters' have tenuous links to core DDR themes (e.g., 'reintegration,' 'peacebuilding'), reflecting limited scholarly attention to this cohort in the literature. Other keywords that emphasize post-conflict reconstruction and peace initiatives are peacebuilding, Colombia, disarmament, and DDR. The nodes represent thematic areas or commonly co-mentioned topics and are arranged into discrete color-coded clusters.

The green cluster indicates post-conflict reconstruction and reconciliation themes, emphasizing reintegration, disarmament, ex-combatants, and reintegration. Terms such as "Colombia," "gender," and "transitional justice" are included in the blue cluster, indicating studies specific to the region, especially Colombia, and topics such as the gender dimensions of justice and conflict. The orange cluster includes terms such as "Africa," "Liberia," "peace," and "conflict," reflecting a geographic focus on African conflicts and peacebuilding efforts. Terms such as Nigeria, Niger Delta, and Boko Haram are included in the purple cluster, highlighting issues that only affect conflicts and insurgencies in Nigeria. The red cluster contains terms such as Haiti, nation-building, and peacekeeping, indicating discussions of international peace operations and nation-building efforts. Lines connecting the nodes indicate relationships or co-occurrences between terms.

Closer connections around central nodes such as “reintegration” and “peacebuilding” indicate that these issues are discussed in detail in the context of various sub-themes such as gender, child soldiers, and civil war. The emphasis on countries such as Colombia, Liberia, and Nigeria and the use of terms such as “Niger Delta” and “Haiti” indicate that the literature includes case studies and region-specific analyses. The term Boko Haram refers to the increased attention on terrorism and insurgency in Nigeria, particularly the Niger Delta. The network also touches on broader issues such as transitional justice, human rights, institutions, and security sector reform, illustrating the multifaceted nature of post-conflict research.

The visualization suggests a significant scholarly focus on post-conflict reintegration and the challenges of peacebuilding in various contexts, particularly in Colombia and parts of Africa.

While the thematic map indicates regional and conceptual concentrations, these reflect deeper theoretical tensions in DDR scholarship. The bibliometric analysis reveals a high concentration on reintegration (Figure 7), which aligns with institutionalist theories framing ex-combatants as stakeholders in state-building. This concentration has the effect of marginalizing critical theories dealing with structural inequality or bottom-up agency. For instance, the underrepresentation of gendered perspectives (8% of keywords alone) reflects a broader theoretical lag: DDR studies have been slow to take up feminist critiques of militarized masculinity(Shepherd, 2012). Similarly, the co-clustering of “Colombia” and “peace agreements” (Figure 8) reflects a bias toward cases where state institutions are preserved, both reflecting and reinforcing a theoretical bias toward top-down solutions in contexts where they are feasible. On the other hand, areas characterized by fragmented governance (e.g., Syria) are overlooked, implying that state capacity-centered theoretical frameworks might inadvertently exclude environments in which non-state actors prevail.

Figure 8: Thematic Map

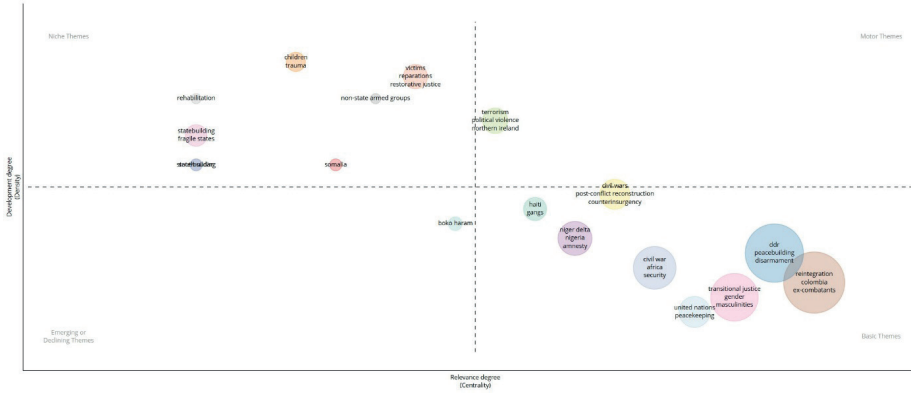

Thematic map displays the distribution of themes in a bibliometric analysis based on their centrality (horizontal axis) and density (vertical axis). This thematic map provides a strategic roadmap for understanding the structure and dynamics of research in post-conflict studies. It highlights core areas while also identifying opportunities for further exploration.

Motor Themes are on the Top Right. High-density, High-central themes are well-developed and essential for structuring the field. DDR**,** peacebuilding, and reintegration dominate and are central to the field. Their position highlights the importance of post-conflict recovery strategies, particularly in disarmament and reintegration. Basic Themes are at the Bottom Right. Low Density and High Centrality are foundational topics in the field but are not as internally developed. These topics may represent specific case studies that are not central to the research field. Themes like Reintegration, Colombia, and Ex-combatants. They are central to understanding post-conflict studies but may require further nuanced exploration. Emerging or Declining Themes are at the Bottom Left. Low Density, Low Centrality themes are either emerging, in their infancy, or declining in relevance. Examples are Somalia and Boko Haram. Niche Themes are at the top Left. High Density and low Centrality are highly specialized topics that are well-developed but have limited connection to the broader research fields such as Rehabilitation, Statebuilding, Fragile States, and Children/Trauma. These may represent focused areas of research that do not overlap heavily with other broader themes.

Themes related to specific locations, such as Colombia, Nigeria (Niger Delta), and Haiti, indicate a regional focus within the literature. These themes have varying levels of centrality and density, as Colombia is an essential yet crucial theme, while Somalia and Boko Haram are less central.

Figure 9: Most Globally Cited Documents

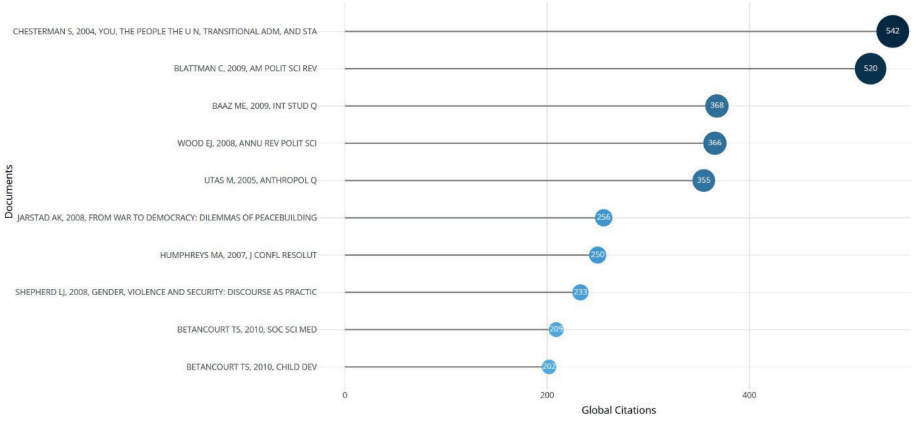

This visualization represents the most globally cited documents in the context of bibliometric analysis. It illustrates the top-cited publications regarding global citation count, highlighting their influence and relevance within the academic field. Each data point includes the author(s), year of publication, title (abbreviated), and the total number of global citations. The number of citations indicates how fundamental the papers are to particular subfields, such as political science, anthropology, international relations, and post-conflict studies. The topics cover various subjects, including gender and security, the functioning of international organizations, peacebuilding tactics, and child development in post-conflict societies. These books are essential for anyone interested in conflict and peacebuilding from various disciplinary perspectives. Most works published between 2004 and 2010 indicate that this period was particularly fruitful for laying the groundwork for fundamental research in the field. This is likely due to the dynamics of the post-Cold War era and the significant international interventions of the time. The continued citation of these works indicates their applicability to current research and their continued use.

Chesterman S.'s 2004 essay "You, the People, the United Nations, the Transitional Rulers, and the Government" is the most cited work, with 542 citations. His high number of citations attests to his significant contribution to the debate on the role of the UN and transitional governments in state-building and governance. Blattman, C. (2009) accounts for 520 citations and appeared in the American Political Science Review; this research delves into post-conflict scenarios and related socio-economic challenges and is recognized for its empirical contributions within political science and development studies. Contributions from scholars like Baaz ME. (2009) with 368 citations and Wood EJ. (2008), with 366 citations, showcases significant insights into international studies and political analysis, addressing issues surrounding armed conflicts, peacebuilding, and political dynamics. Utas M. (2005), with 355 citations, arguably approaches the matter from an anthropological angle, delivering novel perspectives on the cultural and social aspects of conflict and reconciliation.

Table 2: Annual Frequency

Year	REINTEGRATION	DDR	COLOMBIA	PEACEBUILDING	DISARMAMENT	EX-COMBATANTS	TRANSITIONAL JUSTICE	CONFLICT	GENDER	VIOLENCE
2001	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2002	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2003	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2004	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2005	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0
2006	1	1	0	0	3	0	0	2	0	0
2007	4	1	0	1	4	1	0	2	0	0
2008	6	2	1	2	7	1	0	2	0	1
2009	10	4	1	3	8	1	0	3	0	1
2010	11	4	2	4	9	1	1	4	0	2
2011	13	4	3	5	11	2	1	4	1	2
2012	14	5	6	8	13	5	5	5	1	4
2013	18	8	8	10	16	5	8	7	3	5
2014	23	9	11	14	17	11	13	13	3	8
2015	29	11	14	16	23	14	16	14	5	9
2016	32	13	18	22	28	15	18	19	7	11
2017	39	17	21	24	33	18	20	22	10	13
2018	46	22	26	30	37	31	21	24	11	16
2019	51	27	34	35	43	36	22	27	14	18
2020	55	37	41	37	45	38	27	31	22	19
2021	62	44	44	45	48	44	32	35	25	22
2022	72	52	50	49	51	49	39	36	32	28
2023	78	53	58	56	52	51	42	37	36	31
2024	83	67	65	63	56	54	45	41	40	36

The table captures the annual frequency of specific terms in academic publications from 2001 to 2024, offering valuable insights into how attention to various topics has evolved. During the Early Growth (2001–2010) period, terms like "reintegration," "peacebuilding," and "conflict" began to gain traction. These trends reflect the academic community's initial focus on post-conflict recovery and stabilization. Most terms exhibit a sharp rise in Accelerated Interest (2011–2024) period. This growth coincides with global events such as the Syrian Civil War, the Colombian peace process, and the rise of non-state armed groups like Boko Haram. These events likely influenced the academic discourse and research output.

From zero occurrences in 2001 to 83 in 2024, the term "reintegration" has shown a steady upward trend in frequency. This constant rise highlights its importance in post-conflict settings, mainly as a component of larger peacebuilding and stabilization efforts. DDR has also grown significantly, albeit a little more slowly. The rise in occurrence, especially after 2015, points to a greater emphasis on formalized frameworks for reintegration and conflict resolution initiatives worldwide. With the country's peace process with the FARC rebels, the term "Colombia" has seen a significant increase in usage since 2012. The increase in cases since 2016 indicates interest from the scholar community in using the Colombian Peace Agreement as a case study in transitional justice, peacebuilding, and conflict resolution. Peacebuilding has increased steadily since 2014, suggesting that long-term, stability-oriented, sustainable approaches to conflict resolution are becoming increasingly important. By comparison, disarmament has increased dramatically, indicating a scholarly focus on dismantling armed groups as an essential component of peace processes. As a result of growing awareness of the difficulties of reintegrating ex-combatants into civil society, the term "ex-combatant" gained popularity in the mid-2000s and has continued to expand since then. Since 2006, transitional justice has become more popular, highlighting its role in resolving grievances, ensuring accountability, and promoting peace in post-conflict environments. The terms "violence" and "conflict" have always been related, and since 2015, their use has increased significantly. This increase in trend likely reflects the growing academic interest in ongoing international conflicts and their causes and consequences.

Figure 10: Word clouds

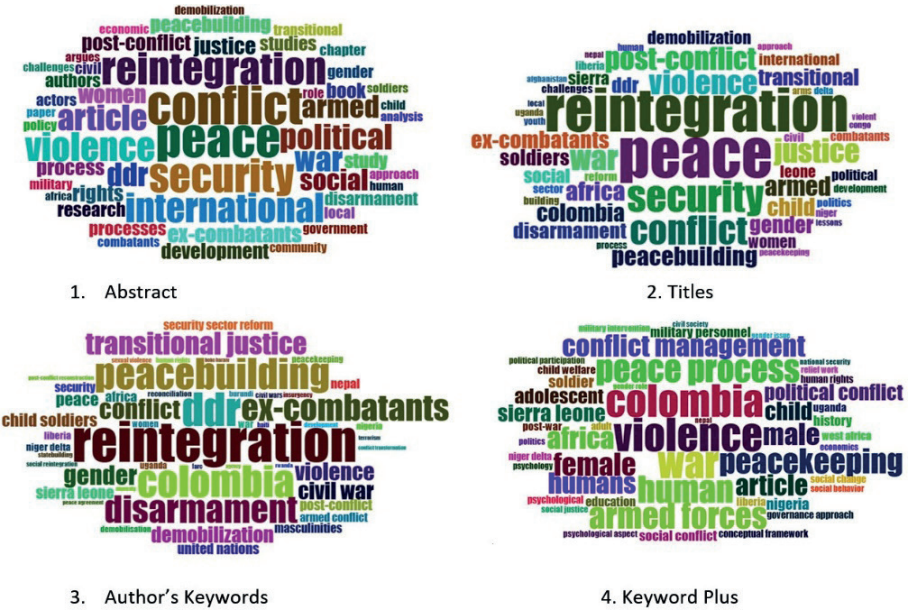

The created word clouds, each representing a specific aspect of the analyzed publication, provide information on themes and foci of the literature on peacebuilding, post-conflict studies, and related fields. Abstracts, titles, author-provided keywords, and Keyword Plus were used to create these visualizations, with the size of each term correlating with its frequency. The most frequently occurring terms in the abstracts of the examined publications are described in the first word cloud. Common words representing the main themes of the literature are reintegration, conflict, peace, security, violence, and international. The abstracts usually highlight general ideas on peacebuilding strategies, post-conflict reintegration, and the interplay between international dynamics and security. Additional words such as "armed," "social," and "gender" suggest a multifaceted strategy that considers not only political and security factors but also social and gender dimensions in post-conflict reconstruction.

The following word cloud, derived from the title of the publication, provides a concise overview of the themes the authors focus on in their research. Terms such as reintegration, peace, security, conflict, and justice feature prominently, highlighting their importance in shaping the literature. Specific terms such as Colombia and children also appear, reflecting the regional and demographic focus of the field. Compared to the abstract, the title contains a more focused vocabulary, indicating the need for clarity and specificity in communicating the research contributions.

The third-word cloud displays the authors' most frequently occurring keywords. These terms indicate the author's intended focus and key concepts to which their work is designed to be associated. Keywords such as reintegration, peacebuilding, East Germany, Colombia, and gender are significant themes that correspond to the field's central thematic areas. Including terms such as disarmament, child soldiers, and transitional justice reflects post-conflict research's operational and justice-oriented aspects. Geographical references such as Sierra Leone and Africa highlight case studies and regional focuses commonly featured in the literature.

The fourth-word cloud, generated from Keyword Plus (algorithmically derived terms from indexing services), offers a broader and sometimes more interdisciplinary perspective. Terms such as peace process, violence, war, military, and conflict management emphasize practical mechanisms and outcomes in peacebuilding and conflict resolution. Including terms such as women, people, and psychological literacy suggests a human-centered focus on the psychological aspects of conflict, emphasizing the role of individuals and communities in post-conflict scenarios. Together, these word clouds comprehensively represent the literature, illustrating its fundamental priorities and diverse methodological and geographical approaches. They highlight the field's interdisciplinary nature, integrating political, social, gender, and psychological perspectives to address the complex challenges associated with post-conflict reconstruction and peacebuilding.

Conclusion

This bibliometric review clarifies the seminal contribution of Disarmament, Demobilization, and Reintegration (DDR) within post-conflict reconstruction and, at the same time, delineates key limitations that frustrate its transformational possibilities. Three broad conclusions have been drawn from this research. To begin with, such grand themes as reintegration, peacebuilding, and transitional justice run through the literature and reflect the collective agreement among researchers regarding the indispensable necessity of DDR in securing stable post-conflict societies. In addition, the growing salience of gender issues—especially in topics such as "sexual violence" and "women"—is indicative of an expanding awareness of intersectional issues in the field. In addition, the study identifies a skewed concentration of case studies on Colombia, Liberia, and Uganda, with areas such as the Middle East and Central Asia being severely underrepresented. Strikingly, only 4% of the research addresses Disarmament, Demobilization, and Reintegration (DDR) models specific to Syria or Afghanistan foreign fighters, regardless of their increasing geopolitical salience (Figure 8). Furthermore, despite the unavoidably interdisciplinary nature of DDR, less than 12% of the research employs mixed methods approaches integrating qualitative ethnographic data with quantitative survey responses.

This conversation identifies the need to bridge theoretical divides in DDR research. Institutionalist paradigm dominance in themes of reintegration and peacebuilding belies the shortcomings in gender and geographical representation, and critical theories, such as decolonial theories or intersectional feminism, could potentially address them better. Research in the future must engage with such controversies directly—for example, by applying feminist political economy to the design of DDR programs or by experimenting with community-based initiatives in stateless settings. Bibliometric patterns by themselves do not reveal why particular themes endure; a more fundamental interrogation of the theoretical underpinnings of the field is necessary to take DDR forward as an academic and practitioner enterprise.

Furthermore, the study highlights the need for new strategies to mitigate persistent barriers to the effective implementation of DDR, such as social prejudices, economic reintegration, and legal frameworks. By outlining research trends and identifying influential academic studies, the analysis advances the understanding of the role of DDR in conflict resolution and peacebuilding, providing a foundation for future research to address emerging challenges to global security and development.

References

Alden, C. (2002). Making old soldiers fade away: Lessons from the reintegration of demobilized soldiers in Mozambique. *Security Dialogue*, *33*(3). https://doi.org/10.1177/0967010602033003008

Alonso, J., Díaz, C., Stefania Pérez Páez, N., Iván, R., Mejía, C., & Candidato, *. (2018). Ddr And Truth Commissions, Limits And Meeting Points: Evidence From The Cases Of Namibia, Congo, Indonesia And Colombia. *Análisis Político*, *31*(93), 20–42. https://doi.org/10.15446/ANPOL.V31N93.75615

AU. (2018). *DDR and Countering Violent Extremism*.

Bailes, A., Schneckener, U., & Wulf, H. (2006). *Revisiting the State Monopoly on the Legitimate Use of Force* . Geneva Centre for Security Sector Governance. https://www.dcaf.ch/revisiting-state-monopoly-legitimate-use-force

Ball, N. (2006). Disarmament, Demobilization and Reintegration: Mapping Issues, Dilemmas and Guiding Principles . In *Royal Holloway*. University of London.

Banholzer, L. (2013). When Do Disarmament, Demobilization and Reintegration Programs Succeed? *SSRN Electronic Journal*. https://doi.org/10.2139/ssrn.2367307

Colletta, N. J., Kostner, M., & Wiederhofer, I. (2010). Disarmament, demobilization, and reintegrationlessons and liabilities in reconstruction. In *When States Fail: Causes and Consequences*. Princeton University Press.

Collier, P., & Sambanis, N. (2005). Understanding Civil War (Volume 1: Africa). In *Understanding Civil War (Volume 1: Africa)* (Vol. 1). The World Bank. https://doi.org/10.1596/978-0-8213-6047-7

Derksen, D. (2014). Reintegrating Armed Groups in Afghanistan. In *United States Institute of Peace*. https://www.usip.org/publications/2014/03/reintegrating-armed-groups-afghanistan

Díaz, J. A. C., Páez, N. S. P., & Mejía, R. I. C. (2018). DDR and truth commissions, limits and meeting points: Evidence from the cases of Namibia, Congo, Indonesia and Colombia. *Analisis Politico*, *31*(93). https://doi.org/10.15446/anpol.v31n93.75615

Dorussen, H. (2022). Handbook on Peacekeeping and International Relations. *Handbook on Peacekeeping and International Relations*, 1–389. https://doi.org/10.4337/9781839109935

Dzinesa, G. A. (2017). South Africa: Demobilization into the Cold. In *Disarmament, Demobilization And Reintegration In Southern Africa: Swords Into Ploughshares?* (pp. 133–170). PALGRAVE. https://doi.org/10.1007/978-3-319-60549-4_5

Greene, O., & Rynn, S. (2008). Linking and Co-ordinating DDR and SSR for Human Security after Conflict : Issues , Experience and Priorities. *Security*, *July*.

Hansen, S. J. (2020). Deradicalization or DDR?: The challenges emerging from variations in forms of territorial control. In *Routledge Handbook of Deradicalisation and Disengagement*. Taylor and Francis. https://doi.org/10.4324/9781315387420-8

Herrera, D., & Peña, A. G. (2022a). Disarmament, demobilization, and reintegration (DDR) and peacekeeping operations. *Handbook on Peacekeeping and International Relations*, 118–133. https://doi.org/10.4337/9781839109935.00019

Herrera, D., & Peña, A. G. (2022b). Disarmament, demobilization, and reintegration (DDR) and peacekeeping operations. In *Handbook on Peacekeeping and International Relations*. Edward Elgar Publishing Ltd.

Humphreys, M., & Weinstein, J. (2007). Demobilization and Reintegration. *Journal of Conflict Resolution*, *51*, 531–567. https://doi.org/10.1177/0022002707302790

Humphreys, M., & Weinstein, J. (2008). Who fights? the determinants of participation in civil war. *American Journal of Political Science*, *52*(2), 436–455. https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2008.00322.x

Kalyvas, S. N. (2006). The Logic of Violence in Civil War. In *The Logic of Violence in Civil War*. https://doi.org/10.1017/cbo9780511818462

Kilroy, W. (2015). Disarmament, Demobilisation and Reintegration (DDR) as a participatory process: involving communities and beneficiaries in post-conflict disarmament programmes. *Healthwell*.

Knight, M. (2008). Expanding the DDR Model: Politics and Organisations. *Journal of Security Sector Management*, *6*(1).

Knight, M., & Ozerdem, A. (2004). Guns, Camps and Cash: Disarmament, Demobilization and Reinsertion of Former Combatants in Transitions from War to Peace. *Journal of Peace Research*, *41*, 499–516. https://doi.org/10.1177/0022343304044479

Levin, J., & Miodownik, D. (2016). The imperative to explore the impact of disarmament on peacemaking efforts and conflict recurrence. *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, *22*(4), 347 – 356. https://doi.org/10.1515/peps-2016-0032

Maringira, G. (2018). When ex-combatants became peaceful: Azania People's Liberation Army ex-combatants in post-apartheid South Africa. *African Studies*, *77*(1), 53 – 66. https://doi.org/10.1080/00020184.2017.1416996

Marriage, Z. (2012). The case of the FDLR in DR Congo: A facade of collaboration? In *Post-conflict Disarmament, Demobilization and Reintegration: Bringing State-building Back In*. Ashgate Publishing Ltd.

Muggah, R. (2012). Disarmament, demobilization and reintegration. In *Elgar Handbook of Civil War and Fragile States*. Edward Elgar Publishing Ltd. https://doi.org/10.4337/9781781006313.00025

Muggah, Robert. (2009). *Security and post-conflict reconstruction : dealing with fighters in the aftermath of war*. Routledge.

Mumford, A. (2021). Disarmament, demobilisation and reintegration (DDR) after proxy wars: reconceptualising the consequences of external support. *Third World Quarterly*, *42*(12), 2956 – 2973. https://doi.org/10.1080/01436597.2021.1981762

Munive, J., & Stepputat, F. (2015). Rethinking disarmament, demobilization and reintegration programs. *Stability*, *4*(1). https://doi.org/10.5334/sta.go

OSFU. (2011). *The Role of Disarmament, Demobilization and Reintegration Programs in Post-Conflict Reconstruction: Some Lessons Learnt*.

Pauletto, E., & Patel, P. (2010). Challenging Child Soldier DDR Processes and Policies in the Eastern Democratic Republic of Congo. *Journal of Peace, Conflict and Development*, *16*.

Rolston, B. (2007). Demobilization and reintegration of Ex-combatants: The irish case in international perspective. *Social and Legal Studies*, *16*(2), 259 – 280. https://doi.org/10.1177/0964663907076534

Shepherd, B. J. (2012). The case of the FDLR in DR Congo: A technical drift? In *Post-conflict Disarmament, Demobilization and Reintegration: Bringing State-building Back In*. Ashgate Publishing Ltd.

Shesterinina, A. (2020). *Committed to Peace: The Potential of Former FARC-EP Midlevel Commanders as Local Leaders in the Peace Process*.

Spear, J. (2013). Disarmament, demobilization, reinsertion and reintegration in Africa. In *Ending Africa's Wars: Progressing to Peace*. Ashgate Publishing Ltd.

Stedman, S. J. (1997). Spoiler Problems in Peace Processes. *International Security*, *22*(2), 5–53. https://doi.org/10.1162/ISEC.22.2.5

Striuli, L. (2012). DDR in Mozambique: A success without the first "D." In *Post-conflict Disarmament, Demobilization and Reintegration: Bringing State-building Back In*. Ashgate Publishing Ltd.

Subedi, D. B. (2018a). DDR and Peacebuilding: Implications for Peace and Security. *Rethinking Peace and Conflict Studies*, 223 – 262. https://doi.org/10.1057/978-1-137-58672-8_9

Subedi, D. B. (2018b). The Dilemma of DDR. *Rethinking Peace and Conflict Studies*, 93 – 106. https://doi.org/10.1057/978-1-137-58672-8_4

Sugito, & Anam, M. Z. (2022). The United Nations Mission In Disarmament, Demobilization And Reintegration In The Democratic Republic Of Timor-Leste: A Failed Case Or A Problematic Case? *Revista Unisci*, *58*, 125–140.

UN. (2021). *The Evolving Nature of DDR Study on Engaging Armed Groups Across the Peace Continuum*.

Uvin, P. (1999). Ethnicity and power in Burundi and Rwanda: Different paths to mass violence. *Comparative Politics*, *31*(3), 253 – 271. https://doi.org/10.2307/422339

Uvin, P. (2007). Ex-combatants in Burundi: Why they joined, why they left, how they fared. In *MDRP*.

Von Dyck, C. (2016). DDR and SSR in War-to-Peace Transition. In *DDR and SSR in War-to-Peace Transition*. https://doi.org/10.5334/bby

Wilén, N. (2013). Identifying the spoilers in the security sector reform-disarmament demobilisation and reintegration process in the Congo. *Defense and Security Analysis*, *29*(2), 117 – 127. https://doi.org/10.1080/14751798.2013.787792

Güvenlik Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Yıl: 27 Cilt: 27 Sayı: 1 Haziran 2025 s.30-55 Makale Türü: Araştırma
Makalenin Geliş Tarihi: 18.02.2025 Makalenin Kabul Tarihi: 03.06.2025

Korkutma Yöntemiyle İşlenen İletişim Yoluyla Dolandırıcılıkla Mücadele: Polis Özel Güvenlik İş Birliği[*]

Uğur DEMİRCİ[**], Recep ÇENGEL[***]

Öz: İletişim yoluyla dolandırıcılık, diğer adıyla telefon dolandırıcılığı, Türkiye'de çok sık gündeme gelmektedir. Bu dolandırıcılık türü çoğunlukla korkutmak suretiyle işlenmekte, kişiler suça karışma korkusuyla kolayca bu suçun mağduru olabilmektedir. Türkiye'de korkutma yöntemiyle işlenen iletişim yoluyla dolandırıcılığın önlenmesi amacıyla Türk Polis Teşkilatı tarafından Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımı kapsamında polis özel güvenlik iş birliği çalışması başlatılmıştır. Bu kapsamda gerçekleştirilen analiz neticesinde suçun önlenme sürecinde özel güvenlik görevlileriyle iş birliği yapılmasının faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Türkiye'de mevcut polis özel güvenlik iş birliği ve entegrasyon uygulaması bu değerlendirmeyi desteklemektedir. Bu bağlamda Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımı Modellerinden biri olan SARA (Scanning-Analysis-Response-Assessment) çerçevesinde uygulama tabanlı eylem araştırması gerçekleştirilmiştir. Araştırma, suçu önlemek için polis ve özel güvenlik görevlileri arasında nasıl etkili bir iş birliği kurulabileceğini belirlemek üzere yapılandırılmıştır. Araştırma sürecinde polis ve özel güvenlik arasında geliştirilen iş birliği sayesinde 48 dolandırıcılık vakasının engellendiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İletişim Yoluyla Dolandırıcılık, Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımı, Polis-Özel Güvenlik İş Birliği

[*] Polis Akademisi Başkanlığı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 21.10.2024 tarih ve 2024/08 sayılı kararı.

[**] Doç. Dr., Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı, ugurdemirci@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-4677-3477

[***] Yüksek Lisans Öğrencisi, Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı, recep.cengel@egm.gov.tr, , ORCID: 0000-0002-8454-8756

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Year: 27 Volume: 27 Issue: 1 June 2025 p.30-55 Article Type: Research
Received Date: 18.02.2025 Accepted Date: 03.06.2025

Struggle with Fraud through Communication Committed By Intimidation Method: Police Private Security Cooperation

Uğur DEMİRCİ[**], Recep ÇENGEL[***]

Abstract: Fraud through communication, also known as phone fraud, is very common on agenda in Türkiye. This type of fraud is often committed through intimidation, and individuals can easily fall victim due to the fear of being involved in the crime. To prevent fraud through communication committed by intimidation in Türkiye, a research has been initiated by Turkish National Police within the framework of Problem-Oriented Crime Prevention Approach. As a result of the analysis conducted within this framework, it was evaluated that cooperation with private security officers could be beneficial in the process of preventing this crime. This assessment was supported by existing practices of police private security cooperation and integration in Türkiye. In this context, a practice based action research was conducted within the framework of the SARA (Scanning-Analysis-Response-Assessment) which is one of the Problem-Oriented Crime Prevention Approach Models. The research was structured to determine how effective cooperation between police and private security officers could be established to prevent the crime. It was determined that as a result of the cooperation developed between the police and private security during the research process, 48 fraud cases were eliminated.

Keywords: Fraud Through Communication, Problem Oriented Crime Prevention Approach, Police-Private Security Cooperation.

[**] Assoc. Prof., Private Security Supervisory Department, ugurdemirci@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-4677-3477
[***] Master's Student, Private Security Supervisory Department, recep.cengel@egm.gov.tr, ORCID: 0000-0002-8454-8756

Giriş

Her yaştan, her meslekten eğitimli eğitimsiz tüm kişilerin mağduru olabildiği korkutma yöntemiyle işlenen iletişim yoluyla dolandırıcılık olayları (Bahar, 2020), alınan tüm tedbirlere rağmen, kişilerin bilinçaltındaki suça karışma korkusu nedeniyle kolayca ikna edilebilmeleri sebebiyle, Türkiye'de devam etmektedir[1] (Çalışkan, 2019). İçişleri Bakanlığı suç istatistiklerini paylaşmadığından Türkiye'deki genel suç sayısı bilinmemekle birlikte, 2019 yılında sadece İstanbul'da 414 ikna yoluyla dolandırıcılık suçu işlenmiştir. Suçun önlenmesi amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından proaktif davranılarak farkındalık çalışmaları dahil birçok tedbir geliştirilmeye çalışılmaktadır (İçişleri, 2024; AA, 2018). Bunlara rağmen, toplumda sansasyon yaratan haberlerin gündem oluşturması sürecinde yine de işlenebildiğinden (Bahar, 2020) bu tür dolandırıcılık suçlarının engellenebilmesi için kendi dinamikleri çerçevesinde daha farklı stratejiler geliştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Türkiye'de korkutma yöntemiyle işlenen iletişim yoluyla dolandırıcılık olayları analiz edildiğinde, ikna edilmiş olan mağdurların genellikle paralarını çekmek üzere bankalara gittikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda mağdurların bankalara müracaat süreçlerine ilişkin ortaya konabilecek stratejilerin, bu suçun önlenmesine fayda sağlayabileceği değerlendirilebilir. Ayrıca, Türkiye'de tüm banka şubelerinde özel güvenlik görevlileri çalışmaktadır. Bu suçun önlenmesinde, bankalarda çalışan ve genel güvenlik bilincine sahip özel güvenlik görevlileri ile genel kolluk personeli arasında kurulacak etkin iletişim ve iş birliği faydalı olabilir. Türkiye'de geliştirilmiş olan Genel Kolluk Özel Güvenlik İş birliği ve Entegrasyonu (KAAN) Uygulaması da (Demirci, 2020), suçun önlenmesinden sorumlu genel kolluk ile özel güvenlik görevlileri arasında etkin iletişime imkan veren bilinci ve altyapıyı sağlamaktadır. Bunun farkına varan Emniyet Genel Müdürlüğünün bu suçun önlenmesinden sorumlu merkez birimleri personeli, KAAN Uygulaması kapsamında stratejiler geliştirmek istemiş ve Türkiye'de gerçekleşen korkutma yöntemiyle işlenen iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarının önlenmesinde, bankalarda çalışan özel güvenlik görevlileriyle etkin iş birliğini geliştirmek üzere çalışma yapılmasının faydalı olacağını değerlendirmiştir.

Günümüzde geleneksel tepkiye dayalı suç önleme yaklaşımından ayrı olarak suça proaktif yaklaşan yeni uygulamalar ortaya çıkmıştır (Taylor vd, 2024; Braga, 2008). Bu uygulamalardan birisi olan Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımı, suçun nedenlerinin doğru analiz edilmesini ve önleme süreçlerine toplumun katılımının sağlanarak suçla mücadele edilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Sanchez ve Toledo, 2025; Scott ve Kirby, 2012). Bu yaklaşım suçların tümüne aynı taktiklerle

[1] Emekli öğretmeni 25 milyon TL dolandıran 2 şüpheli yakalandı. Erişim adresi: https://haberglobal.com.tr/gundem/emekli-ogretmeni-25-milyon-tl-dolandiran-2-supheli-yakalandi-417642, Erişim tarihi: 14.03.2025.

yaklaşılmasının yerine her suç açısından öznel faktörlerin dikkate alınmasını ve bu doğrultuda her biri için ayrı önleme stratejileri geliştirilmesini hedeflemektedir (Dinler, 2016). Bu bağlamda, mağdurun ikna sürecinden para veya değerli eşyanın şüphelilere teslimine kadar kendine özgü birçok unsuru bünyesinde barındıran korkutma yöntemiyle işlenen iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarının önlenmesi sürecinde Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımı çerçevesinde stratejiler geliştirilmesi ve bunların uygulanmasının yararlı olacağı ifade edilebilir. Buna ek olarak Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımı çerçevesinde SARA ve CHEERS modelleri geliştirilmiştir (Agar, 2022; Braga, 2008; Clarke ve Eck, 2005).

Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımlarından biri olan SARA Modeli; suç önleme süreçlerinde problemin tanımlanması, probleme ilişkin unsurların belirlenmesi, bunların analiz edilmesi, müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi, bu yöntemlerin uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesi süreçlerini anlaşılır biçimde açıklayabilmesi ile tüm bunların etkin şekilde uygulanmasına rehber oluşturması sebebiyle diğer modele göre ön plana çıkmaktadır (Hinkle, Weisburd, Telep ve Petersen, 2020; Braga, 2008). Bu nedenle, Türkiye'de korkutma yöntemiyle işlenen iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarının kendine has unsurlarının analiz edilerek önleme stratejilerinin oluşturulması, stratejilerin uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilmesi sürecinde, SARA Modelinin uygun bir rehber oluşturacağı değerlendirilmiş ve bu çerçevede uygulama araştırması yapılması kararlaştırılmıştır.

Araştırma, "*Türkiye'de gerçekleşen korkutma yöntemiyle işlenen iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarının önlenmesinde, bankalarda çalışan özel güvenlik görevlileriyle genel kolluk personeli arasında nasıl etkin iş birliği sağlanabilir?*" sorusuna cevap bulmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. SARA Modeli referans alınan araştırmada, ''uygulama odaklı eylem araştırması'' şeklinde desenlenerek eylem basamakları oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında belirlenen eylem basamakları çerçevesinde yürütülen süreçte elde edilen iş birliği sayesinde özel güvenlik görevlilerinin birçok olaya müdahale ederek engelledikleri ve genel kolluğa bilgi verdikleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın kavramsal çerçeve bölümünde çalışmanın amacına yönelik olarak iletişim yoluyla dolandırıcılık suçu, Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımı ve Türkiye'deki genel kolluk özel güvenlik ilişki ve iş birliğine değinilmiştir. İkinci kısımda araştırmanın amacı, modeli, geçerlilik ve güvenilirliği ile verinin toplanması, analizi ve yorumlanması süreci aktarılmıştır. Üçüncü bölümde araştırma kapsamında doğrudan alıntılarla aktarılan bulgular ve içerik analizi sonuçları yorumlanmıştır. Son bölümde araştırma sonuçları genel olarak değerlendirilmiştir.

Kavramsal Çerçeve

İletişim Yoluyla Dolandırıcılık

Çok çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilen dolandırıcılık suçları (Tunay, 2024; Yılmaz, 2015) iletişim yoluyla da işlenebilmektedir. Telefon dolandırıcılığı olarak da adlandırılabilen (Çalışkan, 2019) iletişim yoluyla dolandırıcılık suçu ifadesiyle, kişilerle çeşitli iletişim araçları vasıtasıyla ilişki kurulması şeklinde gerçekleştirilen dolandırıcılık türü işaret edilmektedir. Bu suçta değişik iletişim araçları (Yılmaz, 2023) kullanılabilmekle birlikte, halk arasında yaygın olarak bilineni telefon dolandırıcılığıdır.

İletişim yoluyla dolandırıcılık suçunda, mağdurla genellikle telefon aracılığıyla iletişime geçilmekte, ikna edilerek taşınmaz mallarını satarak elde ettiği geliri, nakdini, ziynet eşyalarını veya banka birikimini şüphelilere elden teslim etmesi veya onların istediği noktaya bırakması sağlanmaktadır (Çalışkan, 2019). Bu dolandırıcılık sürecinde ikna önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Karmaşık bir yöntem olan ikna yoluyla dolandırıcılık, sahte çağrı merkezleri kullanan örgüt üyelerince telefonlarından çağrı alan bireylerin etkili iletişim becerileriyle zafiyetlerinin belirlenmesi ve öngörülen tepkiler alınmak suretiyle çıkar amaçlı kullanılması süreçlerinden oluşmakta, bu süreçlerde vaatler yardım kampanyaları ve korkutma yöntemleri kullanılabilmektedir (Bahar, 2020).

İletişim vasıtasıyla gerçekleştirilen ikna yoluyla dolandırıcılık olaylarında kullanılan birinci yol olan vaatler yönteminde dolandırıcıların sahip oldukları özel bilgiler ve gündemin hassasiyetleri çerçevesinde mağdura gerçek dışı vaatler sunulmakta ve kurmaca olaylarla kişi ikna edilmeye çalışılmaktadır. Bu dolandırıcılık türüne ait diğer bir yol olan yardım kampanyaları yönteminde bireyler sözde yardım kampanyaları düzenlenerek ikna edilmeye çalışılmaktadır (Bahar, 2020). Dolandırıcılar tarafından yaygın olarak kullanılan bir diğer yol olan korkutma yönteminde ise mağdurdaki suç korkusu konu edilerek dolandırıcılık icra edilmektedir (Çalışkan, 2019).

Korkutma yöntemiyle işlenen dolandırıcılık olaylarında mağdura özellikle terör gibi medyada gündem olmuş olaylar kapsamında korku ve panik yaratacak şekilde ithamlarda bulunulmakta, para veya değerli eşyası talep edilerek istenilen yere getirmesi istenmekte, bu süreçte mağdurun yaşadığı korku ve panik hâlinden faydalanılarak herhangi bir yere haber vermesi engellenmektedir (Alkan, 2023). Bu iletişim sürecinin hedefi mağdur üzerinde psikolojik baskı oluşturarak kişinin şoka girmesini sağlamaktır (Chen, 2021; Çalışkan, 2019). Dolandırıcıların iletişim yeteneklerinin belirleyici olduğu bu süreçte korkutucu veya heyecan verici teklifler karşısında mağdurlar yenik düşmektedir (Bahar, 2020). Olay esnasında mağdur o kadar ikna olmaktadır ki, gerçek polislere bile inanmadığı durumlar olabilmektedir (Alkan, 2023).

Genel olarak suç mağduru olma durumuyla suç korkusu arasında pozitif ilişki olduğu bilinmekle birlikte (Stafford ve Galle, 1984) iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarında mağduriyet yaşamamış kişilerin de bu suçun mağduru olabilmektedir (Çalışkan, 2019). Kadın, erkek, eğitimli, eğitimsiz her yaştan ve meslekten kişiler iletişim yoluyla dolandırıcılık suçu mağduru olabilmektedir (Bahar, 2020). 2019 yılında sadece İstanbul'da 414 ikna yoluyla dolandırıcılık olayı meydana gelmiştir. Bu tür dolandırıcılık olaylarının önüne geçmek üzere birçok tedbir alınmasına ve vatandaşlar bu yönde uyarılmasına rağmen bireylerin sosyal ve çevresel nedenlerle bilinçaltına ittikleri suça karışma korkusu olayların devam etmesine sebep olabilmektedir (Çalışkan, 2019). Bu nedenle hangi yöntemle olursa olsun iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarının önlenmesi amacıyla polis operasyonları[2] (Irmak ve Yıldız, 2021) yapılmakla birlikte çeşitli farkındalık çalışmaları da yoğun bir şekilde yürütülmektedir (AA, 2018). Kolluk birimleri tarafından bu konuda farkındalık çalışmaları yapılmakta[3], kamu spotları hazırlanmakta, kitle iletişim araçları vasıtasıyla haberler yapılmakta[4] ve vatandaşların konuya ilişkin dikkatleri canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Ancak yine de gündemin yoğunluğuna bağlı olarak bu dolandırıcılık türü işlenmeye devam etmektedir (Bahar, 2020).

Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımı

Batı ülkelerinde 1970'li yıllarla birlikte, geleneksel tepkiye dayalı suç önleme yaklaşımının ötesinde suça proaktif yaklaşan yeni kolluk uygulamaları ortaya çıkmaya başlamıştır (Braga, 2008). 1979 yılında yayınlanan "Önleyici kolluk: Problem odaklı bir yaklaşım" isimli makalede özetle suç önleme ve kontrol mekanizmalarının ihmal edilerek suça müdahaleyle uğraşıldığı, bunun sonuç getirmediği ve kolluğun suça neden olan temel koşullara odaklanarak uygun bir müdahale yöntemi geliştirmesi gerektiği ifade edilerek bu yönde bir model önerilmiştir (Goldstein, 1979).

Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımı; suçla mücadeleye toplumun katılımını, suçun analizini, küçük de olsa düzensizliklerle ve suçlarla ilgilenilmesini, tekrar eden suçların nedenlerini tespit ederek gerektiğinde ağır yaptırımlar uygulanmasını öngörmektedir (Scott ve Kirby, 2012). Bu bağlamda Rutin aktiviteler (Cohen ve Felson, 1979), rasyonel seçim (İçli, 2019) ve suç fırsatı (Piquero ve Tibbets, 2001) gibi teorilerle bağlantılı olan Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımı, Toplum Destekli Kolluk, Kırık Camlar Teorisine Dayalı Kolluk, İstihbarat Öncelikli Kolluk ve CompStat gibi suç önleme stratejileriyle ilişkilidir (Clarke ve Eck, 2005).

[2] Dolandırıcılık şüphelileri yakalandı. Erişim adresi: https://sivas.pol.tr/dolandiricilik-supheli-leri-yakalandi, Erişim tarihi: 20.01.2025

[3] İletişim yoluyla dolandırıcılık. Erişim adresi: https://www.egm.gov.tr/tccbkoruma/ileti-sim-yoluyla-dolandiricilik1, Erişim tarihi: 20.01.2025

[4] Telefon dolandırıcılığına yeni önlem. Erişim adresi: https://www.youtube.com/wat-ch?v=_z-NkFADbz8, Erişim tarihi: 20.01.2025

Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımının uygulanma sürecine ilişkin olarak *CHEERS* ve *SARA* Modelleri geliştirilmiştir. *CHEERS* Modelinde çeşitli unsurlar önkoşul olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede, toplumdaki bireyler veya kurumlar zarar görmüş olmalıdır. Ayrıca toplum kolluktan, meydana gelen zararın sebebinin araştırılmasını beklemektedir. Bu araştırma sürecinde problem ve bu probleme ilişkin olaylar tespit edilmelidir. Son olarak meydana gelen olayların tekrarlanmış olması gerekmektedir. Bu model uygulanırken *CHEERS* unsurları detaylı şekilde incelenerek strateji geliştirilmektedir (Clarke ve Eck, 2005). *SARA* modelinde ise öncelikle problem belirlenerek tanımlanmaktadır. İkinci aşamada probleme neden olan olaylar ve koşullar belirlenmektedir. Üçüncü aşamada probleme çözüm bulmak için müdahale yöntemleri geliştirilir ve son aşamada belirlenen müdahale yöntemlerinin etkileri değerlendirilmektedir (Braga, 2008). Bu modeller sayesinde, Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımının kolluk tarafından sistematik biçimde uygulanabilmesine olanak sağlanmış olduğu görülmektedir (Agar, 2022).

Genel Kolluk Özel Güvenlik İlişkileri ve İş Birliği

On dokuzuncu yüzyılda günümüz uygulamalarına yakın ilk örneklerini görebildiğimiz özel güvenlik, sanayi devrimi ve kentleşmenin ortaya çıkardığı ihtiyaçlar çerçevesinde çeşitlenerek büyümeye başlamıştır (George ve Kimber, 2014; Dempsey, 2011). Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan büyük şirketlerle birlikte özel güvenlik alanı dünya çapında hızla büyüyerek önemli bir sektör hâline gelmiştir (Clayton, 1967). Günümüzde genel kolluk sayısını geçmiş olan özel güvenlik görevlileri (George ve Kimber, 2014), özel ve kamusal alanlar dahil olmak üzere kişiler veya binaların korunmasından para ve değerli eşya nakline, alarm izleme hizmetlerinden proaktif suç önleme uygulamalarına kadar birçok alanda çalışabilmektedir (Sarre ve Prenzler, 2011). Özel güvenlik görevlilerinin kamusal alanlarda çalışması ve zorlayıcı güç kullanmaya başlamasıyla birlikte (Stenning, 2000) sunulan hizmet genel güvenlik algısını etkiler hâle gelmiştir (Holmes, Wolf ve Baker, 2022). Bu nedenle günümüzde genel güvenliğe katkı bağlamında özel güvenlik ile genel kolluk arasında ilişkiler gelişmeye başlamıştır (Sarre, 2024; Seivold, 2023; Wakefield, 2005). Çeşitli ülkelerde ihtiyaçlar doğrultusunda mikro düzeyde farklı genel kolluk özel güvenlik iş birliği uygulamaları ortaya konulmaktadır (Demirci, 2022). Her ülkenin kendi hukuki altyapısı çerçevesinde şekillenen bu genel kolluk özel güvenlik ilişkileri alan yazınında; Mülkiyet Modeli, İş Bölümü Modeli, Rakip Kuvvetler Modeli, Tamamlayıcı Hizmetler Modeli, Geçici Ortaklı Modeli, Birleşik Güçler Modeli, Kutsal Olmayan İttifak Modeli ve Düzenlenmiş Kesişim Modeli şeklinde sekiz farklı çerçevesinde ele alınmaktadır (Sarre ve Prenzler, 2000).

Türkiye'de özel güvenlik uygulamaları 1980'li yıllarla başlamış olsa da bu hizmetin özel girişim hâlinde sunulmaya başlaması 2004 yılı ve sonrasıdır. Bu

tarih sonrasında hızla büyüyen sektör dünyadaki diğer uygulamaları yakalamıştır. Günümüzde Türkiye'de özel güvenlik görevlileri, kamusal ve özel alanlarda görev yapabilmekte ve dünyada olduğu gibi kişi ve binaların korunmasının yanında para ve değerli eşya nakli ile alarm izleme hizmetlerini de sunabilmektedirler (Demirci, 2022). Ayrıca Türkiye'de özel güvenlik hizmetleri 5188 Sayılı Kanun gereği kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyette sunulmaktadır (Demirci ve Çengel, 2021). Türkiye'deki genel kolluk özel güvenlik ilişkisi Sarre ve Prenzler'in (2000) ortaya koymuş oldukları modellerden Tamamlayıcı Hizmet Modeline yakın olmakla birlikte İş Bölümü ve Mülkiyet Modeli çerçevesinde ele alınabilecek noktaları da bulunmaktadır (Demirci, 2022).

Türkiye'de özel güvenlik görevlileri tarafından sunulan hizmetin kanunun emrettiği biçimde amacına uygun sunulabilmesini teminen Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı tarafından KAAN Projesi başlatılmıştır (EGM, 2024). Türkiye'de bu proje kapsamında, özel güvenlik görevlilerinin genel kolluk ile etkili iletişim ve iş birliğini sağlanmak amacıyla gerekli iletişim ağları oluşturulmuş, genel kolluk ve özel güvenlik görevlilerine farkındalık eğitimleri verilerek iş birliğinin gelişmesi ve genel güvenliğe azami katkı elde edilmesi amaçlanmıştır (Demirci, 2020). Günümüzde 81 ilde hukuki alt yapısı olan ve valiliklerin sorumluluğunda yürütülen bir uygulama hâline gelen KAAN kapsamında özel güvenlik görevlilerinin çok çeşitli olaylara ilişkin bildirimleri neticesinde birçok olay engellenmiş, 35.303 kişiye adli ve idari işlem gerçekleştirilebilmiştir[5]. KAAN Uygulaması kapsamında elde edilen başarı, uygulamanın daha öznel konularda çeşitlendirilerek devam ettirilmesine zemin hazırlamaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Modeli

Araştırma Türkiye'de gerçekleşen iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarının önlenmesinde, bankalarda çalışan özel güvenlik görevlileriyle suçu önleme açısından nasıl etkin iş birliği yapılabileceğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda araştırma ***uygulama odaklı eylem araştırması*** şeklinde desenlenmiştir. Eylem araştırmaları, uygulamacıların araştırmayla birlikte veya doğrudan gerçekleştirdiği, uygulama esnasında ortaya çıkan sorunları anlama ve çözmeye yönelik, veri toplama ve analiz etmeyi de içeren (Yıldırım ve Şimşek, 2008) bir veya daha fazla kişi ya da grup tarafından gerçekleştirilen bir araştırma yaklaşımıdır (Fraenkel ve Wallen, 2003). Eylem araştırması, boş bir hipotez oluşturmayı gerektirmez, bunun yerine bir sorunu tanımlamaya, veri

[5] KAAN Genel Kolluk-Özel Güvenlik İş birliği ve Entegrasyonu Uygulaması Geliştirme Çalıştayı Gerçekleştirildi. Erişim adresi: https://www.egm.gov.tr/kaan-genel-kolluk-ozel-guvenlik-is-birligi-ve-entegrasyonu-uygulamasi-gelistirme-calistayi-gerceklestirildi, Erişim adresi: 20.01.2025

toplamaya ve sorunu çözmek için harekete geçmeye odaklanır (Tomal, 2010). Bu yaklaşım uygulamayı geliştirmeye yönelik olduğundan "uygulama odaklı eylem araştırması" adıyla da bilinmektedir (Berg, 2001).

Eylem araştırmaları (Andrew, 2005);

- Sorunun sorulması, problemin tanımlanması ve araştırma alanının belirlenmesi,
- Verinin nasıl, ne sıklıkla ve ne kadar sürede toplanacağının belirlenmesi,
- Verinin toplanması ve analiz edilmesi,
- Bulguların uygulamaya yansıtılması ve bu süreç için eylem planı hazırlanması,
- Bulgular ve eylem planının raporlanması sürecinden oluşmaktadır.

Araştırma Şekil 1'de belirtilen basamaklar çerçevesinde yürütülmüştür. Türkiye'de iletişim yoluyla gerçekleşen dolandırıcılık olaylarının mağdurlarının önemli bir bölümü dolandırıldıkları süreçte paralarını bankalardan çekerek şüphelilerin belirttikleri yerlere götürmek suretiyle kendilerine teslim etmektedir. Bankaların tümünde özel güvenlik görevlileri çalışmaktadır. Ayrıca bu görevliler, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan KAAN Uygulaması kapsamında kolluk birimleriyle etkili iletişim ve iş birliği içerisindedirler. Bu çerçevede bankalarda görev yapan özel güvenlik görevlilerinde bahse konu suç hakkında oluşturulacak farkındalığın suçun önlenmesinde faydalı olabileceği değerlendirilmiştir. Bu durum araştırmanın yapılmasına zemin hazırlamıştır.

Şekil 1. Araştırma uygulama süreci

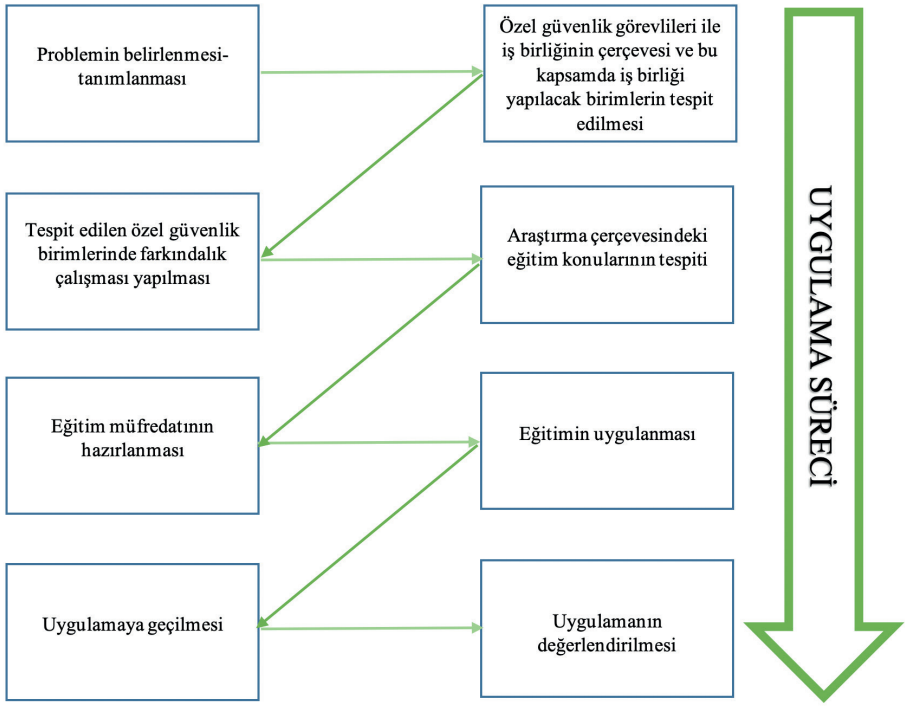

Araştırmada, Problem Odaklı Suç Önleme Yaklaşımı olan SARA Modeli (Braga, 2008) referans alınmış ve araştırma uygulama süreci, Şekil 1 doğrultusunda tasarlanmıştır. Araştırma, SARA Modelinde belirtildiği şekilde, öncelikle problemin tespitiyle başlamaktadır. İkinci aşamada probleme neden olan olaylar ve koşullar belirlenerek analiz edilmiştir. Üçüncü aşamada müdahale yöntemleri belirlenerek son aşamada müdahale yöntemlerinin etkinlikleri değerlendirilmiş ve bu suretle gerekli düzeltmeler gerçekleştirilerek araştırma sonlandırılmıştır.

Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı ve Asayiş Daire Başkanlığı yetkilileri tarafından problemin tespitine yönelik toplantı gerçekleştirilmiştir. İletişim yoluyla gerçekleşen dolandırıcılık olaylarındaki mağdurların, paralarını bankalardan çekmeden fark edilmeleri, işlem yapmalarının engellenmesi veya çekmişlerse şüphelilere paraların teslim edilmeden mağdurların uyarılması ve ivedilikle genel kolluğa bildirilmesi sürecinde gerçekleşecek etkin iletişim ve işbirliğinin bu suçun önlenmesinde yararlı olacağı değerlendirilmiştir.

Toplantı sürecinde problemin tanımlanması sonrasında, bankalarda çalışan özel güvenlik görevlilerine farkındalık eğitimi verilmesi ile bankaların bulunduğu yerlerden sorumlu genel kolluk personeline özel güvenlik görevlileriyle yapılacak iş birliği ve bu çerçevedeki iletişim hakkında bilgi verilmesi durumunda suçun

işlenmesinin önlenebileceği öngörülmüştür. Bu bağlamda tüm Türkiye'deki bankalarda çalışan özel güvenlik görevlilerinin araştırma kapsamına alınması, bu suçun önlenebilmesi açısından kendilerine verilmesi gereken eğitim programının tespit edilmesi, eğitimlerin planlanması, eğitimlerin uygulanması ve kendileriyle iş birliği içerisinde olacak genel kolluk personelinin tespit edilerek kendilerinde gerekli farkındalığın oluşturulması kararlaştırılmıştır.

Araştırma kapsamında 81 ilde bankalarda çalışan özel güvenlik görevlilerine yönelik eğitimler planlanmıştır (Bkz. Tablo 1). Eğitimler, bu kapsamda hazırlanmış olan eğitim videosunun katılımcılara izlettirilmesi ve özel güvenlik görevlilerinin uygulama kapsamında kendilerinden beklenen davranışların neler olduğunu içeren ve Asayiş Daire Başkanlığı yetkilileri tarafından hazırlanarak illere gönderilen metnin kendilerine okunması şeklinde planlanmıştır. Ayrıca Asayiş Daire Başkanlığı tarafından tüm illere yazı gönderilerek uygulama kapsamında görevli tüm personelde farkındalık oluşması amacıyla bilgilendirme yapılmıştır.

Araştırma kapsamında genel kolluk personeline yönelik farkındalık çalışmaları yapıldıktan sonra özel güvenlik görevlilerine eğitimler verilmeye başlanmıştır. 01.03.2024 tarihinde eğitim verilmeye başlanmasıyla eş zamanlı olarak illerde uygulamaya geçilmiştir. Her ilin eğitim tarihi farklı olduğundan uygulamaya geçiş tarihleri de farklılaşmakla birlikte ülke çapında tüm illerde uygulama 07.04.2024 tarihi itibarıyla başlamıştır. 31.12.2024 tarihinde araştırma kapsamında ön değerlendirme yapılarak bu tarihe kadar araştırma kapsamında gerçekleşen suç önleme sayıları incelenmiş, suçları önleyen özel güvenlik görevlileriyle görüşülmeye başlanmıştır. 31.01.2025 tarihine kadar gerçekleştirilen görüşmeler kapsamında uygulamanın etkinliği değerlendirilmiştir.

Araştırmacıların Rolü

Araştırmacılardan ilki 29 yıllık tecrübeye sahip emniyet müdürüdür. Emniyet Teşkilatının asayiş dahil çeşitli birimlerinde görev yapmıştır. 2016 yılından günümüze kadar Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığında görev yapmaktadır. Ayrıca yüksek lisansını suç araştırmaları alanında yapıştır. Araştırma kapsamında tespit edilen problemi yaşayandır. İkinci araştırmacı 23 yıllık tecrübeye sahip emniyet müdürüdür. Emniyet Teşkilatında çeşitli birimlerde görev yapmış olmakla birlikte 2017 yılından günümüze kadar Özel Güvenlik Hizmetleri Şube Müdürlüğü görevini yürütmektedir. Yine araştırma problemini yaşayan biridir. Araştırma kapsamındaki planlama ve kuramsal çerçeve bu araştırmacılar tarafından oluşturulmuş araştırma verisi kendileri tarafından toplanmıştır. Araştırmanın uygulama aşamasında araştırmacılar, uzmanlar ve eğitmenlerin dahil olduğu 301 kişi görev almıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini sağlamak amacıyla Yıldırım ve Şimşek'in (2005) inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve onaylanabilirlik ilkeleri

doğrultusunda hareket edilmiştir. Araştırmanın inandırıcılığı kapsamında, 12 aylık sürede toplanan araştırma verisi çerçevesinde özel güvenlik görevlileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiş, kendilerinin görüşleri çerçevesinde süreç değerlendirilmiş ve geleceğe yönelik yapılacak çalışmalarda bu görüşmelerden elde edilen hususlar söz konusu edilmiştir. Araştırmanın aktarılabilirliği açısından süreç tüm yalınlığıyla açıklanmaya çalışılmış, bu amaçla açık ve anlaşılır bir dil kullanılmış, kavramlar ortak biçimde ele alınmıştır.

Ortam

Araştırma kapsamında Özel güvenlik Denetleme Başkanlığı toplantı salonlarında iki toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantılarda alınan karar gereği genel kolluk personeli, Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı tarafından gönderilen yazı kapsamında konuyla ilgili bilgilendirilmiştir. Eğitimler ise İl Emniyet Müdürlükleri Asayiş Şube Müdürlüğü personeli tarafından planlanarak uygun salonlarda merkezden gönderilen materyaller çerçevesinde özel güvenlik görevlilerine verilmiştir. Eğitim ortamı hazırlanmış olan videonun izlettirilmesine ve okunan metnin tüm katılımcılar tarafından yeterince anlaşılmasına olanak sağlayacak görsel ve işitsel olanaklara sahip yerlerden seçilmiştir.

Araştırma kapsamında suç önleme faaliyeti gerçekleştiren özel güvenlik görevlileri ülke geneline yayılmış olduğundan, etkin ve ekonomik davranmak için, görüşmeler telefonla gerçekleştirilmiştir. Telefon görüşmelerinde olduğunca açık ve anlaşılır cümleler kurmaya gayret edilmiş, önceden araştırma kapsamında hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki aydınlatma metni sakince okunmuş ve sorular tek tek aktarılarak anlaşılmayan hususların olup olmadığı teyit edilerek görüşmeler sürdürülmüştür. Gerçekleştirilen görüşmeler katılımcıların sonlandırma istekleri doğrultusunda nihayete erdirilmiştir.

Tablo 1. Özel Güvenlik Görevlileri için Planlanan Eğitimler

Eğitim tarihleri	Katılımcı sayısı	Eğitmen sayısı
01.03.2024-06.04.2024	10.637	296

Katılımcılar

Araştırmada, iki katılımcı araştırmacının yanında Emniyet Genel Müdürlüğünden 3 uzman personel yer almıştır. Bu personel araştırma kapsamındaki eğitimlerin planlanmasından ve suç önleme süreçlerinin yapılandırılması ile takibinden sorumludur. Bununla birlikte 81 ilde planlanan eğitimlerde 296 eğitmen görev almış, bu eğitimlere 10.637 özel güvenlik görevlisi iştirak etmiştir (Bkz. Tablo 1).

Araştırma kapsamında ayrıca suç önleme faaliyeti gerçekleştirmiş olan 44 özel güvenlik görevlisi katılımcı olarak belirlenmiştir. Bu katılımcılardan 35'i ile telefon görüşmesi gerçekleştirilebilmiştir. Tümü erkek olan katılımcı özel

güvenlik görevlilerinin büyük çoğunluğu 33 ve üzeri yaşa (%91,5) ve 6 yıl ve üzerinde (%91,5) mesleki tecrübeye sahiptir.

Tablo 2. Özel Güvenlik Görevlisi Katılımcılar

		N	%	Toplam
Cinsiyet	Erkek	35	*100*	35
	Kadın	-	*0*	
Yaş	18-24 yaş arası	-	*0*	35
	26-32 yaş arası	3	*8,5*	
	33-39 yaş arası	10	*28,5*	
	40 yaş ve üzeri	22	*63*	
Mesleki kıdem	1-5 yıl arası	3	*8,5*	35
	6-10 yıl arası	15	*43*	
	11-15 yıl arası	7	*20*	
	16-20 yıl arası	7	*20*	
	21 yıl ve üzeri	3	*8,5*	

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmanın kuramsal çerçevesi, yerli ve yabancı kaynak taraması neticesinde oluşturulmuştur. Bununla birlikte veri toplama sürecinde araştırma günlüğü ve yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, katılımcıların araştırma sürecinde almış oldukları eğitime ve suç önleme modelinin etkinliğine yönelik görüşlerini tespit edecek soruları içermektedir. Formda;

- "*KAAN Uygulaması kapsamında iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarına ilişkin farkındalık eğitimi aldınız mı?*"
- "*Eğer eğitim aldı iseniz, eğitimin etkinliği hakkında görüşlerinizi tavsiyelerinizle birlikte ifade eder misiniz?*"
- "İletişim yoluyla dolandırıcılık olayına müdahale ederek mağduriyet oluşmasını engellediğinizi öğrendik. Olaydan kısaca bahseder misiniz?"
- "*Müdahale etmiş olduğunuz olay sürecinde gerçekleşen genel kollukla iş birliğinin suçun önlenmesinde faydalı olup olmadığını değerlendirir misiniz?*"
- "*KAAN Uygulaması kapsamında gerçekleştirilen genel kolluk özel güvenlik iş birliğinin geliştirilmesi yönünde önerilerinizi belirtir misiniz?*"

şeklinde sorular mevcuttur.

Veri Analizi ve Yorumlanması

Araştırma günlüğü ve katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veri, doğrudan alıntılarla araştırmaya aktarılmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz neticesinde elde edilen bilgi alan yazınınla birlikte yorumlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Araştırma kapsamında elde edilen veri, alan yazın ve kuramsal çerçeve kapsamında önceden belirlenmiş olan temalar doğrultusunda yapılandırılmış ve tematik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmada Braun ve Clarke (2006) tarafından ortaya konulan tematik analiz süreci esas alınmış; veri anlamlı bir bütün teşkil edecek şekilde kodlanmış ve belirlenmiş olan temalar çerçevesinde yorumlanmıştır. Bu analiz yaklaşımı araştırmacılara nitel verinin sistemli bir şekilde çözümlenmesi ve katılımcıların deneyimlerinin derinlemesine anlaşılması yönünde yol gösterici olmaktadır (Nowell, Norris, White ve Moules, 2017). Her bir tema kapsamında tespit edilen bulgular aşağıda ayrıntılı şekilde sunulmaktadır.

Araştırma bulgularının temelini oluşturan beş aşama şu şekildedir;

- Türkiye'de gerçekleşen iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarının önlenmesinde, bankalarda çalışan özel güvenlik görevlileriyle suçu önleme açısından genel kolluğun iş birliği yapabileceği noktaların ve bu iş birliğinin çerçevesinin belirlenmesi süreci,
- Belirlenen işbirliğinin uygulanması süreci,
- Uygulama sürecinde özel güvenlik görevlileri tarafından engellenerek genel kolluğa bildirilen iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarının tespiti süreci,
- Bu suçun önlenmesinde rol alan özel güvenlik görevlilerinin uygulama sürecine ilişkin görüşlerinin tespit edilmesi süreci.

Özel güvenlik görevlileri ile genel kolluk personeli arasında araştırma kapsamında işbirliği yapılabilecek noktaların tespiti ile iş birliğinin çerçevesinin belirlenmesi

Türkiye'de meydana gelen iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarının önlenmesine yönelik geliştirilecek mekanizmaları değerlendirmek üzere Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı ve Asayiş Daire Başkanlığında görevli 5 personel toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıda, Türkiye'de meydana gelen iletişim yoluyla dolandırıcılık olayları hakkında genel değerlendirme yapıldıktan sonra, araştırma kapsamında özel güvenlik görevlileriyle genel kolluk arasında suçu önleme açısından ne tür iş birliği geliştirilebileceği

değerlendirilmiştir. Türkiye'de bu tür dolandırıcılık olaylarında mağdurların para veya değerli eşyalarını çeşitli şekillerde şüphelilere teslim ettikleri, mağdurların birçoğunun da paralarını banka şubelerine giderek vezneden şüphelilerin hesaplarına yatırdıklarının meydana gelen olayların analizi neticesinde tespit edildiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca Türkiye'de tüm banka şubelerinin koruma ve güvenlik tedbirleri ilgili mevzuat[6] gereği özel güvenlik görevlileri tarafından alınmak zorunda olduğu, bu nedenle de tüm banka şubelerinde özel güvenlik görevlilerinin çalıştığı dile getirilmiştir. Özel güvenlik görevlileri 5188 Sayılı Kanun gereği çalışmış oldukları yerlerde meydana gelen olayları genel kolluğa bildirmek zorundadır. Bu kapsamda, bankalarda çalışan özel güvenlik görevlilerinde bu suçun önlenmesine yönelik farkındalık yaratılması durumunda, iletişim yoluyla dolandırıcılık olayı mağduru olan kişilerin paralarını banka şubelerinden göndermek istediklerinde özel güvenlik görevlileri tarafından engellenebilecekleri ve genel kolluğun olaydan haberdar edilerek suçun işlenmeden önlenebileceği değerlendirilmiştir.

Toplantının ikinci bölümünde genel kollukla gerçekleştirilecek iş birliği sürecinde özel güvenlik görevlilerinde farkındalığın nasıl artırılabileceği ve bu sürecin nasıl planlanması gerektiği ele alınmıştır. Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı katılımcısı, Türkiye'de 10.829 banka şubesinde 15.279 özel güvenlik görevlisinin çalıştığını ifade etmiştir. Asayiş Daire Başkanlığı katılımcısı, konuya ilişkin 2019 yılında bir çalışmalarının olduğunu, bu dönemde hazırlanmış olan bir *Bilgilendirme Metni* ile *Kamu Spotu*nun[7] özel güvenlik görevlilerinin farkındalıklarının oluşturulmasında eğitim materyali olarak kullanılabileceğini ifade etmiştir. Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı katılımcısı söz alarak, İçişleri Bakanlığı'nın marka projelerinden birisi olan "*Genel Kolluk Özel Güvenlik İş birliği ve Entegrasyonu (KAAN) Uygulaması*"[8] kapsamında genel kolluk ile özel güvenlik arasında gerekli iletişim kanalının[9] oluşturulduğunu, bu süreçte özel güvenlik görevlilerinin bildirimlerini bu kapsamda gerçekleştirebileceklerini belirtmiştir. Asayiş Daire Başkanlığı katılımcısı söz alarak, İl Emniyet Müdürlüklerine bir talimat yazısıyla özel güvenlik görevlilerine verilecek eğitimin şeklinin bildirilebileceği ve bu eğitimi de İl Emniyet Müdürlükleri Asayiş Şube Müdürlüğü personelinin gerçekleştirebileceğini ifade etmiştir.

Toplantı neticesinde, bankalarda çalışan özel güvenlik görevlilerine Asayiş Şube Müdürlüğü personeli tarafından eğitim verilmesi, eğitimde Asayiş Daire Başkanlığı tarafından oluşturulmuş *Bilgilendirme Metni*nin ve *Kamu Spotu*nun kullanılması ve özel güvenlik görevlilerinde iletişim yoluyla dolandırıcılık suçları konusunda farkındalık yaratılarak KAAN Uygulaması kapsamında genel kolluk ile iş birliği gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

6 Resmi Gazete, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/06/20170609-5.htm, Erişim tarihi: 15.01.2025

7 İletişim Yoluyla Dolandırıcılık Kamu Spotu, https://www.youtube.com/watch?v=-dGZq_obbu4, Erişim tarihi: 15.01.2025

8 https://www.egm.gov.tr/ozelguvenlik/kaan, Erişim tarihi: 19.12.2024

9 https://egm.gov.tr/ozelguvenlik/kaan-egm-mobil-uygulamasi, Erişim tarihi: 19.12.2024

Belirlenen İş Birliğinin Uygulanması

Araştırma kapsamında gerçekleştirilecek iş birliği kapsamında eğitim verilmesi amacıyla 29.02.2024 tarihinde 81 İl Emniyet Müdürlüğüne talimat yazısı gönderilmiş ve 05.04.2024 tarihine kadar eğitimlerin tamamlanarak bildirilmesi talep edilmiştir. İl Emniyet Müdürlükleri personeli tarafından planlanan eğitimlerde; kamu spotu izletilmiş, bilgilendirme notu kapsamında iletişim yoluyla dolandırıcılık suçu hakkında bilgi verilmiş ve bu tür olaylarda bankalara gelen mağdurların nasıl tespit edilebileceği ile tespit edilmesi durumunda nasıl hareket edilmesi gerektiği hususlarında özel güvenlik görevlilerine bilgi verilmiştir. Bu eğitimlere toplam 10.637 özel güvenlik görevlisi iştirak etmiştir. Her ilde gerçekleştirilen eğitimlerin akabinde doğrudan uygulamaya geçilmiştir.

Uygulama Sürecinde Özel Güvenlik Görevlileri Tarafından Engellenerek Genel Kolluğa Bildirilen İletişim Yoluyla Dolandırıcılık Olaylarının Tespiti

Özel güvenlik görevlilerinin uygulama kapsamında mağdurlarını tespit ettiği ve bu mağdurların paralarını yatırmalarını engelleyerek genel kolluğa bildirdiği olay sayılarının İl Emniyet Müdürlüğü personeli tarafından aylık olarak Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı ve Asayiş Daire Başkanlığına gönderilmesi planlanmıştır. Türkiye'de bu kapsamda 81 ilde kayda alınan olaylar araştırma kapsamında aylık olarak kontrol edilmiştir. Araştırma kapsamında 29.02.2024-31.12.2024 tarihleri arasında özel güvenlik görevlileri tarafından 48 iletişim yoluyla dolandırıcılık olayı engellenmiştir. Engellenen altı olayın mağdurları dolandırılmaya ilişkin miktar hakkında net bilgi vermemişlerdir. Bunların dışında kalan 42 engellenen olayda, araştırma mağdurların 7.225.850 Türk Lirası parasının dolandırılmasının önüne geçilmiştir (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3. Araştırma Kapsamında Özel Güvenlik Görevlileri Tarafından Engellenen İletişim Yoluyla Dolandırıcılık Olay Sayısı

Engellenen olay dönemi (2024)	Engellenen olay sayısı	Engellenen olaya ilişkin maddi değer (Türk Lirası)
Mart	1	40.000
Nisan	2	250.000
Mayıs	3	121.600
Haziran	5	318.000
Temmuz	4	378.000
Ağustos	4	210.000
Eylül	4	3.667.000
Ekim	6	1.057.000
Kasım	3	312.750
Aralık	16	861.500
Toplam	**48**	**7.215.850**

Suçun Önlenmesinde Rol Alan Özel Güvenlik Görevlilerinin Uygulama Sürecine İlişkin Görüşlerinin Tespit Edilmesi

Araştırma kapsamında gerekli değerlendirmelerin yapılarak ihtiyaç olması durumunda iyileştirme çalışmalarının gerçekleştirilebilmesi amacıyla 31.12.2024 tarihine kadar iletişim yoluyla dolandırıcılık suçunun önlenmesinde rol alan özel güvenlik görevlilerinin uygulama sürecine ilişkin görüşlerinin alınması hedeflenmiştir. Uygulama sürecinde suçun önlenmesinde rol alan özel güvenlik görevlilerinin isim ve irtibatları İl Emniyet Müdürlüklerinden derlenmiştir. Aynı özel güvenlik görevlisinin müdahale etmiş olduğu birden fazla olay bulunduğundan, bu kapsamda 44 özel güvenlik görevlisi araştırmaya dahil edilmiştir. Bu özel güvenlik görevlileri telefonla aranarak araştırma kapsamında oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu vasıtasıyla görüşleri tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında 35 özel güvenlik görevlisine ulaşılabilmiştir.

Gerçekleştirilen görüşmelerde özel güvenlik görevlilerince "*KAAN Uygulaması kapsamında iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarına ilişkin farkındalık eğitimi aldınız mı?*" sorusuna biri hariç tüm katılımcılar evet cevabı vermiştir. "Hayır" cevabı veren katılımcıya formda bulunmayan ayrıca bir soru yöneltilerek "*Eğitim almadığı hâlde konuya ilişkin nasıl bilgi sahibi olduğu*" öğrenilmek istenmiştir. Katılımcı, eğitim almadığını ancak KAAN WhatsApp grupları üzerinden İl Emniyet Müdürlüğü personelinin bilgilendirici paylaşım yaptığını ve kamu spotunu gönderdiğini, kendisinin de bu kamu spotunu izleyerek konudan haberdar olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan tüm özel güvenlik görevlileri, araştırma kapsamında planlanan eğitimin amacı doğrultusunda yeterli olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılar tarafından eğitimin etkinliğine ilişkin verilen cevaplar, eğitimin amacına uygun şekilde yapılandırılmış olduğunu işaret etmektedir. Özel güvenlik görevlilerince "*Eğer eğitim aldı iseniz, eğitimin etkinliği hakkında görüşlerinizi tavsiyelerinizle birlikte ifade eder misiniz?*" sorusuna verilen örnek cevaplar şu şekildedir;

- *Eğitim faydalıydı, telefon dolandırıcılığı esnasında vatandaşın davranışları, bizim vatandaşa yaklaşımımız hakkında bilgilendirildik.*
- *Eğitimin gayet etkin ve verimli olduğunu düşünüyorum.*
- *Eğitimle beraber bilinçlendik.*
- *Eğitimin yerinde ve yeterli olduğunu düşünüyorum.*
- *Bakış açımızı değiştirdi. Oldukça faydalı olduğunu düşünüyorum.*
- *Verimli bir eğitim oldu, eğitim veren genel kolluk personelleri gerekli bilgilendirmeleri mesleki tecrübeleriyle birlikte bize aktardılar.*
- *Eğitimin birçok konuyu önceden tespit etmemizde faydalı olduğunu düşünüyorum.*

- *Yaşanan olaylar anlatıldığı için katkısı çok oldu.*
- *Aldığım eğitimden dolayı farkındalığım ve olayları önceden tespitim arttı.*
- *Farkında olunması gerekenleri öğrettiler. KAAN Uygulaması hakkında gerekli bilgilendirme yapılarak bu durumdaki kişilerin hareket tarzlarını net olarak öğrendim.*
- *Aydınlatıcı etkili oldu. Her açıdan yararlandım. Kişilerin görüntüsünden nasıl ne şekilde davranabileceklerini öğrenmiş oldum.*

Araştırmaya katılan özel güvenlik görevlilerinin engellemiş oldukları dolandırıcılık olaylarına ilişkin anlatımlarında, mağdurların genel olarak tedirgin ve telaşlı tutum ve davranışlarından şüphelendikleri, bu nedenle müdahale ederek olayı engelledikleri belirtilmiştir. Ayrıca anlatımlarda, KAAN Uygulaması kapsamında genel kolluk ve özel güvenlik arasında oluşturulmuş olan iletişim ağının etkinliğine vurgu yapılmıştır. Özel güvenlik görevlilerince "İletişim yoluyla dolandırıcılık olayına müdahale ederek mağduriyet oluşmasını engellediğinizi öğrendik. Olaydan kısaca bahseder misiniz?" sorusuna verilen örnek cevaplar şu şekildedir;

- *Yaşlı teyze bütün parasını banka şubesine getirmişti ve telaşlı bir şekilde vezneden inşaat firmasına para yatırmak istiyordu. Hareketlerinden şüphelendim ve parayı yatırmasına izin vermeden polise haber verdim. Polis geldi ve olay önlendi.*
- *Yaşlı amca heyecanlı şekilde banka şubesine giriş yaptı. Şüpheli hareketlerinden ve telefonunu göstermesinden dolandırıldığını anladım. KAAN Uygulaması üzerinden polisle iletişime geçerek dolandırıcılık olayını önledim.*
- *Bankaya gelen müşterinin tedirgin hâllerinden şüphelenerek kendini polis olarak tanıtan bir kişinin kendisinden para talep ettiğini, telefonu kapatmaması gerektiğini söylediğini öğrendim. KAAN Uygulaması üzerinden genel kolluk personeliyle iletişime geçtim ve dolandırıcılık olayını önledim.*
- *Banka müşterisinin tedirgin hâlde yüksek miktarda kredi çekmek istemesinden şüphelendim. Ne olduğunu sorduğumda internet sayfalarından bir linke tıkladığını ve bu link üzerinden kendisinden yüksek miktarda para talep edilmesi üzerine kredi çekmek istediğini ifade etti. Ben de dolandırıldığını anladım ve kredi çekmesine izin vermeden KAAN WhatsApp grubu üzerinden polise haber verdim. Böylece dolandırıcılığı önledim.*

- *Müşteri tedirgin bir şekilde banka şubesine geldi. Elindeki poşette bulunan nakit parayla havale işlemi yapmaya çalışırken şüphelenmemiz üzerine oğlumun arkadaşı istedi ona yatırıyorum dedi. Şahsı konuşarak ikna etmemiz neticesinde gelen telefon mesajlarından terör örgütü üyeliği bulunduğu, para yatırmazsa işlem yapılacağını belirten mesajlaşmaların tespiti neticesinde KAAN Mobil Uygulamasından ihbarda bulunmamız akabinde olay yerine polis ekipleri gelerek dolandırıcılık konusu önlenmiş oldu.*
- *Banka şubesine gelen bir müşterinin telaşlı mesajlaşmasından şüphelenerek bir problem olup olmadığını sordum. Mesajlaştığı kişinin yüklü miktarda para talep ettiğini, şu saate kadar ödemezsen misliyle ceza ödemen gerekecek şeklinde tehditlerde bulunduğunu tespit etmem üzerine KAAN mobil uygulamasından ihbarda bulunduk. Bu arada bizden önce başka bir bankadan para gönderdiğini öğrendik. Polislerin gelmesi üzerine tutanak tutularak şahıs emniyete götürüldü.*
- *Müşterinin telaşlı ve gişedeki işleminde ısrarlı olduğunu görerek konuya müdahale ettim Vatandaşın telefonda konuştuğu kişinin polis olduğunu para göndermesi gerektiğini demesi üzerine polisin para istemeyeceğini belirterek telefonu kapatmasını söyledim kolluğa haber verdim.*
- *Müşteri şubeye telaşlı bir şekilde gelerek para yatıracağını söyledi. Fiş almasına yardım ettim. Gişedeki arkadaşlara tedirgin olduğunu, dolandırıcılık konusu olabileceğini söyledim. Gişedeki arkadaşların sorması üzerine avukata yatıracağını söyledi. Sistemden kontrol ettiğimizde para yatırmak istediği hesabın bir avukata ait olmadığı anlaşıldı. KAAN WhatsApp ihbar hattından ekip istendi. Ekibin olay yerine gelmesi ile dolandırıcılık konusu önlenmiş oldu.*
- *Müşteri telefonla konuşarak stresli bir şekilde sıra alma yerine geldi. Para yatıracağını söyledi. Hâlinden şüphelenmemiz üzerine kenara oturtarak durumu öğrenmeye çalıştık. KAAN WhatsApp ihbar hattından ekip talebinde bulunduk. Bu esnada müşterinin hesaplarına bloke konuldu. Kısa sürede polis ekiplerinin gelmesi üzerine de dolandırıcılık konusu engellenmiş oldu.*
- *Müşteri sürekli telefonla konuşup panik olunca, şüphelendim müşterinin yanına gidince benden uzaklaştı, gişedeki arkadaşlara durumu söyledim, vatandaşın işlem yapmasını engelleyerek KAAN uygulamasından bildirim yaparak ekip geldi.*
- *Telefonla konuşarak stresli bir şekilde banka şubemize gelen müşteri kredi talebinde bulunarak işlemlerini tamamladı. Telefon görüşmelerinden şüphelenmem üzerine müşteriye bir sorun olup olmadığını sordum ve eliyle cebinde açık duran telefonu gösterdi. Kapatmasını söyleyerek konu*

hakkında bilgi aldım. Para istediklerini söylemesi üzerine dolandırıcılık olduğunu anladım ve KAAN mobilden ekip istedim. Polisler gelince gerekli ifade alındı ve kredi geri iade edilerek dolandırıcılık konusu önlenmiş oldu.

- *Yaşlı vatandaşın para göndereceğini söyleyerek şüpheli hareketlerine binaen sorduk bize bir şey demedi, onun üzerine WhatsApp bildirimi yoluyla ekibe haber verdik para göndermesini engelledik.*
- *Müşteri telaş içinde stresli bir şekilde şubeye geldi. Diğer güvenlik arkadaşın şüphesi ve beni çağırması ile müşterinin yanına gittik ve şüphemiz nedeniyle telefonuna bakmak istedik. Mesajlarından dolandırıcılık olduğunu tespit edip KAAN WhatsApp ihbar hattından ekip çağırmamız neticesinde dolandırıcılık olayı engellenmiş oldu.*

Araştırmaya katılan tüm özel güvenlik görevlileri genel kollukla gerçekleştirilen iş birliğinin suçun önlenmesinde faydalı olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca özel güvenlik görevlilerinin bu iş birliğini desteklediği, hatta kendileri için motivasyon kaynağı olarak gördükleri anlatımlardan anlaşılmaktadır. Özel güvenlik görevlilerince "*Müdahale etmiş olduğunuz olay sürecinde gerçekleşen genel kollukla iş birliğinin suçun önlenmesinde faydalı olup olmadığını değerlendirir misiniz?*" sorusuna verilen örnek cevaplar şu şekildedir;

- *Evet. KAAN Uygulaması sayesinde gayet verimli şekilde iletişim kurulabildiğinden dolandırıcılıkların önlenmesi için faydalı olduğunu düşünüyorum.*
- *Gerçekleşen olaylara hızlı ve etkin müdahale amacıyla faydalı olduğunu düşünüyorum.*
- *Evet. Faydalı buluyorum.*
- *Sorunların etkin çözümü için çok faydalı olduğunu düşünüyorum.*
- *Birlikte çalışmak ve önlemek çok faydalı.*
- *Çok faydalı oldu, vatandaşın mağdur olmasını engellemek, kolluğa haber vermek bize de motivasyon kaynağı oluyor.*
- *Ekip en kısa sürede geldi. Kişi karşısında polisi gördüğünde işlemden vazgeçti. Bu durum etkin iletişim sayesinde oldu. Çok faydalı.*
- *WhatsApp grubundan bildirdim diğer bankada çalışan arkadaşlar da konuya duyarlı olsun diye.*
- *Ekip şeklinde birbirimize destek olarak çalışmanın çok faydalı olduğunu düşünüyorum.*
- *Çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Genel kollukla iletişimin sıkılaşması bize silah arkadaşlığı hissi veriyor. Bu durumdan çok memnunuz.*

Araştırmaya katılan özel güvenlik görevlilerinin büyük çoğunluğu iş birliğinin geliştirilmesi açısından herhangi bir önerilerinin bulunmadığını ifade etmekle birlikte, bir kısmı da var olan işbirliğinin devamına ilişkin temennide bulunmuştur. Özel güvenlik görevlilerince "*KAAN Uygulaması kapsamında gerçekleştirilen genel kolluk özel güvenlik iş birliğinin geliştirilmesi yönünde önerilerinizi belirtir misiniz?*" sorusuna verilen örnek cevaplar şu şekildedir;

- *Eğitimlerin çok faydalı olduğunu düşündüğümden daha fazla yapılması gerektiğini düşünüyorum.*
- *Herhangi bir önerim bulunmuyor.*
- *Bildirim yapılır yapılmaz ekip geldiği için çok pratik oluyor bizler için.*
- *Herhangi bir önerim bulunmuyor. Koordineden memnunum.*

Araştırmaya katılan özel güvenlik görevlileri, araştırma konusundan bağımsız olarak genel kollukla ilişkilerin geliştirilmesi gereken yönlerine ve suçların önlenmesinde alınabilecek tedbirlere yönelik önerilerde de bulunmuşlardır. Bir katılımcı dolandırıcılık suçlarının engellenebilmesi açısından kamu spotunun kırsal kesimlere de yaygınlaştırılmasının faydalı olacağını belirtmiştir. Diğer taraftan iki katılımcıda var olan genel kolluk özel güvenlik iş birliğinin geliştirilmesi yönünde önerilerde bulunmuştur. Özel güvenlik görevlilerince "*Ekleyeceğiniz başka bir husus var mı?*" sorusuna verilen örnek cevaplar şu şekildedir;

- *WhatsApp uygulamasından müşteri adını da söyleyerek bildirim yaptığımız için diğer bankada çalışan özel güvenlik görevlileri de konuya duyarlı oluyor o vatandaşın o bankada işlem yapmasını engelliyorlar.*
- *Trafik bildirimleri WhatsApp kanalıyla yoğun geliyor bununla alakalı bir çalışma yapılırsa sevinirim.*
- *Toplumda duyarlılığı artırmak için özel güvenlik görevlerinin suçu önlediği bir olaydan sonra İl Emniyet Müdürü'müz ya da Sayın Valimiz tarafından ödüllendirerek motivasyonumuzun artmasına yönelik bir çalışma olursa sevinirim.*

Sonuç ve Değerlendirme

Araştırma, korkutma yöntemiyle işlenen iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarının engellenmesi amacıyla genel kolluk ve özel güvenlik görevlileri arasında etkin iş birliğinin problem odaklı suç önleme yaklaşımı çerçevesinde nasıl gerçekleştirilebileceğini tespit etmek üzere gerçekleştirilmişti. Araştırma sonuçları, SARA Modeli çerçevesinde yapılandırılmış olan eylem araştırması sürecinin başarılı olduğunu işaret etmektedir. SARA, problem odaklı suç önleme yaklaşımının benimsendiği durumlarda problemin doğru tanımlanması, probleme

etki eden unsurların belirlenerek analiz edilmesi ve nesnel müdahale yöntemlerinin geliştirilerek uygulanması süreçlerini uygulanabilir şekilde açıklayabilmesi nedeniyle etkili bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Model, araştırma sürecinde ele alınan dolandırıcılık olaylarına yönelik amacına uygun müdahale yöntemlerinin ortaya konulması ve uygulamaların takibi ile değerlendirilmesi süreçlerinde etkin bir referans oluşturmuştur.

Araştırma kapsamında elde edilen başarı ve katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veri, yapılandırılmış olan eğitimin amacına uygun şekilde planlandığını ve uygulandığını işaret etmektedir. Özel güvenlik görevlilerinin, engellemiş oldukları olaylarda mağdurların tutum ve davranışlarına ilişkin yaptıkları değerlendirme neticesinde başarılı oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum, kendilerine verilen eğitimin gerekli davranış değişikliklerine sebep olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte tüm katılımcılar eğitimin yeterli ve amacına uygun olduğunu ifade etmiştir. Bu kapsamdaki çalışmalarda eğitimlerin doğru yapılandırılması başarı üzerinde doğrudan etkilidir ve bu süreçte yine SARA Modelinde işaret edilen problemin tanımlanması ile probleme etki eden faktörlerin analizi önem taşımaktadır.

Araştırma sürecinde mağdurların paralarını çekmek veya bu yönde işlem yapmak üzere bankalara gelecekleri ve özel güvenlik görevlilerinin kendilerinde oluşturulan farkındalık sayesinde bu kişileri ayırt ederek olayları engelleyebilecekleri öngörülmüştü. Araştırmada beklenen şekilde sonuçlar elde edilmiştir. Problemin ortaya konulması ve analiz sürecinde uzmanlar tarafından ifade edilen olayın gerçekleşme senaryolarının uygulama sürecinde aynen yaşandığı görülmektedir. Araştırma sürecinde korkutma yöntemiyle işlenen iletişim yoluyla dolandırıcılık olaylarının uzmanlar tarafından doğru analiz edilmiş olması, tüm sonraki süreçlerin başarılı şekilde yapılandırılmasında etkili olmuştur. Bu durum analiz süreçlerinin titizlikle ele alınması gerektiğini bir kez daha işaret etmektedir.

Özel güvenlik görevlileri günümüzde hayatın her alanında karşımıza çıkabilmekte, özellikle kamusal ve yarı kamusal alanlarda, bu yerlerin özellikleri çerçevesinde önleyici güvenlik hizmeti sunmaktadır. Özel güvenlik görevlilerinin genel güvenliğe ilişkin asli görevleri bulunmamaktadır. Ancak, özel güvenlik görevlilerinin çalıştıkları yerlerde sunmuş oldukları hizmet, vatandaşlar üzerindeki genel güvenlik algısını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Temel olarak görevli oldukları alanların risk önceliklerine göre görev yapan özel güvenlik görevlileri aslında sundukları önleyici güvenlik hizmeti bağlamında genel güvenlik algısına önemli katkılar yapmaktadır. Bununla birlikte günümüzde genel kolluğun her yerde fiziki olarak bulunabilmesi ve caydırıcı unsur olabilmesi de mümkün görünmemektedir. Sadece bu açıdan bakıldığında bile genel güvenlik algısının olumlu yönde geliştirilmesi açısından genel kolluk özel güvenlik iş birliğinin geliştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Özel güvenlik görevlileri aldıkları eğitim ve yaptıkları işler gereği güvenlik algısı yüksek çalışanlardır. Her ne kadar çalışmış oldukları yerin öncelikleri çerçevesinde görev yapsalar da, özel güvenlik görevlileri farkındalık oluşturulması durumunda, asayişe müessir birçok olayın önlenmesinde genel kolluğa yardımcı olabilme potansiyeline sahiptir. Araştırma, bankalarda çalışan ve bankalara karşı gerçekleştirilecek asayişe müessir olayların engellenmesine yönelik caydırıcı hizmet sunan özel güvenlik görevlilerinin, kendilerinde farkındalık oluşturulması durumunda, kendi sorumluluklarında olmamasına rağmen genel güvenliği tehdit eden dolandırıcılık olaylarının önlenmesinde ne denli etkili olabileceklerini ortaya koymaktadır. Bu araştırma sonuçları, kamusal ve yarı kamusal alanlarda çalışan özel güvenlik görevlileri ile genel kolluk arasında buna benzer birçok iş birliğinin gerçekleştirilebileceğini ve genel güvenlik algısına önemli ölçüde pozitif katkı sağlanabileceğini işaret etmektedir.

Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen ve İçişleri Bakanlığının marka projelerinden birisi haline gelen KAAN Uygulaması, özel güvenlik görevlileri ve genel kolluk personelinde iş birliği alanlarına ilişkin farkındalık yaratılması yönünde önemli aşama kat etmiştir. KAAN Uygulaması, önemli başarıları ortaya koymaktadır. Uygulama kapsamında elde edilen başarının daha üst seviyelere çıkarılabilmesi mümkündür. Özellikle bu araştırma sürecinde olduğu gibi belirli suçlar çerçevesinde gerçekleştirilecek iş birlikleri, suçların önlenmesi bağlamında genel kolluğun başarısını artıracağı gibi özel güvenlik görevlilerinin yapmış oldukları işi anlamlandırmaları sebebiyle kendilerinin mesleki bağlılıkları başta olmak üzere birçok iş tutumlarında pozitif etki yaparak bu alanda sunulan hizmet kalitesini pozitif etkileyebilecektir.

Genel kolluk özel güvenlik iş birliği süreçlerinin başarısında her ne kadar özel güvenlik görevlilerinin istekli davranışları etkili olsa da, genel kolluk personelinin beklentileri ve iş birliğini teşvik etme isteği de önemlidir. Araştırma kapsamında katılımcılar tarafından da ifade edilmiş olduğu gibi özel güvenlik görevlileri genel kollukla iş birliğine yakın durmaktadır. Genel kolluğun bu yönde istekli olması iş birliğinin daha üst seviyelere çıkmasına yardım edebilir. Bu nedenle iş birliği talebinin genel kolluk tarafından yapılması önem taşımaktadır. Bu kapsamda, özel güvenlik ile gerçekleştirilecek iş birliğinin muhtemel sonuçları hakkında genel kolluk personelinde farkındalık çalışmaları yapılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Genel kolluk özel güvenlik iş birliği alan yazınında henüz yeni çalışılan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ilişkinin ve iş birliğinin oluşumunda birçok sosyolojik, psikolojik ve sosyal psikolojik unsur etkili olabilmektedir. Bu nedenle, iş birliğini etkileyen unsurların tespitine yönelik araştırmalar yapılabileceği değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, genel kolluk personeli ile özel güvenlik görevlilerinin iş birliğini destekleme sebeplerini ortaya koyacak araştırmalar yapılabilir. Ayrıca, genel kolluk-özel güvenlik iş birliği algısı, özel güvenlik görevlilerinin iş tutumları üzerinde önemli etkiler bırakabilmektedir. İş birliğinin

özel güvenlik görevlileri ve genel kolluk personeli üzerindeki davranışsal sonuçları üzerine araştırmalar yapılmasında da fayda olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırma kapsamında Türkiye'deki dolandırıcılık olaylarına ilişkin istatistiksel veriye ulaşılamamıştır. Bu nedenle araştırma kapsamında engellenen dolandırıcılık olayları, gerçek olay sayıları kapsamında değerlendirilememiştir. Gerçek olay sayılarıyla birlikte yapılacak değerlendirme, suçun önlenmesi sürecine ilişkin daha net sonuçlar ortaya koyabilecektir. Bu durum araştırmanın önemli bir kısıtı olarak ifade edilebilir.

Kaynakça

AA (2018). İletişim yoluyla dolandırıcılık yüzde 16 azaldı. Erişim adresi: https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/iletisim-yoluyla-dolandiricilik-yuzde-16-azaldi/1091146, Erişim tarihi: 20.01.2025

Agar, I. (2022). Problem-Solving and SARA. The Crime Analyst's Companion (Ed: Bland, M., Ariel, B. ve Ridgeon, N.). Springer, Ss. 193-211. https://doi.org/10.1007/978-3-030-94364-6_14

Alkan, Ö. (2023). Dolandırıcılık suçunun kişinin kendisini polis, hakim veya savcı olarak tanıtması suretiyle işlenmesi. *DÜHFD*, 28(48), 185-221.

Andrew, P. J. (2005). *A short guide to action research*. United States of America: Pearson Education.

Bahar, A. (2020). İkna yoluyla dolandırıcılık: Dolandırıcılık faaliyetlerinde ikna ve etkili iletişim yöntemlerinin tespiti üzerine bir araştırma. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 35, 139-163.

Berg, B. L. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences* (4. Baskı). Boston: Allyn and Bacon.

Braga, A. (2008). *Problem oriented policing and crime prevention* (2.Baskı). New York: Criminal Justice Press.

Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77-101.

Chen, J. (2021). "You are in Trouble!": A discursive psychological analysis of threatening language in Chinese cellphone fraudinteractions. *Int J Semiot Law*, 34, 1065-1092.

Clarke, R. ve Eck, S. (2005). *Crime analysis for problem solvers in small 60 steps*. Washington, DC: Office of Community Oriented Policing Services.

Clayton, T. (1967). *The protectors: The inside story of Britain's private security forces*. London: Oldborne.

Cohen, L.E. ve Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608.

Çalışkan, M. (2019). Suç korkusu kullanılarak telefon aracılığıyla gerçekleştirilen dolandırıcılık vakaları (2017-2018) "İstanbul örneği". *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 29-42.

Demirci, U. (2020). *Türkiye'de polis özel güvenlik işbirliği örneği-KAAN: Bir eylem araştırması*. Uluslararası Marmara Sosyal Bilimler Kongresinde sunulan tam metin bildiri. Ss. 423-442.

Demirci, U. (2022). *Genel kolluk özel güvenlik İlişkisi ve İşbirliği-Teori ve Uygulama-*. İzmir: Duvar Yayınları

Demirci, U. ve Çengel, R. (2021). Türkiye'de özel güvenlik uygulamalarının temel prensipleri. *Sosyal Bilimlerde Akademik Çalışmalar 3*, (Ed: B. Selçuk; S. Ünal; Y.L. Mert), Ss.197-218.

Dempsey, J. S. (2011). *Introduction to private security*. Watsworth Cengage Learning.

Dinler, V. (2016). Durumsal suç önleme. F. Tepecik (Ed.), *Suç önleme modelleri* içinde (s.112-127). Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3450.

EGM (2024). *KAAN Uygulaması*. Erişim adresi: https://www.egm.gov.tr/ozelguvenlik/kaan, Erişim tarihi: 20.01.2025

Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2003). *How to design and evaluate research in education* (5.Baskı). New York: Mac Graw Hill, Inc.

George, B. ve Kimber, S. (2014). The history of private security and its impact on the modern security sector. *The handbook of Security* (Ed: M.Gill). Ss. 21-40.

Goldstein, H. (1979). Improving policing: A problem oriented approach. *Crime & Deliquency*, 25, 236-258.

Hinkle, J.C., Weisburg, D., Telep, C.W. ve Petersen, K. (2020). Problem-oriented policing for reducing crime and disorder: An updated systematic review and meta-analysis. Campbell Systematic Review, 16(2), 1-86.

Holmes, S.T., Wolf, R. ve Baker, T. (2022). Public-private partnerships: Exploring perceptions and efficacy of community security patrols. *Journal of Applied Security Research*, 18(4), 718-739.

Irmak, Ö. ve Yıldız, S. (2021). 2011-2019 yılları arası Türkiye'de organize ve nitelikli dolandırıcılık suçlarının ekonomi ve aile kurumları açısından değerlendirilmesi. *ASR Journal*, 6(23), 382-394.

İçişleri (2024). Çankırı›da Vatandaşlara Dolandırıcılıkla Mücadele Eğitimi. Erişim adresi: https://www.icisleri.gov.tr/cankirida-vatandaslara-dolandiricilikla-mucadele-egitimi, Erişim tarihi: 14.03.2025.

İçli, T. G. (2019). *Kriminoloji*, Ankara: Seçkin Kitabevi.

Nicolas Sanchez, A. ve Castro Toledo, F.J. (2025). Exploring social acceptability in urban crime prevention: Perspectives from six EU cities. CrimRxiv, https://doi.org/10.21428/cb6ab371.26a9935e

Nowell, L.S., Norris, J.M., White, D.E. ve Moules, N.J. (2017). Thematic analysis: Striving to meet the trustworthiness criteria. International Journal of Qualitative Methods, 16(1), 1-13.

Piquero, A. R. ve Tibbets, S. G. (2001). *Rational choise and criminal behavior: Recent research and future challenges.* New York: Routledge.

Sarre, R. (2024). Public private partnerships in crime prevention. Preventing Crime: What We Know, and What We Need to Do. Palgrave Macmillan, Singapore, Ss. 21-25. https://doi.org/10.1007/978-981-97-3488-7_4

Sarre, R. ve Prenzler, T. (2000). The relationship between police and privete security: Models and future directions. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 24 (1), 91-113.

Sarre, R. ve Prenzler, T. (2011). *Private security and public interest: Exploring private security trends and directions for reform in the new era of plural policing*. ARC Report.

Scott, M.C. ve Kirby, S. (2012). *Implementing pop leading, structuring, and managing a problem-oriented police agency*. Washington, DC: Office of Community Oriented Policing Services.

Seivold, G. (2023). What we've learned: Lessons from the world's leading security companies on partnerships and privatization. Handbook on Public and Private Security. Competetive Government: Public Private Partnership (Ed: Blackstone, E., Hakim, S., Meehan, B.J.), Springer, S.s. 321-346. https://doi.org/10.1007/978-3-031-42406-9_15

Stafford, M.C. ve Galle, O. R. (1984). Victimization rates, exposure to risk, and fear of crime. *Criminology*, 22(2), 173-185.

Stenning, P. C. (2000). Powers and accountability of private police. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 8(3), 325-352.

Taylor, B.G., Liu, W., Maitra, P., Koper, C.S., Sheridan, J. ve Johnson, W. (2024). The effects of community-infused problem-oriented policing in crime hot spot based on police data: A randomized controlled trial. Journal of Experimental Criminology, 20, 317-345. https://doi.org/10.1007/s11292-022-09541-x

Tomal, D. R. (2010). *Action research for educators*. USA: Rowman & Littlefield Publishers.

Tunay, M. (2024). Dolandırıcılık girişimleri ve dolandırıcılıktan korunma yöntemleri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 168-187.

Wakefield, A. (2005). The public surveillance functions of private security. *Surveilance &Society*, 2(4), 529-545.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A. (2015). Türkiye'deki dolandırıcılık tipolojileri: Dolandırıcılık olaylarının kategorik tasnifi ve yapılış şekilleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Araştırmalar E-Dergisi*, 12, 1-24.

Yılmaz, Z. (2023). Dolandırıcılık suçunun basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanılmak suretiyle işlenmesi. *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1), 595-631.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Yıl: 27 Cilt: 27 Sayı: 1 Haziran 2025 s.56-81 Makale Türü: İnceleme
Makalenin Geliş Tarihi: 14.11.2024 Makalenin Kabul Tarihi: 03.06.2025

Avrupa Birliği ve Akıllı Sınırlar: Sınır Yönetimi ve Güvenlik Üzerine Bir İnceleme

Tuğba AYDIN HALİSOĞLU*

Öz: 2015 yılı itibarıyla Avrupa başkentlerinde yaşanan terör saldırıları, Birlik'in dış sınırlarının güvenlikleştirilmesi konusunu tekrar gündeme getirmiştir. Avrupa Birliği, güvenlik meselesinin ulus-devletin faaliyet alanının çok daha ötesinde ele alınması gereken ve üye devletler arasında iş birliği gerektiren bir mesele olduğu kabulünden yola çıkarak iç ve dış güvenliği dış sınırların etkin yönetimi ile mümkün kılan sistemler ve politikalar üzerine yoğunlaşmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler, dış sınırların etkin yönetimi amacıyla yapay zekânın etkin kullanımını da artırmıştır. Bu çalışmanın amacı; akıllı sınır kavramını Birlik'in 2015 ve sonrasında oluşturduğu strateji ve eylemlerle değerlendirmek, Birlik'in sınır yönetimini göç ve güvenlik bağlamında ele almak ve yapay zekânın bu süreçte nasıl kullanıldığını analiz etmektir. Bu çalışmada Avrupa Birliği tarafından sunulan resmî dokümanlar literatürle birlikte incelenerek nitel araştırma yöntemlerinden biri olan belge analizi kullanılmış ve Birlik'in akıllı sınır kapsamındaki strateji ve uygulamaları ortaya konmuştur. Çalışmanın nihai sonucu, temel hakların korunmasına ilişkin kaygılara rağmen Birlik'in güvenlikleştirme hedefiyle Kale Avrupa'sı vizyonunu sürdürme isteğinin devam ettiği yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Sınır, Avrupa Birliği, Güvenlik, Sınır Yönetimi, Yapay Zekâ

* Dr. Öğr. Üyesi, Tarsus Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, taydin@tarsus.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0572-2267

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Year: 27 Volume: 27 Issue: 1 June 2025 p.56-81 Article Type: Review
Received Date: 14.11.2024 Accepted Date: 03.06.2025

European Union and Smart Borders: A Review on Border Management and Security

Tuğba AYDIN HALİSOĞLU*

Abstract: Since 2015, terrorist attacks in European capitals have brought the issue of securitization of the European Union's external borders back to the agenda. The European Union has focused on systems and policies aimed at ensuring both internal and external security through the effective management of external borders, based on the recognition that security is an issue that needs to be addressed far beyond the scope of the nation-state and requires cooperation between member states. Advances in information and communication technologies have further enabled the integration of artificial intelligence into border management practices. The aim of this study is to evaluate the concept of smart borders in relation to the EU's strategies and actions since 2015, to address the border management of the Union within the dual contexts of migration and security, and to analyze how artificial intelligence functions in this process. The study utilizes document analysis, a qualitative research method, examining both official EU documents and relevant academic literature. As a result, the strategies and practices developed by the Union within the scope of the smart border concept are identified and evaluated. The study concludes that, despite concerns about the protection of fundamental rights, the Union's securitization objective and the desire to maintain the vision of Fortress Europe continue.

Keywords: Artificial Intelligence, Border Management, European Union, Security, Smart Border

* Asst. Prof., Tarsus University, Department of Political Science and Public Administration, taydin@tarsus.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0572-2267

Giriş

"Hoşgörünün bedeli güvenliğimiz olamaz. Sınırlarımızdan kimlerin geçtiğini bilmemiz gerekiyor"

Jean Claude Juncker, 2016

Sınır; birey, toplum ve devletler açısından ele alınan bir kavram olması yönüyle çok boyutludur. Bu yönü ile sınır; ulus-devletlerin yükselişi ile devletlerarası siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkileri etkileme potansiyeline sahip olmuş, uluslararası yapının niteliğine göre ise katı ya da esnek uygulamalarla önemini korumuştur. Sınır, aynı zamanda bireylerin ve toplumların hayatlarında değişim sağlayan bir etkiye sahiptir. İnsan hareketliliğini dönüştüren, sosyal ağları oluşturan, özellikle sınır bölgelerindeki etkileşim bağlamında kültürlerin farklılaşması gibi kültür ve kimlik üzerine etki eden bir içerik sunmaktadır. Dolayısı ile sınır, harita üzerine çizilen fiziki bir hat olmanın çok daha ötesinde; devletleri, toplumları ve bireyleri etkileme ve dönüştürme özelliğine sahip bir kavramdır.

Avrupa Birliği, ulus-üstü niteliği ile ulus-devletlerden farklı bir yapı sergilemekte, ancak sınır konusunda ulus-devletlere benzer uygulama ve yaklaşımlar gösterebilmektedir. Bu sebeple Birlik, ulus-üstü yapısı ile iç ve dış sınırların tanımlandığı farklı bir sınır kontrolü yaklaşımına sahiptir. 2014-2019 yılları arasında Avrupa Komisyonu Başkanlığı yapan Jean Claude Juncker döneminde, başta terör saldırıları olmak üzere birçok güvenlik tehdidi gündeme gelmiştir. Yaşanan bu olaylar sebebiyle Avrupa'nın gündemi terörün, terör finansmanının, siber suçların, ulus ötesi organize suçların ve düzensiz göçün önlenmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu dört suç unsurunun ortak özelliği, sınır-ötesi karaktere sahip olmasıdır. Dolayısı ile Avrupa Birliği, 2015 yılı ve sonrasında yaşanan olumsuz gelişmelerden yola çıkarak etkin bir sınır yönetiminin hem iç güvenliğin sağlanması hem de dış sınırların güvenlikleştirilmesi bağlamında adımlar atmıştır. Bu kapsamda, 2015 yılı ve sonrasında Avrupa başkentlerinde yaşanan olaylar nedeniyle daha etkin bir sınır kontrolü ve yönetimi için güvenlik konusuna güçlü bir vurgu yapılmış; terörizm, siber saldırılar ve organize suçlar dâhil olmak üzere güvenlik tehditleriyle mücadeleye odaklanan kurumsal çalışmalar başlatılmıştır. Bu süreçte Birlik, teknolojide yaşanan ilerlemelere hızlı bir şekilde ayak uydurabilmiş ve sınır kontrolü kapsamında akıllı sınırlar ile yapay zekânın kullanımı ve büyük verinin işlenmesi noktasında önemli uygulamaları hayata geçirmiştir. Kısacası Avrupa Birliği için yapay zekâ, güvenlik odaklı çalışmalarda önemli bir yere sahiptir ve güvenlik perspektifinden insan haklarına dayalı bir sınır kontrolü yaklaşımı geliştirilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, 2015 ve sonrası gelişmeler temel alınarak, Birlik düzeyinde sınırların güvenlikleştirilmesini incelemektir. Bu amaçla gündeme getirilen akıllı sınırlar kavramı ele alınmış, akıllı sınırların oluşturulmasına etki eden bilgi iletişim teknolojileri ve yapay zekâ uygulamalarına yer verilmiştir.

Akıllı sınırlar, düzensiz göçün önlenmesi ve etkin şekilde kayıt altına alınması; bu yolla sağlamlaştırılmış bir güvenlik sistemi kapsamında dış sınırların yönetimi ile yakından ilgilidir. Çalışmanın ilk bölümünde sınır kavramının teorik çerçevesi çizilmiş ve Avrupa Birliği için sınır kavramı tanımlanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise akıllı sınır kavramını oluşturan kilometre taşları, Avrupa Birliği'nin resmî kaynaklarından elde edilen belgeler özelinde analiz edilmiş ve akıllı sınırların bugün geldiği nokta yapay zekâ özelinde açıklanmıştır. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde Avrupa Birliği, kısaca AB veya Birlik olarak tanımlanacaktır.

Sınır Üzerine

Sınır; kavramsal çelişkileri içinde barındıran, bu zıtlıklarla kavramsal güce sahip olan çok boyutlu bir kavramdır. Sınır kavramı bir yandan 'kısıt, engel, kapalı olma hali' gibi bir anlam çağrıştırabilirken diğer yandan 'sınırsızlık, açıklık' gibi karşıt bir içeriği insan zihninde canlandırabilme potansiyelindedir. Bunun yanı sıra kavram; seyahat, hareketlilik, uzamsal alan gibi pek çok konuda çağrışım yapabilecek bir etkiye de sahiptir. Sınır kavramının bu çok boyutlu yapısı, kavramın uzun yıllar boyunca ulus-devlet özelinde düşünülmesine neden olsa da günümüzde etkileşimin hissedildiği her alanda anlamlandırılabilmektedir.

Sınır kavramı, ulus-devletlerin tarih sahnesinde yükselmeye başladığı dönemden itibaren toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel hayata biçim vermektedir. Sınır denilen uzam, sadece harita üzerine çizilmiş sanal bir çizgi olmanın çok ötesinde, bireylerin ve sınırın her iki yakasında yaşayan insanların günlük yaşamlarına yansıyan önemli bir sosyal oluşumdur. Yani sadece devletler arasında değil, aynı devlet içindeki bireyler tarafından bile farklı algılanabilmekte, bu sebeple sosyal boyutta derin bir çerçevede incelenebilmektedir (Tekin, 2012, s.40).

Geleneksel bir yaklaşımla sınır, uluslararası yapı içinde yer alan ulus-devletleri birbirinden ayıran fiziki bir hat olarak tanımlanır. Kimi tanımlamalarda 'duvar', 'kontrol noktası', 'çit' gibi anonim kullanımlara rastlamak mümkündür (Pau, 2020, s.621). Siyasi bir haritalamayı betimleyen bu tanımlama, yetersiz bir yaklaşım sunmaktadır. Çünkü küreselleşmenin de etkisi ile sınır kavramı, günlük kaygıları dile getiren bir sosyolojik unsur olarak karşımıza çıkar. Geleneksel anlamın dışında günlük hayata etkisi olan, yönetilebilir bir sosyal yapı olarak tanımlanır (Newman, 2006, s.172-173). Bu hâli ile sınır, sosyo-ekonomik duruma vurgu yapar, bütünleyici bir yaklaşımla sınırdaki insanların problemlerine odaklanır (Pau, 2020, s.623).

Sınır kavramının bu çok boyutlu doğası, kavrama yönelik akademik yaklaşımlarda da çeşitliliği sağlamaktadır. Her bir akademik yaklaşımın tarihî süreçte yeni gelişmelerle dönüşümü, sınır kavramına yönelik üç farklı yaklaşımın

geliştirilmesinde rol oynamıştır. 1960 yılına kadar kabul gören ilk yaklaşım, doğa merkezli yaklaşımdır. Bu yaklaşım devlet sınırını öncüller, sınırın korunması ve yayılması, normal bir sınır politikasının tek taraflı güç sağlaması ve sınır ötesinde devletin materyal gücünün dağıtımı üzerine odaklanmaktadır. Doğa merkezli yaklaşıma göre, ulus-devlet sınırı ile doğal çevrenin organik bir bağı vardır. 1960-1970 yılları arasında ise insan odaklı yaklaşım kabul görmüştür. İnsan odaklı yaklaşım; dâhil etme, kimliklendirme, dışlama gibi konular temelinde sınır çalışmaları yapanların doğa merkezli yaklaşım çerçevesinde karşılaştıkları bilimsel zorluklar sebebiyle gündeme gelmiştir. Üçüncü yaklaşım ise günümüzde kabul gören çok-merkezli yaklaşımdır. Bu yaklaşım yöntemsel çoğulculuğa vurgu yapan; fiziksel, mental, biyolojik ve sosyal sistemleri birbirlerine indirgenmeyecek şekilde ele alan, disiplinler arası sentez anlayışını öne süren günümüz yaklaşımıdır (Kireev ve Yachin, 2019, s.397-399).

Her üç yaklaşımda görüldüğü üzere 'sınır' kavramı ve ona atfedilen anlam, uluslararası gelişmelerden fazlasıyla etkilenir. Uluslararası yapının getirdiği çatışma ortamında sınırlar; güvenlik ve kontrol gibi amaçlarla daha katı bir hale gelebilirken; barış ve istikrar dönemlerinde daha geçirgen, daha bağımlı bir hâle dönüşebilmektedir. Fiziki hatlar için geçerli olan bu durum, bireylerin zihinlerindeki sınırları tanımlama konusunda da geçerlidir. Bu bağlamda sınır; ulus-devletler arasındaki her türlü ilişkiyi etkilediği kadar bireylerin zihninde 'biz' ve 'öteki' bağlamında değerler yaratır. Bu değerler; sınır ülkelerinin karşılıklı siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerine göre de yeniden şekillenir. Bu hâli ile kültür ve kimlik bağlamında yaratılan zihinsel sınır, toplumsal ilişki biçimi olarak kendini gösterir (Tekin, 2012, s.28).

Bireyler açısından değerlendirildiğinde sınır, insanların etkinlik alanını ifade eder; bireylerin günlük işlerini yapmak amacıyla seyahat hâlinde oldukları uzamsal bir alanı anlatır. Bireye ait sosyal kriterler, eğitim, ulaşıma erişim, meslek, öngörülen engeller gibi faktörler bu uzamsal alana ait durumları betimler (Breitung, 2009, s.104). Bir diğer sınıflandırma ise Michiel Baud ve Willem van Schendel tarafından sınır bölgesi için ve Oscar J. Martinez tarafından sınır bölgesinde yaşayanlar açısından kategorileştirilmiştir. Baud ve Van Schendel, Martinez'den alıntıladığı üzere, sınır etkileşiminin karmaşık yapısını gösteren dört model kapsamında sınır alanlarının incelenebildiğini söyler. Buna göre, yabancılaştırılmış sınır alanları modelinde, genellikle sınırın iki tarafındaki birimler arasında husumet bulunduğu için rutin sınır geçme etkileşimleri yoktur. Ortak varoluş sınır alanları modelinde, sınırın her iki tarafındaki birimler arasında dostane ilişkiler bulunmamasına rağmen minimum seviyede sınır etkileşimleri mümkündür. Karşılıklı bağımlı sınır alanları modelinde, sınırın her iki tarafındaki birimler birbirleriyle sembiyotik olarak bağlantılıdır. Ayrıca ekonomik ve insan kaynaklarının sınır geçişi fazla orandadır. Bütünleşmiş sınır alanları modelinde ise ticarete ve insan hareketliliğine ilişkin tüm kısıtlar azaltılmış ya da ortadan kaldırılmıştır (Baud ve Van Schendel, 1997, s.220).

Sınır çalışmalarında öne çıkan kavramlardan bir diğeri sınır etkisi (border effect)'dir Sınır etkisi; sınır, kültür ve etkileşim üçgeninde sınır toplumlarını daha iyi anlamamızı sağlar. Sınır etkisi dediğimiz kavram ile kültür farklılaşması tespit edilebilir; sınır toplumları arasında kültür farklılaşması ne kadar fazlaysa sınır etkisi de o oranda fazladır denilebilir (Tekin, 2012, s.33). Sınır bölgelerindeki etkileşim, Baud ve Van Schendel'in modellemesine göre üç ana coğrafi bölgeye bölünebilir. Bunlardan ilki, merkez sınır bölgesi (border heartland) olarak adlandırılan, sosyal ağların sınır tarafından belirlendiği ve yaşamın devamı adına sınıra bağımlı olunan alandır. ABD-Meksika sınırı, bu modele örnek olarak gösterilebilir. İkinci model ise ara sınır bölgesi (intermediate borderland) olarak adlandırılır. Bu modelde, sınır etkisi hissedilir ama ölçeklendirmek gerekirse orta ile zayıf şiddettedir. Üçüncü model ise dışsal sınır bölgesi (outer borderland) olarak adlandırılan, sadece özel şart ve durumlar altında sınırın etkisinin hissedildiği sınır alanlarıdır (Baud ve Van Schendel, 1997, s.221-222).

Avrupa Birliği ve Sınır

Avrupa Birliği, ulus-ötesi bir yapıya sahip olması nedeniyle ulus-devletlerden farklı bir sınır kavramı geliştirmiştir. 2025 yılı itibarıyla 27 üye devletten oluşan AB için sınırlar, iç sınır ve dış sınır olmak üzere iki ayrı kategoride ele alınmaktadır. İç sınırlar, 2016 tarihli Schengen Sınır Kodu'nun 2. maddesinde tanımlanmıştır. AB'nin kabul ettiği hâli ile iç sınırlar, üye devletlerin nehir ve göl sınırlarını da içeren ortak kara sınırlarından, üye devletlerin iç uçuşları[1] için kullandığı havaalanlarından[2] ve üye devletlerin düzenli iç feribot bağlantıları için deniz, nehir ve göl limanlarından oluşmaktadır (Eur-LEX, 2016a, s.6). Aynı maddede Birlik'in dış sınır kavramı da tanımlanmıştır. Buna göre dış sınır; kara sınırları, nehir ve göl sınırları, deniz sınırları ve havaalanları, nehir limanları, deniz limanları ve göl limanları dâhil olmak üzere Schengen alanında yer alan üye devletin sınırının başka bir Schengen üye devleti ile ortak iç sınır olmayan kısımları olarak tanımlanmaktadır (European Commission, t.y.a; Eur-LEX, 2016a, s.6).

Birlik, sınır kavramını açıklamakla birlikte bu sınırlardan kimlerin geçebileceğini Schengen Sınır Kodu'nda detaylı bir şekilde tanımlamıştır. Buna göre üye ülke vatandaşları serbest dolaşım kategorisinde değerlendirilirken üye olmayan devletlerin vatandaşları "üçüncü ülke vatandaşları" şeklinde sınıflandırılmıştır. Schengen Sınır Kodu'nun 2. Maddesi'nin 5. ve 6. Bendi'nde,

[1] Söz konusu belgede iç uçuş (internal flight) kavramı, ikinci maddenin üçüncü bendinde tanımlanmıştır. Buna göre, münhasıran üye devletin topraklarına veya bu üye devletlerin topraklarından yapılan ve üçüncü bir ülkeye iniş yapılamayan herhangi bir uçuş anlamına gelmektedir (Eur-Lex, 2016: 7).

[2] Söz konusu belgede havalimanı (airport) kelimesi kullanılmış olup, hava sahası şeklinde bir tanım yapılmamıştır (Eur-Lex, 2016: 7).

kişilere yönelik tanımlamalar detaylandırılmıştır. Birlik Hukuku kapsamında serbest dolaşım hakkından yararlanan kişiler; (a) Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkındaki Anlaşma'nın (ABİHA) 20(1) Maddesi kapsamında Birlik vatandaşları ile 2004/38/AT sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifinin uygulandığı serbest dolaşım hakkını kullanan bir Birlik vatandaşının aile üyesi olan üçüncü ülke vatandaşları, (b) uyrukları ne olursa olsun, bir yandan Birlik ve üye devletleri ile diğer yandan bu üçüncü ülkeler arasındaki anlaşmalar uyarınca Birlik vatandaşlarınınkine eşdeğer serbest dolaşım haklarından yararlanan üçüncü ülke vatandaşları ve aile fertleri" olarak tanımlanmıştır (Eur-LEX, 2016a, s.7). İkinci kategori olarak tanımlanan üçüncü ülke vatandaşları ise, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkındaki Anlaşma'nın 20(1) Maddesi bağlamında Birlik vatandaşı olmayan kişi ve Schengen Sınır Kodu'nun 5. Fıkrası kapsamına girmeyen, serbest dolaşım kategorisinde tanımlanmayan kişidir (Eur-LEX, 2016a, s.7).

9 Mart 2016 tarihli Schengen Sınırlar Kodu'nun 4, 5, 6, 7 ve 8. alt maddelerinde sınırla ilgili temel kavramlar ele alınmıştır. Buna göre sınır kontrolü, iç sınır kontrolünü kaldırmış tüm üye devletlerin menfaatine bir durum olarak tanımlanmıştır. Sınır kontrolünün; yasadışı göçe, insan ticaretiyle mücadeleye, üye devletlerin iç güvenliğine, kamu politikasına, kamu sağlığına ve uluslararası ilişkilere yönelik her türlü tehdidin önlenmesine yardımcı olduğu ifade edilmiştir. Sınır kontrolleri yapılırken insan onuruna yakışır şekilde sürecin yürütülmesi gerektiği özellikle vurgulanmıştır. Sınır kontrolü; sınır geçiş noktalarının gözetimi, iç güvenlik risklerini ve dış sınırların güvenliğini etkileyebilecek tehditlerin analizini de içermektedir. Bu nedenle Schengen Bilgi Sistemindeki (SIS) kontroller de dâhil olmak üzere, sınır geçiş noktalarındaki kontrolleri ve sınırdaki gözetimi düzenleyen koşulların, kriterlerin ve ayrıntılı kuralların belirlenmesi gerektiği özellikle ifade edilmiştir (Eur-LEX, 2016a).

Avrupa Birliği ve Akıllı Sınırlar

Avrupa ülkeleri, dünyanın birçok ülkesinden düzenli veya düzensiz yollarla gelen göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. Her yıl, üçüncü ülkelerden Birlik topraklarına giren milyonlarca kişi Schengen sınırlarını geçmektedir. Statista tarafından 2024 yılında yayınlanan çalışma, Birlik sınırlarını yasadışı yollarla geçen göçmenlere ilişkin bilgi vermektedir. Buna göre AB, 2023 yılı itibarıyla 380.230 kişinin yasadışılığını sınırlarda tespit etmiştir. En yoğun yasadışı geçiş ise 2015 yılında 1.822.180 kişi ile gerçekleşmiştir (Statista, 2024).

Birlik'e yasal yollarla giriş yapan kişiler de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları kısa süreli giriş yapmakta bazıları vizesiz giriş hakkından yararlanmaktadır. 2015 yılı düzensiz göçün tırmandığı bir yıl olmakla birlikte, yasal yollarla girenlerin sayısında da artışın yaşandığı bir dönemdir. Buna göre 2015 yılında AB vatandaşı olmayan 50 milyondan fazla kişi; eğitim, iş veya turistik amaçlarla

Birlik ülkelerini ziyaret etmiştir. Birlik'in dış sınırlarından ise 200 milyon kişi geçmiştir (European Commission, 2016h). 2023 yılında yayımlanan Avrupa Komisyonu verilerine göre, Birlik ülkelerine 2023 yılı itibarıyla vize başvuru sayısı 10,3 milyon olmuştur. Bu rakam, 2022 yılı verilerine kıyasla %37 artış göstermektedir. Türkiye ve Çin ise sırasıyla 1.055.885 ve 1.117.365 kişi ile 2023 yılında en çok vize başvurusunda bulunan ilk iki ülkedir (European Commission, 2024d). Avrupa Birliği sınırlarından geçen yabancıların sayıca fazlalığı nedeniyle Birlik'in öncelikli stratejisi, iç güvenliği sağlayacak etkili bir dış sınır yönetimi sağlamak yönündedir (European Commission, 2024a). Dolayısıyla Birlik; göçün etkin bir şekilde yönetilmesi, iç güvenliğin artırılması ve kişilerin serbest dolaşımı ilkesinin korunmasına yardımcı olacak şekilde Schengen alanını korumak amacındadır (European Commission, 2015b).

Dijital teknoloji ve yapay zekâ alanındaki gelişmeler, Birlik'in sınır kontrol ve yönetim anlayışını da dönüştürmüştür. Bu kapsamda Birlik, insan odaklı bir sınır yönetimi anlayışı iddiasıyla etkin bir sınır kontrolü ve yönetimine odaklanmaya başlamıştır. AB bu süreci akıllı sınır kavramıyla tanımlamaktadır. Akıllı sınır, Giriş/Çıkış Sistemi (EES), Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sistemi (ETIAS) ve Schengen Sınır Kodu'nda yapılan değişikliklerden oluşan bir dizi tedbiri içermektedir. Bu tedbirlerden oluşan akıllı sınırlar; seyahat eden kişiler için sınır geçişlerini iyileştirerek kolaylaştırmayı, düzensiz göçle mücadeleyi, kişilerin kimliklerini sınırda daha güçlü bir şekilde tespit etmeyi ve bu yolla da güvenliği iyileştirmeyi hedeflemektedir (European Commission, t.y.b). Birlik'in akıllı sınırlarla temel iddiası hem kişi haklarına saygı çerçevesinde seyahati güvenli hâle getirmek hem de düzensiz göçle etkin bir mücadele aracı olarak akıllı sınırları kullanmaktır.

Avrupa Birliği ve Sınır Yönetimi

2015 ve Sonrası Stratejiler ve Uygulamalar

Sınır kontrolü ve yönetimi bağlamında güvenlik, özellikle Avrupa şehirlerinde meydana gelen terör saldırılarından sonra daha fazla gündeme gelmiş ve bu alanda politika önerileri geliştirilmiştir. Dolayısıyla güvenlik, 2015 yılından itibaren Avrupa Komisyonu'nun görevleri arasında sürekli yer alan bir temadır.

Avrupa Güvenlik Gündemi, 28 Nisan 2015 tarihinde, 2015-2020 dönemlerini kapsayacak şekilde üye devletlerin; terörizm, siber saldırılar ve organize suçlar gibi güvenlik tehditleriyle mücadele bağlamında iş birliğini ve Birlik'in terörizm ve güvenlik tehditlerine karşı etkili bir AB müdahalesi sağlamak üzere temel eylemlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Charlie Hebdo Saldırısı (Ocak 2015), Paris Saldırısı (Kasım 2015) ve Berlin Noel Saldırısı (Aralık 2016) gibi birçok Avrupa başkentinde gerçekleşen saldırılar sebebiyle terör saldırılarının sınır

ötesinde koordine edilmesi ve bu süreçte temel haklara saygı çerçevesinde bu tehditlere karşı koymak için birlikte çalışmak gereği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda iç güvenliğin sağlanması sorumluluğu üye devletlere ait olmakla birlikte sınır ötesi zorlukların ülkelerin tek başlarına hareket etme kapasitesine meydan okuduğu, bu sebeple iş birliği ve bilgi alışverişini kolaylaştırmak için ortak eylemleri içeren AB desteğin önemli olduğu vurgulanmıştır. (European Commission, 2015a, s. 1).

Avrupa Güvenlik Gündeminin uygulanması ile Birlik'in sınır yönetimi ve sınır ötesi iş birliği başta olmak üzere terörizm, radikalleşme ve ateşli silahların önlenmesi üzerine birçok çalışma gerçekleştirmiştir. Sınır yönetimiyle ilgili olarak yapılan çalışmalardan ilki, 2015 yılında Komisyon tarafından Schengen El Kitabı'nın yenilenmesidir. Bu bağlamda Komisyon, sahada görev yapan yetkililerin diğer üye devletlerdeki yetkililerle gerçek zamanlı iletişimini sağlamak üzere Schengen Bilgi Sistemi'nde (SIS) yasal ve teknik iyileştirmeler yaparak üye devletleri; bir üye devletin topraklarından sınır dışı edilme, girişin reddedilmesi veya sınır dışı edilmeyi içeren tüm tedbirlere ilişkin uyarıları SIS'e girme olanaklarını tam olarak kullanmaya çağırmış, ayrıca Ekim ayında üye devletlere, sınır muhafızlarının geçersiz belgelere el koymasına yardımcı olacak açıklayıcı bir belge dağıtmıştır (European Commission, 2016b, s.1).

Avrupa Güvenlik Gündemi sonrası, sınır paketi ifadesine de yer verilmiş, Komisyon tarafından 15 Aralık 2015 tarihinde kabul edilen Sınır Paketi kapsamında dış sınırların güçlü ve ortak bir şekilde yönetilmesini sağlamak üzere bir Avrupa Sınır ve Sahil Güvenliği kurulmasını önerilmiştir. Ayrıca, Schengen alanına giriş-çıkış yapan tüm kişilerin ilgili veri tabanlarında sistematik olarak kontrol edilmesi önerilerek Avrupa vatandaşlarının güvenliğini daha da arttırmak amaçlanmıştır (European Commission, 2015b, s.1).

2016 tarihli Birlik Durum Raporu'nda Avrupa'da güvenliğin artırılması ve dış sınırların güçlendirilmesi adına tedbirler önerilmiştir. Bunlar arasında; operasyonel olarak hızlandırılmış Avrupa Sınır ve Sahil Güvenliği, Giriş-Çıkış Sistemi'nin (Entry-Exit System-EES) dış sınırların yönetimini iyileştirmek, vize aşımıyla mücadele etmek, AB'ye düzensiz göçü azaltmak, aynı zamanda terörizm ve ciddi suçlarla mücadeleye katkıda bulunmak ve yüksek düzeyde iç güvenlik sağlamak amacı ile hızlı bir şekilde kabul edilmesi ve uygulanması, belge sahteciliğini önlemek amacıyla seyahat belgelerinin güvenliğinin artırılması, ve Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sistemi'nin oluşturulmasına yönelik teklifler yer almıştır (European Commission, 2016c, s.1).

Sürece ilişkin bir diğer belge, 2016 tarihli Güvenlik Üzerine Avrupa Gündemi'ne İlişkin Birinci İlerleme Raporu'dur. Etkin ve sürdürülebilir bir güvenlik birliği yolunda kaydedilen ilerlemeye ilişkin ilk raporda, Komisyon'un terörizmle mücadele kapsamında odaklanacağı konulara değinilmiş ve bu konular arasında bilgi alışverişinin geliştirilmesi, bilgi sistemlerinin güçlendirilmesi ve dış sınırlarda güvenliğin artırılması şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir (European Commission, 2016d, s.1).

16 Kasım 2016 tarihli Güvenlik Üzerine Avrupa Gündemi'ne İlişkin İkinci İlerleme Raporu'nda ise vizesiz seyahat edenlere yönelik güvenlik kontrollerinin güçlendirilmesi amacıyla Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sistemi (ETIAS) için yapılan teklif yer almaktadır. ETIAS, düzensiz göç ve güvenlik kontrollerinin önceden yapılabilmesi için Birlik topraklarına vizesiz seyahat eden tüm bireyler hakkında bilgi toplayacaktır. (European Commission, 2016e, s.1-2). ETIAS ile kurulan bu otomatik sistem, temel haklara ve kişisel verilerin korunmasına saygı gösterilmesi temelinde ön kontroller yapacak, böylelikle AB'nin dış sınırlarının daha etkin bir şekilde yönetilmesine katkıda bulunacak ve iç güvenliği arttırırken aynı zamanda Schengen sınırları boyunca yasal seyahati kolaylaştıracaktır. (European Commission, 2016f, s.1-2). Aynı raporda, savunmanın ve dayanıklılığın güçlendirilmesi hedefi altında dört ana hedef tanımlanmıştır. Bunlar; bilgi sistemlerinin güçlendirilmesi ve bilgi eksikliklerinin kapatılması, bilgi değişiminin güçlendirilmesi, dış sınırlarda güvenliğin güçlendirilmesi ve Tek Arama Ara Yüzü'nün oluşturulmasıdır. Bu amaçlara yönelik olarak bilgi alışverişinin iyileştirilmesi amacıyla AB Yolcu İsim Kaydı (PNR) Direktifinin tüm üye devletler tarafından tam olarak uygulanması, dış sınırlarda güvenliğin arttırılması hedefi ile üye devletlerin yıl sonuna kadar tam kapasiteye ulaşacak şekilde personel ve ekipman konuşlandırma taahhütlerini yerine getirmeleri, geri dönen yabancı savaşçıların tespit edilmesinde kilit bir araç olan ve AB dış sınırlarından geçen tüm yolculara yönelik sistematik kontrollerin uygulanmasına ilişkin komisyon teklifinin bir an evvel kabul edilmesi çağrısı, Schengen Bilgi Sistemi'nin (SIS) işlevselliğini arttırmaya yönelik ilk teklif seti ile seyahat belgelerindeki güvenlik özelliklerinin iyileştirilmesine yönelik bir eylem planı sunulması ve üye devlet kolluk kuvvetleri, sınır ve göç makamları için Tek Arama Ara Yüzü oluşturulması önerileri sunulmuştur (European Commission, 2016 e, s.1-2).

Sınır güvenliği aynı zamanda terör finansmanın önlenmesi bağlamında da gündeme gelmiştir. Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan 21 Aralık 2016 tarihli "Güvenlik Birliği: Komisyon Terörizmin Finansmanıyla Mücadele İçin Daha Güçlü Kurallar Benimsiyor" başlıklı belgede kara para aklama ile ilgili suçların soruşturulmasını iyileştirmek için ortak hükümler belirlemek suretiyle sınır ötesi adli ve polis iş birliğinin önündeki engelleri kaldırmak hedefi dile getirilmiştir (European Commission, 2016g, s. 1). Benzer şekilde, 21 Aralık 2016 tarihli "Güvenlik Birliği: Komisyon, Terörizm Ve Sınır Ötesi Suçlarla Daha İyi Mücadele Etmek İçin Schengen Bilgi Sistemini Güçlendirmeyi Öneriyor" başlıklı diğer bir belgede ise Schengen Bilgi Sistemi'nin (SIS) operasyonel etkinliğinin ve verimliliğinin güçlendirilmesi teklif edilmiş, üçüncü ülke vatandaşlarına yönelik giriş yasaklarının SIS'e girilmesinin zorunlu hâle getirilerek dış sınırlarda etkili bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunulması, geri dönüş kararları için yeni bir uyarı kategorisi getirerek düzensiz olarak kalan üçüncü ülke vatandaşlarına verilen geri dönüş kararlarının uygulanmasının iyileştirilmesi, Schengen bölgesine

giren kişilerin kimliklerinin tespit edilmesi amacıyla yüz görüntüleme ve avuç içi izi gibi verilerin daha etkin bir şekilde kullanılması gibi öneriler yer almıştır (European Commission, 2016ğ, s.1-2).

19 Ocak 2017 tarihli "Güvenlik Birliği: AB-ABD TFTP ve PNR Anlaşmalarının Uygulanmasına İlişkin Komisyon Raporları" başlıklı belgede, AB-ABD Terörist Finansmanı Takip Programı (TFTP) Anlaşması (EU-US Terrorist Finance Tracking Programme Agreement) ve AB-ABD Yolcu İsim Kayıtları (PNR) Anlaşması'na (Passenger Name Records Agreement) yer verilmiş, özellikle yolcuların erişim hakları ve hassas verilerin maskelenmesi ve silinmesi ile ilgili olarak AB-ABD PNR Anlaşması'nda ortaya konan koşulların ABD makamları tarafından uygulanmaya devam edilmesi vurgulanmıştır (European Commission, 2017a, s.1).

25 Ocak 2017 tarihli bildiri, etkin ve gerçek bir güvenlik birliği oluşturma yolunda kaydedilen ilerlemeye ilişkin dördüncü aylık rapordur. Terörizm ve örgütlü suçlarla ve bunları destekleyen araçlarla mücadele olmak üzere iki ana sütun altındaki gelişmeleri kapsamaktadır. Aralık ayında Berlin'de meydana gelen Noel Pazarı Saldırısı'nın ulusal sınır ve kolluk kuvvetlerinin zorlu görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirmelerine yardımcı olmak üzere Birlik'in bilgi sistemlerinde, özellikle AB düzeyinde acilen ele alınması gereken ciddi zayıflıkları bir kez daha ortaya koyduğu ifade edilerek farklı bilgi sistemlerinin birbiriyle bağlantılı olmamasının saldırganların sınır geçişleri de dahil olmak üzere tespit edilmeden hareket etmek için birden fazla kimlik kullanmasına izin verdiği ve bu bilgilerin üye devletler tarafından ilgili AB veri tabanlarına rutin olarak yüklenmediği eleştirisi yer almıştır (European Commission, 2017b). Benzer eleştiriler 12 Aralık 2017 tarihli "Proposal for A Regulation of The European Parliament and of The Council on establishing a framework for interoperability between EU information systems (police and judicial cooperation, asylum and migration)" başlıklı komisyon önerisinde de yinelenmiştir. Buna göre, 2014'ten beri AB'ye düzensiz sınır geçişlerindeki artışın, yaşanan terör saldırılarının da gösterdiği üzere iç güvenliğe yönelik gelişen ve devam eden bir tehditle karşı karşıya kalınmasının, AB vatandaşlarının kişiler üzerindeki dış sınır kontrollerinin ve Schengen alanı içindeki kontrollerin etkili olmasının, göçün etkin bir şekilde yönetilmesinin ve iç güvenliğe katkıda bulunulmasının beklendiği ifade edilmiştir (European Commission, 2017g).

16 Mayıs 2017 tarihli "Avrupa Güvenlik Gündemi: Komisyon Bilgi Sistemlerinin Birlikte Çalışabilirliği Konusunda Yeni Bir Yaklaşım Belirledi" başlıklı belgede ise daha önceden sunulan AB Giriş/Çıkış Sistemi ve Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sistemi (ETIAS) gibi yeni sistemlerin kurulmasının yanı sıra Schengen Bilgi Sistemi, Eurodac ve Avrupa Adli Sicil Bilgi Sistemi (ECRIS) gibi mevcut sistemlerin güçlendirilmesi de dâhil olmak üzere, mevcut bilgi açıklarının kapatılması önerisi gündeme getirilmiş; böylelikle güvenlik, sınır ve göç yönetimine yönelik tüm merkezi AB bilgi sistemlerinin, veri koruma ve temel haklara tam saygı çerçevesinde birlikte çalışabilir olduğu yeni bir veri yönetimi yaklaşımı ortaya konmak istenmiştir. Avrupa arama portalı,

paylaşılan biyometrik eşleştirme hizmeti ve ortak kimlik havuzu gibi özellikler sunulmuştur. Önerilen yaklaşım ile AB'nin veri yönetimi mimarisindeki zayıflığın üstesinden gelerek kör noktaların ortadan kaldırılabilmesi amacıyla bilgi sistemi yönetiminden sorumlu AB Ajansı eu-LISA'nın, teknik uzmanlık sağlama ve bilgi sistemlerinin birlikte çalışabilirliğine yönelik çalışmaları ilerletme konusunda çok önemli bir rol oynayabilmesi için Haziran 2017'de Ajansın yetkilerini güçlendirecek bir yasa teklifi sunacağı ifade edilmiştir (European Commission, 2017c, s.1-2).

29 Haziran 2017 tarihli "Güvenlik Birliği: Komisyon, AB Bilgi Sistemlerinin Birlikte Çalışabilirliğini Sağlıyor" başlıklı belgede, Komisyon tarafından büyük ölçekli bilgi teknolojileri sistemlerinin operasyonel yönetimi için Schengen Bilgi Sistemi (SIS), Vize Bilgi Sistemi (VIS) ve Eurodac'ın operasyonel yönetiminden merkezî düzeyde sorumlu olan eu-LISA Ajansı'nın (eu-LISA) yetkisinin güçlendirilmesi önerilmiş; böylelikle AB bilgi sistemlerinin merkezî operasyonel yönetiminin sağlanabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, üye devletlerin AB vatandaşı olmayanların adli sicil kayıtlarını daha etkin bir şekilde paylaşabilmeleri için Avrupa Adli Sicil Bilgi Sistemi'nde (ECRIS) daha fazla iyileştirme yapılması ve bu yolla merkezi ECRIS- Üçüncü Ülke Ulusal Sistemi oluşturmak hedefi gündeme getirilmiştir (European Commission, 2017d, s.1-2).

27 Temmuz 2017 tarihli "Güvenlik: AB, Bilgi Paylaşımı, Terörün Finansmanıyla Mücadele Ve Avrupalıların Çevrimiçi Ortamda Korunması İçin Çalışmalar Yürütüyor" adlı belgede, terörizmin yarattığı değişen tehdide yanıt vermek üzere Komisyon'un 25 Mayıs 2018'e kadar tamamlanması gereken AB Yolcu İsim Kaydı (PNR) Direktifi ve DNA, parmak izi ve araç kayıt verilerinin değişimine yönelik Prüm Düzenlemesi (Prüm Regulation) gibi Birlik mevzuatının uygulanmasında üye devletlerin desteklemeye devam edileceği, Birlik araçlarının karmaşıklığının azaltılması ve birlikte çalışabilirliğin güçlendirilmesi adına Schengen Bilgi Sistemi ile EURODAC ve ECRIS veri tabanlarının güçlendirilmesine yönelik ilgili teklifler üzerindeki çalışmaları hızlandırmak üzere Avrupa Parlamentosu ve Konseyi ile temaslarda bulunacağı ifade edilmiştir (European Commission, 2017e, s. 1).

7 Eylül 2017 tarihli "Güvenlik Birliği: Komisyon 2017 Güvenlik Önceliklerini Yerine Getiriyor" başlıklı belgede, Komisyon'un önceki yıllarda üye devletlerin terör, organize suçlarla mücadele ve savunmayı güçlendirmek için yapılan çabaları desteklediği ifade edilmiş, dış sınırlarda güvenliğin artırılması amacıyla AB vatandaşları da dâhil olmak üzere dış sınırlardan geçen tüm yolcuların güvenlik veri tabanlarıyla sistematik kontrollerinin yürürlükte olduğu, AB'nin dış sınırlarından geçen AB vatandaşı olmayanların giriş ve çıkış verilerini kaydedecek olan AB Giriş/Çıkış Sistemi üzerinde siyasi bir anlaşmaya varıldığı, Avrupa'ya vizesiz seyahat edenlerin sınırlara varmadan önce güvenlik kontrollerinin yapılabilmesi için bir Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sistemi (ETIAS) kurulmasına yönelik çalışmaların devam ettiği bilgisi verilmiştir. Bilgi alışverişinin iyileştirilmesi içinse Schengen Bilgi Sistemi'nin (SIS) güçlendirilmesi için

mevzuat önerisinde bulunulduğu belirtilmiştir (European Commission, 2017f, s.1).

16 Mayıs 2018 tarihli "AB Vize Politikası: Komisyon, AB'nin Dış Sınırlarını Daha İyi Güvence Altına Almak İçin Vize Bilgi Sistemini Güncelliyor" başlıklı belgede, Vize Bilgi Sistemi (VIS) veri tabanının güncellenmesi konusuna yer verilmiştir. Buna göre VIS, Avrupa Birliği'nin dış sınırlarında görev yapan sınır muhafızlarının üye devlet konsolosluklarıyla irtibatını sağlayan bir AB veri tabanı olma özelliği taşımaktadır. Bu amaçla, VIS veri tabanında kayıtlı tüm vize başvurularının Tek Arama Portalı üzerinden Giriş-Çıkış Sistemi (EES), Schengen Bilgi Sistemi (SIS) ve Avrupa Adli Sicil Bilgi Sistemi (ECRIS) gibi güvenliğe ve göçe yönelik oluşturulan diğer bilgi sistemleriyle karşılaştırılarak otomatik olarak kontrol edilmesinin birden fazla kimlik kullanan başvuru sahiplerinin tespit edilmesine ve güvenlik veya düzensiz göç riski taşıyan kişilerin belirlenmesine katkı sağlayacağı ifade edilmiştir. Ek olarak, AB düzeyinde uzun süreli vize ve ikamet izinleri hakkında hiçbir bilgi tutulmadığı vurgulanarak, önerilen güncellemeler ile VIS'in kapsamının bu tür bilgileri de içerecek şekilde genişletileceği ve bu sayede Schengen dış sınırlarını geçmek için kullanılan uzun süreli vize veya oturma izninin yasal sahibi tarafından kullanılıp kullanılmadığının ve geçerlilik durumunun sınır muhafızları tarafından hızlı bir şekilde tespiti ile önemli bir güvenlik açığının kapatılabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, vize başvurusunda bulunan kişinin seyahat belgesinin kopyalarının da VIS veri tabanına dahil edilmesi ile düzensiz göçmenlerin tespitinin kolaylaşacağı ve böylece AB'nin geri dönüş politikasının etkinliğini arttıracağı ifade edilmiştir (European Commission, 2018, s.1). Dolayısı ile VIS veri tabanının güncellemesinin iç güvenliği artıracağı ve sınır yönetimini geliştireceği vurgulanmıştır.

30 Ekim 2019 tarihli "Güvenlik Birliği: Geçtiğimiz Yıllarda Önemli İlerleme Kaydedilmiş ve Somut Sonuçlar Elde Edilmiştir, Ancak Çabalar Devam Etmelidir" başlıklı belgede, Avrupa Parlamentosu ve Konsey'e ETIAS'ın teknik uygulaması ve güçlendirilmiş Vize Bilgi Sistemi de dahil olmak üzere güvenlik bilgi sistemlerine ilişkin bekleyen tüm yasa teklifleri üzerinde süratle anlaşmaya varmaları çağrısında bulunulmuştur (European Commission, 2019, s.1-2).

Akıllı Sınırlar Paketi

Akıllı sınır kavramı 2013 yılında gündeme gelmiş, ancak Akıllı Sınırlar Paketi'nin reddedilmesinin ardından 2017 yılından itibaren günümüze kadar bir dizi teklif ve uygulama ile süreç güçlendirilmiştir. Süreç, Şubat 2013'te Avrupa Komisyonu tarafından üç tekliften oluşan bir Akıllı Sınırlar Paketi sunulması ile başlamıştır. Birinci teklif, Schengen alanına seyahat eden üçüncü ülke vatandaşlarının giriş-çıkış zamanı ve mekâna ilişkin bilgilerin kaydedilmesine yönelik bir Giriş/Çıkış Sistemi (GÇS) Tüzüğü, ikinci teklif, ön incelemeden geçmiş üçüncü ülke vatandaşlarının Birlik dış sınırında sınır kontrollerinin kolaylaştırılmasından

faydalanmalarına imkân tanıyan bir Kayıtlı Yolcu Programı (KP) Tüzüğü ve üçüncü teklif ise GÇS ve KP'nin oluşturulmasını dikkate almak suretiyle Schengen Sınırlar Tüzüğü'nde değişiklik yapan tüzüktür (European Commission, 2016a). 2013'te teklifin reddedilmesinin altında yatan sebep, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi tarafından dile getirilen teknik, operasyonel ve mali masraflar ve yeni sistemin uygulanabilirliği konusudur (European Parliament, 2024). Ayrıca, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartına, özellikle özel ile aile hayatının ve kişisel verilerin korunmasına yönelik endişeler de söz konusu olmuştur (EDRI, 2018).

Bu kaygılar üzerine Komisyon, iki aşamalı bir uygulama yapılması yönünde girişimde bulunmuş ve Ekim 2014'te bazı teknik esasların uygulanabilirliği üzerine pilot projeyi tamamlamıştır. Ancak, Komisyon'un akıllı sınırlara ilişkin teknik çalışma ve maliyet analizini sunmasının ardından 6 Ocak 2015 tarihinde Tanja Fajon tarafından raportörlüğü yapılan ve Avrupa Parlamentosu Sivil Haklar, Adalet ve İçişleri Komitesi tarafından sunulan çalışmada, veri koruma prensiplerinin yeterli bir şekilde gösterilmediği, vatandaşların ve seyahat eden bireylerin haklarına etkisi bağlamında değerlendirmenin yapılmadığı ve teklifin nihai masraflarına ilişkin net bir cevabın verilmediği endişesi dile getirilmiştir (European Parliament, 2024).

Komisyon, Mart-Eylül 2015 tarihlerinde 58.000 gönüllü üçüncü ülke vatandaşının katılımı ile 12 ayrı Birlik'e üye ülkelerin 18 farklı dış sınırında uygulanmak üzere ikinci aşamaya geçmiştir. Bu kapsamda Avrupa sınır kontrolleri için bazı teknolojilerin kullanılmasının fizibilitesini değerlendirmek ve özgürlük, güvenlik ve adalet alanındaki büyük ölçekli bilgi ve teknoloji sistemlerinin operasyonel yönetimi amacıyla Avrupa Ajansı (eu-LISA) tarafından pilot proje yürütülmüştür (eu-LISA, t.y).

2013 yılının şubat ayında sunulan teklif üzerine uzlaşma sağlanamadığı için Komisyon, 13 Mayıs 2015 tarihinde ortaya koyduğu Avrupa Göç Gündeminin bir parçası olarak Akıllı Sınır Paketi'nde yer alan önerilerin revize edildiğini duyurmuş, Kayıtlı Gezgin Programı'na ilişkin 2013 tarihli teklifini geri çekmiş ve 6 Nisan 2016 tarihinde yeni bir Akıllı Sınır Paketi ortaya koymuştur (European Parliament, 2024). 2016 yılında sunulan EES teklifi, yasal temelini Avrupa Topluluğu'nu kuran antlaşmanın 62(1) ve (2)(a) Maddeleri gibi eşdeğer hükümlerine dayandırmış, kişilerin sınır ötesi dolaşımını düzenleyen kurallara ilişkin bir Topluluk Kodu (Schengen Sınırları Kodu) oluşturan ve 15 Mart 2006 tarihli 562/2006 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğünün kodifiye edilmiş hâli olan "Kişilerin sınır ötesi dolaşımını düzenleyen kurallara ilişkin bir Birlik Koduna (Schengen Sınırları Kodu) ilişkin 9 Mart 2016 tarihli ve (AB) 2016/399 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü" bağlamında oluşturulmuştur (European Commission, 2016a).

2016 tarihli EES teklifinin 1. Maddesinde, kimlerin verilerinin EES sistemine dahil olup olmayacağı belirtilmiştir. Söz konusu teklifte, EES kapsamında giriş ve çıkış verileri işlenecek kişiler üç ayrı kategoride tanımlanmıştır. Buna göre,

kısa süreli kalış için veya tur vizesi temelinde kalış için kabul edilen üçüncü ülke vatandaşları, 2004/38/AT sayılı Direktif'in uygulandığı bir Birlik vatandaşının aile üyesi olan ve bu Direktif uyarınca ikamet kartı sahibi olmayan üçüncü ülke vatandaşları, ve Birlik hukuku kapsamında serbest dolaşım hakkından yararlanan üçüncü ülke vatandaşlarının aile üyesi olan ve 2004/38/AT sayılı Direktif uyarınca ikamet kartı sahibi olmayan üçüncü ülke vatandaşları kategorisindeki kişilerin verilerinin EES sistemine girilmesi gerekmektedir (European Commission, 2016a).

Aynı maddede, EES kapsamında verileri işlenmeyecek ve muaf tutulacak kişiler altı kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilerden bazıları 2004/38/AT sayılı Direktif'in uygulandığı bir Birlik vatandaşının aile üyesi olan ve bu Direktif uyarınca bir ikamet kartına sahip olan üçüncü ülke vatandaşları, 2004/38/AT sayılı Direktif'te atıfta bulunulan ikamet kartına sahip olan ve Birlik hukuku kapsamında serbest dolaşım hakkından yararlanan üçüncü ülke vatandaşlarının aile üyesi olan üçüncü ülke vatandaşları ve Andorra, Monako ve San Marino vatandaşları olarak sıralanmıştır (European Commission, 2016a).

Bu yeni sistem ile AB vatandaşı olmayan kişilerin Schengen alanına girip çıkarken ya da girişleri reddedilirken isim, seyahat belgesi, parmak izi, yüz görüntüsü, doğum tarihi ve yeri gibi bilgilerin kaydedilmesi öngörülmüştür. Bu sistemin amacı Vize Bilgi Sistemi (VIS) veri tabanı ile bağlantılı olan kolluk kuvvetlerinin suç ve terörizmi önlemek amacıyla suçlu tespiti ve istihbarat için veri tabanına erişimine imkân tanımaktır (EDRI, 2018).

Giriş/Çıkış Sistemi (EES) kısaca üçüncü ülkelerden gelen hem kısa süreli vize sahibi hem de vizeden muaf yolcuların AB dış sınırını her geçişlerinde kayıt altına alınmasına yönelik otomatik bir bilişim sistemi olacaktır. Bu sistemin özelliği seyahat eden üçüncü ülke vatandaşı olan kişinin adını, seyahat belgesinin türünü, biyometrik verilerini (parmak izleri ve yakalanan yüz görüntüleri), giriş ve çıkış tarihi ve yerini, temel haklara ve verilerin korunmasına tam saygı göstererek kaydedecektir (European Commission, 2024b). EES sisteminin diğer bir özelliği, giriş retlerini de kaydederek zaman alıcı olan, sınır geçişlerine ilişkin güvenilir veri sağlamayan ve fazla giriş yapanların (izin verilen azami kalış süresini aşan yolcular) sistematik olarak tespit edilmesine imkân vermeyen mevcut pasaportların elle damgalanması sisteminin yerini almasıdır (European Commission, 2024b).

EES kapsamında, sınır yönetimi sistemine yeni eklenen kavramlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, self-servis sistemidir. Self-servis sistemi, bir kişi için geçerli olan sınır kontrollerinin tamamını veya bir kısmını gerçekleştiren otomatik bir sistem anlamına gelmektedir. Diğer bir kavram, e-gate'dir. "E-gate" bir dış sınırın etkin geçişinin gerçekleştiği elektronik yollarla işletilen bir altyapı anlamına gelir. Otomatik sınır kontrol sistemi ise başka bir yeni kavramdır ve otomatik sınır geçişine izin veren ve bir self-servis sistemi ile bir e-kapıdan oluşan bir sistem anlamına gelir (European Commission, 2016a).

EES, güvenlik birliği kurma hedefinin önemli bir bileşenidir. EES ile Birlik, sınır yönetimi bağlamında Avrupa Güvenlik Gündemi[3] ve Avrupa Göç Gündemi[4] hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olacaktır. Yeni sistem aynı zamanda iyi niyetli (bona fide) üçüncü ülke vatandaşlarının daha kolay seyahat etmelerine yardımcı olurken radikal yolcuların yanı sıra belge ve kimlik sahtekarlığı vakalarını da daha etkin bir şekilde tespit edebilmektedir (European Commission, 2024b).

Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sistemi (ETIAS) ise, düzensiz göçü önlemek için planlanan başka bir akıllı sınır uygulaması örneğidir. 2026 yılının son çeyreğinde uygulanması planlanan ETIAS kapsamında seyahat izinleri için herhangi bir başvuru bu aşamada toplanmamaktadır. Ancak ETIAS, Schengen alanında bulunan üye devletlere seyahat eden vizeden muaf ziyaretçilerin oluşturduğu güvenlik, düzensiz göç veya yüksek salgın risklerini tespit etmek için yapılan otomatik bir sistem olması ve aynı zamanda bu tür riskler taşımayan yolcuların büyük çoğunluğu için sınırları geçmeyi kolaylaştırması yönüyle önemlidir (European Commission, 2024c).

Avrupa Komisyonu, ETIAS fikrini ilk olarak Nisan 2016'da "Sınırlar ve Güvenlik için Daha Güçlü ve Daha Akıllı Bilgi Sistemleri Tebliği"nde ortaya atmış ve 16 Kasım 2016'da teklifi kabul etmiştir. Teklif kapsamında ETIAS'ın bütünleşmiş sınır yönetimi ve iç güvenliği geliştirme özelliğine dikkat çekilmiş, göç ve güvenlik bağlamında Schengen alanına seyahat eden vizeden muaf ziyaretçilerle ilgili riskleri tespit etmek için önceden kontroller yapılması gerektiğine vurgu yapılmıştır (Eur-LEX, 2016b). Avrupa Parlamentosu ve Konsey ile yapılan müzakerelerin ardından ETIAS Yönetmeliği ((AB) 2018/1240) 12 Eylül 2018'de kabul edilmiş ve 9 Ekim 2018'de yürürlüğe girmiştir (European Commission, 2024c).

ETIAS Yönetmeliği'nde kimlerin seyahat izni alacağı açıkça belirtilmiştir. Buna göre ETIAS, vize zorunluluğundan muaf olan üçüncü ülke vatandaşlarına uygulanmalıdır. Ayrıca, 2004/38/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi'nin uygulandığı bir Birlik vatandaşının veya bir tarafta Birlik ve üye devletleri ile diğer tarafta üçüncü bir ülke arasındaki bir anlaşma uyarınca Birlik vatandaşlarına eşdeğer serbest dolaşım hakkından yararlanan bir üçüncü ülke

[3] Avrupa Güvenlik Gündemi'nin temel amacı, Birliğin güvenlikle ilgili konularda sorumluluk paylaşan ulusal hükümetler ile AB kurumları arasında eylemleri belirlemektir. Bu amaçla, güvenliğin ulusal sınırlarda durmadığı gerekçesi ile iç ve dış güvenliğe odaklanma, altı temel ilkeden biridir. Terörizmin, ulus aşırı organize suçların ve siber suçların önlenmesi bağlamında üç önemli temel önceliği bulunmaktadır (Eur-LEX, 2015).

[4] 13 Mayıs 2015 tarihinde yayımlanan Göç Üzerine Avrupa Gündemi belgesinde, daha iyi bir göç yönetimi için dört sütun üzerinde durulmuştur. Bu sütunlar kısaca, düzensiz göçe yönelik teşviklerin azaltılması, sınır yönetimi (hayat kurtarma ve dış sınırların güvenlikleştirilmesi), güçlü bir ortak iltica politikası ve yasal göç üzerine yeni politikadır. Sınır yönetimi bağlamında temel hedef, Frontex'in kapasitesinin güçlendirilmesi, üçüncü ülkelerin sınır yönetimi kapasitesinin güçlendirilmesinin desteklenmesi ve bazı sahil güvenlik işlemlerinin AB düzeyinde bir havuzda toplanması şeklindedir (European Commission, 2015c).

vatandaşının aile üyesi olan ve 2004/38/EC sayılı Direktif uyarınca ikamet kartı veya 1030/2002 sayılı Konsey Tüzüğü (EC) uyarınca ikamet izni sahibi olmayan vize yükümlülüğünden muaf üçüncü ülke vatandaşlarına da uygulanması gerektiği belirtilmiştir (Eur-LEX, 2018b).

ETIAS kapsamında, EES'den altı ay sonra başlamak üzere, vizeden muaf 60'tan fazla ülkeden yaklaşık 1,4 milyar kişinin 30 Avrupa ülkesine kısa süreli kalış için seyahat izni alması yönünde planlamalar yapılmıştır (ETIAS, 2024).

Yapay Zekâ ve Akıllı Sınır Uygulamaları

Mevcut teknolojilerin kullanımı, göçün yönetimi için etkili mekanizmaların sunulmasına katkıda bulunma potansiyeline sahiptir. Bu modern teknolojik uygulamalardan biri de yapay zekâdır. Günümüzün dijital dünyasında küresel sorunların doğası da değişmekte ve bu sorunların çözümünde dijital araçların kullanımı yaygınlaşmaktadır. Bu araçlardan en önemlisi büyük veri ve büyük verinin işlenmesi noktasında yapay zekâ kullanımıdır. Yapay zekâ, McCarthy'nin tanımı ile (2004, s.2) zekâyı modelleyen ve taklit eden bilgisayar programlarının oluşturulmasıdır. Burada zekâ, küresel hedeflere ulaşmak için bilgisayarlaştırılmış bir yetenek olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşme süreciyle birlikte yaşanan sorunlar artık tüm toplumları ortak bir şekilde etkilemekte ve küresel bir sorun alanı olarak nitelendirilmektedir. McCarthy'nin de vurguladığı gibi küresel hedeflere ulaşma ve özellikle küresel sorunların çözümü noktasında büyük verinin işlenmesi için yapay zekâ büyük önem taşımaktadır. Büyük veri, geleneksel yöntem ve araçlarla elde edilemeyecek ve işlenemeyecek kadar büyük ve karmaşık bir yapıdır. Hızla büyüyen ve çeşitlenen büyük veri, elde edilen bilgilerin yorumlanması noktasında çeşitli teknolojilerin ve analitik tekniklerin uygulanmasını gerektirmektedir (Ishwarappa ve Anuradha, 2015, s.320-322). Bilgisayar teknolojileri ve büyük veri alanındaki önemli gelişmeler, bilimsel yöntem ve tekniklerin sosyal değişimlere uygulanmasını genişletmiş ve sosyal süreçlerin modellenmesi, tahmin edilmesi ve açıklanması için yeni kapılar açmıştır (Carammia, Iacus ve Wilkin, 2022).

Birlik için yapay zekâ, 25 Nisan 2018 tarihli ''Avrupa İçin Yapay Zekâ Bildirisi''nde belirli hedeflere ulaşmak için eylemlerde bulunarak akıllı davranışlar sergileyen, yazılım tabanlı, sanal dünyada hareket edebilen ve donanım cihazlarına gömülü sistemler olarak tanımlanmıştır (Eur-LEX, 2018a, s.1). Avrupa Birliği için yapay zekâ; temel hakları güvence altına alan, güvenlik esaslı, araştırma ve endüstriyel kapasiteyi odaklayan bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Dijitalleşme hedefleri bağlamında, dirençli bir Avrupa inşa edebilmek için yapay zekânın geliştirilmesini sağlamak, laboratuvar ortamından pazara yapay zekayı geliştirmek, insanlar ve toplum için iyilik sağlayan bir güç olmasını desteklemek ve stratejik liderlik oluşturmak için yapay zekâ alanında mükemmellik teşvik edilmek istenmektedir (European Commission, t.y.c).

2030 Dijital On Yıl hedefleri bağlamında AB, dijital kamu hizmetleri de dâhil olmak üzere ölçülebilir hedefler belirlemiştir. Dijital toplum oluşturma hedefi ile merkezinde insan olan, Birlik'in fiziki sınırların ötesinde vatandaşlarına ulaşma şansı veren, teknoloji ve inovasyon ile kapsamlı bir çerçeve çizerek kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi, güvenli ve sürdürülebilir dijital altyapılar ve yüksek vasıflı dijital profesyoneller şeklinde dijital on yılın açık ve somut hedefleri ortaya konmuştur (European Commission, t.y.d). Yapay zekâ bu noktada dijital yapıyı güçlendirme ve geliştirme noktasında önemlidir. 2018 tarihli ''Avrupa İçin Yapay Zekâ Bildirisi''nde Avrupa Komisyonu tarafından 2018-2020 yılları arasında yapay zekâya yönelik yatırımların hızlandırılacağı, hem Horizon 2020 hem de robotik ve büyük veri kapsamında oluşturulan kamu-özel ortaklıklarına destek verilmiştir (Eur-LEX, 2018a, s.6). Yapay zekâ teknolojilerine ilişkin projelerin kamu idareleri gibi kilit uygulama alanlarında yatırımlarının desteklenmesi (Eur-LEX, 2018a, s.7), bu süreçte uygun bir etik ve yasal çerçeve sağlanarak AB çapında ilk kurallar ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin daha güçlü kuralların hayata geçirilmesi ve böylece yapay zekâ teknolojisine yönelik sürdürülebilir bir yaklaşım için küresel standartları belirleyebilecek güçlü ve dengeli bir düzenleyici çerçeve oluşturulması hedefi ifade edilmiştir (Eur-LEX, 2018a, s.13-14).

Dolayısıyla AB, güvenlik yaklaşımı çerçevesinde yapay zekâ ile harmanlanmış ve temel haklara saygı çerçevesinde bir sınır kontrolü yaklaşımı geliştirmiştir. Bu yaklaşımın günümüzdeki sonucu akıllı sınır kavramıdır.

Uluslararası ilişkiler bağlamında düşünüldüğünde diplomasi, dış politika ve göç gibi alanlarda yapay zekâ kullanımı ve öngörü çalışmaları giderek daha fazla ilgi çeken yeni bir çalışma alanına dönüşmektedir Özellikle göç, devletler arası ilişkileri etkileyen ve ülkelerin ortak adımlar atmasını gerektiren uluslararası sorunlardan biridir. Dolayısıyla göç, yapay zekânın henüz uygulanmaya başladığı alanlardan biridir. Göç hareketlerinin izlenmesi ve tahmin edilmesinde de yapay zekâ teknolojilerinden yararlanılmaktadır. Bu sistemler kullanılırken geçmiş bilgiler ve eğilimler incelenerek gelecekteki göç hareketleri tahmin edilmeye çalışılmaktadır. Duygu tanımlama teknolojileri, yapay zekâ poligrafisi, iltica ve sınır yönetiminde öngörücü analitik gibi teknikler yapay zekâ uygulamalarının göç alanındaki yansımalarından bazılarıdır (EDRI, 2022). Sonuç olarak göç sürecine ilişkin olarak ülkeye giriş, ülkede kalış ve geri dönüş noktasında yapay zekâ alanı aktif bir şekilde genişlemektedir. McAuliffe tarafından yapılan analizde, göçün türüne bağlı olarak yapay zekâ ve göç döngüsü dört ayrı kategoride ele alınmıştır. Bu kategoriler kısaca ayrılış öncesi, ülkeye giriş, ülkede kalış ve geri dönüş olarak tanımlanmıştır. Her bir kategori için yapay zekâ kullanımı ise şu şekilde detaylandırılmıştır: Ülkeden ayrılış öncesindeki süreçte kullanılan yapay zekâ teknolojileri devlet vize bilgi sohbet robotları (chatbot), vize başvuru teslim e-platformları, otomatik profil ve güvenlik kontrolleri, özel sektör vize hizmeti sohbet robotları ve vize başvuru kararı şeklindedir. Ülkeye giriş kategorisinde kullanılan yapay zekâ teknolojileri ise insani yardım bağlamındaki varışta sohbet

robotu bilgileri, biyolojik verilerin kullanımı ile sınırlarda otomatik kimlik doğrulaması, otomatik sınır güvenlik kontrolleri, sınırların yapay zekâ drone ile izlenmesi, düşmanca niyeti belirleyen davranış analizi ve risk profili oluşturma şeklindedir. Ülkede kalış kategorisinde ise göçmen bilgi sohbet robotları, vize başvuru teslim e-platformları, iltica taleplerini de içeren göç başvuru kararı, mülteciler için chatbot hukuki danışmanlığı, mülteci yerleşimlerinin tespiti, iş eşleştirme, belgesiz göçmenleri tespit etmek için kitlesel yüz tanıma teknolojisi, sohbet robotu psikolojik desteği ve dijital kimlik sistemleriyle desteklenen insani yardım dağıtımıdır. Son kategori olarak ise, menşe ülkelere geri dönen göçmen işçi akıllı kartı, zorunlu geri dönüş için topluluk tespiti ve makine öğreniminden yararlanarak geri dönüş kararı verilmesi şeklindedir (McAuliffe'den akt. Beduschi ve McAuliffe,2022, s.4).

Düzensiz göç ve güvenlik söz konusu olduğunda tahmin, izleme, erken uyarı sistemleri ve karar destek sistemleri uygulama alanı bulmaktadır. Tahmin çalışmaları kapsamında kısa, orta ve uzun vadeli tahmin yöntemleri kullanılmaktadır. Kısa vadede erken uyarı ve alarm sistemi, orta ve yüksek öngörülebilirlik sağlamaktadır. Orta vadede modelleme ve risk analizi düşük ve orta düzeyde; uzun vadede ise tahminleme çok düşük düzeyde öngörü sağlamaktadır (OECD, 2018). Erken uyarı sistemi, göçe hazırlığın geliştirilmesi bağlamında bir yaklaşımdır. İlgili olaylara ilişkin bilgilerin mümkün olduğunca yakından izlenmesini içerir. Nitel ve nicel verilere dayanabilir. Erken uyarı sistemleri, göçü eş zamanlı olarak izlemek ve göç etkenlerindeki potansiyel veya gerçek değişiklikleri izlemek için tasarlanmıştır (OECD, 2018). Bu bağlamda Avrupa Birliği; terörizm, salgın hastalık ve 2015 Göç Krizi noktasında AB Entegre Siyasi Kriz Müdahale (IPCR) sistemini uygulamaya koymuştur (OECD, 2018). Zorunlu göç hareketleri kapsamında 70 ülkeyi kapsayan ve IOM tarafından da uygulanan Yerinden Edilme Takip Matris Sistemi'ni (DTM) kullanmaktadır. Bu sistem ile IOM, mülteci kamplarındaki insanların ihtiyaçları, zorla yerinden edilme sürecinin tespiti, eve dönüş ve yeniden uyum bağlamında çalışmalarını sürdürmektedir (Global DTM, 2023).

Sonuç

Sınır; harita üzerindeki fiziki bir çizgi olmasının çok ötesinde, bireyin günlük hayatını etkileyen sosyolojik bir niteliğe sahiptir. Özellikle günümüzde, küreselleşme sürecinin geldiği noktada uluslararası sorunlar çeşitlenmiştir. Dolayısı ile sınır, ulus-devletleri ayıran fiziki bir hat olmasının çok daha ötesinde sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel sonuçlar doğurabilen, devletler kadar toplumların ve bireylerin günlük hayatına etki edebilen bir niteliğe sahiptir. Ayrıca sınır, zihinsel sınır olarak da tanımlanabilmektedir. Zihinsel sınırla belirlenen sınır algısı, bireylerin birbirleriyle ilişki kurma biçimlerini şekillendirebilmekte,

onları 'biz' ve 'öteki' olarak ayırabilmektedir. Bu algı aynı zamanda ortak bir sınırı paylaşan ülkeler arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkiler tarafından da şekillendirilebilmektedir. Sonuç olarak sınır ve sınırlara ilişkin politikalar kültürel, siyasi, sosyal ve ekonomik süreçlerle etkileşim hâlindedir.

Küreselleşme süreci, uluslararası sorun alanlarının çeşitlenmesi ve bu sorunların sınır aşan bir yapıya dönüşmesi bağlamında olumsuz bir etkiye sahiptir. Önceden belirli bir bölgeyi ya da ulus-devleti ilgilendiren sorunlar, artık sınır-ötesi yapısı ile birden fazla devleti etkileyebilmektedir. Dolayısıyla sınır ve sınır güvenliği, günümüzde üzerine daha fazla strateji geliştirilen, mevcut dijital dönüşümün etkisi ile daha da güvenlikleştirilen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknoloji alanında yaşanan ilerlemeler, bugün birçok sektörde dönüşümü beraberinde getirmiştir. Kamu hizmetleri ve politikalarına da yansıyan bu süreç, devletleri dijital alanı daha etkin kullanmaya ve kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi sürecinde teknolojik uygulamaların kullanılmasına teşvik etmektedir. Özellikle düzensiz göç veya terör gibi küresel sorunların varlığı, daha fazla sayıda verinin elde edilmesini ve elde edilen büyük verinin yapay zekâ araçları ile etkin analizini gerektirmektedir. Dolayısıyla devletler; sınır politikaları ve güvenliğine ilişkin olarak dijital altyapılarını geliştirme ve dönüştürme ihtiyacı içerisindedirler.

Avrupa Birliği, ulus-devletlerden farklı bir yapı sergilemesine rağmen küresel uluslararası sorunlara karşı ulus-devlet gibi hareket etmektedir. Bugün 27 üye devlet ile Avrupa Birliği, iç ve dış sınır olmak üzere iki ayrı sınır uygulamasına sahiptir. Avrupa Birliği tarafından yayınlanan resmî belgelerde bu ayrım sıklıkla vurgulanmakta, iç sınırlarda serbest dolaşımı teşvik eden, dışı sınırlarda ise etkin bir sınır güvenliği ile harmanlanan bir sınır güvenliği politikası geliştirilmektedir. Özellikle 2015 yılından itibaren Avrupa başkentlerinde artan saldırılar, dış sınırların etkin yönetimini ele almayı gerektirmiştir. Bu saldırılar ile Birlik, güvenliğin üye devletlerin iç güvenliği bağlamında ele almasının yetersiz kaldığını, bu sebeple etkin bir dış sınır kontrolünün iç güvenliği de geliştireceği kabulü ile bir dizi uygulamayı hayata geçirmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin de aktif kullanımı ile akıllı sınır kavramı gündeme gelmiş, günümüzde ise yapay zekâ teknolojileri ile harmanlanmış bütünleşmiş sınır sistemleri geliştirilmiştir. Dolayısıyla AB, yapay zekâ alanında belirlediği ilke ve değerler çerçevesinde sınır güvenliği oluşturmaktadır. Bu bağlamda, iç ve dış sınırların etkin güvenliğini sağlayan, yapay zekâ sistemleri ile bütünlemiş akıllı sınırlar oluşturulmuş, akıllı sınırların ise güvenlik yaklaşımı çerçevesinde insan onuruna ve temel haklara saygı çerçevesinde sınır güvenliği ve kontrolü uygulamaya geliştirilmeye başlanmıştır.

Avrupa Birliği, iç ve dış sınırların tanımlandığı farklı bir sınır kontrolü yaklaşımına sahiptir. İç sınırlar; üye devletler içindeki kara, hava ve deniz alanlarını kapsarken dış sınırlar Birliği üye olmayan diğer devletlerden ayırmaktadır. Schengen Sınır Kodu, yasadışı göçün ve insan kaçakçılığının önlenmesinde ve üye devletlerin güvenliğinin sağlanmasında sınır kontrolünün önemini vurgulamaktadır. Ayrıca sınır kontrollerinin insan onuruna saygı çerçevesinde

yürütülmesi gerektiğinin de altını çizer. Milyonlarca insanın üçüncü ülkelerden Schengen sınırlarını geçerek düzenli ve düzensiz yollarla Birlik ülkelerine giriş yaptığı göz önüne alındığında, dijital teknoloji ve yapay zekâdaki gelişmelerle birlikte insan odaklı bir yaklaşıma odaklanılarak sınır kontrolü ve yönetimi yaklaşımını dönüştürmenin gereği daha net anlaşılmaktadır. Bu yaklaşım, Giriş/Çıkış Sistemi (EES), Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sistemi (ETIAS) ve Schengen Sınır Kodu'nda yapılan değişiklikler gibi tedbirleri içeren akıllı sınırlar konseptiyle hayata geçirilmiştir. Bu tedbirler; sınır geçişlerini geliştirmeyi, yasadışı göçle mücadele etmeyi, kimlik doğrulamayı iyileştirmeyi ve güvenliği sağlamayı amaçlamaktadır. AB'nin akıllı sınırlarla hedefi, bireysel haklara saygı göstererek seyahati güvenli hâle getirmenin yanı sıra düzensiz göçü de etkili bir şekilde ele almaktır.

Avrupa Komisyonu 2015 yılından bu yana sınır kontrolü ve yönetimi bağlamında güvenlik konusuna güçlü bir vurgu yapmaktadır. Avrupa şehirlerinde meydana gelen terör saldırılarına cevaben; terörizm, siber saldırılar ve organize suçlar dâhil olmak üzere güvenlik tehditleriyle mücadeleye odaklanan Avrupa Güvenlik Gündemi başlatılmıştır. Temel haklara saygı gösterirken bu tür tehditlere karşı AB'nin etkili bir yanıt vermesini sağlamayı amaçlamaktadır. Akıllı sınır uygulamaları için ise süreç, 2017 yılından beri güçlenerek devam etmektedir. İnsan haklarına saygı ve operasyonel yetersizlik kaygıları ile başlayan bu süreç, bu kaygıları bertaraf edecek şekilde günümüze kadar bir dizi teklif ve öneri ile daha güçlendirilmiştir. Gelinen noktada; bireylerin hareketliliği bağlamında ülkeden ayrılış, ülkeye giriş, kalış ve geri dönüş sürecini içeren her aşama yapay zekâ uygulamaları ile güvenlikleştirilmiştir. Böylelikle tahmin, izleme, erken uyarı ve karar destek sistemleri gibi yapay zekâ uygulamaları başta düzensiz göç olmak üzere uygulama alanı bulabilmekte, akıllı sınırlar bağlamında etkin bir sınır kontrolü ve sınır güvenliğinin sağlanması için teknolojinin etkin kullanımına dayalı kısa, orta ve uzun vadede yeni sistemler geliştirilebilmektedir. Dolayısıyla AB, 2018 tarihli AB Yapay Zekâ Bildirisi'nde hedeflendiği üzere yapay zekâ ile dijital altyapının ve kamu hizmetlerinin güçlendirilmesi, yapay zekâ için etik ve yasal bir çerçeve oluşturarak insan onuruna ve temel haklara saygı çerçevesinde, sürdürülebilir ve küresel standartları belirleyebilen bir yapay zekâ anlayışının geliştirilmesi hedefi bağlamında sınır güvenliği uygulamalarını güçlendirmeye çalışmaktadır.

Terör faaliyetlerinin ve düzensiz göç hareketlerinin artışı gibi 2015 yılından itibaren yükselişe geçen çeşitli güvenlik sorunları, Kale Avrupa'sı söylemlerinin daha fazla dile getirilmesine yol açmıştır. Güvenlikleştirme adı altında geliştirilen strateji ve eylemler, Birlik'in güvenlik ve haklar paradoksu etrafında hareket etmesine neden olmaktadır. Avrupa Birliği, temel hakların ve kişisel verilerin korunması yönündeki kaygılara rağmen, güvenlikleştirme politikasına devam etmiştir. Bu bağlamda üye ülke vatandaşları ve üçüncü ülke vatandaşları olmak üzere yapılan kategorileştirmelerle; serbest dolaşımın güvenli hâle gelmesi, sınır

kontrollerinin kolaylaştırılması ve sınır güvenliğine ilişkin bilgi alışverişinin hızlandırılması hedeflenmektedir. Bütün bu strateji ve eylemler, Birlik'in Kale Avrupa'sı görünümünün daha da netleşmesine katkı sunmaktadır.

Kaynakça

Baud, M. & Van Schendel, W. (1997). Toward A Comparative History of Borderlands. *Journal of World History.* 8 (2), 211-242.

Beduschi, A. ve Mcauliffe, M. (2020). Artificial intelligence, migration and mobility: implications for policy and practice. *World Migration Report 2022*. International Organization for Migration: IOM Publications.

Breitung, W. (2009), Macau Residents as Border People – A Changing Border Regime from a Sociocultural Perspective, *Journal of Current Chinese Affairs*, 38, 1, 101-127.

Carammia, M., Iacus, S.M. ve Wilkin, T. (2022). Forecasting asylum-related migration flows with machine learning and data at scale. Scientific Reports: Nature Portfolio.

EDRI (2018). Smart Borders: the challenges remain a year after its adoption. 18.08.2024 tarihinde https://edri.org/our-work/smart-borders-the-challenges-remain-a-year-after-its-adoption/ adresinden erişildi.

EDRI (2022). Uses of AI in migration and border control: A fundamental rights approach to the Artificial Intelligence Act. 11.09.2024 tarihinde https://edri.org/wp-content/uploads/2022/05/Migration_2-pager-02052022-for-online.pdf adresinden erişildi.

ETIAS (2024). ETIAS in a nutshell. 12.10.2024 tarihinde https://travel-europe.europa.eu/etias/what-etias_en adresinden erişildi.

European Commission (2015a). Commission takes steps to strengthen EU cooperation in the fight against terrorism, organised crime and cybercrime. European Commission-Press Release(28.04.2015): Strasbourg. 22.08.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_15_4865/IP_15_4865_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2015b). A European Border and Coast Guard to protect Europe's External Borders. European Commission-Press Rrelease (15.12.2015): Strasbourg. 05.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_15_6327/IP_15_6327_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2015c). Managing migration better in all aspects: A European Agenda on Migration. European Commission-Press Release (13.05.2015): Brussels. 03.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_15_4956 adresinden erişildi.

European Commission (2016a). Proposal for a Regulation of The European Parliament and of The Council amending Regulation (EU) 2016/399 as regards the use of the Entry/Exit System. COM(2016) 196 final: Brussels. 13.08.2024 tarihinde https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0196 adresinden erişildi.

European Commission (2016b). Implementation of the European Agenda on Security: Questions & Answers. European Commission-Fact Sheet (23.03.2016): Brussels. 02.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/memo_16_1062/MEMO_16_1062_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2016c). State of the Union 2016: Commission Targets Stronger External Borders. European Commission-Press Release (14.09.2016): Strasbourg. 06.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_16_3003/IP_16_3003_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2016d). European Agenda on Security: First report on progress towards an effective and sustainable Security Union. European Commission-Press Release (12.10.2016): Brussels. 03.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_16_3367/IP_16_3367_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2016e). European Agenda on Security: Second report on progress towards an effective and sustainable Security Union. European Commission-Press Release (16.11.2016): Brussels. 05.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_16_3681/IP_16_3681_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2016f). Security Union: Commission proposes a European Travel Information and Authorisation System. European Commission-Press Release (16.11.2016): Brussels. 06.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_16_3674/IP_16_3674_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2016g). Security Union: Commission adopts stronger rules to fight terrorism financing. European Commission-Press Release (21.12.2016): Brussels. 06.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_16_4401/IP_16_4401_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2016ğ). Security Union: Commission proposes to reinforce the Schengen Information System to better fight terrorism and cross-border crime. European Commission-Press Release (21.12.2016): Brussels. 07.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_16_4402/IP_16_4402_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2016h). Smart Borders Package: Questions & Answers. 02.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pt/memo_16_1249 adresinden erişildi.

European Commission (2017a). Security Union: Commission reports on the implementation of the EU-US TFTP and PNR Agreements. European Commission-Press Release (19.01.2017): Brussels. 08.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_17_99/IP_17_99_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2017b). Communication From The Commission To The European Parliament, The European Council and The Council, Fourth progress report towards an effective and genuine Security Union. COM(2017) 41 final (25.01.2017): Brussels. 09.09.2024 tarihinde https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0041 adresinden erişildi.

European Commission (2017c). European Agenda on Security: Commission sets out new approach on interoperability of information systems. European Commission-Press Release (16.05.2017): Strasbourg. 10.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_17_1303/IP_17_1303_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2017d). Security Union: Commission delivers on interoperability of EU information systems. European Commission-Press Release (29.06.2017): Brussels. 11.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_17_1788/IP_17_1788_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2017e). Security: the EU is driving work to share information, combat terrorist financing and protect Europeans online. European Commission-Press Release (27.07.2017): Brussels. 12.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_17_2106/IP_17_2106_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2017f). Security Union: Commission delivers on 2017 security priorities. European Commission-Press Release (07.09.2017): Brussels: 13.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_17_3082/IP_17_3082_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2017g). Proposal for A Regulation of The European Parliament and of The Council on establishing a framework for interoperability between EU information systems (police and judicial cooperation, asylum and migration). COM(2017) 794 final. 2017/0352(COD): Brussels. 08.09.2024 tarihde https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017PC0794 adresinden erişildi.

European Commission (2018). EU Visa Policy: Commission upgrades the Visa Information System to better secure the EU's external borders. European Commission-Press Release (16.05.2018): Brussels. 14.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_18_3741/IP_18_3741_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2019). Security Union: Significant progress and tangible results over past years but efforts must continue. European Commission-Press Release (30.10.2019): Brussels. 13.09.2024 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_19_6171/IP_19_6171_EN.pdf adresinden erişildi.

European Commission (2024a). Smart Borders. 03.09.2024 tarihinde https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen-borders-and-visa/smart-borders_en adresinden erişildi.

European Commission (2024b). Entry-Exit System (EEC). 22.07.2024 tarihinde https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen-borders-and-visa/smart-borders/entry-exit-system_en adresinden erişildi.

European Commission (2024c). European Travel Information and Authorisation System (ETIAS). European Commission-Migration and Home Affairs. 12.11.2024 tarihinde https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen-borders-and-visa/smart-borders/european-travel-information-authorisation-system_en adresinden erişildi.

European Commission (2024d). Visa applications reach 10.3 million in EU- and Schengen Associated Countries. European Commission, Migration and Home Affairs (15.05.2024). 18.09. 2024 tarihinde https://home-affairs.ec.europa.eu/news/visa-applications-reach-103-million-eu-and-schengen-associated-countries-2024-05-15_en adresinden erişildi.

European Commission (t.y.a). External EU Border. European Commission Migration and Home Affairs website. 15.08.2024 tarihinde https://home-affairs.ec.europa.eu/

networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/external-eu-border_en adresinden erişildi.

European Commission (t.y.b). Smart Borders Package. European Commission Migration and Home Affairs website. 22.07.2024 tarihinde https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/smart-borders-package_en adresinden erişildi.

European Commission (t.y.c). European approach to artificial intelligence. European Commission, Policies: Shaping Europe's Digital Future. 25.07.2024 tarihinde https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-approach-artificial-intelligence adresinden erişildi.

European Commission (t.y.d.). Europe's Dijital Decade. European Commissions, Policies: Europe's Digital Decade. 27.07.2024 tarihinde https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/europes-digital-decade adresinden erişildi.

Eur-LEX (2012). Consolidated Version of The Treaty On The Functioning of The European Union. Official Journal of The European Union, C326. 27.08.2024 tarihinde https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF adresinden erişildi.

Eur-LEX (2015). European Agenda on Security. COM (2015) 185. 13.08.2024 tarihinde https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/eu-security-agenda.html adresinden erişildi.

Eur-LEX (2016a). Regulation (EU) 2016/399 of The European Parliament and of The Council of 9 March 2016 on a Union Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code)(codification). Official Journal of The European Union (09.03.2016).. L77/1. 12.08.2024 tarihinde https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0399#d1e39-1-1 adresinden erişildi.

Eur-LEX (2016b). Proposal for a Regulation of The European Parliament and of The Council establishing a European Travel Information and Authorisation System (ETIAS) and amending Regulations (EU) No 515/2014, (EU) 2016/399, (EU) 2016/794 and (EU) 2016/1624. European Commission, OM(2016) 731 final, 2016/0357(COD): Brussels. 04.09.2024 tarihinde https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0731 adresinden erişildi.

Eur-LEX (2018a). Communication from The Commission to The European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions Artificial Intelligence for Europe. European Commission, COM(2018) 237 final: Brussels. 15.09.2024 tarihinde https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0237 adresinden erişildi.

Eur-LEX (2018b). Regulation (EU) 2018/1240 of The European Parliament and of The Council of 12 September 2018 establishing a European Travel Information and Authorisation System (ETIAS) and amending Regulations (EU) No 1077/2011, (EU) No 515/2014, (EU) 2016/399, (EU) 2016/1624 and (EU) 2017/2226. Official Journal of The European Union.19.09.2018. L236. 06.09.2024 tarihinde https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018R1240 adresinden erişildi.

Eu-LISA (t.y). Pilot Projects. 03.09.2024 tarihinde https://www.eulisa.europa.eu/Activities/Pilot-Projects adresinden erişildi.

European Parliament (2024). Entry/ Exit System (2013 Smart Borders Package). Legislative Train Schedule (20.10.2024). 25.10.2024 tarihinde https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/package-2013-smart-borders-package/file-entryexit-system-(2013-smart-borders-package) adresinden erişildi.

Global DTM (2023). An Overview of the Displacement Tracking Matrix (DTM) . 02.09.2024 tarihinde https://www.globaldtm.info/ adresinden erişildi.

Ishwarappa, K. & Anuradha, J. (2015). A Brief Introduction on Big Data 5Vs Characteristics and Hadoop Technology, *Procedia Computer Science*, (48). 319-324.

Kireev, A. A. & Yachin, S. E. (2019) Paradigms of Border Studies and the Metacultural Approach, *Journal of Borderlands Studies*, 34:3, 395-412.

McCarthy, J. (2004). What is Artificial Intelligence?.1-14. 15.09.2024 tarihinde http://cse.unl.edu/~choueiry/S09-476-876/Documents/whatisai.pdf adresinden erişildi.

Molnar, P. ve Gill, L (2018). Bots at the gate: A Human Right Analysis of Automated Decision- Making in Canada's immigration and refugee system. The Citizen Lab. University of Toronto. 10.09.2024 tarihinde https://citizenlab.ca/2018/09/bots-at-the-gate-human-rights-analysis-automated-decision-making-in-canadas-immigration-refugee-system/ adresinden erişildi.

Newman, David (2006). Borders and Bordering: Towards an Interdisciplinary Dialogue. European Journal of Social Theory. 9(2): 171-186.

OECD (2018). Can we anticipate future migration flows?. Migration Policy Debates. 01.09.2024 tarihinde https://www.oecd.org/els/mig/migration-policy-debate-16.pdf adresinden erişildi.

Pau, P. K. (2020) Transborder People, Connected History: Border and Relationships in the Indo-Burma Borderlands, Journal of Borderlands Studies, 35:4, 619-639.

Statista (2024). Number of illegal crossings between border-crossing points in the European Union from 2009 to 2023. *Statista Research Department*, 12.11.2024 tarihinde https://www.statista.com/statistics/454775/number-of-illegal-entries-between-bcps-to-the-eu/ adresinden erişildi.

Tekin, F. (2012). Sosyolojik Açıdan Sınır: Derecik Örneği. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi.* (28), 27-48.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Yıl: 27 Cilt: 27 Sayı: 1 Haziran 2025 s.82-94 Makale Türü: Araştırma
Makalenin Geliş Tarihi: 27.04.2025 Makalenin Kabul Tarihi: 20.05.2025

Gelişmişlik ve Ekonomik Durumlarına Göre Kentlerde Suç Eğilimleri ve Muhtemel Sebepleri

Abdullah ÇELİK*

Öz: Kentleşme; yalnızca toplumların fiziki yapılarındaki değişiklikleri değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel yapıları da derinden etkilemektedir. Kentleşme süreciyle ortaya çıkan bu süreç, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de suç oranlarının artmasına neden olmaktadır. Özellikle nüfus artışı, işsizlik, ekonomik eşitsizlikler ve düzensiz yapılaşma gibi kentleşmenin getirdiği yapısal problemler, suçun artmasında önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda; kent güvenliği, suç olgusu ve kentleşmeyle suç arasındaki ilişki yalnızca bireysel değil; toplumsal düzeyde de ciddi sonuçlar doğuran dinamikler olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, kentleşmeyle suç arasındaki ilişkinin karmaşıklığı ve çok boyutluluğuna değinilerek bu dinamiğin toplumsal güvenlik politikaları ve şehir planlaması açısından taşıdığı öneme dikkat çekilecektir.

Bu çalışmada, ilk olarak kentleşme kavramı ele alınacak ve kentleşmenin toplumsal yapı ve bireyler üzerindeki etkilerine değinilecektir. Ardından suç ve suçluluk olgularıyla kentleşme ve suç ilişkisi arasındaki bağlantılar irdelenerek bu iki olgu arasındaki etkileşimin çeşitli boyutları ele alınacaktır. Çalışmanın sonunda kentlerin sahip olduğu ekonomik ve gelişmişlik seviyeleriyle bireylerin suç işlemesi arasında nasıl bir ilişki olduğu saptanacaktır. Çalışmanın sonunda ise kentlerin ekonomik ve gelişmişlik durumlarına göre suç işlenmesine dair olgular değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kent Güvenliği, Kent ve Suç İlişkisi, Suç Olgusu

* Dr., Polis Akademisi, İç Güvenlik Fakültesi, clkabdullah@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3912-3724

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Year: 27 Volume: 27 Issue: 1 June 2025 p.82-94 Article Type: Research
Received Date: 27.04.2025 Accepted Date: 20.05.2025

Crime Trends and Possible Causes in Cities According to Their Development and Economic Status

Abdullah ÇELİK*

Abstract: Urbanization is not only a deterioration of the physical structures of societies, but also deeply influences social, economic and cultural structures. This process, which emerges with urbanization, causes an increase in crime rates in Türkiye, as it does worldwide. In particular, structural problems arising from urbanization such as population growth, unemployment, economic inequalities and irregular construction play an important role in the rise of crime. In this context, urban security, the phenomenon of crime and the relationship between urbanization and crime emerge as dynamics with serious consequences not only at the individual but also at the social level. In the following sections of this study, the complexity and multidimensionality of the relationship between urbanization and crime will be addressed, highlighting the importance of this dynamic in terms of social security policies and urban planning.

This study will first explore the concept of urbanization and its effects on social structures and individuals. Then, the connections between crime and criminality, as well as the relationship between urbanization and crime, will be examined, and the various dimensions of their interaction will be explored. At the end of the study, the study will evaluate crime trends in relation to the economic and developmental status of cities.

Keywords: Urban Security, City and Crime Relationship, Crime Phenomenon

* Ph.D., Turkish National Police Academy, Faculty of Homeland Security, clkabdullah@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3912-3724

Giriş

Günümüzde hem suç oranlarının artması hem de basın yayın organlarında suçla ilgili haberlerin önemli bir payının olması toplumda suça karşı duyulan korkuda bir artışa neden olmaktadır. Suç oranlarının yükselmesi, kentin güvenliğiyle ilgili bazı soruların ortaya çıkmasına yol açmakta ve bu durum bireyler için endişe duyulabilecek birtakım problemleri gündeme getirmektedir. Kentleşme ile suç işleme arasındaki ilişki çok güçlü olmakla birlikte, suç oranlarındaki artışla kentleşme arasındaki bağlantı çoğu zaman göz ardı edilmektedir.

Kentler, suç işleme açısından çeşitli kolaylıklar sağlayan niteliklere sahip yapılar olarak öne çıkmaktadır. Öncelikle, kentlerde ekonomik durum genellikle kırsal alanlara kıyasla daha yüksek seviyelerde seyretmektedir. Ayrıca, kentler nüfus yoğunluğu bakımından kırsal alanlara göre çok daha kalabalık olup farklı sosyal, kültürel ve ekonomik kimlikleri barındıran heterojen yapılar arz etmektedir. Bu çeşitlilik; sosyal ilişkilerde zayıf bağlar ve toplumsal denetimde azalmaya yol açabilmektedir. Ayrıca, kırsal alanlarda daha güçlü olan toplumsal denetim mekanizmalarının aksine, kentlerde bu denetim daha gevşek ve dağınık olabilmektedir. Bu faktörlerin bir araya gelmesi, kentlerde suç işleme eğilimlerinin kırsal alanlara kıyasla daha yüksek olmasına yol açmaktadır. Bu durum Türkiye için de geçerlidir. Kentlerde meydana gelen suçların geleneksel basın ve sosyal medya gibi mecralarda devamlı göz önünde olması nedeniyle toplumun aklında yer edinmesine yol açmakta ve dolayısıyla devamlılık arz eden bu durum toplumda bir kaygıya neden olmaktadır. Özellikle günlük yaşamda çokça karşılaşılan cinsel taciz, gasp, cinayet, kapkaç gibi işlenmesi basit yöntemlerle yapılabilecek olan suçlar toplumun en tedirgin olduğu konular arasında yer almaktadır.

Herhangi bir saldırıya veya benzeri bir duruma maruz kalmadan toplumdaki bireylerin çeşitli nedenler sonucunda tehdit algısıyla tedirgin olması ve böyle bir durumda hayatlarını sürdürmesi güvenlikle ilgili literatürlerde "güvenliğin olmaması (güvensizlik)" olarak kabul edilmektedir. Zira güvenlikle ilgili yapılan tanımlamaların birçoğunda "bireylerin korku ve tehdit altında olmadığını hissetmesi" şeklinde ifadeler yer almaktadır.

Bu çalışmada, suç oranlarındaki artış ve azalışların nedenleriyle suç olgusunun kentsel gelişimle olan ilişkisi incelenmeye çalışılacaktır. Suçun ortaya çıkma sebepleri değerlendirilirken sosyal, bireysel ve mekânsal faktörlerin de birbirini tamamlayan bir bütün olarak ele alınması önem arz etmektedir. Bu bağlamda kentleşme süreciyle paralel olarak ortaya çıkan çarpık yapılaşma, işsizlik, kamu hizmetlerindeki aksaklıklar ve altyapı sorunları, suçu etkileyen temel yapısal değişkenler olarak dikkate alınmalıdır.

Kentleşme Kavramı

Çağımızdaki anlamıyla ortaya çıkışının sanayileşme süreciyle başladığı bilinen kent olgusu ve kentleşme kavramları; ülkenin genel yapısı ve algısı içinde nüfus yapısı ya da medeniyet yaklaşımı gibi farklı kriterler dikkate alınarak tanımlanmaktadır. Ancak genellikle şehir sayısı ve nüfus artışını kapsadığı düşünülen kentleşme kavramına sadece nüfus hareketleri bakımından yaklaşmak doğru değildir. Aksi takdirde çağın gereğine uygun olmayan yaşamların devam ettiği yerleşim birimleri de kent kapsamına alınabilir. Hâlbuki kent kavramını; ana hatları ve yakın çevresiyle beraber; toplumsal, kültürel, ekonomik, sanatsal birçok bakımdan değeri olan, bünyesinde çeşitli nedenlerle yükselen nüfusu bulunduran bir yerleşim birimi olarak tanımlamak mümkündür.

Kentleşme, insan yaşamında kentlere özgü değişikliklere sebep olan yerleşim birimlerinde iş bölümü, uzmanlaşma ve örgütlenme gibi birtakım yenilikleri ve zorunlulukları da beraberinde getirmektedir (Keleş, 1993, s.3). Kentleşme, yalnızca tarımsal alanlardaki dönüşüm ve kalkınma süreciyle sınırlı kalmayıp aynı zamanda bir ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısını şekillendirerek sosyal değişim sürecinin de ivme kazanmasını sağlayan önemli bir olgudur (Zengin, 2004, s.7). Bu süreç; toplumsal yapının yeniden yapılandırılmasına, bireylerin yaşam biçimlerinin ve değer sistemlerinin değişmesine yol açmakta ve kentleşme, bu dönüşümün belirleyici ölçütlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde kentleşme terimi "tarımsal olmayan üretimin göreceli olarak ağırlık kazandığı, üretim araçlarının ve dolayısıyla nüfusun yoğun olarak toplandığı, örgütleşme, iş bölümü ve uzmanlaşma düzeylerinin yüksek olduğu yerleşim merkezleri" olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 2002, s.3). Bu terimle ilgili toplum bilimsel, demografik ve fiziki olarak birçok değişik yaklaşım ve bakış açılarıyla tanımlar yapılmıştır. Kentleşmenin en öz niteliğiyle kent sayısında ve kentlerde yaşamakta olan nüfusta artış olduğunu söyleyenlerin yanında kentleşmeyi nüfus yapısı bakımından ele alarak özellikle kırsal bölgeden kente göç yoluyla gelenlerin etkisiyle beslenmiş nüfus yoğunluğu olarak tanımlayan ifadelerde vardır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2014, s.2).

Modern kent olgusu, eski dönemlere ait şehirlerle karşılaştırıldığında birçok belirgin farklılık göstermektedir. Bu farklılıkların en dikkat çekici özelliği, modern kentin yapısal karmaşıklığıdır. Modern kentler, yalnızca fiziksel mekânları değil; aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel yapıları bakımından da çok daha katmanlı ve komplekstir. Kentin heterojen yapısı; farklı davranış biçimlerinin, inanç sistemlerinin ve yaşam tarzlarının bir arada var olmasına olanak tanır (Topaloğlu, 2007, s.3). Bu heterojenlik; gruplar arasındaki farklılıkların, belirli toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda sınırlandırıldığı ve düzenlendiği bir ortam yaratır.

Son iki yüzyılda önemli toplumsal olgular arasında yer alan kentleşme, hızlı teknolojik gelişmeler ve üretim ilişkilerindeki dönüşümle birlikte tüm dünyada

büyük kitlelerin kırsal alanlardan şehir merkezlerine göç etmelerine paralel olarak şekillenmiştir. Bu süreç, nüfus hareketlerini ve dolayısıyla kentleşme olgusunu ortaya çıkarmıştır. 19. yüzyılda sanayileşmiş Batı ülkelerinde başlayan bu olgu, sanayileşme sürecine giren diğer ülkelerde ve Türkiye'de, özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından ivme kazanmıştır.

Suç ve Suçluluk Kavramı

Suç; topluma zarar verdiği veya da tehlike oluşturduğu kanun koyucu tarafından kabul edilmiş ve ifade ile ortaya koyulmuş davranış, tutum hareket ve eylemdir (Dönmezer, 1994, s.61). Ceza hukuku açısından suç, yasa tarafından cezai yaptırımıyla tehdit edilen tüm hareket ve eylemler olarak anlaşılmaktadır; ceza hukuku, sonuçları olan hareketleri "suç" olarak nitelendirmektedir.

İnsanlık tarihi kadar eski bir kavram olan suç, en başından bu yana toplum için bir korku sebebi olmuştur. Ayrıca suçun oluşma sebepleri, suça karşı alınacak tedbirler, her dönemde bir sorun olarak görülmüştür. Suç olgusu; yer, zaman, çeşit, mağdur ve kurban boyutlarından oluşmaktadır. Ancak bütün bu tarafların birlikte bulunmasıyla ortaya çıkan suçun gerçekleşmesinde, bireyi suç işlemeye iten biyolojik, toplumsal ve ekonomik sebeplere ek olarak kapsamlı bir sosyolojik değerlendirmeyi de gerekli kılmaktadır (Kavsıracı, 2020, s.5015).

Toplumsal anlamda suç, sosyal kurallara aykırı davranışlar ve tutumlar olarak tanımlanırken hukuki anlamda ise ceza tehdidiyle uyulması beklenen yasaklar ve emirler çerçevesinde şekillenir. Suçun bu yasal tanımlaması; bireyleri teminat altına alan, "kanunsuz suç ve ceza olmaz" gibi bazı temel prensipleri de beraberinde getirmiştir. Modern toplumsal yapıda suç; emir ve yasaklara uygun davranış ortaya koymayanlar için belirlediği yaptırımlarla insan hakları ve toplum düzeninin en önemli garantisini meydana getirmektedir.

Kaynakların bazılarında suçluluk; bireyi toplumsal sistem içinde yaşamakta olan diğer insanlarla karşı karşıya bırakan çatışmanın bir ürünü olarak tanımlanmaktadır (Ayhan ve Çubukçu, 2007, s.35). Suçluluk duygusu hissetmek, ortaya konulan tutum ve tavırların sosyal ve kanuni kurallara uymadığının farkında olmak anlamına gelir. Bu hisse kapılan bir bireyin, yeterli düzeyde toplumsal kültüre sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. Suç işlemiş olmasına karşın suçluluk duygusu hissetmeyenler; genel olarak bireyci, toplumsal yapının dışında kaldığını hisseden kişiler olarak kabul edilmektedir.

Bir arada yaşamakta olan insanların hayatlarını düzene koyan kuralların yanında inanç farkı, toplumsal çevre faktörleri, maddiyatı önemseme, bencillik, kısa yoldan zengin olma hırsı, şahsiyet problemleri ve hatta iklim koşullarının bile insanların suç işlemesinde ve suça eğilimli olmalarında etkili olduğu kabul edilmektedir. Buradan hareketle suçu meydana getiren temel nitelikleri aşağıdaki biçimde listelemek mümkündür (Özgen, 2010, s.36):

- Suç, evrensel bir nitelik taşımaktadır.
- Suçun yer ve zamanla ilişkisi vardır. Yere ve zamana göre farklılık gösterebilmektedir.
- Suç, sosyal bir olgu olarak görülmesi gereken bir kavramdır.
- Suç göreceli bir kavram olduğu için her toplumda farklı anlamlar taşıyabilir.
- Suç, fonksiyonel niteliğinden ve kapsamı bakımından yalnızca bir kişiyi değil daha fazla bireye etki eden bir davranış süreci olarak değerlendirilmelidir.
- Suç, bireyin diğer bireylerle ve doğayla ilişkilerinin etkisiyle ortaya çıkan insan kaynaklı bir olgudur.
- Suç, farklı toplumsal yaşamlar içinde farklı şekillere dönüşebilmektedir.

Kentleşme ve Suç İlişkisi

Kentleşme kuramlarında kent ile suçun bir arada değerlendirilmesi, suçla mücadele etme istikametinde geliştirilecek güvenlik stratejileri bakımından dikkate değer bir yere sahiptir (Ataç ve Gürbüz, 2009,s .26). Kentin özellikle de gelişmiş kentlerin, suçların artmasına neden olduğu iddiası sık sık gündeme gelmiştir. Bu alanda yapılan gözlem ve istatistiksel veriler de kentleşmeyle beraber suç sayısında ve çeşitliliğinde kent dışı yerlere kıyasla önemli bir artış olduğunu göstermektedir. Kentleşmenin; devletin iş yükünü artıran, siyasi, ekonomik, sosyal ve kentlerde hizmetlerin çoğalması istikametinde yönetsel sistemin genişlemesi gibi kendine özgü etkilerinin yanında kentlerde suçların artmasına da etkisi bulunmaktadır (İşbir, 1982, s.7-8). Kentlerde sanayinin gelişmesi, nüfus artışı ve göçle birlikte kaçak yapılaşma ve işsizliğe bağlı olarak suç oranlarında artmasına yol açmaktadır. Farklı boyutları olan kentleşme, bir bakıma suçun nedenlerinden birisi olabilmektedir (Ataç ve Gürbüz, 2009, s.31). Kentleşme ile suçluluk bağlantısı, genellikle kentsel alanlardaki nüfusun hızlı yükselmesinin suç eylemine temel oluşturması ve bundan dolayı suçlulara çekici gelmesi biçiminde açıklanmaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2014, s.3). Ekonomik alanların kentlerde yoğunlaşmış, sosyal kontrol ve denetimin kırsal bölgelere kıyasla az, sosyal bağ ve ilişkilerin daha zayıf olması, mala karşı işlenen suçların yükselmesine sebep olmaktadır (Ayhan ve Çubukçu, 2007, s.36). Aksoy'a göre (2007, s.14) kentleşmeyle ortaya çıkan kültürel değişmenin suçluluğa etkileri aşağıda maddeler hâlinde ifade edilmiştir:

- Kentleşme, kırsal alandan kente göçen kişilerin bireyselleşmesine bencilleşmesine yol açmaktadır.

- Kentleşme, toplumsal denetim mekanizmalarını minimum düzeye indirmektedir.
- Kentleşme geleneksel yapıda değişikliklere sebep olmaktadır.
- Kentleşme, toplumda yeni çıkar gruplarının, yeni sınıfsal yapıların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.
- Kentin yerleşik kültürel ortamı ile kente göçenlerin kültürleri arasında çatışma çıkma ihtimali yüksektir.
- Kentlerde bireylerin kendi yetenek ve imkânlarının ötesinde bir yaşama özenmesine yol açacak örnekler, zenginlik farkları ve çeşitli eğlence alanları bulunmaktadır.

Kentsel mekân ve suç arasındaki ilişki, kent güvenliğini tehdit eden temel nedenlerden biridir. Bir suçun meydana gelmesi için suçlu, mağdur ve mekânın bir arada bulunması temel gerekliliktir. Kentlerde işlenen suçlar incelendiğinde suç ile işlendiği kent mekânı arasında doğrudan ilgi olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmaların hepsinde kentsel mekânın sosyal ve fiziki niteliklerinin suç işlenmesine engel olabildiği gibi suçun oluşması için uygun bir zemin yaratabildiği kanaatine varılmıştır (Ceylan, 2012, s.12). Bu alanda yapılan çalışmalarda kentsel mekânlar üç grupta sınıflandırılmıştır:

- Suç üreten alanlar: Bireylerin gitmekten korktuğu ve çekindiği bu alanlar, toplumsal ve fiziksel olarak kentten ayrışmış alanlardır.
- Suç çeken alanlar: Özellikle gasp, kapkaç ve yankesicilik, suçlarının yoğunlaştığı kentin cazibe merkezleri; alışveriş merkezlerinin bulunduğu noktalardır.
- Suçun işlenmesini kolaylaştıran alanlar: Suça zemin hazırlayan kalabalıkların bir araya gelme ve toplanma mekânlarıdır (Ceylan, 2012, s.15).

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Proje Değerlendirme Kurulu raporuna göre (2014, s.5-7) kentleşmenin suça olumlu ve olumsuz etkilerini şu biçimde sıralamak mümkündür:

- Kent Tasarımı ve Suç: Bazı araştırmacılara göre suçun kullanılmaktan vazgeçilmiş, yalıtılmış ve işlevi olmayan alanlarda meydana geldiği, çevresel tasarımın suç oranı ve tipinde saptayıcı olduğu ifade edilmiştir. Suç ve yoksulluğun oluşmasında kentsel tasarım ve mimarinin önemli rolü üzerinde durulmuştur. Yetersiz aydınlatma olan bölgeler, girişin ve çıkışın denetimsiz olduğu yerler, yaya trafiğinin yoğun olduğu alanlar, kentin düğüm noktaları, MOBESE ve güvenlik kamerası eksikliği, yıkık ve metruk binalar, harabeler ve altyapı eksikliğinin olduğu bölgeler suç işlemeye yatkın yerlerdir.

- Göç ve Suç İlişkisi: Artan göçle beraber, yasal olmayan yapılaşmalarla beraber gecekondu ya da varoş denilen alanlarda denetimden uzak bölgelerin kurulmasına sebep olmasından kaynaklı olarak kentlerde suç oranında yükselmeler tespit edilmektedir.

- Suç ve Kent Büyüklüğü: Büyük kentler küçük kentlere oranla daha yüksek suç oranına sahiptirler. Kentin merkezinden uzak olmak da suçun meydana gelmesine sebep olan mekânsal etkenlerdendir. Kent merkezinden uzaklaşıldıkça suç oranı ve çeşitlerinin arttığı, kamusal alandaki Vandalizm ile araba hırsızlığı olaylarının ise kent merkezinde yoğunlaştığını söylemek mümkündür.

- Sosyal Donatılar ve Suç: Kentsel donatıdan mahrum olan bölgelerde suç oranları azalmakta; bireylerin özellikle de gençlerin etkinliklerini yapabildikleri, çalışabilecekleri ve boş zamanlarını değerlendirebildikleri alanların olması suç oluşmasına engel olmada etkilidir. Kentlerde büyük alışveriş merkezlerinin açılmasıyla korunması zor olan küçük dükkânların kapatılmasına bağlı olarak böyle dükkânlarla ilgili suçların azalmasını sağlamakta; alışveriş merkezleriyle büyük mağazalarda kurulan güvenlik sistemleri, suç oluşmasına engel olmaktadır. Bununla beraber küçük işyerlerinin kapanması; oldukları semt, cadde ve sokaklarda yaya trafiğini azaltacağı için artık işlek olmayan bu alanların suç işlemeye uygun ortamlara dönüşmesine sebep olabilecektir (Ceylan, 2012, s.39).

- Mimari Özellikler ve Suç: Araştırmalar, yapı tipolojisinin suç oranları ve güvenlik algısı üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Yüksek katlı, asansörlü ve çift koridorlu binaların, düşük ve orta gelir grubundaki aileler için daha yüksek suç riski taşıdığı belirlenmiştir. Ayrıca, ayrık düzende inşa edilen konutların bitişik nizamdaki yapılara kıyasla daha savunmasız olduğu, düşük katlı yapıların ve mekânsal hiyerarşinin ise güvenliği artırmada etkili olduğu ifade edilmektedir. Kat planı, giriş düzenlemeleri ve pencerelerin konumu, alanın gözetlenebilirliğini artırarak suçun önlenmesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte kat yüksekliğinin suç üzerindeki etkisi de dikkate değerdir; çok katlı binaların tek katlı yapılara kıyasla suça karşı daha savunmasız olduğu ve bu bölgelerde suç korkusunun daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Suçun önlenmesinde doğal gözetimin rolü büyük olup bu süreçte sokaktan geçen bireyler, komşular, güvenlik personeli ve apartman görevlileri gibi unsurların varlığı gözetim mekanizmasını güçlendirmektedir (Karasu, 2012, s.36).

- Suç ve Güvenlik Tedbirleri: Geniş alanlara yayılmış çalılık ve ağaçlık gibi engeller saklanmaya elverişli olmaları bakımından önemlidir. Simgesel

ve gerçek engeller, tanımı güçlendirilmiş alanlar ile çevre sakinlerinin gözetim fırsatının olması çevre denetimini sağlamaktadır. Görevlisi olan giriş kapısı, otomatik giriş kapısı, kazık parmaklıklar, simgesel giriş direği, bazı toplumlarda kullanılan hız tümsekleri ile yaya geçidi kaldırım ayrımını yapan sembolik veya gerçek engeller suça engel olan unsurlar arasındadır. Suçu önleyen etkili bir yöntemlerden biri de gizli kameralardır.

- Suç ve Mekân: Mekânla ilgili birçok etken suç işlemeyi tetiklemekte ve etkilemektedir. Nüfusun yoğunlaştığı alanlar, terk edilmiş evler, şehrin yerleşim planı ve yayılma alanı, yerleşim bölgelerinin merkeze uzak olması, otoparklar, kentin sokak ve caddelerindeki aydınlatma araçlarının durumu suçun oluşmasına etki eden mekânsal etkenler arasında sayılmaktadır (Yıldız, 2007, s.26).

Ayrıca kentleşme süreci içinde suçlular arasında gelir ve olanaklar bakımından bazı farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Gecekondu alanlarında yaşamakta olan geliri düşük bireylerle, kentteki yüksek ve orta gelir sahibi bireylerin işlemiş oldukları suçlarda birçok farklılığın olması bu duruma örnek olabilir. Kentlerde suça eğilim oranlarının artması, kent sakinlerinde tedirginlik ve korkulara yol açarak günlük hayata negatif etki yapmaktadır. Suçun meydana geldiği ya da yükseldiği alanlarda yaşamakta olan bireylerin, gün içi ulaşım seçimlerine kadar etkileyerek ticari anlamda olumsuzlukların meydana gelmesine sebep olmaktadır. Bu korku, işe gidiş yolu için farklı yöntemlerin tercih edilmesinin yanında, alışveriş yaparken de değişik bölgelerdeki merkezlere yönelmelerine zemin hazırlamaktadır. Bu durum mevcut ticari ortamı etkileyebilmekte, uzaklaşılan bölgelerdeki ticari ortamın gerilemesine, bazen de tamamen yok olmasına yol açabilmektedir (Karasu, 2012, s.27-28). Suçlu profillerinin sahip olunan ekonomik imkân ve yaşanılan çevreye dair etkisini; gecekonduların yoğun olduğu bölgelerde yaşamakta olanlarda cebir, şiddet ve hırsızlık suçlarının yoğun olarak işlenmesiyle; eğitim seviyesi ve geliri yüksek olan kişilerde ise daha çok beyaz yaka suçlarına rastlanmasıyla açıklanmaktadır. Ancak son dönemlerde bilimsel ve teknik imkânların artmasına bağlı olarak bilişim suçlarında da bariz bir artış görülmektedir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2014, s.3-4).

Ekonomik ve Gelişmişlik Durumlarına Göre Kentlerde Suçun Durumları

Kentsel yerleşim alanları hem sebebi olduğu yeni davranış şekilleri hem de sosyal, kültürel, iktisadi ve fiziki yapısından dolayı suç işlemesine daha uygun ortamlar hazırlayan alanlardır. Kent; sadece yaşanmakta olan bir yer değil, bireylere etki eden, onlardan etkilenmiş olan kültürel iktisadi ve sosyal bileşenleri kapsayan bir bütünlüktür. Kentlerin nüfus bakımından büyüklüğü, kentlerin gelişmişlik

sıralaması, kentlere göre kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsılanın (GSYH) düzeyi, kentlerin nüfus yoğunluğu düzeyi ve kentlere net göç geliş hızı kentlerdeki gelişmişliğin ölçütü olarak kabul edilen dinamiklerdendir.

Suç olgusu çok sayıda faktörü kapsayan bir yapı taşımaktadır (Demirbaş, 2023). Bundan dolayı suçun meydana gelmesi ve yükselmesiyle ilgili kentleşmenin haricinde onlarca değişkenin etkisi bulunmaktadır. Ekonomik buhranlar, işsizlik, kültürel çatışmalar, dinî ve etnik kimlik bu değişkenler içinde öne çıkanlardır. Nitekim kentin yol açtığı yeni tutumlar ile kentin fiziki, kültürel, iktisadi ve sosyal yapısının suçla ilgisi hakkında ilk teorik araştırmaları yapan Chicago Okulu; Dünya Savaşı etkisiyle oluşan problemler, içki yasağı, 1929 Ekonomik Buhranı gibi konuları ele almış ve bunların; suçun artması, suç çeteleri ve ahlak sıkıntıları gibi durumlara sebep olduğunu belirlemiştir. Suç ve suçlulukla ilgili istatistiklere bakıldığında suç ve suçluluğun her kentte aynı düzeyde artmadığı görülmektedir. Kentlerin bazılarında suç oranlarında artış olurken bazılarında azalma görülmektedir. Kentler suçla ilgili değişik gelişim göstermektedir. Bu durum kentlerin farklı nitelikler taşımasının ve farklı yapılarda olmasının tahmin edilen bir sonucudur.

Türkiye'nin kentlerinde suç oranlarında bir yükselmenin olduğuyla ilgili genel bir kabul varken bu yükselişin sebepleriyle ilgili farklı yaklaşımlar söz konusudur. Suç oranlarının artmasında; işsizlik, evrenselleşme, ekonomik buhran, enflasyon, fakirlik, çarpık kentleşme, eğitim seviyeleri, kamu hizmetlerin yetersiz kalması gibi birçok faktör etkili olabilir.

Karasu (2008, s.36) "Türkiye'de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi" adlı çalışmasında kentsel alanda suçun meydana gelmesinde etkisi bulunan kent dinamiklerini ele almıştır. Kentlerin farklı yapı ve niteliklerinin suçla ilgisi çalışmanın kapsamı içindedir. Çalışmada başka etkenlerle beraber Türkiye'de bulunan kentlerin gelişmişlik düzeyleri bakımından suç oranlarıyla ile ilgileri de değerlendirilmiştir. Bu çalışmada öncelikle kentlerdeki gelişmişlik sıralaması ve kişi başına düşen GSYH (gayri safi yurtiçi hâsıla) oranlarının önemli düzeyde birbirlerine paralel olduğu saptanmıştır. Türkiye'de kentlere göre kişi başına düşen GSYH en yüksek olduğu 15 kent ile en düşük olduğu 15 kent ele alınmış ve değerlendirmeye göre 2000 yılı içinde suç oranlarında Türkiye'nin gelişmişlik düzeyi en yüksek 9 kentinde; az gelişmiş kentlerin ise sadece 2'sinde suç oranlarının Türkiye ortalamalarının üstünde olduğu görülmüştür. 2006 yılındaysa suç oranlarında Türkiye'nin gelişmişlik düzeyi en yüksek 15 kentinde; az gelişmiş hiçbir kentte suç oranlarının Türkiye ortalamalarının üstünde olmadığı tespit edilmiştir (Karasu, 2008, s.269-270). Ayrıca yine aynı çalışmayla 2000 yılında gelişmişlik düzeyi en yüksek 15 kentteki suç sayısı ortalama olarak 39,9'iken gelişmişlik düzeyi en yüksek 15 kentte bu sayının 19,7 olduğu görülmüştür. 2006'da ise bu sayıların gelişmişler için 107 ve az gelişmişleri için ise 44,2 olduğu tespit edilmiştir. Gelişmiş ve ekonomik bakımdan iyi durumda olan kentlerde gelişmemiş ve yoksul kentlere kıyasla suça yatkınlığın daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Gayri safi yurtiçi hâsıladan en düşük düzeyde payı alan kentler içinde bulunan Muş, Van, Bitlis, Adıyaman, Siirt, Batman, Bingöl, Hakkâri, Mardin, Şırnak ve Şanlıurfa'da töre cinayetlerinin daha çok işlendiği, sosyal kontrol mekanizmasının ağır biçimde çalıştığı anlaşılmaktadır. İntiharı büyük ölçüde sosyal baskının bir aracı olarak tanımlayan Durkheim'den hareket edildiğinde toplumsal baskının üst düzeyde olduğu Batman'da 2001 ile 2006 yılları arasında 121 erkek ile 81 kadınının intihar etmiş olması, sosyal kontrol mekanizmasının ne denli etkili olduğunu göstermektedir (Radikal Gazetesi; Aktaran Karasu, 2008, s.271). Gelir düzeyi, tek başına bir suç ölçütü olamaz. Kentlerde GSYH oranı yüksek olmakla beraber gelirlerin herkese eşit paylaştırıldığını söylemek mümkün değildir. Suç oranının yüksek olduğu gelişmiş kentlerde, işlenen suçların gelir seviyesi iyi bireyler tarafından mı, fakir bireyler tarafından mı işlenmiş olduğu tespit edilmemiştir. Fakat gelir düzeyindeki artış ve zenginleşmeyle ortaya çıkan sınıf farklarından dolayı mala karşı işlenmiş suçların oranında bir yükseliş görülebilir. Kentler, bilhassa gelişmiş ve ekonomik bakımdan ileri seviyede olan kentler, zenginlik ve sunmuş olduğu olanaklardan dolayı suçun daha çok işlendiği yerleşim birimleridir.

Sonuç

Tarım faaliyetleriyle geçinmekte zorlanan bireylerin iş hayatlarını sanayi sahasına taşımaları, köyden kente hızlı bir göç dalgasının meydana gelmesine yol açmıştır. Kentleşme olgusu sanayileşmeyle beraber son iki yüz senedir ortaya çıkmış ve üzerinde en çok konuşulan kavram olmuştur. Kentler, geçim arayışları kapsamında ortaya çıkan bu göç olgusundan "gecekondu" bölgelerinin kurulmasıyla büyük ölçüde etkilenmiştir. Nüfusun hızla arttığı kentlerde, suça yönelme ve şiddet olaylarında da önemli ölçüde artış görülmüş; güvenlik, hayat kalitesinin yükseltilmesi, suç oranlarında gerileme sağlanması gibi konular bilim dünyasının ilgisini çekmiştir. Suç olgusunun sebepleri araştırılırken sosyal, kişisel ve mekânla ilgili etkenlerin dikkate alındığı kapsamlı bir yaklaşıma ihtiyaç olduğu şüphesizdir. Kentlerde yaşanmakta olan suç ve şiddet; toplumu, kişisel güvenliği, yaşam kalitesini, sürdürülebilir kalkınmayı ve kentlerin toplumsal, ekonomik, siyasi ve fiziki yapılarını olumsuz etkilemeye başlamıştır.

Ayrıca kentleri genelleyerek suç ile ilişkilendirmesinin yetersiz olduğu görülmektedir. Kentlerle suçun ilişkilendirilmesinde kente ait özelliklerin dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir. Kentlerin özellikleri (nüfus sayıları, kişi başına düşen GSYH oranları, nüfus yoğunluğu, vb.) ile suçu ilişkilendiren birtakım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada ise özellikle gelişmişlik ve ekonomik seviyeleri çerçevesinde kentlerde yaşayan bireylerin kişi başına düşen GSYH miktarıyla kentlerin gelişmişlik durumlarının paralellik gösterdiği, suç oranlarının da söz konusu iki etkenle doğru orantılı olduğu görülmüştür.

Kentlerde yaşayanların GSYH gelirlerindeki artış ile suç oranları arasında paralellik görülürken ekonomik açıdan daha düşük bir seviyedeki kişilerin yaşadığı şehirlerde suç oranları daha düşüktür. Bunun nedeni insanların çevresinde gördükleri hayatlara bakarak kendisinden daha varlıklı olanlara imrenme ve onlarda olanı kendisinin normal yaşam koşullarını sürdürerek edinemeyeceği düşüncesidir. Bu nedenle söz konusu bireyler, normal (yasal) yollarla elde edemeyeceğini düşündüğü imkânlara ulaşmak için ya başkasında olanı çalmak ya da onlara öfkeden dolayı zarar vermek gibi eğilimlere sahiptir. Ekonomik durumu yüksek olan kişilerin yaşadığı kentlerde suça yatkınlığın yüksek olmasının temel sebebi budur. Ancak kentlerdeki bireylerin suç işlemesinde sahip oldukları ekonomik seviye tek değil, önemli bir etkenlerden birisidir. Fakat yukarıda da ifade edildiği gibi ekonomik durum değerlendirmesi, kentlerin suç işlemedeki tek etken değil sadece önemli etkenlerden birisidir. Ekonominin yanında gelişmişlik seviyesinin suçla ilişkisine bakıldığında; gelişmişlik düzeyleri yüksek olan kentlerde suça yatkınlığın yüksek; düşük olanlardaysa daha az olduğu görülmüştür.

Güvenlik, bireyler için bir ihtiyaç veya hak olarak ele alındığında (Kavsıracı, 2022, s.297); suç işleme eğilimlerinin birbirine paralel olarak seyrettiği, ekonomik ve gelişmişlik durumlarına göre sınıflandırılan kentlerin haricinde birçok farklı araştırmanın yapılması; kent ve güvenlik kavramlarının daha iyi anlaşılması ve çözüm yollarının bulunması için gereklidir.

Kaynakça

Aksoy, E. (2007). "Suç ve Güvenli Kent Yaklaşımı", *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayınları*, Dosya 06, Bülten 55, Ankara.

Ataç, E. ve Gürbüz, D. (2009). "Kentsel Mekânda Gelişen Suçla Mücadele Etmede Disiplinlerarası Güvenlik Politikaları" Polis Bilimleri Dergisi, 11(1): 25-47.

Ayhan, İ. ve Çubukçu, M. (2007). "Suç ve Kent İlişkisine Ampirik Bakış: Literatür Taraması", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(5): 30-55.

Demirbaş, M. (2023), *Türkiye'de Suç Korkusunun Analizi.* Ankara: Adalet Yayınevi

Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınları.

İşbir, E. G. (1982). *Kentleşme Metropolitan Alan ve Yönetimi*. Ankara: Ankara İktisadi Ve Ticari İlimler Akademisi

Karasu, M. A. (2008). "Türkiye'de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi." Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 57(4): 254-281.

Karasu, M. A. (2012). "Kent ve Suç Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve." Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 13(2): 175-193.

Kavsıracı, O. (2020). "2016-2018 Yıllara Arasında Gerçekleşen Cinayet Vakalarına İlişkin Profil Analizi: Ankara Örneklemi." OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16(32): 5015-5033. DOI: 10.26466/opus.706576

Kavsıracı, O. (2022). Suç, Şiddet ve İnsan Hakları Kavramları Çerçevesinde Kadın ve Güvenlik. Kadın ve Toplum: Değişen Roller, İlişkiler ve Sonuçlar. (Ed. Can, Ç. G. F.) Basım sayısı: 1. Ankara: Orion Kitapevi s.297-317.

Keleş, R. (1993). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Keleş, R. (2002). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Özgen, Y. F. (2010). *Türkiye'de Göç ve Kentleşmenin Suç ve Suçlulukla İlişkisi (İstanbul Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Topaloğlu, S. G. (2007). *Suç Oluşumunda Kentleşme ve İç Göçün Etkilerinin Analizi: Ankara Örneği.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2014). *Proje Değerlendirme Kurulu Raporu.*

Yıldız, S., Sam, N. ve Bayram N. (2007). "Kentte İşlenen İşyeri Suçları: Bursa İli Örneği.", Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2):23-37.

Yılmaz C. (2012). "Zorunlu Göç ve Suç İlişkisi (Muş İli Örneği)." Akademik Bakış Dergisi, 32: 1-18.

Zengin, C. (2004). *Gecekondu Bölgelerindeki Sosyo-Ekonomik ve Demografik Yapının Suç Olgusuna Etkileri Bursa-Osmangazi Yaklaşımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Yıl: 27 Cilt: 27 Sayı: 1 Haziran 2025 s.95-122 Makale Türü: Araştırma
Makalenin Geliş Tarihi: 24.11.2024 Makalenin Kabul Tarihi: 24.06.2025

Bilginin Kıymetlendirilmesinde Düşünmenin Rolü: İstihbarat Analizi ve Eleştirel Düşünme

Hasan GÜL[*]

Öz: İstihbarat analizi, karar alıcıların isteklerinin karşılanması amacıyla elde edilen verilerin işlenerek nitelikli ürünlerin ortaya koyulmasıyla son bulan ve kendine has özellikleri olan bir döngüye sahiptir. Bu döngü, düşünme sürecinin başlamasıyla işler hâle gelebilmektedir. Dolayısıyla, istihbarat analizinin, ilk aşamasından son aşamasına kadar düşünme sürecinden oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İstihbarat analizinde düşünme süreci, karar alıcıların isteklerinin istihbarat analizcisine ulaşmasıyla birlikte başlamaktadır. Söz konusu düşünme sürecini nitelikli kılan unsur da istihbarat analizcisinin eleştirel düşünme becerisine bağlıdır. Ortaya konulması beklenen bilginin kıymetlendirilmesinde eleştirel düşünme becerisinden istifade edilmektedir. Bu bağlamda, istihbarat analizinin odağında eleştirel düşünme yer almaktadır. İstihbarat analizcisinin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesi, istihbarat analizcisinin ortaya koyacağı ürünün kalitesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu meyanda, makalenin amacı istihbarat ürününün kalitesi ve düşünme becerisi arasındaki ilişkinin ortaya konularak eleştirel düşünmenin istihbarat analizinizdeki etkisini ve önemini gözler önüne sermektir. Dolayısıyla, bu çalışmada istihbarat analizinin bir düşünme süreci olduğu bu bağlamda eleştirel düşünmenin de istihbarat analizcisinin geliştirmesi gereken en önemli becerileri arasında yer aldığı fikri savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel süreçler, İstihbarat Analizi, İstihbarat Analizcisi, Karar Alma, Eleştirel Düşünme, Entelektüel Beceriler

[*] Dr., T.C. Cumhurbaşkanlığı, hasangul@windowslive.com, ORCID: 0000-0002-3932-9407

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Year: 27 Volume: 27 Issue: 1 June 2025 p.95-122 Article Type: Research
Received Date: 24.11.2024 Accepted Date: 24.06.2025

The Role of Thinking in Evaluating Knowledge: Intelligence Analysis and Critical Thinking

Hasan GÜL[*]

Abstract: Intelligence analysis has a cycle with its own characteristics that ends with the production of high-quality outputs by processing the data obtained in order to meet the requests of decision makers. This cycle can be operational with the beginning of the thinking process. Therefore, it would not be wrong to say that intelligence analysis consists of a thinking process from the first stage to the last stage. The thinking process in intelligence analysis begins when the requests of decision makers reach the intelligence analyst. The quality of this thinking process depends on the intelligence analyst's critical thinking skills. Critical thinking skills are used to evaluate the information that is expected to be uncovered. In this context, critical thinking is at the core of intelligence analysis. Developing critical thinking skills for the intelligence analyst is directly related to the quality of the product that the intelligence analyst is expected to disseminate. In this regard, the aim of the study is to reveal the effect and importance of critical thinking in the intelligence analysis by examining the relationship between the quality of the intelligence product and thinking skills. This study argues that intelligence analysis is fundamentally a thinking process and that critical thinking is among the most important skills that the intelligence analyst should develop.

Keywords: Cognitive Process, Intelligence Analysis, Intelligence Analysts, Decision Making, Critical Thinking, Intellectual Skills

[*] Ph.D., Presidency of the Republic of Türkiye, hasangul@windowslive.com, ORCID: 0000-0002-3932-9407

Giriş

İstihbarat; çok boyutlu, farklı değişkenleri içerisinde barındıran, karmaşık bir süreç içerisinde cereyan eden olgu, olay ve durumların anlamlandırılması, değerlendirilmesi, sonuçlar elde edilmesi ve bu kapsamda ürünlerin karar alıcılara iletilmesini kapsayan kompleks bir süreçtir. Bu bağlamda, istihbarat analizi, istihbarat sürecinin en önemli unsurları arasında yer almakta olup analiz söz konusu sürecin düşünme aşamasıdır. İstihbarat, aynı zamanda bilişsel kavramaya dayalı bir meslektir. İstihbarat; önem atfedilen olayların, eğilimlerin, insanların, ülkelerin, fenomenlerin, normal seyrinde gitmeyen davranış şekillerinin, süre gelen meselelerin esas etkilerinin kısa ve uzun vadedeki etki-tepkilerinin ortaya konulmasıdır. Bu meyanda analiz istihbarat sürecinin belirleyici bir parçası olma özelliğine sahiptir (Bruce ve George, 2008, s. 1-2). Dolayısıyla istihbarat analizcilerinin, çalıştıkları konularda derinlemesine bir uzmanlığa sahip olmaları gerekmektedir. Bir başka deyişle istihbarat analizcisinin asli görevi üzerinde çalıştığı konu hakkında uzmanlığını kullanarak karar alıcılara ürünlerini sunmasıdır.

Analizin istihbarat ve istihbarat sürecinin kalbinde yer aldığı unutulmamalıdır. İstihbarat analizinde; teknolojik imkân, kabiliyetler ve araçlardan faydalanılması analiz işinin tamamen teknik bilimler merkezli bir yöntem olduğu anlamını doğurmamaktadır. Teknik imkân ve kabiliyetlerden istifade edilmesi istihbarat analizinin büyük ölçüde insan merkezli entelektüel ve sanatsal bir faaliyet olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu manada istihbarat analizi, bilimsel yöntem ve teknikler tarafından desteklenen bir sanat olma özelliğini devam ettirmektedir (Phythian, 2009, s. 67-80).

İstihbarat analizini sanat olarak ele alan görüşlerin yanı sıra, karar alıcılar için yardımcı bir unsur olarak değerlendirilmesi, istihbaratın işlevi üzerine yoğunlaşan bir bakış açısının yansımaları olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla, istihbarat analizi düşünsel süreçler ve düşünme biçimleri açısından ele alındığında, istihbarat analizlerinin işlevselliğinin korunması ve güçlendirilmesi için istihbarat analizinin iyileştirilmesi ve güvenilirliğinin korunması önem arz etmektedir. Genel olarak, istihbarat analizlerinin iyileştirilmesi söz konusu olduğunda, iyileştirme ile analizin yazım kalitesi, analitik ürünün çeşitliliği ve istihbarat analizcisi ile karar alıcı arasındaki ilişkinin daha verimli ve kaliteli bir hâle getirilmesi amacıyla geliştirilmesinden söz edilmektedir.

Öte yandan, bir istihbarat analizcisinin nasıl düşünmesi gerektiği üzerine yoğunlaşan akademik çalışmalar çok azdır. Ayrıca, bu konu üzerine yoğunlaşmak çoğu insanın aklına gelmemektedir (Bal ve Erkeç, 2016, s. 187). Bununla birlikte, geleceğe dönük olarak daha donanımlı, konusunda uzman istihbarat analizcilerinin yetiştirilmesinde düşünme ve analiz sürecinde düşünmenin başat bileşeni olan eleştirel düşünme üzerine yoğunlaşılması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki

istihbarat haber alma üzerine değil akıl üzerine inşa edilen entelektüel bir iştir. İstihbarat analizcisinin belli başlı becerilere sahip olması gerekmektedir. Düşünme ve dolayısıyla eleştirel düşünmenin, bir istihbarat analizcisinin edinmesi gereken temel beceriler arasında yer aldığı düşünülmektedir.

Bu noktada eleştirel düşünme ve istihbarat analizi konularında uluslararası literatürde çalışmalar olsa da Türkçe alan yazındaki çalışmalar kısıtlı kalmıştır. Hem teorisyenlerin hem de pratisyenlerin eleştirel düşünme ve istihbarat analizine dönük akademik çalışmalara daha fazla ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir. Söz konusu çalışma Türkçe alan yazındaki çalışmalara da katkı sağlaması bakımından önem arz etmekte olup takip edecek çalışmalar için bir çerçeve belirlenmesine yardımcı olacaktır. Bu çalışmada, istihbarat ve eleştirel düşünmenin bir bütün olarak anlaşılması ve söz konusu kavramların birbirlerinin vazgeçilmez birer parçası olmaları hususu kavramsal bir düzlemde ele alınacak olup vaka analizi ve uygulamaya dönük örnekler ile desteklenecektir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden istifade edilmiş olup ele alınan konu öznesinde vaka analizi ve örnek uygulamalar üzerinden bir yöntem tatbik edilmiştir.

Bu meyanda, ilk olarak kavramsal çerçevenin belirlenmesi amacıyla istihbarat analizi derinlemesine tartışılacaktır. İkinci olarak düşünme üzerine kısa bir değerlendirme yapıldıktan sonra eleştirel düşünme hakkında daha kapsamlı bir inceleme yapılacaktır. Böylelikle, söz konusu kavramların farklı yönleri, özellikleri, benzerlikleri ve kesişim alanları ortaya konularak kavramlar arası ilişkinin kapsamı ve sınırlarının ortaya konması hedeflenmektedir. Sonrasında ise alan yazınında öne çıkan Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ndeki istihbarat analizi ve eleştirel düşünme üzerine verilen eğitimler içerik bağlamında incelenecektir. Üçüncü olarak, istihbarat analizcisinin eleştirel düşünme becerisiyle ilişkisinin mahiyeti ele alınıp söz konusu ilişkinin önemi, kapsamı ve farklı yönleri incelenecektir. Bu bağlamda, söz konusu hususların somut olarak anlaşılabilmesi amacıyla tarihî bir vaka örneği olan Küba Füze Krizi üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır. Sonuç bölümünde yapılan tartışma bağlamında değerlendirme yapılıp önerilerde bulunulacaktır.

İstihbarat Analizi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında istihbarat teşkilatlarında istihbarat analizi ihtiyacı zamanla ortaya çıkmaya başlamıştır. Güç dengesindeki değişiklikler, yeni tehdit ve risk alanları beraberinde istihbarat teşkilatlarında analiz ihtiyacını görünür hâle getirmiştir. Örneğin, ABD'nin küresel ölçekte dünya sahnesinde yerini almasıyla birlikte ABD Başkanı Truman döneminde Merkezi İstihbarat Teşkilatı'ndaki istihbarat analiz birimlerinde çalışan kişi sayısı 300'den 1950 yılına gelindiğinde 709 kişiye ulaşmıştır (Hedley, 2008, s. 19-23). Zaman içerisinde istihbarat analizini kavramsallaştırılması amacıyla yapılan araştırmalar belli bir olgunluğa ulaşmıştır.

İstihbarat alan yazınındaki çalışmalar geçmişten günümüze ele alındığında, istihbarat analizinin ne olduğunu ve nasıl ele alınması gerektiğiyle ilgili yıllar içerisinde elde edilen tecrübeler neticesinde istihbarat analizinin disiplinler arası bir bakış açısıyla ele alınması gerektiği fikri güç kazanmıştır. Dolayısıyla, istihbarat analizinin kavramsallaştırılmasında hem sosyal bilimlerden hem de beşerî bilimlerinden faydalanılarak farklı bakış açılarının bir araya getirilmesinde fayda görülmektedir. Bu bakış açısı göz önünde bulundurulduğunda istihbarat analizi, bilişsel ve yöntemsel yaklaşımlar kullanılarak güvenlik iklimi hakkında karar vericilere öncelik arz eden bilgilerin değerlendirilmesi ve işlenmesi sonrasında sunulması olarak tarif edilebilmektedir (Walsh, 2021, s. 98). Bu geniş kavramsal bakış sonrasında istihbarat analizini kendine has özellikleri üzerinden ele alan yaklaşımlarda dört eğilim gözlenmektedir. Bu eğilimler istihbarat analizinin süreci, işlevi, kuramsal amacı ve istihbarat analizcilerinin görev ile sorumluluklarına odaklanmaktadır.

İlk olarak istihbarat analizi, istihbari bir faaliyet kapsamında belirlenen bir amacın hayata geçirilebilmesi amacıyla istihbarat toplayıcıları tarafından elde edilen verilerin düzenli bir şekilde incelenmesi, değerlendirmeye tabii tutulması sonrasında sentezlenerek yeniden yapılandırılması ve yazılı bir metin ile kullanıcıların hizmetine sunulması süreci olarak tanımlanmaktadır (Acar, 2016, s. 167). Bu süreçte, ham bilgilerin değerlendirilmesi ve söz konusu değerlendirme sonunda elde edilen bilgilerin tanımlamalara, açıklamalara ve sonuçlara dönüştürülmesi beklenmektedir. Bu süreç, cevaplanmayı bekleyen ve henüz çözümlenememiş bilgilerin ve durumların tespit edilerek karar alıcıların uyarılmasını da kapsamaktadır (Yılmaz, 2006, s. 179). Dolayısıyla, söz konusu yaklaşımlar göz önünde bulundurulduğunda, istihbarat analizinin bir düşünme süreci olduğu değerlendirilmektedir (Moore ve Krizan, 2003, s. 109).

İkinci olarak, istihbarat analizini işlevi üzerinden tarif eden tanımlamalar da bulunmaktadır. Bu tanımlamalara göre istihbarat analizi; stratejik, taktik veya operasyonel öneme haiz olaylar ve durumlarla ilgili bilgileri işlemden geçirerek mevcut durum ve/veya gelecekte meydana gelmesi mümkün görünenler üzerine çıkarımlar yapılması olarak tarif edilebilmektedir. Dolayısıyla, istihbarat analizi, çok yönlü ve karmaşık durumlardan istihbari yöntem ve süreçleri işleterek anlaşılabilir, kullanılabilir, geleceğe dönük planlamalarda istifade edilebilir ürünler, tespitler ve değerlendirmeler ortaya koymaktır. Bu bağlamda, istihbarat analizinde gizli sosyokültürel yapı içerisindeki kişilerce (istihbarat analizcileri) müşterek yöntemler kullanılarak öne sürülen hipotezlerin test edilmesi de analiz sürecinin bir parçasıdır (Bal ve Erkeç, 2016, s. 187).

Bununla birlikte, istihbarat analizini istihbarat tanımlaması üzerinden tarif eden yaklaşımlar da mevcuttur. Bu bakış açısına göre istihbarat cereyan eden olaylarla ilgili olarak açık, yarı açık ve gizli kaynaklardan temin edilen bilgilerin ulusal güvenlik bağlamında tedbirler geliştirilmesi amacıyla sınıflandırılması ve analiz edilmesi sürecidir (Graves, Jensen ve Mcelreath, 2022). Bu bağlamda,

istihbarat olarak tanımlanan analiz süreci karmaşık ve birçok veri arasından değerlendirme yaparak kıymetlendirilen bilginin işlenerek ürüne dönüştürülmesi ve sonrasında karar alıcılara sunulmasıdır. İstihbarat analizinde stratejik, taktik ve operasyonel seviyede ilgilenilen konular hakkındaki muhtemel sonuçlar/çıktılar irdelenip elde edilen bilgiler kıymetlendirilmek amacıyla işlenmektedir. Ayrıca, istihbarat analizi karar alıcıların gelişen olaylarla ilgili olarak bilgilendirilmesi ve söz konusu olaylarla ilgili strateji geliştirilmesinde kullanılan önemli bir yardımcı unsurdur (Gill, Marrin ve Phythian, 2009, s. 131-133).

Son olarak, istihbarat analizini analizcinin görev ve sorumlulukları üzerinden tarif eden ve ele alan görüşler de bulunmaktadır. İstihbarat analizinde bir analizcinin temel amacı, karar alıcılara zamanında bilgi sunulması ve gerekli uyarılarda bulunulmasıdır. Bir istihbarat analizcisinin söz konusu uyarıları yaparken muhtemel tehlikelerin ne zaman, nereden ve nasıl ortaya çıkabileceği hususunda gerekli tedbirlerin alınması amacıyla uyarılarda bulunma görevi bulunmaktadır (Bal ve Erkeç, 2016, s. 189). Bu noktada unutulmaması gereken husus, istihbarat analizcisinden beklenenin sadece gelecekle ilgili tahminlerde bulunması değildir. Tüm analiz süreçleri sonunda istihbarat analizcisinden beklenen yapmış olduğu analizlerle karar alıcıların gelecekle ilgili strateji, planlama ve politikalarının şekillenmesine yardımcı olmaktadır (Davis, 2002, s. 6). Kısaca, görüş ve tanımlamalarda ne kadar benzer ve farklı yaklaşımlar benimsense de istihbarat faaliyetinin odağında elde edilen verilerin kıymetlendirilerek istihbari ürüne dönüştürülmesi yer almaktadır. Bu doğrultuda bilginin kıymetlendirilmesi, ele alınan yaklaşımlarda ortak bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: İstihbarat Analizini Süreç, İşlev, Kurumsal Amaç ve Görev Olarak Değerlendiren Çalışmalarda İstihbarat Analizinin Amacı, Yöntemi ve Tanımı

İstihbarat Analizi Üzerine Yaklaşımların Özellikleri				
Yaklaşım Türü	**Amaç**	**Yöntem**	**Tanım**	**Bilginin Kıymetlendirilmesi**
Süreç	Ham verilerin değerlendirilmesi, Değerlendirmelerin ise açıklamalara ve sonuçlara/çıktılara dönüştürülmesi	Saha elemanlarından, açık- yarı açık- kapalı kaynaklardan gelen ham verilerin kıymetlendirilerek yazılı metinlere dökülmesi	Analiz eyleminin birbirini takip eden aşamalara sahip olması ve sistematik olması	
İşlev	Karar alıcıların politika oluşturmasına veya uygulanan politikayı geliştirilmesine yardımcı olunması	Nitel yöntemler ve nicel yöntemler kullanılarak saha elemanlarından gelen ham verinin tasnif edilmesi, işlenmesi	Karar alıcıya doğru, zamanında, tutarlı, kesin ve hatasız bilgi sunulması	
Kuramsal Amaç	Karar alıcıların doğru, kesin, tutarlı ürünlerden hareketle karar alıp politika oluşturmasına veya geliştirilmesine katkı sağlanması	Hipotetik analiz, alan yazın incelemesi, modellerin incelenmesi	İstihbarat faaliyetinden elde edilen ürünün kuramsal/ teorik bir çerçevede ele alarak kullanılabilir hale getirilmesi	
Görev	Tespit, çıkarım, öngörü ve tahminlerde bulunarak stratejik bir bakış açısının geliştirilmesine katkı sağlanması	Verilerin analitik, sistematik, rasyonel ve mantıksal bir zeminde tahlil edilmesi	İstihbarat analizcisinin görev ve sorumlulukları doğrultusunda verilerin işlenmesi,	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Günümüz bilgi çağında artık bilginin toplanmasından ziyade elde edilen bilgilerin doğruluğunun test edilebilmesi daha ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, karar alıcılara sunulan, doğruluğu kanıtlanmış ve kanıtlanmamış her tür kaynaktan elde edilen bilgilerin temin edilme süreci katlanarak çoğaldıkça analizin rolünün daha önem kazandığı görülmektedir. Dolayısıyla, istihbarat analizcilerinin yalnızca farklı bilgi kaynaklarından, karar alıcılara bilgi toplayanlardan veya toplanan bilgileri dağıtan kuryelerden daha fazlası olduğu gerçeği unutulmamalıdır (Moore ve Krizan, 2003, s. 98). Bu bağlamda, istihbarat analizinin aynı zamanda bir muhakeme etme işi olduğu bir kez daha gün yüzüne çıkmaktadır. İstihbarat analizcisi veri yığınları arasından doğruluğu olabildiğince kesinleştirilmiş olan bilgileri işleyerek istenen zamanda karar alıcılara sunmakla mükelleftir.

Karar alıcıların istekleri doğrultusunda bir faaliyete başlandığı zaman, ilgili faaliyetler kapsamında veri toplanması başlı başına bir iş olmakla birlikte, söz konusu verilerden hangilerinin kullanılacağına karar verilmesi, verilerin hangi yöntemler kullanılarak doğruluğunun teyit edileceği, toplanan verilerin işlenmesi sonrasında doğabilecek olası sorunlar ve risklerin neler olabileceği gibi hususlar, analiz sürecinde alınan kararların ve yapılan seçimlerin daha da zor bir iş olduğunu ortaya koymaktadır. İstihbarat analizinin amacı; karar alıcılara zamanında, kesin ve açık/anlaşılır doğru bilgilerin ulaştırılmasını sağlamaktır. Bu yolla, karar alıcıların daha nesnel, tarafsız ve mantıklı karar almalarına katkıda bulunulmaktadır (Johnson, 1996, s. 658).

Bu doğrultuda, Kent'in istihbarat yaklaşımında, bir analizciden beklentinin ne olması gerektiğinin tarifi önem kazanmaktadır. Kent'e (1949) göre istihbarat, bir hizmet işlevi görmektedir. İstihbaratın görevi, karar alıcıların genellikle iyi bilgilendirilmiş olmasını sağlamaktır. Ayrıca, istihbaratın diğer bir görevi, karar alıcıların muhtemelen ihmal ettikleri açık gerçeklere dikkatleri çekmek ve alternatifleri analiz etmektir (Kent, 1949, s. 182). Bu noktada, Kent'in istihbarat analizcisinden beklentisi; karar alıcılara, ihmal ettikleri veya görmezden geldikleri doğruları ısrarla savunmak ve karar alıcılara sunmalarıdır (Moore ve Krizan, 2003, s. 100). Bir istihbarat analizcisinin görevi; mevcut durumu anlamak ve açıklamak için karmaşık bir bilgi yığınını anlamlandırmak, ayrıca söz konusu bilgi yığınına neden olan geçmişi yeniden yapılandırmak ve bunu yaparken de geleceğe yönelik tahminleri temel olarak kullanmaktır. Bu süreçte, istihbarat analizcisinin birçok türde karmaşık akıl yürütme becerisine sahip olması ve bu becerileri kullanması gerekmektedir (Barbara, 2011, s. 117).

Sonuç olarak, istihbarat analizinin istihbarat faaliyeti içerisinde kendine has süreçleri olduğu görülmektedir. İstihbarat analizinin istihbarat faaliyetlerinde ağırlıkla düşünsel süreçlerden istifade edilen bir iş olduğu değerlendirilmektedir. İstihbarat analizi ister istihbarat faaliyetindeki yeri ve kendisinden beklenenler üzerinden tarif edilsin isterse daha teknik kavramsal açıklamalar ve tartışmalar üzerinden incelensin, istihbarat analizinin merkezinde düşünme olgusunun yer

aldığı hususu açık bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda, istihbarat analizi üzerine incelenen yaklaşım ve tanımlamalar göz önünde bulundurulduğunda, istihbarat analizinin özünde bir düşünme ve/veya muhakeme etme işi olduğu görülmektedir. Bilginin kıymetlendirilmesi sürecinde düşünme yeteneğinin birçok yöntemi kullanılmaktadır. Dolayısıyla, bir sonraki bölümde kavramsal olarak düşünme üzerine bir inceleme yapılıp istihbarat analizinde düşünmenin yerinin ne olduğu ve nasıl anlaşılması gerektiği hususlarının açıklığa kavuşturulması amacıyla bir tartışma yapılacaktır.

Eleştirel Düşünme

İnsanoğlunu tanımlayan özellikler arasında düşünme benzersiz bir bilişsel yetenektir. İnsanoğlu diğer canlılardan farklı olarak düşündüğünü diğer insanlarla paylaşabilmektedir. Bu bilişsel yetenek insanoğlunu diğer canlılar karşısında eşsiz kılan bir özelliktir (Deacon, 1997, s.21). Düşünme, insanlarda dilin ortaya çıkmasından çok önce gelişen bilişsel işlevlere bağlıdır. İstihbarat analizi de öncelikle bir düşünme sürecidir. İstihbarat analizcisinin sahip olduğu bireysel yetenek özellikleri, düşünmeyi ve/veya doğuştan gelen düşünme dürtüsünü yansıtan davranışlarda kendini göstermektedir (Moore ve Krizan, 2003, s.109). Dolayısıyla, insanoğlunun doğuştan gelen düşünme yeteneği, istihbarat analizinin başat bir unsuru olarak öne çıkmaktadır. İstihbarat analizinin ilk aşamasından son aşamasına kadar bilişsel olarak düşünme süreci her zaman gereklidir. Bu düşünme süreci, istihbarat analizinin kalitesine ve verimliliğine olumlu yönde etki etmektedir. Etkin düşünme becerilerinin bu sürece dahil edilmesi, istihbarat analizinde karşılaşılan belirsizliklerin ve tutarsızlıkların giderilmesinde, yapılan değerlendirmelerin kesinliğinin artırılmasında ve sonrasında karar alıcının isteklerinin karşılanmasında önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Bu anlamda, düşünme becerisi istihbaratın kalitesini ve verimliliğini artırmaktadır.

Diğer bir taraftan, istihbarat analizinin doğruluğuna sekte vuran veya kesinliğini etkileyen en önemli engellerden birisi de insanın düşünme sürecindeki ön kabulleridir. Doğuştan gelen bu düşünce sistematiği istihbarat analizinin önünde duran en büyük engeller arasında yer alabilmektedir. İstihbarat analizinin de temelde bir düşünme süreci olduğu göz önünde bulundurulduğunda düşünmenin ne olduğunun değerlendirilmesinde fayda mütalaa edilmektedir. Bu kapsamda, istihbarat analizcisi de tıpkı araç kullanmak yahut bisiklete binme yeteneğinde olduğu gibi düşünme yeteneğindeki mükemmeliyetini ve başarısını düşünme sürecine yoğunlaşarak geliştirebilir (Heurer, 1999, s. 1-2). Dolayısıyla, düşünme yeteneği bir istihbarat analizcisinin en temel ve geliştirilmeye açık yetenekleri arasında yer almaktadır.

Bu doğrultuda düşünmeden neyin kastedildiği incelenmelidir. Esasen düşünme muhakeme etme yeteneğidir. Tıpkı istihbarat ürününe sahip olma sürecinde olduğu

gibi düşünmede önemli olanı daha az önemli olandan ayrılması, sonrasında elde edilen bilgilerin sıralanması ve sonrasında tüme varım veya tümden gelim gibi yöntemlerden istifade edilerek birtakım değerlendirmeler sonrasında sonuçlara ulaşılmasıdır (Moore, 2007, s. 3). Bir başka deyişle, düşünme ya da muhakeme etme; mevcut durumda inandıklarımız veya kabul ettiklerimizle başka bir şeye inanmamızın temeli, gerekçesi veya delili arasında nesnel bir bağlantı oluşturulmasıdır. Bu noktada, istihbarat analizi göz önünde bulundurulduğunda düşünme sistematik bir yaklaşımla karar alıcıların beklentileri doğrultusunda istihbarat ürününün hazırlanması olarak tarif edilebilmektedir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, düşünme hayatın her alanında bilinçli veya bilinçsiz olarak istek, arzu veya amaçlarımızı gerçekleştirmek amacıyla istifade ettiğimiz ve günlük yaşamımızın bir parçası olan bir olgudur. Düşünmek; başarmak istediklerimiz veya önceliklerimizi hayata geçirmek amacıyla rasyonel bir bakış açısıyla karar vermekten ibarettir. Dolayısıyla düşünme; muhtemel bir faaliyeti, isteği, inanılan şeyi veya amacı hayata geçirmek maksadıyla muhtemel olasılıklar arasından bir seçme ve bulma yöntemidir (Baron, 2008, s. 5-8). İstihbarat analizinin de nihai amacı, karar alıcıların beklentileri doğrultusunda bir ürün ortaya konulmasını teminen bir karar almaktır. İstihbarat analizcisinin amacı ve önceliği kendisinden beklenen ürünü bir an önce karar alıcıya sunmasıdır. İstihbarat analizcisinin kendisinden beklenen ürünü ortaya koymadaki en önemli yardımcısı ise düşünme yeteneğini kullanabilmesidir. İstihbarat analizinin konusu olan olay/olgunun tarafsız, ön yargılardan olabildiğince uzak, kesin ve kullanılabilir çıktılarının oluşturulması süreci, düşünme eylemi ile birebir uyuşmaktadır.

Sonuç olarak, düşünme, insanoğlunu diğer canlılardan ayıran en önemli ve doğuştan gelen bir yetenektir. Bir eylem olarak ele alındığında düşünme, insanoğlunun yaşamında bilinçli veya bilinçsiz olarak günlük hayatta sıklıkla istifade ettiği bir yetenektir. İnsanoğlu düşünme yeteneğini; istek, amaç, arzu ve önceliklerini hayata geçirmek amacıyla kullanabilmektedir. Bu meyanda, insanlar yapmak istedikleri doğrultusunda eldeki bilgileri, imkân ve kabiliyetleri bir araya getirebilmektedir. Ayrıca insanlar belli bir sistematik içerisinde ilgili bilgileri bir araya getirebilmekte ve öncelik sırasına göre gerekli gördüğü tasniflemeyi yapabilmektedir. Sonrasında, alınan kararlar kapsamında arzulanan veya hedeflenen amaca yönelik olarak eyleme geçilebilmektedir. Tüm bu düşünsel süreçler istihbarat analizinde de benzer bir rasyonalite ve mantık içerisinde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, istihbarat analizinin amacına ulaşmasını teminen, düşünme yeteneğinin daha nitelikli bir safhaya taşınması gerekmektedir. İstihbarat bağlamında düşünme yeteneği tam anlamıyla işler hâle getirildikten sonra bir sonraki safhada eleştirel düşünmeye odaklanma mecburiyeti doğmaktadır. Dolayısıyla, bu doğrultuda eleştirel düşünme becerisinin, istihbarat analizi ile ilişkilendirilerek irdelenmesinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Eleştirel düşünme teorik anlamda ilk kez 1940'lı yılların başında psikolog Goodwin Watson ve Edward Glaser tarafından kuramsallaştırılarak çalışılmıştır. Bu doğrultuda, adı geçen bilim insanları eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi amacıyla oluşturdukları ilk test olan "Watson-Glaser Eleştirel Düşünme Değerlendirmesi", hâlen yaygın olarak iş dünyasında, hukuk ve eğitim alanlarında kullanılmaktadır (Harris ve Spiker, 2012). O zamandan bu yana eleştirel düşünme ve eleştirel düşünme becerilerini teorik olarak geliştirme çalışmalarının neredeyse tamamı eğitimciler ve filozoflar tarafından yürütülmekte olup söz konusu çalışmalarda araştırma ve testler yoluyla üstün eleştirel düşünme yeteneklerine sahip kişilerin belirlenmesine odaklanılmıştır (Harris ve Spiker, 2012, s. 210). Eleştirel düşünmenin tüm entelektüel faaliyetlerin odak noktasında yer alması hususu eleştirel düşünmenin kavramsal olarak tartışılmasını da beraberinde getirmiştir. Ayrıca, eleştirel düşünmenin muhtevasının ortaya konulması, farklı unsurlarının ve özelliklerinin incelenip araştırılması sanattan bilime farklı alanların gelişmesine de katkıda bulunmuştur. Söz konusu gelişmelerden istihbarat alanının da istifade edebilmesinin önünün açık olduğu düşünülmektedir. Düşünme yeteneğinde olduğu gibi eleştirel düşünme de istihbarat analizi ile kendisine yüklenen anlam ve beklentiler kapsamında örtüşmektedir.

Eleştirel düşünme, Halpern'in (2014) tarif ettiği gibi sahip olunmak istenen olasılığın gerçekleşme ihtimalini artırmak amacıyla bilişsel becerilerin veya stratejilerin kullanılmasıdır. Eleştirel düşünme hedefe yönelik olup bir amaca ve mantığa sahiptir. Düşünen kişi eleştirel düşünme sürecinde sorunları çözmeye çalışır, çıkarımlar oluşturur, olasılıkları hesaplar ve belli kararlar alabilmektedir (Halpern,2014, s. 8). Söz konusu eleştirel düşünme, bir istihbarat analizcisinde var olması beklenen bir beceri olmakla birlikte geliştirilmesi de gereken bir beceridir. Elder ve Paul (2006) eleştirel düşünmeyi düşünme üzerine hayat bulan bir sanat olarak tanımlamaktadır. Eleştirel düşünme ile birlikte düşünmenin kalitesi; analiz edebilme, değerlendirebilme ve geliştirilebilme imkânlarıyla artırılabilmektedir (Elder ve Paul, 2006, s.xiii). Başka bir deyişle, eleştirel düşünme hem meta-bilişsel (düşünme hakkında düşünme) hem de bilişsel (düşünme) bir faaliyettir. Bu yolla bir kişi, bir yandan akıl yürütme sürecinin kalitesini artırırken diğer yandan bir sonuca varabilmektedir (Moore, 2007, s.8). Dolayısıyla, eleştirel düşünme yoluyla istihbarat analizcisinin ürününün kalitesi ve verimliliği artmaktadır.

Eleştirel düşünme; alınan kararların muhtemel sonuçlarının mantıksal bir düzlemde öne sürülen görüşlerin tutarlı, anlaşılabilir ve kesin argümanlarla açıklanabilir olmasıdır. Bu doğrultuda Facione'nin (2015, s. 2-3) eleştirel düşünme üzerine yaklaşımı, akılsızca ve mantıksız fikrî söylemlerin tam tersi olmasından hareketle doğru düşünme olduğu yönündedir. Karar alıcılar uygulayacakları politikalar kapsamında istihbarat analizcisinin ürün ortaya koymasını beklemektedir. Karar alıcıların bu beklentisi, istihbarat analizcilerinin eleştirel düşünme becerisine sahip olması ile karşılanabilecek bir durumdur. Aslında, Facione (2015)'nin düşüncesinden hareketle istihbarat analizinde

eleştirel düşünmenin esasen doğru düşünme süreci olarak tarif edilebileceği değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, karar alıcıların istihbarat analizcisinden düşünme yeteneğinin bir safha ötesine geçerek eleştirel düşünme yeteneklerini kullanması beklenmektedir. İstihbarat analizcileri bilgiyi istihbarata dönüştürme sürecini, düşünerek hayata geçirebilmektedir. Eleştirel düşünme, bu dönüşüm sürecini gerçekleştirmek için uygulanan bilişsel bir beceridir (Moore ve Krizan, 2003, s. 113). Bu bağlamda, eleştirel düşünme istihbarat analizcisi için sahip olunması gereken doğru bir düşünme becerisidir.

Eleştirel düşünme; gözlemlerden toplanan veya gözlem yoluyla üretilen bilgilerin aktif ve ustaca kavramsallaştırılması, uygulanması, analiz edilmesi, sentezlenmesi ve/veya değerlendirilmesinden oluşan entelektüel açıdan disiplinli bir süreçtir. Eleştirel düşünmenin amacı inanılan bir şeye veya bir konunun faaliyete geçilmesine rehberlik edilmesidir (Moore ve Krizan, 2003, s. 113). İstihbarat analizcileri, akli melekelerini kullanmaları konusunda eğitim ve öğretime açık bir şekilde ihtiyaç duymaktadır. Bu yolla, istihbarat teşkilatları, istihbarat analizcilerini rasyonel analizin düşmanı olan konformist düşünceler ve kültürel dayatmaların kölesi olmaktan kurtarılabilmektedir (McDowell, 1998, s. 216). Dolayısıyla, istihbarat analizcilerinin ön yargılardan ve kabullerden arındırılmış bir ürünü ortaya koymalarında eleştirel düşünme kilit bir etken olmaktadır. Ayrıca, düzenli bir düşünme süreci savunulabilir sonuçların elde edilmesi amacıyla dikkatlice kararlar almayı veyahut mantıklı değerlendirmeler yapmayı gerektirebilmektedir. Bu durum, istihbarat analizcisinden de beklenen bir beceri olarak değerlendirilmektedir. İstihbaratın başarısı, istihbarat analizinin kalitesi ile doğru orantılıdır. Düşünmenin ötesinde nasıl düşünülmesi gerektiği, düşünce sürecinde hangi unsurların etkili olduğu ve eleştirel düşünmenin asgari şartlarının hangi bileşenlerin bir araya getirilmesi ile tesis edilebileceği de önem arz eden bir konular arasında yer almaktadır.

Eleştirel düşünme aşamaları ve süreçlerini ele alan pek çok model arasından Facione'nin eleştirel düşünmenin temel bileşenlerinin tespit edilmesi amacıyla yapılan çalışması öne çıkmaktadır. Bu çalışmaya göre, eleştirel düşünme sürecinde altı bilişsel beceri vardır (Tablo 2). Bu beceriler; yorumlama, analiz, çıkarım, değerlendirme, açıklama ve otokontrolden oluşmaktadır. İlk olarak, yorumlama becerisi; deneyimler, durumlar, veriler, olaylar, yargılar, gelenekler, inançlar, kurallar, prosedürler veya kriterler gibi çok çeşitli konunun anlamını veya önemini kavramak veya ifade etmek anlamında açıklanmaktadır. İkinci olarak analiz becerisi; ifadeler, kavramlar, açıklamalar, inançlar, deneyimler, nedenler, bilgiler, görüşler, yargılar arasında amaçlanan ve sahip olunmak istenen çıkarımsal ilişkileri tanımlamak şeklinde tarif edilmektedir. Üçüncü olarak, çıkarım becerisi; makul sonuçlara varmak için gereken unsurları belirlemek ve güvence altına almak, varsayımlar ve hipotezler oluşturmak, ilgili bilgileri dikkate almak ve verilerden, ifadelerden kaynaklanan kanıtları, yargıları, inançları, görüşleri, kavramları, açıklamaları, soruları bir bütün hâlinde ele alarak muhtemel sonuçlara olabildiğince azaltmak olarak tanımlanmıştır.

Dördüncü olarak, değerlendirme becerisi; ifade edilen şeylerin veya temsil edilen diğer şeylerin (bir kişinin bakış açısı, algısı, inancın, düşüncesi, durumu vb.) güvenilirliğini incelemek ve ifadeler arasındaki gerçek veya amaçlanan çıkarımsal ilişkilerin mantıksal gücünü ölçmek için kullanılmaktadır. Beşinci olarak, açıklama becerisi; bir kişinin ulaşmış olduğu sonuçları temellendirdiği açıklama, akıl yürütme, kriterler, yöntemler ve bağlamsal hususların ortaya koyulması olarak tanımlanmaktadır. Son olarak, otokontrol becerisi; kişinin kendi çıkarımsal yargılarını analiz etmesi, değerlendirmesi, akıl yürütmesini veya sonuçlarını sorgulamaya, onaylamaya, doğrulamaya veya düzeltmeye yönelik çabasını tarif etmektir (Facione, 2015, s. 9-10).

Tablo 2: Facione'nin Eleştirel Düşünme Sürecindeki Bilişsel Becerileri ve Tanımları

Bilişsel Beceri	Açıklama
Yorumlama	Deneyimler, durumlar, veriler, olaylar, yargılar, gelenekler, inançlar, kurallar, prosedürler veya kriterler gibi çok çeşitli konuların anlamını veya önemini kavramak veya ifade etmek
Analiz	İfadeler, kavramlar, açıklamalar, inançlar, deneyimler, nedenler bilgiler, görüşler, yargılar arasında amaçlanan ve sahip olunmak istenen çıkarımsal ilişkileri tanımlamak
Çıkarım	Makul sonuçlara varmak için gereken unsurları belirlemek ve güvence altına almak, varsayımlar ve hipotezler oluşturmak, ilgili bilgileri dikkate almak ve verilerden, ifadelerden kaynaklanan kanıtları, yargıları, inançları, görüşleri, kavramları, açıklamaları, soruları bir bütün halinde ele alarak muhtemel sonuçlara olabildiğince azaltmak
Değerlendirme	İfade edilen şeylerin veya temsil edilen diğer şeylerin (Bir kişinin bakış açısı, algısı, inancın, düşüncesi, durumu vb.) güvenilirliğini incelemek ve ifadeler arasındaki gerçek veya amaçlanan çıkarımsal ilişkilerin mantıksal gücünü ölçmek
Açıklama	Bir kişinin ulaşmış olduğu sonuçları temellendirdiği açıklama, akıl yürütme, kriterler, yöntemler ve bağlamsal hususların ortaya koyulması
Oto-Kontrol	Kişinin kendi çıkarımsal yargılarını analiz etmesi, değerlendirmesi, akıl yürütmesi veya sonuçları sorgulamaya, onaylamaya, doğrulamaya veya düzeltmeye yönelik çabası

Kaynak: Facione, (2015)'den adapte edilmiştir.

Yukarıda bahsedilen altı ortak bilişsel beceri bir istihbarat analizcisinde sahip olması gereken beceriler arasında yer almaktadır. Söz konusu becerilerin istihbarat analizcisinin istihbarat üretim sürecinde kendisinden beklenen ürünü doğru, zamanında, kesin, eksiksiz, hatasız ve ihtiyaca yönelik olmasında önemli katkılar sağlayabileceği değerlendirilmektedir. Bu meyanda, istihbarat analizinin

sadece düşünme üzerine inşa edilmediği aynı zamanda eleştirel düşünmenin de istihbarat analiz sürecinin merkezinde olması gerektiği unutulmamalıdır. Karar alıcılar tarafından ortaya konulması istenen istihbarat ürününün verimliliğinin ve etkinliğinin başarısı istihbarat analizcisinin eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilmesi ile doğrudan ilişkilidir.

İstihbarat analizi de tıpkı istihbarat döngüsünde olduğu gibi kendisine has bir sürece sahiptir (Şema 1). Bu süreçte, istihbarat analizcisinden eleştirel düşünme becerilerini kullanması ve becerilerini geliştirmesi beklenmektedir. Bir istihbarat analizcisi, eldeki verileri istihbarata dönüştürme sürecinde yorumlama becerisinden istifade etmektedir. Analizci büyük bir veri yığını arasından neyi nerden temin edebileceğine, hangi verilerin öncelikli olduğuna ve verilerin nasıl ayıklanması gerektiğine karar verirken muhakeme etmek zorundadır. Muhakemede bulunan bir istihbarat analizcisinden kuşkusuz aynı zamanda yorumlama becerilerini de kullanması beklenmektedir. Sonrasında ise istihbarat analizcisinin yorumladığı verileri tasnif etmesi, verileri birbirleriyle ilişkilendirmesi, veriler arasındaki neden-sonuç bağlantılarını ortaya çıkarması gerekmektedir. Dolayısıyla, bu iş ve işlemleri yapabilmede analiz becerisinden faydalanmalıdır. Analizcinin veri yığınından bilgi aşamasına geçtiğinde, çalışılan olay/olgu/durumla ilgili elde bulunan büyük bilgiyi öngörüsünü kullanarak, fikirlerini test ederek ve bir ağ geliştirerek genelden özele/özelden genele gibi yöntemleri kullanarak yoğunlaştırması gerekmektedir. Anılan süreçte istihbarat analizcisi, çıkarım becerilerini kullanmaktadır.

Analizci, değerlendirme becerilerini kullanarak ilgili bilgilerin güvenilirliğini, kesinliği ve doğruluğunu test edebilmektedir. Bu aşamada, ilgili bilgiler değerlendirmeye tabi tutularak üzerinde çalışılan konuyla ilişkisinin boyutları gözler önüne serilebilmektedir. Böylelikle, ilgili bilgilerden yola çıkılarak elde edilen önermelerin, tezlerin ve sonuçların tutarlılığı hususunda çıkarımlarda bulunulabilir. Bu noktadan sonra, analizcinin artık kıymetlendirme yoluna girilen bilgileri kullanarak eldeki bilgileri anlamlandırmaya başlaması gerekmektedir. Analizci ulaşmış olduğu sonuçları rasyonel bir bakış açısıyla mantıksal zeminde inşa etmiştir. Dolayısıyla, istihbarat analizcisi incelediği konuyla ilgili bir model geliştirme imkânına kavuşmuştur. Son olarak, istihbarat analizcisinden süreç içerisinde kıymetlendirdiği bilginin son değerlendirmelerini yaparak olası hataları tespit ve düzeltme yoluna gitmesi beklenmektedir. İstihbarat analizcisi eleştirel oto kontrol becerisini kullanarak ürününü nihayete erdirebilmiştir.

Şema 1: İstihbarat Analiz Sürecinde Eleştirel Düşünmenin Bilişsel Aşamaları

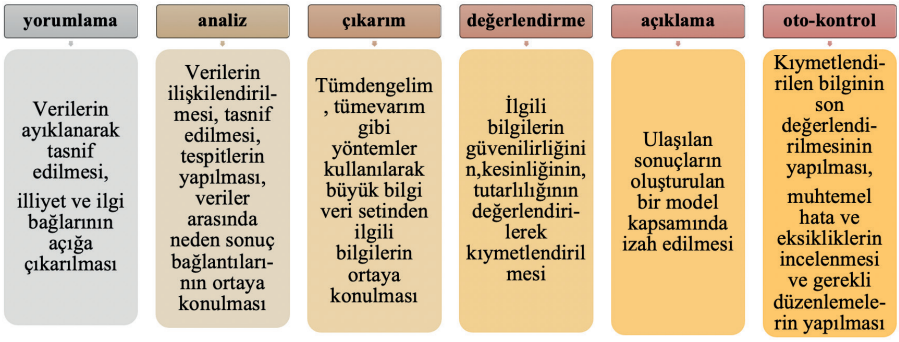

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şema 1'de vurgulandığı üzere, eleştirel düşünme ile bilişsel aşamalar ve istihbarat analiz süreci arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Sonuç olarak, eleştirel düşünme istihbarat analizinde olduğu gibi entelektüel bir faaliyettir. Eleştirel düşünme esasen doğru düşünme olarak da tarif edilebilmekte olup sistemli bir düşünme sürecidir. Eleştirel düşünme aynı zamanda karar almada olabildiğince az hata yapılmasına, olabildiğince kesin ve ön yargılardan sıyrılmış bir bakış açısına sahip olunmasına ve hızlı bir biçimde karar alınabilmesine imkân tanımaktadır. Ayrıca, eleştirel düşünme, düşünme becerisinin kalitesini de aynı oranda artırmaktadır. Bu doğrultuda, eleştirel düşünme ve istihbarat analizinin, teorik ve pratik kullanımına ve eğitimine yönelik çalışmaların irdelenmesinde fayda mütalaa edilmektedir. Bu bağlamda, ABD'nin istihbarat toplulukları ve üniversitelerin iş birlikleri kapsamında hazırlanan istihbarat analizinde eleştirel düşünme eğitim programları alan yazınında öne çıkmaktadır. Dolayısıyla, bir sonraki bölümde konunun daha açık bir şekilde anlaşılabilmesi amacıyla ABD özelinde istihbarat analizinde eleştirel düşünme ders içeriklerine, kapsamlarına, yöntemlerine, amaçlarına ilişkin değerlendirmelere yer verilecektir.

İstihbarat Analizinde Eleştirel Düşünme Eğitimi: ABD Örneği

İstihbarat alanında sertifika, lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitim öğretim faaliyetleri dünya genelinde çok yaygın olmasa da bu alandaki faaliyetlerin Kıta Avrupası'nda ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'inde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda ABD'de istihbarat analizinde eleştirel düşünmeye yönelik hazırlanan programlar ve ders içerikleri bulunmaktadır. Kilroy Jr ve Brooks (2018, s.47)'un yapmış olduğu çalışma aşıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3: İstihbarat Analizi ve Eleştirel Düşünme Odağındaki Ders ve Programlar

	Eleştirel Düşünme	**Araştırma Yöntemleri**	**Dersin Amacı**	**Okutulan Kitap/ Kitaplar**	**Dersin Değerlendirme Sistemi**
Coastal Carolina Üniversitesi: İstihbarat Analizi	%70	%30	İstihbarat analizinin anlaşılması ve analiz yöntemlerini öğrenilmesi	1.Heuer ve Pherson (2014), 2.Beebe ve Pherson (2014)	İki ödev (40%) VakaÇalışması (20%) Sunumlar (10%) Sınavlar (20%) Katılım (10%)
Amerikan Kamu Üniversitesi: İstihbarat Analizi	%50	%50	İstihbarat araştırma süreçleri, yapılandırılmış analiz teknikleri ve istihbaratla ilgili analiz türlerinin öğrenilmesi	1.Gray, Williamson, Karp, ve Dalphin (2007)	Ödevler (75%) Tartışma oturumları (25%)
Eastern Kentucky Üniversitesi: İstihbarat Analizi	%40	%60	Yapılandırılmış analiz teknikleri anlamak ve bu teknikleri bilgi kaynağının tespit edilmesi, politikaların değerlendirilmesi ve yazma hususlarında kullanılması	1.Beebe ve Pherson (2014) 2.Pherson ve Pherson (2016)	Derse hazırlık (19%) Katılım (15%) Takım Projesi (15%) Ödev(8%) Proje (43%)
James Madison Üniversitesi: İstihbarat Analizinde Konular	%70	%30	Tahmin analizine yönelik gelişmelerin keşfedilmesinin yanı sıra istihbarat analizinin farklı yönlerinin öğrenilmesi	1.Marrin (2009) 2. George ve Bruce (2014)	Sınavlar (60%) Araştırma Ödevi (30%) Katılım (10%)

Mercyhurst Üniversitesi: İstihbarat Analizini Geliştirme	%80	%20	İstihbarat analizi ve diğer karşılaştırmalı konuların öğrenilmesi	1.George ve Bruce (2008) 2.Russell (2007)	Haftalık Ödevler (90%) Katılım (10%)
Middle Tennessee Devlet Üniversitesi: İstihbarat Analizi	%10	%90	İstihbarat döngüsünün tüm yönlerinin öğrenilmesi	1.Phythian (2013)	Haftalık Ödevler (20%) Sınavlar (40%) Sunum Konusu Hazırlığı (20%) Sunum(20%)
El Paso Teksas Üniversitesi: İstihbarat Toplama ve Analiz	%50	%50	İstihbarat analizinin bileşenleri ve bileşenlerle ilişkili değişim ve dönüşümlerin tanıtılması	1.Clark (2013) 2.George ve Bruce (2014)	Testler (20%) uygulamalı sunumlar (20%) Sınavlar (50%) Katılım (10%)
Tulane Üniversitesi: İstihbarat Araştırmaları	%50	%50	İstihbarat analizinin temellerinin öğrenilmesi ve yazma becerilerinin geliştirilmesi	1.Clark (2016) 2.Heuer (1999)	Ödevler (15%) Sunum (10%) Ara Sınav (25%) Final Sınav (30%) Katılım (15%)
Virginia Tech Üniversitesi: Uygulamalı İstihbarat Analizi	%50	%50	Analiz raporlarının oluşturulması, analizlerin ve analiz tekniklerinin değerlendirilmesi,	1.Clark (2016) 2.Heuer ve Pherson (2014)	İstihbarat raporları (50%) sınıf içi performans (50%)

Kaynak: Kilroy Jr ve Brooks, (2018, s.47).

Yukardaki tablodan da anlaşılacağı üzere istihbarat analizine yönelik verilen ders içeriklerinin büyük çoğunluğunda eleştirel düşünmeye odaklanıldığı görülmektedir. Sunulan derslerin tamamında eleştirel düşünme ve istihbarat analizi doğrudan ilişkilendirilmiş olup ders planlamaları ve kaynaklar da bu doğrultuda hazırlanmıştır. Bununla birlikte, Obradovic ve Black (2024) ABD'deki İç Güvenlik Bakanlığının ilgili birimleri dahil olmak üzere geleneksel istihbarat topluluklarının akademik mükemmeliyet merkezlerinin üniversiteler ile bir araya gelerek oluşturdukları eğitim öğretim faaliyetleri (kurs, seminer, sertifika, ders, diploma programları, yan dal programları) hakkında bir araştırma yapmıştır. Bu kapsamda Obradovic ve Black, 48 üniversitenin istihbarat toplulukları ile

iş birliği çerçevesinde pratisyenlere yönelik eğitimler de dahil olmak istihbarat analizi eğitim ve öğretiminde yedi temel bileşenin olduğunu tespit etmiştir. Bu bileşenler arasında eleştirel düşünme de bulunmaktadır. Söz konusu 48 üniversitenin istihbarat analizi ile ilgili eğitim-öğretim faaliyetlerinin %59'unda eleştirel düşünme becerisi yer almaktadır (Obradovic ve Black, 2024, s. 4-10).

Ayrıca, ABD'nin istihbarat topluluğunda yer alan teşkilatların eleştirel düşünmeye yönelik ders içeriklerinin incelenmesi de fayda sağlayacaktır. ABD'de Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA) tarafından eleştirel düşünme ve yapılandırılmış analiz üzerine verilen kurs, ABD istihbarat topluluğunun ilk programı olma özelliğini taşımaktadır. Bu kurs, istihbarat analistlerinin hem bireysel hem de grup düzeyinde düşünme becerilerini geliştirmek amacıyla tasarlanmıştır. Kurs kapsamında öğrencilere «eleştirel düşünme için bir paradigma öğrenme ve 14 farklı yapılandırılmış analiz yöntemini eleştirel bir şekilde keşfetme» fırsatının verildiği, dört saatlik 10 dersten oluşan bir program sunulmaktadır (Martin ve Dan-Şuteu, 2016, s.80-81).

Bu meyanda, kurs Sokratik öğretim yöntemine dayanmakta olup öğrencilerin tartışmalara katılarak, her dersten önce verilen okumaların özetlerini yazarak ve üretimde bulunarak derse aktif olarak katılmaları bir zorunluluk olarak belirlenmiştir. Buna ek olarak katılımcılardan, yapılandırılmış analiz yöntemlerini kullanarak faaliyete dönük örnekler üretmeleri beklenmektedir. Son olarak, kurs sonunda katılımcılara, belirli bir sorunu çözmek için beş eleştirel düşünme ve yapılandırılmış analiz yöntemini uygulamaları gereken bir grup projesi verilmektedir. Daha sonra projenin sonuçlarını tartışmak üzere öğrenciler, sınıftaki diğer katılımcı öğrencilerin önünde 15-20 dakikalık bir sunum yapmaktadır (Martin ve Dan-Şuteu, 2016, s.80-81).

Eleştirel Düşünme ve İstihbarat Analizcisi

İster ulusal düzeyde istihbarat teşkilatları olsun ister yerel düzeyde kolluk kuvveti olsun istihbarat analizinde nihai amaç, karar alıcıların kullanımına sunulmak üzere güvenle hareket edilebilecek zamanında çıkarımlar geliştirmektir. Dolayısıyla etkili istihbarat analizi, toplanan bilgilerin bütünleştirilmesinden, sonrasında bu bilgilere dayalı olarak üzerinde çalışılan konuyla ilgili hipotezlerin birbirini takip eden yöntemlerle geliştirilip test edilmesinden oluşmaktadır (Harris ve Spiker, 2012, s. 209). Bu bağlamda, istihbarat analizi sürecinde son birkaç on yılda bu konuda yardımcı olacak bir dizi yararlı araç geliştirilmiştir. Veri toplama, değerlendirme, derleme ve entegrasyona yardımcı olacak bir dizi yararlı araç geliştirilmiş olsa da analiz; istihbarat analizcisinin bilişsel yeteneklerine, eleştirel düşünme becerilerine büyük ölçüde bağımlı olmaya devam etmektedir. Bu nedenle, istihbarat analizinde aşılması gereken bilişsel zorlukları özellikle istihbarat analizcisinin doğuştan gelen yeteneklerini ve sınırlılıklarını, eleştirel düşünme

eğitim ve uygulamaları yoluyla anlamak önemlidir (Harris ve Spiker, 2012, s. 209-210). Eleştirel düşünmenin teknikleri ve süreçleri, istihbarat analiz süreçleri ile doğrudan ilişkili olmakla birlikte birçok benzerliğe sahiptir. Bu bağlamda, istihbarat analizinde başarı elde edilmesinin, istihbarat analizcisinin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesiyle doğru orantılı olduğu değerlendirilmektedir.

İstihbarat analizinde karar alıcıların istek ve yönlendirmeleri sonucunda istihbarat analizcisi düşünmenin tüm unsurlarından istifade ederek ürününü ortaya koymaktadır. Eleştirel düşünme tıpkı istihbarat analizinin süreçlerinde olduğu gibi kavramlardan, sorulardan, delillerden, etki eden değişkenlerden, tahminlerden, faaliyetin muhtemel sonuçlarından ve farklı bakış açılarından oluşmaktadır. Bu süreç içerisinde eleştirel düşünmesi gereken istihbarat analizcisinin de birtakım hasletlerinin olması ve bu hasletleri geliştirebilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, sadece eleştirel düşünme için gerekli becerileri bilmek yeterli değildir. Aynı zamanda, başarılı bir istihbarat analizcisi olabilmek için belirli özelliklere sahip olunması gerekmektedir (Moore, 2007, s. 15). Dolayısıyla, eleştirel düşünebilme becerisi bir istihbarat analizcisinin sahip olması gereken en temel özellikler arasında yer almaktadır.

Bu doğrultuda, istihbarat analizcisi de dahil olmak üzere eleştirel düşünme becerisine sahip olan insanın aynı zamanda bazı yetkinliklerinin de olması gerekmektedir. Bu bağlamda eleştirel düşünebilen bir kimsenin sahip olması gereken ve konunun önde gelen isimlerinin üzerinde uzlaştığı dört farklı yetkinlik bulunmaktadır. Bu yetkinliklere sahip eleştirel düşünebilen bir kimse;

- Çözümler geliştirildikçe varsayımları, önyargıları ve performansı belirleyen meta-bilişsel faaliyetlerle meşgul olur.
- Kanıtlardan yola çıkarak genelleme ve sonuçlar temin eder.
- Çelişkili kanıtların ve iddiaların güvenirliğini ve kesinliğini muhakeme ederek temin ettiği genellemeleri ve sonuçları test eder ve bir sonuca ulaşır.
- Sağlam, iyi gerekçelendirilmiş argümanlarını ilgilisine aktarır (Elder ve Paul, 2007, s. 26-35, Halpern, 2014, s. 51-53, Glaser, 1941, s. 6, Fisher, 2001, s. 8).

Söz konusu yetkinlikler; istihbarat analistlerine düşmanın veya hedefin yetenekleri ve niyetleri hakkında sağlıklı çıkarımların formüle edilmesini sağlayarak ulusal güvenliğe yönelik tehditlerin çözümünde yardımcı olmaktadır. Bu yolla elde edilen bulgular, istihbarat analizcisinin değerlendirmeleri olarak adlandırılan raporlar vasıtasıyla karar alıcılara iletilmektedir (Moore, 2007, s. 13). İstihbarat analizcisi eleştirel düşünme becerilerini kullanarak kendisinden beklenen istihbarat ürününün ortaya konmasında izlenmesi gereken bir yol haritasına sahip olmakla kalmaz aynı zamanda zihinsel bir süzgeç kullanma imkânına sahip olabilmektedir. Bu yolla, istihbarat analizcisinin yapmış olduğu

çıkarımlar, ulaşmış olduğu sonuçlar ve yapılması gerekenlerle ilgili öngörü ve tahminlerde, eleştirel düşünme süreçlerinin sistematik düşünme, mantıksal çıkarım yapabilme, tarafsızlık ve kesinlik şartlarını temin edebilmektedir. Dolayısıyla, eleştirel düşünebilen bir kişide olması gereken yetkinliklerle benzer ve aynı kapsamda değerlendirilebilecek ortak birçok nokta bulunmaktadır. Bu doğrultuda bir istihbarat analizcisinden;

- Önem arz eden kaynakların kalitesini ve güvenilirliğini doğru şekilde tanımlayabilmesi,
- Belirsizlikler hakkında uygun bir şekilde uyarılarda bulunabilmesi veya doğruluğu ispatlanabilecek değerlendirmeler yapabilmesi,
- Eldeki istihbarat ile şahsına ait varsayım ve yargılar arasında uygun bir ayrıma gidebilmesi,
- Uygun bir durum olduğunda farklı analiz ve değerlendirmeleri hayata geçirebilmesi,
- Mantıklı önermeler kullanabilmesi,
- Doğru yargılarda ve değerlendirmelerde bulunabilmesi,
- Yaptığı analizin zaman içindeki tutarlılığını gösterebilmesi veya analizine etki edebilecek yeni değişkenleri göz önünde bulundurarak meydana gelen değişiklikleri ve gerekçelerini açıklayabilmesi,

hususlarında yetkinliğinin olması beklenmektedir (Phythian, 2009, s. 81).

Bahse konu yetkinlik veya becerilerin bir arada bulunması bir istihbarat analizcisinin etkinliği, verimliliği ve istihbarat analizindeki başarısı bağlamında önemli değişkenler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, istihbarat analizinin eleştirel düşünme ile olan ilişkisi ve istihbarat analizinin eleştirel yönü farklı benzetmelerle de tanımlanmıştır. Bu bağlamda, bir istihbarat analizcisi:

- İncelenen bir konu hakkında noktaların (konuya ilişkin veriler, bilgiler, olaylar vb.) birleştirmesinde,
- Zor bir konuda adeta samanlıkta iğne aranmasında (veri toplanma aşaması),
- Bilgi yığınları arasından beklenen amaca uygun olan verilerin tasnif edilmesinde bir başka deyişle buğdayın kabuğundan ayrılmasında,
- Kısıtlı verilerden yola çıkarak doğru öngörü ve çıkarımlar ile bir yapbozun parçalarının birleştirilmesi misalinde olduğu gibi olayların/olguların ve durumların bir bütün olarak değerlendirerek bilginin işlenmesinde,

eleştirel düşünmeden faydalanmaktadır (Hoffman vd., 2011, s. 227). Ayrıca, eleştirel düşünme ve istihbarat analizinin doğasında benzerlikler olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda, iki kavramda da varsayımları belirleme ve farklı

varsayımları algılama kabiliyeti bulunmaktadır. Her ne kadar "varsayımların tanınması" daha çok perspektiflerin, zihniyetlerin veya dünya görüşlerinin tanınması olarak tarif edilse de istihbarat analizi çalışmalarında da aynı anlayışta bir fikir birliğinin olduğu söylenebilmektedir (Hoffman vd., 2011, s. 228). Bununla birlikte, bir istihbarat analizcisi, eleştirel düşünme becerisinin işleyebilirliğini temin altına almak amacıyla;

- Varsayımları ve yapılan çıkarımlarla ilgili olaylar silsilesini anlamlandırabilmesi ve açıkça tanımlayabilmesi,
- Belirsizlikleri tespit edebilmesi ve bu belirsizlikleri açıklayarak yayabilmesi,
- Kanıtı öne çıkaran unsurları belirtmesi ve konuyla ilgili kanıtları bütünleştirebilmesi,
- Doğruluğu kanıtlanamasa da akıl yürütme ve karşı hipotezleri eldeki verilerle karşılaştırabilmesi,
- Alternatif yorumları dikkate alabilmesi ve kanıtları (yeniden) değerlendirebilmesi,
- Çoklu alternatif ve karşı hipotezleri de analiz edebilmesi,
- Üstbilişsel farkındalığını ve kendi düşüncelerine ilişkin anlayışları geliştirebilmesi ve ihtimalleri muhakeme edebilme becerisine sahip olması,

gerekmektedir (Hoffman vd., 2011, s.233). Dolayısıyla, istihbarat analizcisi, istihbarat ürününün elde edilme sürecinde kendine has bir zihin haritası oluşturmaktadır. Bu zihin haritası üzerinde bir modellemeye giderek hatadan, eksiklikten olabildiğince arındırılmış bir ürün ortaya koymaya çalışmaktadır. Bununla birlikte, muhakeme edebilme yetisi bir analistin sahip olması gereken beceriler arasında muhtevası itibarıyla öne çıkmaktadır. Muhakeme edebilme (akıl yürütme) becerisi; insanların bilgiyi işlemesine, açıklamalar oluşturmasına ve gözlemlenen olgulara anlam yüklemesine imkân tanımaktadır. İstihbarat analizcileri de muhakeme edebilme becerisini kullanarak bilgiyi işleyip sonrasında istihbarata dönüştürmektedir. Bu dönüşüm sürecinde istihbarat analizcisi tümevarım, tümdengelim ve dışa-çekim yöntemlerinden faydalanmaktadır (Moore ve Krizan, 2003, s. 110).

Tümevarım yöntemiyle, bir vakayla ilgili ayrı ayrı parçaları birleştirilerek genel sonuçlar ve kurallar oluşturulmaktadır. Örneğin, bu yöntemi kullanan bir kişi kırmızı rengi ısıyla ve ısıyı acıyla ilişkilendirmeyi ve sonra bu ilişkiler ağını yeni durumlar üzerine genelleştirmeyi öğrenebilmektedir. Benzer bir durum istihbarat analizi yapmaktan sorumlu bir istihbarat memuru için de geçerlidir. Dolayısıyla tümevarım, gözlem ve diğer kanıtları kullanarak genellemelerin yapıldığı ve bilginin işlenerek kıymetlendirildiği entelektüel bir süreç olup, istihbarat

analizcileri tarafından da kullanılmaktadır (Clauser ve Weir, 1975, s. 81). Titiz bir tümevarım yöntemi, yalnızca olayları/olguları birbirleriyle ilişkilendirmeye değil, aynı zamanda gözlemlenen olaylar/olgular arasındaki nedensel ilişkilerin geçerliliğini de gözler önüne sermeye dayanmaktadır (Moore ve Krizan, 2003, s. 110).

Bir istihbarat analizcisi, sonuçlara ulaşmak amacıyla tümdengelim yöntemini genel kurallar üzerinde yola çıkarak çalışmakta olduğu sorunlarda/olaylarda/olgularda uygulayabilmektedir. Bu yolla, analizci belirlenen bir dizi kuralı eldeki bilgilerin yorumlanmasında temel bir kaynak olarak kullanabilmektedir (Moore ve Krizan, 2003, s. 110). Örneğin, bir ülkenin nükleer silah programını takip eden bir analizci, son nükleer silah testinden önce bir dizi karakteristik olayın gerçekleştiğini fark edebilir. Bu yolla, analizci aynı olayların tekrar meydana geldiğine dair kanıtları görerek ikinci bir nükleer testin yakın olduğu sonucuna varabilmektedir (Clauser ve Weir,1975, s. 82-83).

Dışa-çekim yöntemi, içgörü veya sezgiyi kapsayan bir düşünce sürecini tanımlamaktadır. Söz konusu süreçte, elde edilen bilgiler beklenen sonuçlarla eşleşmediğinde istihbarat analizcisi neden sorusunu kendisine sormaktadır. Bu yolla, eldeki veriler ve kanıtların mevcut durumu açıklayamadığı hâllerde sonuca ulaşmak amacıyla yeni hipotezler üretebilmektedir. Bununla birlikte, dışa-çekim yöntemi, istihbarat analizcisinin daha sonra test edilmesi gereken olası açıklamaları/ önermeleri konusundaki hazırlığına ve deneyimine dayanmaktadır. Dışa-çekim yöntemi, çözüm üretmekten ziyade çalışılan konuyla ilgili yeni araştırma sorularının oluşturulmasını temel almaktadır (Moore ve Krizan, 2003, s. 111).

Sonuç olarak, eleştirel düşünme bir istihbari faaliyet örgüsünün inşa edilmesinin zihinsel ve bilişsel unsurlarının odağında yer almaktadır. İstihbarat analizcisi verilerin bilgiye dönüştürülmesinden değerlendirmeye tabi tutulan bilgilerin kıymetlendirilmesi sürecinin tamamına kadar muhakeme etme becerisinden istifade etmektedir. Buna ek olarak, istihbarat analizcisinden beklenen ürünün olabildiğince kesinliği, kusursuzluğu ve doğru zamanlamaya sahip olması ile muhakeme edebilme yetisi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. İstihbarat analizinin tüm süreçlerinde muhakeme etme yetisinden faydalanılmaktadır. Ayrıca, istihbarat analizcisinin istihbari ürününü biçimlendirmesi ve kıymetlendirilmesinin, eleştirel düşünme becerilerinin kullanılmasına bağlı olduğu değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, istihbarat analizcisinin ürününü özellikli ve kıymetli kılan unsurun eleştirel düşünme becerisi olduğu fikri zemin bulmaktadır. İstihbarat analizcilerinin; zamanında, hatasız, kullanılabilir ve tutarlı ürünleri karar alıcılara sunmalarında eleştirel düşünme becerilerinden istifade edilmektedir. Bu yönüyle, istihbarat analizcisinin ürününü neredeyse kusursuz kılan en önemli etkenin eleştirel düşünme becerisinin kapasitesi ve kalitesi olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, istihbarat analizinde yapılan işin daha iyi anlaşılabilmesi ve eleştirel düşünme ile olan ilişkisinin daha açık bir şekilde

ortaya konulması amacıyla sonraki bölümde örnek bir vaka analizi üzerinden söz konusu durum incelenecektir.

İstihbarat Analizinde Eleştirel Düşünme: Küba Füze Krizi Örneği

Kriz anlarında eleştirel düşünme, önemli kararların alınmasında ve politika yapım süreçlerinde öne çıkmaktadır. Eleştirel düşünmenin öneminin ortaya çıktığı tarihî örnekler de bulunmaktadır. Bu doğrultuda ABD ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'ni karşı karşıya getiren Küba Füze Krizi örnek teşkil etmektedir. Bu olay 1962 yılı Ekim ayında ABD'nin Türkiye'ye ve İtalya'ya, SSCB'nin ise Küba'ya nükleer başlıklı füze yerleştirmesi ile yaşanmıştır (Moore, 2007). Eleştirel düşünmeden istifade eden istihbarat analizcileri çalıştıkları konuları ele alırken bir yöntem olarak analojiyi kullanıp karar alıcılara seçenekler üretebilmektedir. Küba Füze Krizi'yle başa çıkmak durumunda kalan analistler ve danışmanlar SSCB'nin sürpriz bir bombalama yapmasının tatmin edici ve rasyonel olmadığı hususunu Pearl Harbor olayıyla kıyaslayarak ortaya koymaya çalışmıştır (Moore, 2007, s. 35-36).

Pearl Harbor vakasında, istihbarat analizcisinin üzerinde çalıştığı vakayı aşırı basitleştirmesi, eleştirel düşünme eksikliğine bir emsal olarak değerlendirilmelidir. Aşırı basitleştirme; bir konu hakkında hata yapılması, çarpıtılması veya yanlış bir yorumlamaya gidilmesi noktasına kadar uzanan bir basitleştirme süreci olarak tarif edilmektedir (Hall ve Citrenbaum, 2010, s. 104). Bu doğrultuda ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'na girişi bir örnek oluşturmaktadır. 1941 yılında Pearl Harbor'ın bombalanmasının ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'na girişinin nedeni olduğunu varsayan bir istihbarat analizcisi, neden -sonuç ilişkisi ve akıl yürütme konularında hatalar yaparak aşırı bir basitleştirmeye gitmiş olacaktır. Aslında bu durum, olay ve olguların istihbarat analizcileri tarafından eleştirel düşünme bağlamında yapmış olduğu hataya bir örnek teşkil etmektedir (Hall ve Citrenbaum, 2010, s. 104). Sonuç olarak, Pearl Harbor vakasında yapılan eleştirel düşünme eksiklikleri, Küba Füze Krizi'nde görev alan istihbarat analizcisi ve danışmanlara bir emsal teşkil etmiştir. Karar alıcıların daha önce yaşanan bir vaka üzerinden uyarılarak benzer hataların yapılmaması yönünde ikaz edilebilmiş ve politika oluşturulmasına katkıda bulunulabilmiştir.

Moore (2007), ABD John F. Kennedy ve Küba Devlet Başkanı Fidel Castro'nun düşünme odağında bakış açılarını ele alarak bir sınıflandırma yapmıştır. Burada Moore (2007), izlenmesi gereken adımları ele alarak tarafların muhtemel eğilimlerini, taktik ve stratejik hamlelerini, risk ve tehdit seviyesini tahmin ederek bir değerlendirmede bulunmuştur. Bu doğrultuda, Küba Füze Krizi'ni çalışan bir istihbarat analizcisinin muhtemel çıkarımlar aşağıdaki gibidir:

- Küba Devlet Başkanı Castro'ya göre rejiminin korunması ilk ve en önemli amaç olmakla birlikte, söz konusu bakış açısında ABD Küba'daki mevcut rejime bir tehdit oluşturduğu düşünülmektedir.

- Castro'nun tüm beklenti ve varsayımlarının ABD'nin ikinci bir istila girişimi üzerine kurulduğunu, böylesi bir durumda ise iki muhtemel sonuçla karşılaşılabilineceğini, bunlardan ilkinin ABD'nin istila ve işgal girişiminin başarılı olması, ikincisinin ise ABD ile nükleer veya geleneksel bir savaşa girilmesi olduğu değerlendirilmektedir.
- Bu durum sonrasında ise Castro'nun ABD'nin Küba askerî varlığını yenebileceği çıkarımı göz önünde bulundurulmaktadır.
- Son olarak, Castro'nun temel sorusunun ABD'nin adayı işgal etme fikrinden caydırılması olduğu değerlendirilmektedir (Moore, 2007, s. 37-43; Heuer,1999, s. 173-178; Collier, 2023, s. 33-37). Öte yandan, örnek vakanın bir diğer aktörü olan ABD Başkanı John F. Kennedy'ye ilişkin değerlendirmelerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu meyanda bir istihbarat analizcisinin:
- ABD Başkanı John F. Kennedy'nin ilk ve en önemli amacının füzelerin Küba'dan çıkarılması ve komünizme karşı ABD ve müttefiklerinin korunması olduğu,
- ABD Başkanı Kennedy'nin hem komünizmi hem de füzeleri ABD'ye yönelik tehdit unsurları olarak gördüğü,
- ABD Başkanı Kennedy'nin bu süreçteki beklentisinin küçük bir Sovyet gücü ile karşılaşmak olduğu ve söz konusu gücün ortadan kaldırılmasının mümkün olduğuna dair bir iradesi bulunduğu,
- Böylesi bir durumda ise adı geçenin iki muhtemel sonuçla karşılamasının ihtimaller arasında yer alabileceğini düşünebileceği, Başkan Kennedy'nin bu sonuçlardan ilkinin işgal girişiminin başarılı olması, ikincisini ise söz konusu girişimlerin nükleer veya geleneksel bir savaşla sonuçlanması olarak öngörebileceği,
- Başkan Kennedy'nin söz konusu iki ihtimalin hayata geçebilme gerekçesini veya kanıtını ABD'nin silahlı kuvvetlerinin görece olarak ezici üstünlüğüne dayandırdığı, bu doğrultuda, ABD'nin Küba'nın silahlı kuvvetlerini yenebileceği çıkarımı yapılabileceği,

hususlarını değerlendirmesi ihtimaller arasında yer almaktadır (Moore, 2007, s. 39-45, Heuer,1999, s. 173-178, Collier, 2023, s. 33-37). Sonuç olarak, bir istihbarat analizcisinden üzerinde çalışmakta olduğu vaka kapsamında eleştirel düşünme becerilerinden istifade ederek mantıksal, tutarlı ve rasyonel bir bakış açısıyla faaliyetlerine devam etmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda bir istihbarat analizcisinden karar alıcılara sunulmak üzere sonuçlar, tahminler, açıklamalar, çıkarımlar, neden sonuç ilişkileri, bağımlı/bağımsız değişkenlerin etkisi konularında istihbari ürünler ortaya koyması beklenmektedir.

Sonuç

İstihbarat, analiz ile ilişkilendirildiğinde belli bir amaç ve politika kapsamında karar alıcıların istekleri ve önceliklerini karşılamak üzere ham verinin kıymetlendirilerek bir ürün ortaya konulması süreci olarak tanımlanmaktadır. Tıpkı istihbarat kavramında olduğu gibi istihbarat analizinin de kendine has süreçleri bulunmaktadır. İstihbarat analizi yoğunlukla düşünsel süreçlerin işletildiği entelektüel bir iştir. Bu bağlamda istihbarat analizinin merkezinde düşünme olgusu yer almaktadır. Bilginin kıymetlendirilmesinde ise düşünmenin ötesinde eleştirel düşünmenin yöntem ve unsurlarından istifade edilmektedir.

İstihbarat analizini ele alan yaklaşımların büyük çoğunluğu bilginin kıymetlendirilmesi esasına dayanmaktadır. İstihbarat analizinin amaçlarında farklılıklar bulunsa da istihbaratın temel amacının karar alıcıların kullanımına sunulmak üzere hazırlanan ürünler olduğu görülmektedir. Bu noktada istihbarat analizcisinin de birtakım hasletlere sahip olması gerektiği hususu ortaya çıkmaktadır. Unutulmamalıdır ki istihbarat analizi özünde bilginin işlenerek kıymetlendirilmesidir. Ham verilerden yola çıkarak, bilginin işlenerek kıymetlendirme sürecinde istihbarat analizcisinin de düşünme becerilerini etkin olarak kullanması gerekmektedir.

İstihbarat analizcisi istihbarat ürününün tutarlılığı, kesinliği ve kusursuzluğu ve istenilen zamanda karar alıcıya ulaştırılarak istihbarat ürününün sunulmasında eleştirel düşünmeden istifade etmektedir. Dolayısıyla istihbarat ürününün etkisine ve kalitesine değer katan en önemli unsur istihbarat analizcisinin eleştirel düşünme yetisidir. Eleştirel düşünme bir istihbarat analizcisi için olmazsa olmaz düşünsel bir beceri olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda eleştirel düşünmeye dair yöntem ve yaklaşımlardan istifade edilebileceği değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda Facione'nin eleştirel düşünme ve bilişsel becerileri tasniflemesi bu çalışma için önem kazanmaktadır.

Facione'nin eleştirel düşünmeye dair geliştirdiği modelde aktarılan bilişsel beceriler istihbarat analizinde izlenmesi gereken düşünsel süreçlerle örtüşmektedir. Bu yönüyle istihbarat analiz süreci de Facione'nin bilişsel beceri süreçlerinde olduğu gibi döngüsel bir yapıya sahiptir. Bu özellikleriyle söz konusu döngülerin her bir bileşeni etkileşime açık ve dinamik bir yapı sergilemektedir. Eleştirel düşünme ve istihbarat analizi konularında uluslararası literatürde çalışmalar olsa da Türkçe alan yazınındaki çalışmalar kısıtlıdır. Bu yönüyle, eleştirel düşünme ve istihbarat analizi sürecini ilişkilendiren bu çalışma önem kazanmaktadır.

Verimli istihbarattan söz edebilmek için, istihbarat analizcisinin düşünme aşamalarını etkin olarak kullanılması çok önemlidir. Kompleks ve karmaşık verilerin bir süreç içerisinde işlenerek kıymetlendirilmiş bilgiye dönüşmesi, analizcilerin eleştirel düşünme becerilerini etkin kullanmaları ile mümkündür. Öte yandan, eleştirel düşünme süreçlerinin işletilmesinde, operasyonel ve

taktik düzeydeki istihbari faaliyetlerin uygulanmasında bazı zorluklar ve zaman bağlamında bazı kısıtlamalarla karşılaşılabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kapsamda, bilginin hızlı ve pratik bir biçimde kıymetlendirilmesinde birtakım alternatif yöntemlerden istifade edilmesi gerekebilir. Bu bağlamda takip eden çalışmalarda istihbarat analizinde yaratıcı düşünme konusuna odaklanılmasının fayda sağlayacağı mütalaa edilmektedir.

Bununla birlikte istihbarat analiziyle teorik veya pratik olarak ilgilenenlerin eleştirel becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim faaliyetlerinin ABD örneğinde olduğu gibi üniversitelerin bu sürece daha fazla dahil olmasının sağlanması hususunun katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, Türkçe alan yazınındaki boşluğun doldurulması amacıyla ilk aşamada konunun uzmanı pratisyen ve teorisyenlerin bir araya geleceği çalıştaylar, seminerler vb. etkinlikler ile istihbarat analizi ve eleştirel düşünmenin öneminin ortaya konulmasının ve bu alana dikkat çekilmesinin fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir. Sonrasında ise bu alana özgü kalıcı çalışmaların yapılabilmesini teminen ilgili kurumların öncülüğünde akademik yayınlar teşvik edilmelidir.

Kaynakça

Acar, Ü. (2016). Polisin İstihbarata Yaklaşımı. S. Yılmaz (Ed.), *Dünyayı Yöneten Güç: İstihbarat Bilimi* içinde (155-172), Ankara: Kripto Yayınları.

Bal, A. ve Erkeç, E. (2016). İstihbarat Analizinde Karşılaşılan Sorunlar. S. Yılmaz (Ed.), *Dünyayı Yöneten Güç: İstihbarat Bilimi* içinde (179-218), Ankara: Kripto yayınları.

Barbara, S. A. (2011). Individual Reasoning. Baruch and Chauvin, Cherie (Ed.), *Intelligence Analysis: Behavioral and Social Scientific Foundations* içinde (117-142), Washington: The National Academies Press.

Baron, J. (2008). *Thinking and Deciding*. Fourth Edition. New York: Cambridge University Press.

Bruce, J. B. ve George, R. Z. (2008). Intelligence Analysis-The Emergence of a Discipline. *Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations* içinde (1-15), Washington: George Town University Press.

Clauser, K. J. ve Sandra, M. Weir, M. S. (1975). *Intelligence Research Methodologies an Introduction to Techniques and Procedures for Conducting Research in Defense Intelligence*. Washington DC.: Defense Intelligence School.

Collier, W. M. (2023). Security Analysis: A Critical Thinking Approach, Encompass Digital Archive, Eastern Kentucky University Libraries, Richmond, Kentucky.

Davis, J. (2002). Improving CIA Analytic Performance: Analysts and the Policymaking Process. *Sherman Kent Center for Intelligence Analysis Occasional Papers*. 1 (2), 1-9.

Deacon, W. T. (1997). *The Symbolic Species: The Co-Evolution of Language and The Brain*. London: W.W. Norton Company Ltd.

Elder L. ve Paul, R. (2007*). The Thinker's Guide Analytic Thinking: How to Take Thinking Apart and What to Look for When You Do*. California: The Foundation For Critical Thinking.

Glaser, E. M. (1941). *An Experiment in the Development of Critical Thinking*. New York: AMS Press.

Elder, L. ve Paul,R. (2006). *Critical Thinking: Learn The Tools The Best Thinkers Use*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Fisher, A. (2001). *Critical Thinking: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

Facione, P. A. (2015). *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*. California: Insight Assessment Press.

Gill, P., Marrin, S. ve Phythian, M. (2009). *Intelligence Theory: Key Questions and Debates*. London: Routledge,Taylor and Francis Group.

Graves, M., Jensen, C. ve Mcelreath, D. H. (2022). *Introduction to Intelligence Studies*. London: Routledge.

Harris, H. D. ve Spiker, A. V. (2012). Ergonomics- A System Approach. Nunes, L. I. (Ed.). Critical Thinking Skills for Intelligence Analyses içinde (209-232). London: IntechOpen Limited.

Halpern, D. F. (2014). *Thought And Knowledge: An Introduction To Critical Thinking*. London: Psychology Press, Taylor and Francis Group.

Hall, M.W. ve Citrenbaum, G. (2010). Intelligence Analysis: How To Think In Complex Enviroments, LLC, Santa Barbara, California, Denver, Colorado, Oxford, England: Praeger Security International An Imprint of ABC-CLIO.

Hedley, H. J. (2008). The Evolution Of Intelligence Analysis. Bruce, B. J., George,Z.R. (Ed.). *Analyzing Intelligence:Origins, Obstacle And Innovations* içinde (19-35). Washington: George Town University Press.

Heuer, R. J. (1999). *Psychology of intelligence analysis*. Washington: Center for the Study of Intelligence.

Hoffman, R., Henderson, S. Moon, B. More, T. D. ve Litman, A. J. (2011). Reasoning difficulty in analytical activity. *Theoretical Issues in Ergonomics Science*. 12 (3), 225-240.

Johnson, K. L. (1996). Analysis For A New Age. *Intelligence and National Security*. 11 (4), 657- 671.

Kent, S. (1949). *Strategic Intelligence for American World Policy*. New Jersey: Princeton University Press.

Kilroy Jr. ve Brooks, K. (2018). Strategic Warning and Anticipating Surprise: Assessing the Education and Training of Intelligence Analysts. Global Security and Intelligence Studies. 3(1), 33-57.

Martin, I. ve Dan-Şuteu, A. (2016). Trends And Challenges In Intelligence Education and Training. De Gruyter International Conference Knowledge-Based Organization. XXII (1), 78-86.

McDowell, D. (1998). Strategic Intelligence: A Handbook for Practitioners, Managers, and Users. Australia: Istana Enterprises, Pty. Ltd., Cooma

Moore, T. D. ve Krizan, L. (2003). Core Competencies for Intelligence Analysis at the National Security Agency. R.G.Swenson (Ed.). *Bringing Intelligence About Practitioners Reflect On Best Practices* içinde (95-132). Washington: The Joint Military Intelligence College.

Moore, T. D. (2007). Critical Thinking And Intelligence Analysis. Washington: National Defence Intelligence College.

Obradovic, L. ve Black, M. (2024). Standardization of the Intelligence Analyst Workforce And Education: Are We There Yet?, Journal of Security, Intelligence, and Resilience Education. 18(8), 1-23.

Phythian, M. (2009). Intelligence Analysis Today and Tomorrow. *Security Challenges*. 5(1), 67-83.

Walsh, F. P. (2021). Intelligence Leadership and Governance: Building Effective Intelligence Communities in The 21st Century. New York: Routledge, Taylor And Francis Group.

Yılmaz, S. (2006). *21.Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*. İstanbul: Milenyum Yayınları.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Yıl: 27 Cilt: 27 Sayı: 1 Haziran 2025 s.123-145 Makale Türü: Araştırma
Makalenin Geliş Tarihi: 21.05.2025 Makalenin Kabul Tarihi: 10.06.2025

Drone As First Responder (DFR) Sistemleri: Tanımı, İşleyişi, A.B.D Uygulama Örneği ve Türkiye'deki Uygulanabilirliğine Yönelik SWOT Analizi

Şükrü Can ÖZTÜRK*

Öz: Bu çalışma, acil durumlara müdahale süreçlerinde insansız hava araçlarının (İHA) aktif rol aldığı "Drone as First Responder" (DFR) sistemlerini inceleyerek, bu yenilikçi yaklaşımın Türkiye bağlamında uygulanabilirliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın kapsamı, DFR sistemlerinin tanımı, klasik İHA uygulamalarından farkları, işleyiş mekanizmaları ve A.B.D 'deki örnek uygulamayı içermektedir. Bu sistemlerin kamu güvenliği, sağlık hizmetleri ve afet yönetimi gibi kritik alanlarda stratejik katkıları tartışılmıştır. Yöntem olarak, literatür taraması ve örnek olay incelemelerine ek olarak Türkiye'deki mevcut kurumsal kapasite, yasal düzenlemeler, teknik altyapı ve toplumsal kabul düzeyi SWOT analizi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bulgular, Türkiye'nin İHA teknolojilerindeki mevcut altyapısının DFR sistemleri için önemli fırsatlar sunduğunu; ancak hukuki ve toplumsal düzeyde bazı yapısal eksikliklerin giderilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda çalışma, DFR sistemlerinin Türkiye bağlamında kavramsallaştırılması, politika yapım süreçlerine veri temelli katkı sağlanması ve uygulama stratejilerinin geliştirilmesi açısından öncü bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Drone as First Responder, İHA, Kamu Güvenliği, Acil Müdahale, BVLOS, DFR Sistemleri, SWOT Analizi, Teknoloji Entegrasyonu, Toplumsal Kabul

* Araştırma Görevlisi, Polis Akademisi Başkanlığı, İç Güvenlik Fakültesi, Güvenlik Yönetimi Bölümü, ozturksukrucan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6882-8061

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Year: 27 Volume: 27 Issue: 1 June 2025 p.123-145 Article Type: Research
Received Date: .21.05.2025 Accepted Date: 10.06.2025

Drone As First Responder (DFR) Systems: Definition, Operation, U.S. Application Example and SWOT Analysis of its Applicability in Türkiye

Şükrü Can ÖZTÜRK*

Abstract: This study aims to evaluate the applicability of this innovative approach in the context of Turkey by examining the "Drone as First Responder" (DFR) systems, in which unmanned aerial vehicles (UAVs) play an active role in emergency response processes. The scope of the study includes the definition of DFR systems, their differences from classical UAV applications, their operational mechanisms, and a sample application in the U.S. The strategic contributions of these systems to critical areas such as public safety, healthcare services, and disaster management are discussed. In addition to literature review and case studies, the current institutional capacity, legal regulations, technical infrastructure, and social acceptance level in Türkiye were evaluated within the framework of SWOT analysis. The findings reveal that Türkiye's current infrastructure in UAV technologies offers significant opportunities for DFR systems; however, some structural deficiencies at the legal and social levels need to be addressed. In this context, the study is a pioneering resource in terms of conceptualizing DFR systems in the context of Türkiye, providing data-based contributions to policy-making processes, and developing implementation strategies.

Keywords: Drone as First Responder, UAV, Public Safety, Emergency Response, BVLOS, DFR Systems, SWOT Analysis, Technology Integration, Societal Acceptance

* Res. Asst, Turkish National Police Academy, Faculty of Homeland Security, Department of Security Management, ozturksukrucan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6882-8061

Giriş

Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler, güvenlik, sağlık ve afet yönetimi gibi kamu hizmetlerinin yeniden yapılandırılmasına neden olmuş; özellikle insansız hava araçları (İHA) bu dönüşümün başlıca aktörlerinden biri haline gelmiştir. Bu araçların toplumsal yaşam üzerindeki etkisi, yalnızca geleneksel keşif, gözetleme ya da saldırı amaçlı askeri kullanım sınırlarının ötesine geçerek, kamu güvenliği ve acil durum müdahalesi gibi kritik alanlara da yayılmıştır. Bu bağlamda, "Drone as First Responder" (DFR) olarak adlandırılan sistemler, acil durum çağrıları üzerine olay yerine insansız hava araçlarının polis veya sağlık ekiplerinden önce yönlendirilmesini sağlayan yeni nesil bir müdahale paradigması olarak tanımlanmaktadır (King, Major ve McCollum, 2023).

DFR sistemleri, önceden konumlandırılmış droneların olay mahalline gönderilerek, olay yerinden gerçek zamanlı görüntü ve veri sağlamasını mümkün kılmakta, böylece sahaya ulaşmakta olan birimlere stratejik avantaj sunmaktadır. Bu sistemlerin temel amacı, olaylara ilişkin durumsal farkındalığı artırmak, erken müdahale imkânı sağlamak ve hem vatandaşların hem de güvenlik güçlerinin güvenliğini maksimize etmektir (NASA,2024). Örneğin ABD'nin çeşitli kentlerinde uygulamaya geçirilen DFR programları, ortalama yanıt sürelerini önemli ölçüde azaltmış ve olay yerinde polis birimlerinin karar alma hızını artırmıştır (Worley, 2024).

DFR sistemlerinin geleneksel drone uygulamalarından en önemli farkı, önceden tanımlanmış algoritmalara ve çağrı merkezleriyle entegre çalışan bir komuta kontrol altyapısına sahip olmasıdır. Böylece olay yerine ulaşmadan önce olayın genel çerçevesine dair ilk değerlendirme mümkün hale gelmekte, bu da sahaya ulaşan ekiplerin donanım ve taktik seçimlerine doğrudan etki etmektedir (King et al., 2023, s. 3–4). Ancak tüm bu potansiyellere rağmen, DFR sistemlerinin kavramsal sınırlarının henüz tam olarak netleşmemiş olması, uygulama farklılıkları, yasal düzenlemelerdeki boşluklar ve toplum nezdinde taşıdığı mahremiyet kaygıları, sistemin yaygınlaşmasını engelleyen başlıca faktörler arasında yer almaktadır (Stanley, 2023).

DFR sistemlerinin uygulanabilirliği hâlâ teknik, yasal ve toplumsal sınamalarla karşı karşıyadır. Ayrıca dünya genelinde pilot uygulama ve çalışmalar devam etmekle birlikte henüz yeni bir sistem olduğu için hem kavramsal hem de saha çalışmaları kısıtlıdır. Özellikle Türkiye bağlamında bu sistemlerin uygulanabilirliğine ilişkin kapsamlı bir değerlendirme, literatürde sınırlı düzeydedir. Türkiye'nin halihazırda sahip olduğu İHA teknolojik kapasitesi ile birlikte düşünüldüğünde, kamu güvenliği ve acil müdahale alanlarında DFR sistemlerinin stratejik katkıları ciddi biçimde değerlendirilmeye değerdir (İşbir Turan, Tekiner ve Akıncıoğlu, 2020).

Bu çalışmanın temel amacı, "Drone as First Responder" (DFR) sistemlerini tanımsal, operasyonel, hukuki ve toplumsal boyutlarıyla bütüncül bir yaklaşımla

ele alarak, bu sistemlerin sunduğu avantajları ve karşı karşıya olduğu zorlukları analiz etmektir. Bu doğrultuda, çalışma üç temel hedefe odaklanmaktadır:i) DFR sistemlerinin kavramsal çerçevesini ve klasik İHA uygulamalarından farklarını ortaya koymak, (ii) dünya genelindeki örnek uygulamaları inceleyerek DFR sistemlerinin başarısını etkileyen faktörleri belirlemek, (iii) Türkiye bağlamında sistemin uygulanabilirliğini kurumsal kapasite, yasal altyapı, teknik donanım ve toplumsal kabul unsurlarını içerecek şekilde SWOT analizi yöntemiyle değerlendirmek.

Çalışma, nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yapılandırılmıştır. İlk aşamada, ulusal ve uluslararası literatür taraması yapılarak DFR sistemlerinin tanımı, bileşenleri ve uygulama alanlarına ilişkin kapsamlı bir kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Ardından, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki öncü DFR projesi örnek olay incelemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Son olarak, Türkiye'deki mevcut İHA altyapısı, mevzuat düzenlemeleri, kurumsal hazırlık düzeyi ve toplumsal algı unsurları SWOT analizi aracılığıyla değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, DFR sistemlerinin operasyonel test verilerine doğrudan erişim olmaması nedeniyle daha çok ikincil veriler ve raporlar üzerinden yapılmıştır. Ayrıca, uygulama düzeyinde kurumsal aktörlerle yapılacak saha görüşmeleri kapsam dışı bırakılmıştır. Bu sınırlılıklar, çalışmanın sonuçlarının uygulamalara doğrudan genellenebilirliğini kısmen kısıtlamakla birlikte, Türkiye bağlamında teorik bir temel oluşturmak ve politika yapıcılar için yol gösterici ilkeleri tanımlamak açısından önemli bir başlangıç sunmaktadır. Çalışma, Türkiye'de DFR sistemleri üzerine yapılan ilk kapsamlı akademik analizlerden biri olmayı hedeflemekte ve bu yönüyle hem literatüre hem de kamu politikası yapım süreçlerine stratejik düzeyde katkı sunmayı amaçlamaktadır.

DFR Sistemlerinin Tanımı ve İşleyişi

Drone as First Responder (DFR) sistemleri, bir acil çağrı alındığında sabit bir üsten havalanarak olay yerine ilk ulaşan ve canlı video, sensör verileri ya da olay mahalliyle ilgili konumsal bilgileri merkeze aktaran dron tabanlı acil müdahale sistemleridir. Bu sistemler, geleneksel kara birimlerinden bağımsız olarak olay yerine varabilen ve olay hakkında ilk değerlendirmeyi uzaktan yapabilen bir "ön gözlem" aracı olarak işlev görür (King, Major ve McCollum, 2023).

DFR kavramı, klasik İHA kullanımından temel olarak ayrılır: klasik sistemlerde dron genellikle sahadaki personel tarafından manuel olarak kullanılırken, DFR modelinde dron olay mahalline fiziksel ekiplerden önce otomatik veya uzaktan yönlendirilerek gönderilir, bu yönüyle operasyonel zincirin ilk halkasını oluşturur (King vd., 2023).

Bir DFR sisteminin işleyişi; sabit konuşlu bir dron istasyonu, uzaktan komuta merkezi ve olay yerine gönderilen canlı görüntüyü analiz eden teleoperatörlerden

oluşur. Olay meydana geldiğinde sistem, gelen çağrının coğrafi koordinatlarını analiz ederek en yakın dronu havalandırır. Bu dron, olay yerine genellikle 1–3 dakika içinde ulaşır ve üzerindeki kamera sistemleri aracılığıyla merkezle canlı bağlantı kurar (King vd., 2023). Uçuş esnasında teleoperatör adı verilen personel, dronun kamerasını yönlendirerek sahadan gelen görüntüleri analiz eder (King vd., 2023). Bu yapı sayesinde bir olayın ilk dakikalarında sahaya dair aşağıdaki kritik bilgiler elde edilebilir:

- Olay tipi (şiddet, trafik, tıbbi)
- Şüpheli ve mağdur sayısı
- Riskli bölge tahmini ve giriş-çıkış güvenliği
- Acil müdahale önceliği gerektiren unsurlar

Yukarıdaki veriler, olay yerine giden ekiplerin taktik hazırlığını artırmakta ve müdahale süresinin daha verimli kullanılmasını sağlamaktadır (Worley, 2024).

DFR sistemlerinde kullanılan dronlar, yüksek çözünürlüklü (4K) video kameralar, termal sensörler, gece görüş sistemleri ve otomatik kalkış/iniş yeteneği ile donatılmıştır. Bu dronlar aynı zamanda GPS tabanlı yön bulma, jeofencing (coğrafi sınırlama), çarpışma önleyici sistemler ve otomatik uçuş rotası optimizasyonu gibi teknolojileri de içermektedir (NASA, 2024). Ayrıca, bazı uygulamalarda Live911 gibi yazılımlar entegre edilmiştir. Bu yazılım sayesinde teleoperatörler yalnızca görüntü değil, aynı zamanda acil çağrının ses kaydını da canlı olarak dinleyerek olayın bağlamını daha iyi anlayabilmektedir. Bu çift yönlü veri akışı, müdahale planlamasında hata payını azaltmaktadır (King vd., 2023).

DFR sistemleri, genellikle "otomatik kalkış, uzaktan yönlendirme ve bağımsız varış" modeliyle çalışır. Uçuş öncesi herhangi bir fiziksel hazırlık gerektirmeyen sistemler, sabit konuşlu istasyonlar sayesinde günün her saati görev almaya hazırdır (King vd., 2023).Uçuş tamamlandığında dron ya görev iptaliyle üsse döner ya da olay yeri güvenliği sağlandığında sahada kalmaya devam eder. Bu sistem, özellikle belirsiz olaylarda ekip gönderilip gönderilmeyeceğini değerlendirmek için kritik önem taşır (Worley, 2024).

DFR ile Klasik Drone Kullanımının Stratejik ve Operasyonel Farklılıkları

DFR sistemleri, klasik drone kullanımından hem işlevsel hem de stratejik düzeyde önemli ölçüde ayrışmaktadır. Klasik drone sistemleri çoğunlukla olay yerine gelen ekip tarafından elle yönlendirilen ve olay başladıktan sonra sahadaki durumu belgelemek veya destek sağlamak amacıyla kullanılan araçlardır. Buna karşılık DFR sistemlerinde, dronlar acil çağrının alınmasının hemen ardından otomatik olarak olay yerine gönderilerek "ilk müdahale eden" birim konumunda yer alır

(King vd., 2023).Bu yaklaşım, özellikle olayın içeriğinin bilinmediği durumlarda büyük avantaj sağlar. DFR sistemlerinde teleoperatörler, olay yerinden canlı görüntü alarak sahadaki riskleri ve müdahale ihtiyacını önceden değerlendirme imkânına sahiptir. Bu yönüyle DFR, klasik dronelardan farklı olarak proaktif ve karar destek odaklı bir yapıya sahiptir (Worley, 2024).

Klasik dronlar genellikle olay yeri tespiti, suçlu takibi, trafik izleme veya genel gözetim amaçlı kullanılmaktadır. Ancak bu uygulamalar, genellikle sahaya ulaşmış ekiplerin yönlendirmesiyle yapılır ve olayın gelişimine tepki verir. DFR sistemleri ise reaktif değil proaktif bir yaklaşımı esas alır. Olay daha tam olarak şekillenmeden önce sahaya ulaşarak durumu anlık analiz eder, gerektiğinde müdahaleyi gereksiz kılar ya da müdahaleyi optimize eder. (Worley, 2024).

Klasik dronlar, çoğu zaman pilot görüş hattı içinde (VLOS) ve manuel olarak uçurulurken, DFR sistemleri BVLOS (Beyond Visual Line of Sight) uçuş kabiliyeti ile önceden belirlenmiş uçuş rotaları üzerinden otomatik görev gerçekleştirebilir. Ayrıca, DFR sistemleri genellikle otomatik kalkış ve iniş yeteneği sunan "drone-in-a-box" istasyonlarıyla desteklenir. Bu, uçuş sürecinin tamamen merkezden kontrol edilebilmesini ve günün her saatinde müdahale edilebilmesini mümkün kılar (King vd., 2023).

Klasik gözetim dronları, özellikle rutin devriye uçuşları sırasında bireylerin mahremiyetine dair endişeler yaratabilir. Bu nedenle toplumda gözetim teknolojilerine yönelik tedirginlik oluşabilmektedir. DFR sistemlerinin en önemli farklarından biri, yalnızca acil çağrılarla aktive edilmeleri ve rastgele gözetim uygulamalarından uzak durmalarıdır. (Worley, 2024).

Klasik drone sistemleri çoğunlukla manuel analiz ve gözlem gerektirirken, DFR sistemleri canlı ses ve görüntü akışı, yapay zekâ destekli analiz sistemleri ve gerçek zamanlı karar destek yazılımları ile entegre çalışabilir. Özellikle Live911 yazılımı ile, çağrıyı yapan kişinin sesi dron operatörü tarafından eş zamanlı olarak dinlenebilmektedir (King vd., 2023). Bu bütüncül yapı sayesinde DFR sistemleri yalnızca veri toplamaz, aynı zamanda karar verme sürecini yönlendirir. Bu yönüyle stratejik karar destek platformu olarak değerlendirilebilir.

DFR sistemleri, klasik drone uygulamalarına göre daha hızlı, stratejik, entegre ve hedef odaklı bir yapı sunmaktadır. Bu sistemin sunduğu avantajlar; zaman kazancı, sahaya gitmeden karar verebilme, kaynakların etkin kullanımı ve halkla ilişkiler açısından daha şeffaf bir müdahale modeli yaratmasıdır.

Tablo1: Klasik Drone Kullanımı ve DFR Sistemleri: Karşılaştırmalı Tablo

Karşılaştırma Kriteri	Klasik Drone Kullanımı	DFR Sistemleri
Uçuş Başlangıcı	Manuel olarak sahada başlatılır	Otomatik, sabit üsten başlatılır
Müdahale Süresi	Olaydan sonra müdahale	Olaydan önce veya eş zamanlı müdahale
Komuta Yöntemi	Sahadaki personelce yönlendirme	Uzaktan teleoperatör kontrolü
Veri Sağlama	Sahaya ulaştıktan sonra görüntü	Sahaya ulaşmadan önce canlı veri
Uçuş Modu	VLOS (görüş hattı içinde)	BVLOS (görüş hattı dışı)
Mahremiyet Yaklaşımı	Genel gözetim, potansiyel mahremiyet ihlali	Sadece çağrı üzerine aktive edilir
Kullanım Amacı	Tespit, takip ve gözetim	Erken müdahale ve durum değerlendirme
Teknoloji Entegrasyonu	Sınırlı yazılım entegrasyonu	Yüksek entegrasyon (Live911, yapay zeka analiz sistemleri vb.)

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

DFR Sistemlerinin Kullanım Alanları

DFR sistemleri, yalnızca bir teknoloji çözümünden ibaret olmayıp çok çeşitli kamu hizmeti alanlarında işlevsellik kazanan, veri temelli ve hızlı müdahale sağlayan operasyonel modellerdir. DFR sistemleri başta polislik olmak üzere sağlık hizmetleri, afet yönetimi ve kalabalık kontrolü gibi alanlarda etkin biçimde kullanılmaktadır.

DFR sistemlerinin en yaygın ve öncelikli kullanım alanı, polislik ve kamu güvenliği faaliyetleridir. Olay yerine dakikalar içinde ulaşarak hem canlı video aktarımı sağlar hem de sahadaki ekiplerin tehlike değerlendirmesini daha doğru yapmasına olanak tanır (Chula Vista Police Department, 2023). Aşağıda polislik uygulamalarında öne çıkan başlıca kullanım senaryoları sıralanmıştır:

- **Şüpheli takibi ve kaçış analizleri:** DFR sistemleri, kaçan şahısların yer tespiti, hareket yönü ve sivil tehlikeleri değerlendirmede kullanılır. Özellikle araç kovalamacalarında drone görüntüsü olayın gerçek zamanlı takibini kolaylaştırır (MITRE, 2023).
- **Olay öncesi keşif (pre-arrival assessment):** Polis ekiplerinin sahaya varmadan önce olay yerinin güvenliğini değerlendirmek, müdahale biçimini planlamak ve güç seviyesi belirlemek için kullanılır (King vd., 2023).

- **Kalabalık kontrolü ve protesto izleme:** Toplumsal olaylarda, DFR sistemleri kalabalığın yoğunluğunu, hareket yönünü ve riskli bölgeleri anlık olarak analiz edebilir. Bu, hem olayların tırmanmasını önlemede hem de gerektiğinde orantılı müdahale planlamasında etkilidir (Engberts ve Gillissen, 2016).
- **Trafik yönetimi ve kazaya müdahale:** DFR sistemleri, trafik kazalarının yerini ve şiddetini önceden belirleyerek ambulans ve çekici yönlendirilmesine katkı sağlar (Worley, 2024).
- **Delil yönetimi ve olay kayıtları:** Olay öncesi ve anındaki görüntülerin yüksek çözünürlükle kaydı, hem yargı süreçlerinde hem de iç denetimlerde delil niteliği taşır. Bu yönüyle DFR sistemleri şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine katkı sağlar (Stanley, 2023).

DFR sistemlerinin bir diğer önemli kullanım alanı afet yönetimidir. Özellikle kentsel arama kurtarma faaliyetlerinde, dronların enkaz alanlarına erişimi ve havadan görüntü sağlayabilme kapasitesi, müdahale ekiplerine büyük avantaj sağlamaktadır. Bu tür durumlarda dronlar yalnızca görüntü sağlamakla kalmaz, aynı zamanda hava koşullarına bağlı olarak riskli bölgelerde personel güvenliğini koruma amaçlı olarak da kullanılır. Geniş alan taramaları, gece görüş ve termal sensörler ile donatılmış dronlar sayesinde daha etkili biçimde yapılabilmektedir.

Sağlık sektöründe DFR sistemlerinin potansiyeli, özellikle kardiyak arrest vakalarında ön plana çıkmaktadır. İsveç'in Västra Götaland bölgesinde yürütülen pilot uygulamada, defibrilatör taşıyan dronlar 18 vakadan 11'inde (yaklaşık %61) ambulanslardan önce olay yerine ulaşmıştır. Ortalama zaman kazancı 3 dakika 14 saniye olarak ölçülmüştür (Schierbeck, S., Nord, A., Svensson, L., Ringh, M., Nordberg, P., Hollenberg, J., Lundgren, P., Folke, F., Jonsson, M., Forsberg, S., ve Claesson, A.,2023). Bu gibi sistemler yalnızca defibrilatör taşıma değil, aynı zamanda olay yerine ulaşımı güç olan kırsal alanlara tıbbi malzeme ulaştırma, sağlık ekiplerine sahadan anlık bilgi sağlama gibi çok yönlü katkılar sunmaktadır. Modelleme çalışmaları, bu tür sistemlerin erken müdahale oranlarını %30'dan fazla artırabildiğini göstermektedir (Starks, M. A., Chu, J., Leung, K. H. B., Blewer, A. L., Simmons, D., Hansen, C. M., Joiner, A., Cabañas, J. G., Harmody, M. R., Nelson, R. D., McNally, B. F., Ornato, J. P., Granger, C. B., Chan, T. C. Y., ve Mark, D. B.,2024).

ABD'DE DFR Uygulaması: Chula Vista Modeli ve Çıkarımlar

DFR sistemlerinin en ileri düzeyde geliştirildiği ve sistematik biçimde uygulandığı ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir. Hem teknik entegrasyon hem de hukuki onay süreçleri açısından ABD'deki uygulamalar, DFR'nin operasyonel ve stratejik bir polislik aracı olarak kurumsallaşmasına öncülük etmektedir. Özellikle

Chula Vista Polis Departmanı tarafından yürütülen uygulama, bu alandaki ilk ve en kapsamlı programlardan biridir (Chula Vista Police Department, 2023). Kaliforniya eyaletinin Chula Vista şehrinde 2018 yılında başlatılan DFR programı, Federal Aviation Administration (FAA) tarafından "Beyond Visual Line of Sight – BVLOS" uçuşlar için onay alan ilk kurumsal modeldir. Program kapsamında, polis karakollarının çatısında konuşlandırılan dronlar, doğrudan 911 çağrılarıyla entegre çalışmakta ve olay yerine kara ekiplerinden önce ulaşarak canlı görüntü ile durumsal farkındalık sağlamaktadır (King, vd., 2023).

DFR operasyonları, günde ortalama 15 ila 20 uçuşla icra edilmekte ve İHA'lar ortalama 94 saniyede olay yerine ulaşmaktadır. Bu süre, ABD şehirlerinde geleneksel polis ekiplerinin ortalama müdahale süresinden önemli ölçüde kısadır (Advexure, 2023). CVPD, bu programı dört sabit kalkış noktasından yönlendirmekte ve İHA'lar termal kameralar, otomatik uçuş planlaması ve canlı yayın donanımları ile donatılmıştır. (Chula Vista Police Department, 2023).

2023 yılı itibarıyla sistem toplam 18.234 görev uçuşu gerçekleştirmiştir. Bu uçuşlardan 10.859'u olay yerine kara ekiplerinden önce ulaşmış, %59 oranında sahaya ilk müdahale birimi olarak görev almıştır. Ortalama uçuş süresi ise 2 dakika 18 saniyedir. Sistem, özellikle aile içi şiddet (19%), hırsızlık (17%) ve silahlı şüpheli (11%) gibi olay türlerinde en sık kullanılmıştır. Müdahale sürelerinin anlamlı düzeyde kısaldığı, bu vakalarda hem memur güvenliğinin arttığı hem de sahadaki kararların daha bilinçli alındığı vurgulanmaktadır (Chula Vista Police Department, 2023).

DFR sistemi, Chula Vista'da Live911 yazılımı ile entegre biçimde çalışmaktadır. Bu entegrasyon sayesinde çağrının coğrafi konumu haritada belirlenmekte, uygun uçuş rotası otomatik oluşturulmakta ve taktik operatör olayın niteliğine göre ekiplere anlık bilgi aktarımı sağlamaktadır (MITRE, 2023).

Özellikle Chula Vista Polis Departmanı'nda yürütülen uygulamada, dronlar üzerinden yapılan ilk değerlendirme sonrasında vakaların %22'sine hiçbir fiziki müdahale yapılmadan sadece gözlemle vaka kapatılabilmiştir (King, vd.,2023). Bu durum, hem kaynakların verimli kullanımına hem de olaylara gereksiz müdahalenin önlenmesine olanak tanımaktadır.

Bu örnek uygulama, yalnızca teknik kapasitenin değil, aynı zamanda operasyonel modelin, yönetişim yapısının ve toplumsal etkileşimin de başarıda belirleyici olduğunu ortaya koymuştur.

Öncelikle, müdahale süresinde gözle görülür bir iyileşme sağlanmıştır. Program kapsamında kullanılan drone'lar, olay yerine ortalama 2 dakika 18 saniyede ulaşmakta ve bu süre, geleneksel kara ekiplerinin ortalama müdahale süresinden (yaklaşık 6-8 dakika) oldukça kısadır (Chula Vista Police Department 2023; Advexure, 2023). Bu durum, özellikle aktif tehdit, trafik kazası ya da tıbbi acil durum gibi zaman duyarlı olaylarda hayati öneme sahiptir.

İkinci olarak, olay yeri farkındalığı ve durum değerlendirmesi açısından ciddi bir katma değer sağlanmıştır. Drone'lar tarafından aktarılan canlı görüntüler, çağrı

merkezindeki personelin ve müdahale ekiplerinin olayın niteliğini ve kapsamını daha doğru değerlendirmesine imkân tanımış, bu da yanlış yönlendirme ve gereksiz kaynak kullanımının önüne geçmiştir (Police1, 2023)

Bununla birlikte, şeffaf veri paylaşımı ve hukuki, etik çerçevenin tanımlılığı, programın toplumsal kabulünü güçlendirmiştir. CVPD, tüm DFR uçuşlarının detaylarını kamuya açık hale getirerek hesap verebilirliği artırmış, aynı zamanda programın yalnızca çağrı bazlı çalıştığını açıkça beyan ederek sürekli gözetim eleştirilerinin önüne geçmeyi hedeflemiştir (AirData, 2021). Buna rağmen, bazı bölgelerde yaşayan bireyler, droneların uçuş sıklığı nedeniyle mahremiyet endişeleri yaşamış ve bu durum kamu güvenliği teknolojilerinin bireysel haklarla olan sınırlarını yeniden tartışmaya açmıştır (Mehrotra, D. ve Marx, J. ,2024).

Son olarak, Chula Vista DFR modeli, organizasyonel dönüşüm açısından da bir örnek teşkil etmektedir. FAA'den alınan BVLOS (Görüş Hattı Dışında Uçuş) izni ile operasyonel alan genişletilmiş; drone operasyonları sadece teknik bir araç değil, aynı zamanda yapısal birim olarak teşkilatın bir parçası haline gelmiştir (Chula Vista Police Department, 2023).

Bu uygulama, DFR sistemlerinin yalnızca teknoloji değil, aynı zamanda politika, toplum ve hukuk boyutlarıyla birlikte ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Başarı, yalnızca müdahale süresinin kısaltılmasıyla değil; güven artırıcı yönetişim ilkeleri, kamuoyuna açık uygulama prosedürleri ve teknolojinin etik kullanımına dair net sınırlarla mümkündür.

Şekil 1. Chula Vista DFR Programının Temel Etki Alanları ve Literatüre Dayalı Değerlendirme

Kaynak: Grafik yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, Chula Vista DFR programı, yalnızca teknolojik bir başarı değil, aynı zamanda acil müdahale stratejilerinde bir yaklaşım değişimini simgelemektedir. Müdahale süresinin kısaltılması, olay öncesi değerlendirme kapasitesinin artırılması ve kamu kaynaklarının etkin kullanımı gibi hedeflere ulaşılmasında model teşkil eden bu uygulama, diğer ülkelerdeki potansiyel adaptasyonlar için de önemli bir örnek sunmaktadır.

Türkiye'de DFR Sistemlerinin Uygulanabilirliği: Altyapı, Mevzuat ve Kurumsal Hazırlık

DFR sistemlerinin dünya genelinde çeşitli uygulamaları hız kazanırken, Türkiye özelinde bu sistemlerin uygulanabilirliğine dair tartışmalar sınırlı kalmış, çoğunlukla askeri ya da sınır güvenliği ekseninde değerlendirilen insansız hava aracı (İHA) kullanımı, sivil acil müdahale alanlarına henüz sistematik biçimde entegre edilememiştir. Ancak Türkiye, teknik altyapısı, yerli üretim kapasitesi ve kamu kurumlarının İHA deneyimi açısından DFR sistemlerine geçiş için önemli bir potansiyele sahiptir.

Türkiye'de güvenlik hizmetlerinin merkezi yapısı, ileri düzey savunma sanayi kapasitesi ve son yıllarda artan dijitalleşme vizyonu, yeni nesil güvenlik teknolojilerinin entegrasyonu açısından önemli avantajlar sunmaktadır. (Kaşlı, 2022). İHA teknolojisi alanında özellikle savunma sanayii yatırımları sayesinde bölgesel bir güç haline gelmiş; Bayraktar TB2, Anka ve Akıncı gibi sistemler küresel düzeyde dikkat çekmiştir. Bu teknolojik birikimin sivil alana aktarımı ise henüz sınırlı düzeydedir. Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Jandarma Genel Komutanlığı ve AFAD gibi kurumlar bünyesinde İHA kullanımı artmakta olsa da, bu kullanım büyük oranda keşif, gözetleme ve olay sonrası analiz faaliyetleriyle sınırlıdır.

Fakat Türkiye'de Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) bünyesinde hâlihazırda İHA kullanan özel birimlerin bulunması, kurumsal hazırlık açısından önemli bir avantajdır. İHA teknolojisini halihazırda trafik denetimi, sınır güvenliği, olay yeri incelemesi, toplumsal olayların takibi ve aranan kişilerin izlenmesi gibi çok sayıda alanda kullanmaktadır (Kaşlı, 2022). İçişleri Bakanlığı bütçe sunumunda yer alan bilgilere göre 2021 yılı Kasım ayı itibarıyla kolluk kuvvetlerinde 52'si silahlı olmak üzere 79 İHA ve İnsanlı Keşif Uçağı (İKU), 3.122 mini drone bulunmaktadır. Drone teknolojisinin kullanılacağı alana bağlı olarak sahip olması gereken kamera, sensör, ölümcül olmayan silah ve benzeri faydalı yükler değişebilmektedir (Kaşlı, 2022).

Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), özellikle büyük ölçekli doğal afetlerde sahip olduğu insan gücü ve operasyonel kapasite ile kritik rol üstlenmektedir. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri örneğinde, Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı çevik kuvvet birimleri, Özel Harekat Başkanlığı ekipleri, Asayiş Dairesi

Başkanlığı ve Takviye Hazır Kuvvet Müdürlüğü personeli, afet bölgesine sevk edilerek güvenliğin sağlanması, arama-kurtarma faaliyetlerine destek ve kamu düzeninin korunması amacıyla görev almıştır (Çelik, Kavsıracı ve Aslan, 2024). Bu süreçte, Emniyet personeli yalnızca güvenlik değil; aynı zamanda koordinasyon, yardım dağıtımı ve lojistik destek gibi çok yönlü görevler üstlenmiştir (Çelik vd., 2024). Söz konusu örnek, DFR sistemlerinin Türkiye'de yalnızca polislik değil, aynı zamanda afet yönetimi ve kriz anlarında da etkili biçimde kullanılabileceğini göstermektedir.

Türkiye'de İHA kullanımı, temel olarak Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) tarafından düzenlenmektedir. SHGM, İHA pilot lisanslama, hava sahası izinleri ve teknik standartları belirler. Kolluk kuvvetleri açısından ise en temel dayanak 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu (PVSK)'dur. PVSK'nın Ek Madde 7'si, polise; kamu düzeninin sağlanması, suçların önlenmesi, istihbarat toplanması ve teknik araçlarla izleme yetkisi vermektedir (Aras, 2021). İHA'lar, özellikle kalabalık etkinliklerde suçun önlenmesi ve toplumsal düzenin sağlanması amacıyla da görev yapmaktadır. 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 11. maddesine göre, kolluk kuvvetleri bu etkinliklerde ses ve görüntü kaydı yapabilmektedir (Kaşlı, 2022).

Ayrıca PVSK madde 16, polise zor kullanma yetkisi tanımakta ve bu yetkinin hangi araçlarla kullanılabileceği belirtilmektedir. Bu çerçevede, İHA'lara biber gazı kapsülü, sesli uyarı cihazı, plastik mermi veya lazer ışığı gibi faydalı yükler entegre edilmesi, hukuken mümkündür. Ancak bu tür uygulamaların hangi koşullarda ve hangi düzeyde yapılabileceğine dair detaylı ikincil düzenlemeler mevcut değildir (Aras, 2021).

Türkiye'de geliştirilen yeni nesil insansız hava aracı (İHA) prototipleri, Drone as First Responder (DFR) sistemlerinin temel gereksinimlerinden biri olan dikey kalkış ve iniş (VTOL) yeteneğine sahiptir. Bu özellik, İHA'ların kentsel alanlarda sabit noktalardan kalkış ve iniş yapabilmesini sağlayarak, olay yerine minimum altyapı gereksinimiyle hızlı müdahale imkânı sunar.

Örneğin, Emniyet Genel Müdürlüğü için geliştirilen ve BİYOTEKSAN tarafından üretilen UÇBEY VTOL İHA, tamamen yerli ve milli imkânlarla tasarlanmıştır. 3,5 metre kanat açıklığına ve 22 kilogram kalkış ağırlığına sahip olan UÇBEY, dikey kalkış ve iniş yeteneği sayesinde pist ihtiyacını ortadan kaldırmakta; bu sayede zorlu arazilerde dahi hızlı ve etkili bir şekilde kullanılabilmektedir. Ayrıca, 3 saat havada kalabilme süresi ve 50 kilometre menzilde kaliteli görüntü aktarımı gibi özellikleriyle keşif ve gözetleme görevlerinde etkin bir rol oynamaktadır (Gün, 2022).

Benzer şekilde, BNA Entegre Uçuş Sistemleri Grubu tarafından geliştirilen VTOL İHA prototipi, 50 kilogram yük taşıma kapasitesine sahip olup tilt-kanat konseptiyle tasarlanmıştır. Bu İHA'nın hem sivil hem de askeri görevler için kullanılabileceği ve Türkiye açısından önemli bir teknolojik eşik olduğu belirtilmektedir (SavunmaSanayiST, 2020).Bu tür VTOL özellikli İHA'lar, özellikle afet senaryolarında veya kırsal alanlarda konuşlandırılacak DFR

sistemlerinin hızlı müdahale kapasitesini ve iletişim güvenilirliğini artırmaktadır.

Türkiye genelinde yaygınlaşan 4.5G altyapısı ve devam eden 5G pilot uygulamaları, DFR sistemlerinin ihtiyaç duyduğu düşük gecikmeli görüntü aktarımı ve uzaktan komuta gereksinimlerini karşılayabilecek düzeydedir. Türk Telekom, 81 ilde 403 bin kilometrelik fiber altyapı ve %99 LTE kapsama oranıyla yüksek hızlı iletişim altyapısını sağlamaktadır (Türk Telekom, 2022). Bu altyapı, özellikle yüksek veri hızı ve düşük gecikme gereksinimi olan DFR sistemlerinin güvenilirliğini artırmaktadır.

ASELSAN, 4.5G teknolojisine yönelik baz istasyonları geliştirme sürecindeki deneyimi temel alarak, 5G tabanlı yerli ve milli haberleşme sistemlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda, kamu güvenliği odaklı mobil haberleşme çözümleri ön plandadır (ASELSAN, 2023).

STM ThinkTech tarafından yayımlanan bir rapora göre, afet anlarında iletişimin kesintisiz sürdürülmesi amacıyla taşınabilir baz istasyonları ve kriz haberleşme sistemleri geliştirilmekte, bu sistemlerin kırsal alanlarda veya altyapının zarar gördüğü bölgelerde kullanılabilirliği artırılmaktadır (STM ThinkTech, 2023). Bu gelişmeler, özellikle afet senaryolarında DFR drone'larının etkin kullanımını mümkün kılacak haberleşme altyapısının ülke genelinde oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.

Ayrıca Türkiye, şehir güvenliği kapsamında birçok belediyede MOBESE sistemlerine entegre çalışan drone denemelerine sahne olmuştur. Ancak bu sistemler, DFR konseptiyle uyumlu bir erken müdahale ve gerçek zamanlı komuta kontrol sistemine henüz evrilmemiştir.

SHGM tarafından yetkilendirilmiş yüzlerce İHA eğitim kurumu, Türkiye'de lisanslı İHA pilotu sayısının hızla artmasını sağlamıştır. 2024 itibarıyla, SHGM sistemine kayıtlı 50.000'i aşkın sertifikalı İHA pilotu bulunmaktadır (SHGM, 2024). Bu altyapı, DFR gibi hassas sistemlerin yönlendirilmesi için nitelikli insan kaynağının varlığını güvence altına almaktadır. Ayrıca, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde görev yapan özel drone timleri, güvenlik odaklı operasyonel uygulamalarda önemli bir deneyim biriktirmiştir.

Türkiye, insansız hava araçlarının (İHA) güvenli ve düzenli kullanımını sağlamak amacıyla Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) tarafından yayımlanan SHT-İHA talimatı doğrultusunda, test ve sertifikasyon alanlarını yaygınlaştırmaktadır. Bu kapsamda, Ankara, Eskişehir ve Konya gibi şehirlerde, sivil hava trafiğinden izole edilmiş test sahaları kurulmuştur (SHGM, 2024). Bu sahalar, İHA'ların güvenli uçuş performanslarının değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Özellikle Ankara›nın Kalecik ilçesinde kurulan İHA Test ve Değerlendirme Merkezi, bu alandaki en önemli yatırımlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Söz konusu merkezde; DFR (Drone as First Responder) benzeri acil müdahale drone'larının uçuş güvenliği, menzil optimizasyonu, otonom karar alma algoritmaları ve uçuş süresi validasyonu gibi teknik testleri gerçekleştirilebilmektedir (DefenceTurk,

2021). Bu sahalarda DFR benzeri acil müdahale drone'larının uçuş güvenliği, menzil optimizasyonu, otonom karar alma algoritmaları ve uçuş süresi validasyonu gibi teknik testler gerçekleştirilebilmektedir.

Ayrıca, Türk Hava Kurumu Model Uçak Okulu çatısı altında İHA tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri yürütülmekte, THK Teknik bünyesinde ise SHGM onaylı İHA-2 eğitimi verilmektedir. Bu programlar, İHA kullanımının belirli standartlar çerçevesinde yaygınlaşmasını desteklemektedir (THK Teknik, 2024).

Sonuç olarak Türkiye'de insansız hava araçları (İHA) teknolojisinin kamu güvenliği alanında kullanımına yönelik uygulamalar son yıllarda önemli ölçüde artmıştır. Ancak bu kullanım, çoğunlukla olay sonrası değerlendirme ya da anlık görüntü temininde kalmakta, olay yerine ilk ulaşan "reaktif" birim olarak DFR mantığında çalışmamaktadır.Drone as First Responder (DFR) modeline benzer şekilde olay yerine kara ekiplerinden önce ulaşan, canlı yayın yapan ve uzaktan analiz sağlayan bir sistematik yapı henüz bulunmamaktadır.

İstanbul, Ankara ve İzmir gibi metropol şehirlerde kullanılan mobil komuta araçları ve plaka tanıma sistemleri gibi dijital altyapılar, DFR sistemleriyle entegrasyon için uygun bir zemin oluşturabilir (Kaşlı, 2022). Ancak bu teknolojilerin gerçek zamanlı veri aktarımı, otonom uçuş kontrolü ve acil müdahale süreçleriyle uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

SHGM'nin 2021 tarihli İHA Talimatı (SHT-İHA), hava araçlarının kayıt, pilot lisansı, uçuş izinleri ve risk sınıflandırmalarını kapsamaktadır. Ancak bu düzenlemeler, DFR sistemlerine özgü dinamikleri (örneğin acil müdahale, şehir içi uçuş, olay yeri görüntüleme) doğrudan kapsamamaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de DFR sistemlerinin hayata geçirilebilmesi için özel düzenlemelere, pilot projelere ve kurumlar arası entegrasyona ihtiyaç duyulmaktadır (Aras, 2021).

DFR sistemlerinin gerektirdiği yeni rol tanımları (örneğin teleoperatör, rPIC) Türkiye'de kolluk mevzuatında henüz tanımlanmamıştır. Ayrıca sistemin verimli işletilmesi için gereken operasyonel yazılımlar, veri analizi yazılımları ve uçuş simülasyon eğitimleri için kurumsal kapasite geliştirilmesi gerekmektedir (Kaşlı, 2022).

Diğer yandan, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu (PVSK) çerçevesinde kolluk kuvvetlerine tanınan yetkiler içinde doğrudan hava aracı kullanımı belirtilmemektedir. Bu durum, DFR sistemlerinin hukuki dayanağının netleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) kapsamında görüntü toplama ve saklama süreçlerinin açık rıza, veri minimizasyonu ve şeffaflık ilkelerine uygun şekilde yürütülmesi gerekmektedir (Genç ve Erciyes, 2020).

Türkiye'de drone kullanımına dair yasal çerçeve, çoğunlukla hava sahası güvenliği ve uçuş izni gibi konulara odaklanmakta; veri gizliliği, toplumsal mahremiyet, kolluk kuvveti yetki sınırları gibi DFR sisteminin kritik bileşenleri mevzuat kapsamında açıkça tanımlanmamaktadır. Toplumsal kabul açısından da benzer bir belirsizlik söz konusudur. Kamuoyunda, drone'ların polislikte

kullanımı genellikle güvenlik artırıcı bir unsur olarak görülmekte; ancak sürekli gözetim hissi, ayrımcılık potansiyeli ve veri şeffaflığı eksikliği, ileride toplumsal tepkiye dönüşebilecek zeminleri barındırmaktadır.

Mevcut durum itibarıyla Türkiye, DFR sistemlerinin teknik gereksinimlerini karşılayabilecek; üretim, operatörlük, haberleşme ve regülasyon düzeylerinde yeterli bir altyapı olgunluğuna sahiptir. Ancak sistemin etkin çalışabilmesi için şehir düzeyinde sabit kalkış noktalarının belirlenmesi, 7/24 görev yapabilecek otonom sistemlerin entegrasyonu ve görev izinlerinin hızlı onaylanabileceği dijital platformların oluşturulması gerekmektedir.

BVLOS (görüş hattı dışı) uçuş izinlerinin sınırlılığı, sabit drone istasyonlarının bulunmaması, otomatik kalkış sistemlerinin eksikliği ve Live911 benzeri yazılımların yokluğu, DFR uygulamasının kurumsal olarak hayata geçirilmesini ciddi biçimde sınırlandırmaktadır (Genç ve Erciyes, 2020). Ayrıca, DFR sistemlerinin kullanımını düzenleyecek özel bir hukuki çerçevenin oluşturulması da sürdürülebilirlik açısından kritik bir ihtiyaçtır.

Türkiye'de DFR'yi mümkün kılacak olan kolluk mevzuatı, dron operatörleri, uzaktan müdahale yetkisi, görüntü kaydı ve delil zinciri gibi konularda kapsamlı bir düzenlemeye sahip değildir. Bu durum, bir yandan sistemin uygulanmasını teknik olarak sınırlarken, diğer yandan uygulansa dahi hukuka aykırılık riski barındırmaktadır (Kaşlı, 2022).

Türkiye'de DFR sisteminin uygulanabilirliği teknik olarak mümkündür. Ancak bu sistemin sürdürülebilir ve şeffaf biçimde yönetilebilmesi için aşağıdaki öneriler tartışma kapsamında değerlendirilebilir:

- **Hukuki altyapının oluşturulması:** DFR sistemlerinin regülasyonu için özel bir yasal çerçeve gereklidir.
- **Toplumla iletişim:** Mahremiyet endişelerine karşı açık ve hesap verebilir politika belgeleri yayımlanmalıdır.
- **Pilot bölge uygulamaları:** İstanbul, Ankara veya Gaziantep gibi yüksek riskli ve veri altyapısı güçlü şehirlerde denemeler yapılabilir.
- **Eğitim ve kapasite geliştirme:** Emniyet personeli için teleoperatör ve görsel gözlemci eğitim programları başlatılmalıdır.

Şekil 2 :Türkiye'de DFR Sistemlerinin Uygulanabilirlik Profili

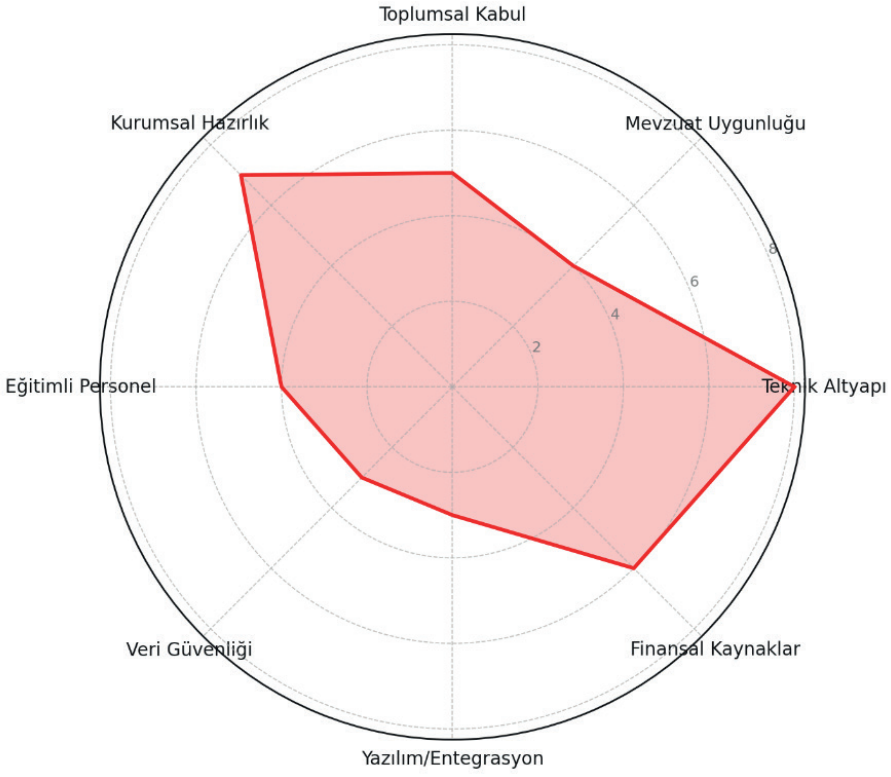

Kaynak: Grafik yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye'de DFR Sistemlerinin Uygulanabilirliğine Yönelik SWOT Analizi

DFR sistemlerinin Türkiye'de uygulanabilirliğini değerlendirmek için güçlü ve zayıf yönlerin, fırsat ve tehditlerin çok boyutlu biçimde ele alınması gerekmektedir. Bu kapsamda, Türkiye'nin mevcut kurumsal altyapısı, yasal düzenlemeleri, teknolojik kapasitesi ve toplumsal dinamikleri dikkate alınarak bir SWOT analizi sunulmuştur.

Güçlü Yönler (Strengths)

- **İHA Teknolojisinde Artan Kapasite ve Kullanım Deneyimi:** Türkiye'de kamu güvenliği alanında İHA'ların kullanımı oldukça yaygınlaşmıştır.

Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde toplamda binlerce İHA ve mini dron aktif olarak kullanılmaktadır. 2021 verilerine göre, İçişleri Bakanlığı envanterinde 52'si silahlı olmak üzere 3.122 mini drone bulunmaktadır (Kaşlı, 2022). Ayrıca EGM, AFAD ve Jandarma bünyesinde drone kullanımına ilişkin eğitimli personel, saha protokolleri ve uçuş kayıt sistemleri bulunmaktadır.

- **Coğrafi Genişlik ve Kırsal Alanda Operasyonel İhtiyaçlar:** Türkiye'de sınır güvenliği, kırsal alanlarda suç takibi ve afet sonrası müdahale gibi ihtiyaçlar, sabit konuşlu DFR sistemleriyle kolaylıkla desteklenebilir niteliktedir. Bu ihtiyaç, teknolojinin saha adaptasyonunu kolaylaştırabilecek bir temel oluşturur. Türkiye›nin coğrafi gerçekliği olan yüksek deprem riski, DFR sistemlerini afet yönetimi perspektifiyle daha anlamlı kılmaktadır (Brauchle, J., Schneider, L., Khazaei, T., Wagner, A., ve Vögtle, T. ,2024).
- **Kurumsal İstek ve Adaptasyon Yeteneği:** Polis teşkilatları, teknolojik yeniliklere hızla adapte olabilme kapasitesine sahiptir. Kolluk kuvvetlerinin teknolojiye yatırım yapma eğilimi, DFR gibi yenilikçi modellerin benimsenmesinde avantaj yaratmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) ve Jandarma Genel Komutanlığı, halihazırda İHA teknolojisini keşif, gözetim ve trafik denetimi gibi alanlarda kullanmaktadır. Bu operasyonel alışkanlık, DFR sistemlerinin entegrasyonunu kolaylaştırabilecek bir altyapı sunmaktadır (Isbir Turan vd., 2020).
- **Yerli Üretim Yeteneği ve Savunma Sanayii Gücü:**Türkiye, İHA teknolojisinde dünyada sayılı ülkelerdendir. Baykar, TUSAŞ, ASELSAN gibi kuruluşların geliştirdiği yerli sistemler yalnızca askeri operasyonlarda değil, afet sonrası müdahale ve lojistik destek sistemlerinde de kullanılmaktadır. Bu üretim ve teknoloji kabiliyeti, DFR sistemlerinin altyapı ihtiyacını büyük ölçüde karşılayabilecek düzeydedir (İşbir Turan vd., 2020).

Zayıf Yönler (Weaknesses)

- **BVLOS Uçuş İzinlerinin Sınırlılığı:** Türkiye'de SHGM, DFR sistemlerinin temel dayanağı olan **BVLOS uçuşlara** yalnızca özel izinlerle, sıkı güvenlik protokolleri dahilinde ve kısıtlı bölgelerde müsaade etmektedir. Bu durum, DFR sistemlerinin temelini oluşturan otomatik, görüş hattı dışı uçuşları pratikte engellemektedir (Genç ve Erciyes, 2020). Bunun yanı sıra, olay yeri görüntülerinin komuta merkezine aktarımı, olay analizi ve anlık yönlendirme yapılmasını sağlayacak yazılım altyapısı (örneğin Live911 benzeri sistemler) henüz mevcut değildir.
- **Otomatik İstasyon ve Donanım Altyapısının Eksikliği:** Türkiye'de henüz kamu kurumlarında dron istasyonu, otomatik kalkış-iniş platformu ve Live911

benzeri karar destek sistemlerine dayalı operasyon merkezleri kurulmamıştır. Bu tür altyapılar olmaksızın DFR sistemi kurmak mümkün değildir.

- **Veri Koruma ve Hukuki Sınırların Belirsizliği:** DFR sistemleri, kişisel verilerin toplanması, işlenmesi ve saklanması açısından özel hayatın gizliliği üzerinde ciddi etkiler doğurabilir. kişisel verilerin korunması ve canlı görüntü aktarımı konularında açık ve kapsamlı bir mevzuat altyapısı henüz Türkiye'de bulunmamaktadır (Aras, 2021).
- **Kamusal Bilinç ve Toplumsal Kabul Sorunu** Toplumda drone'ların gözetleme aracı olarak algılanması, DFR sistemlerine karşı mahremiyet temelli bir direnç oluşturabilir. Bu da sistemin benimsenmesini ve yaygınlaştırılmasını geciktirebilir (Stanley, 2023).
- **Uzman Personel Eksikliği** :DFR uygulamaları için gerekli olan FAA benzeri sertifikalı pilot, teleoperatör ve görsel gözlemci eğitimine sahip personel sayısı Türkiye'de sınırlıdır. Bu durum kısa vadede sistemin geniş çaplı uygulanmasını zorlaştırabilir.

Fırsatlar (Opportunities)

- **Afet Riskinin Yüksekliği ve Müdahale İhtiyacı:** Türkiye'deki yüksek deprem riski, DFR sistemlerinin afet yönetimi ve arama-kurtarma operasyonlarında önemli bir fırsat alanı yaratmaktadır. Özellikle 2023 Kahramanmaraş Depremi gibi olaylar, hızlı görüntüleme ve ilk müdahale için dron destekli sistemlerin ne kadar gerekli olduğunu ortaya koymuştur (Çelik vd., 2023).
- **Uluslararası Başarı Modelleri ile Bilgi Paylaşımı:** ABD ve Avrupa'daki başarılı DFR örnekleri, Türkiye için örnek teşkil edebilecek modellemeler sunmaktadır. DRONERESPONDERS gibi organizasyonlar, bu sistemlerin uluslararası düzeyde yaygınlaştırılmasına yönelik teknik destek sunmaktadır (King, vd., 2023).
- **Savunma Sanayii Potansiyeli:** Türkiye'nin savunma sanayii alanındaki gelişmiş üretim kapasitesi (örneğin Bayraktar TB2, Mini İHA'lar), DFR sistemlerinin yerli üretimle desteklenmesini ve maliyetlerin düşürülmesini mümkün kılmaktadır.
- **Akıllı Şehir Stratejileri ile Uyum:** Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin geliştirdiği akıllı şehir projeleri kapsamında İHA sistemleriyle entegre çalışabilecek merkezî yönetim sistemleri oluşturulmaktadır. Bu bağlamda acil çağrı merkezleri 112 bünyesinde birleştirilmiştir.Bu, DFR sistemlerinin şehir içi entegrasyonunu desteklemektedir.

- **Avrupa Birliği ve NATO Güvenlik Fonları** Türkiye, DFR sistemlerinin geliştirilmesi için Avrupa Birliği güvenlik projeleri ve uluslararası savunma iş birliklerinden faydalanma potansiyeline sahiptir.
- **Sınır Güvenliği ve Terörle Mücadele Alanlarında Uygulama Potansiyeli** Türkiye'nin jeopolitik konumu, sınır hattındaki güvenlik ihtiyaçları ve iç güvenlik tehditleri, DFR sistemlerinin sivil destekli kolluk faaliyetlerinde etkin şekilde kullanılabileceği geniş bir alan sunar (Isbir Turan vd., 2020).
- **Teknolojiye Açık Genç Nüfus ve Mobilite Uygulamaları** Türkiye'de genç nüfusun teknolojiye adaptasyonu yüksektir. Bu da DFR gibi sistemlerin mobil uygulamalar üzerinden kamuya açık bir şekilde çalıştırılmasını ve şeffaflık ilkesiyle entegre edilmesini mümkün kılabilir.

Tehditler (Threats)

- **Toplumsal Gözetim Algısı ve Etik Kaygılar:** Drone teknolojisine dair en önemli kamu kaygısı, gözetlenme hissi ve özel hayatın ihlali konularında oluşmaktadır. DFR sistemleri yalnızca acil çağrılarla aktive edilse bile, kamuoyunda "sürekli izleniyoruz" algısı oluşması riski vardır (Kaşlı, 2022).
- **Kurumsal Direnç ve Mevzuat Uyumsuzluğu:** Türkiye'de kamu kurumlarında yeni teknolojilerin entegrasyonunda yaşanan bürokratik süreçler ve mevzuat uyumsuzlukları, sistemin bütünsel biçimde uygulanmasını zorlaştırabilir.
- **Yetersiz Personel Eğitimi:** DFR sistemleri özel yazılımlar, teleoperasyon kabiliyeti ve anlık analiz yetkinliği gerektirir. Bu yeteneklerin geliştirilmesi için yoğun eğitim süreçleri gerekir. Ancak Türkiye'de henüz bu yönde sistematik eğitim modülleri bulunmamaktadır.
- **Siber Güvenlik**: Diğer bir tehdit ise siber güvenlik zafiyetidir. Uçuş esnasında toplanan yüksek çözünürlüklü verilerin sızdırılması, hem operasyonel risk yaratır hem de kamuoyunun güvenini zedeler. Ayrıca, siyasi çekinceler ya da yerel yönetimlerin farklı politik eğilimleri, DFR gibi merkezi teknolojik uygulamaların yaygınlaşmasını geciktirebilir.
- **Regülasyon Eksiklikleri Nedeniyle Hukuki Sorumluluk Riski:** Uygun mevzuatın yokluğu, DFR operasyonlarında yaşanabilecek teknik veya etik sorunların idari ve hukuki yaptırımlarla sonuçlanmasına neden olabilir.
- **Uluslararası Hava Sahası Kısıtlamaları:** ICAO ve Avrupa Sivil Havacılık Ajansı (EASA) gibi kuruluşların getirdiği sınırlamalar, Türkiye'nin hava sahasında bağımsız İHA operasyonlarını uluslararası normlarla

uyumlaştırma ihtiyacı doğurur. Bu da operasyonel esneklik açısından sınırlayıcı olabilir.

Tablo 2 :SWOT Tablosu: Türkiye için DFR Uygulanabilirliği

SWOT Başlığı	Unsurlar
GÜÇLÜ YÖNLER (Strengths)	- İHA teknolojisinde artan kapasite ve operasyonel deneyim - Coğrafi genişlik ve kırsal alanda operasyonel ihtiyaçlar - Kolluk kuvvetlerinde kurumsal adaptasyon yeteneği - Yerli üretim yeteneği ve savunma sanayii gücü
ZAYIF YÖNLER (Weaknesses)	- BVLOS uçuş izinlerinin sınırlılığı - Otomatik istasyon ve donanım altyapısının eksikliği - Veri koruma ve hukuki sınırların belirsizliği - Toplumsal kabul ve kamusal bilinç eksikliği - Uzman personel eksikliği
FIRSATLAR (Opportunities)	- Afet riskinin yüksekliği ve müdahale ihtiyacı - Uluslararası başarı modelleri ile bilgi paylaşımı - Savunma sanayii potansiyeli - Akıllı şehir stratejileri ile uyum - AB ve NATO güvenlik fonlarına erişim imkânı - Sınır güvenliği ve terörle mücadelede uygulama alanı - Teknolojiye açık genç nüfus ve mobilite uygulamaları
TEHDİTLER (Threats)	- Toplumsal gözetim algısı ve etik kaygılar - Kurumsal direnç ve mevzuat uyumsuzluğu - Yetersiz personel eğitimi - Siber güvenlik tehditleri - Hukuki sorumluluk riskleri - Uluslararası hava sahası regülasyonları

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye'de DFR sistemleri için altyapısal ve teknolojik hazırlık ileri düzeyde olsa da, bu sistemlerin saha uygulamasına geçmesi yalnızca teknik kabiliyete değil, aynı zamanda mevzuat düzenlemeleri, toplumsal iletişim stratejileri, personel eğitim programlarının geliştirilmesi ve etkileşimli pilot uygulama süreçlerine bağlıdır. Bu analiz, Türkiye'nin bu dönüşümü gerçekleştirme potansiyelini net biçimde ortaya koymakta; ancak dikkatle yönetilmesi gereken bir adaptasyon sürecine ihtiyaç olduğunu da göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Drone as First Responder (DFR) sistemleri, çağdaş kamu hizmetlerinin yeniden tasarımında öne çıkan, yalnızca teknolojik değil aynı zamanda yönetsel ve toplumsal bir dönüşüm aracıdır. Olaylara erken müdahale imkânı, karar destek sistemlerinin etkinliği ve insan kaynağının daha stratejik kullanımı gibi avantajlar, bu sistemleri özellikle acil durum yönetimi, kamu güvenliği ve afet koordinasyonu alanlarında vazgeçilmez kılmaktadır. ABD'de yürütülen uygulama, DFR'nin yalnızca müdahale süresini azaltmakla kalmayıp; aynı zamanda saha ekiplerinin karşılaştığı riskleri azalttığını, kaynak israfını önlediğini ve toplumsal güven ilişkilerine olumlu katkı sağladığını göstermektedir. Türkiye özelinde değerlendirildiğinde ise, yüksek teknolojik kapasite ve İHA alanındaki yerli üretim gücüne karşın, DFR sistemlerinin uygulanabilirliği açısından bazı temel eksiklikler dikkat çekmektedir. Özellikle BVLOS uçuşlara ilişkin düzenlemelerin sınırlılığı, sabit konuşlanma altyapısının yetersizliği ve yapay zekâ tabanlı analiz sistemlerinin yaygınlaşmamış olması, sistemin bütünleşik bir yapıda işletilmesini engellemektedir. Bu teknik sınırlılıkların ötesinde, kişisel verilerin korunması, özel hayatın gizliliği ve toplumsal şeffaflık gibi normatif konularda da belirsizlikler bulunmaktadır. DFR sistemlerinin başarılı ve sürdürülebilir biçimde hayata geçirilebilmesi için, yalnızca teknolojik altyapının değil; hukuki çerçevenin, toplumsal katılım mekanizmalarının ve kurumsal kapasitenin eş zamanlı geliştirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda öncelikle, SHGM ve BTK koordinasyonunda DFR'ye özel, BVLOS uçuş izinlerinden veri yönetimine kadar tüm süreçleri kapsayan detaylı bir yasal düzenleme hazırlanmalı; mevcut kolluk mevzuatıyla uyumlu hâle getirilmelidir. Ardından, otomatik kalkış ve iniş istasyonları, anlık görüntü aktarımı sağlayan yazılımlar ve komuta kontrol sistemleriyle bütünleşik çalışan altyapıların kamu kurumlarında kurulması sağlanmalıdır. Kurumsal kapasitenin geliştirilmesi açısından, operatör, analiz uzmanı ve karar destek görevlileri gibi yeni uzmanlık alanlarında eğitim ve sertifikasyon programları oluşturulmalı; Emniyet, AFAD ve sağlık kurumlarında senaryo bazlı tatbikatlarla birlikte çok aktörlü görev pratiği yaygınlaştırılmalıdır. Bu süreçlerin üniversitelerle iş birliği içinde yürütülmesi, yalnızca teknik değil aynı zamanda etik ve toplumsal denetim açısından da önemli katkılar sağlayacaktır. Toplumun sisteme olan güvenini artırmak için şeffaf iletişim stratejileri geliştirilmelidir: DFR görevlerinin kapsamı, zamanlaması ve veri kullanımı gibi hususlar kamuya açık platformlarda paylaşılmalı; mahremiyet ilkelerine bağlı, sivil denetime açık uygulama çerçeveleri oluşturulmalıdır. Son olarak, yerli teknoloji üreticileri ile kamu-özel sektör iş birlikleri teşvik edilmeli; Ar-Ge yatırımlarıyla, Türkiye'nin ihtiyaçlarına uygun DFR sistemlerinin geliştirilmesi desteklenmelidir. Tüm bu adımların eşgüdümlü ve bütüncül bir şekilde hayata geçirilmesi durumunda, DFR sistemleri yalnızca bir gözetim ya

da acil müdahale aracı olmanın ötesine geçerek, veriye dayalı, şeffaf ve katılımcı bir kamu hizmeti modelinin temel bileşeni haline gelebilir. Türkiye'nin mevcut teknik altyapısı, bu dönüşüm için güçlü bir başlangıç noktası sunmaktadır. Ancak bu potansiyelin somut ve sürdürülebilir bir başarıya dönüşmesi, etkili yönetişim mekanizmalarının kurulması, etik çerçevenin açık biçimde tanımlanması ve toplumsal meşruiyetin sağlanmasıyla mümkün olacaktır.

Kaynakça

Advexure. (2023). *Drone as First Responder (DFR) Program*. https://advexure.com/pages/drone-as-first-responder-dfr

Aras, A. (2021). Kentsel güvenlik sorununun çözümünde yeni bir yöntem: İnsansız hava aracı (İHA) kullanımı. Kent Güvenliği Dergisi, 5(1), 328–335. https://doi.org/10.5281/zenodo.1234567

ASELSAN. (2023). *ASELSAN Dergi Sayı 111*. https://wwwcdn.aselsan.com/api/file/AselsanDergi111Web1_3663.pdf

Brauchle, J., Schneider, L., Khazaei, T., Wagner, A., & Vögtle, T. (2024). UAV-based mapping and damage assessment in the Turkey-Syria earthquake. ISPRS Archives, XLVIII-3/W3-2024, 15–22. https://doi.org/10.5194/isprs-archives-XLVIII-3-W3-2024-15-2024

Chen, Y., Nguyen, L., Lee, K. C., Zhu, Y., & Huang, Y. (2024). Risk-based deployment of UAVs for smart policing in urban areas. Cities, 147, 104431. https://doi.org/10.1016/j.cities.2023.104431

Chula Vista Police Department. (2023). *Drone as First Responder (DFR) Program Report*. Retrieved from https://www.chulavistaca.gov/departments/police-department/programs/uas-drone-program

Claesson, A., Kristiansson, M., Andersson Hagiwara, M., Svensson, L., Schierbeck, S., Nord, A., Hollenberg, J., Ringh, M., Nordberg, P., Andersson Segerfelt, P., Jonsson, M., & Olsson, J. (2024). Drones can be used to provide dispatch centres with on-site photos before arrival of EMS in time-critical incidents. Resuscitation, 202, 110312. https://doi.org/10.1016/j.resuscitation.2024.110312

Çelik, A., Kavsıracı, O., & Aslan, Ö. (2024). Afet yönetiminde emniyet teşkilatının rolü ve önemi: Kahramanmaraş depremleri örneği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 59(1), 155–168.

Engberts, B., & Gillissen, E. (2016). Policing from above: Drone use by the police. In B. Custers (Ed.), *The Future of Drone Use: Opportunities and Threats from Ethical and Legal Perspectives* (pp. 93–113). The Hague: T.M.C. Asser Press.

Gün, İ. (2022, Eylül 2). *"UÇBEY" İHA polisin gözü oldu*. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/teknofest/ucbey-iha-polisin-gozu-oldu-/2675358

İşbir Turan, A. A., Tekiner, M. A., & Akıncıoğlu, N. U. (2020). Modern usage areas of UAV technology. Review of Croatian Criminal Law and Practice, 3(58), 111–117. https://doi.org/10.47152/rkkp.58.3.8

Kaşlı, E. (2022). Kolluk uygulamalarında drone kullanımı. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, *14*(26), 329–340.

King, S., Major, S., & McCollum, M. (2023). Drone as First Responder Programs: A New Paradigm in Policing (v2.0). The MITRE Corporation. https://www.mitre.org/publications/technical-papers/drone-as-first-responder-programs-a-new-paradigm-in-policing

Mehrotra, D., & Marx, J. (2024). The age of the drone police is here. *Wired*. Retrieved from https://www.wired.com/story/the-age-of-the-drone-police-is-here/

MITRE. (2023). *The Role of Drones in Modern Policing: Enhancing Situational Awareness through DFR Programs*. Retrieved from https://www.mitre.org

Milev, A., Stoyanov, D., Dinev, T., Ivanov, S., & Staykov, G. (2023). The role of drones in the early phase of post-disaster recovery: A case study using VTOL UAVs. IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, 1297, 012009. https://doi.org/10.1088/1757-899X/1297/1/012009

NASA. (2024). Operational Evaluation of Drone-Supported Emergency Response (NASA Technical Memorandum TM-20240011617). https://ntrs.nasa.gov/api/citations/20240011617/downloads/NASA-TM-20240011617.pdf

Police1. (2025). *Inside Chula Vista PD's Drone as First Responder program*. Retrieved from https://www.police1.com/drones/dfr-in-action-inside-chula-vista-pds-drone-as-first-responder-program

SavunmaSanayiST. (2020, Ekim 5). *BNA VTOL İHA ilk uçuşa hazırlanıyor*. https://www.savunmasanayist.com/bna-vtol-iha-ilk-ucus/

Schierbeck, S., Nord, A., Svensson, L., Ringh, M., Nordberg, P., Hollenberg, J., Lundgren, P., Folke, F., Jonsson, M., Forsberg, S., & Claesson, A. (2023). Drone delivery of automated external defibrillators compared with ambulance arrival in real-life suspected out-of-hospital cardiac arrests: A prospective observational study in Sweden. The Lancet Digital Health, 5(12), e862–e871. https://doi.org/10.1016/S2589-7500(23)00161-9

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM). (2024). *SHT-İHA talimatı*. https://web.shgm.gov.tr

Stanley, J. (2023). Drones as First Responder Programs and the Implications for Civil Liberties (ACLU Report). https://www.aclu.org/report/drones-first-responder-programs

Starks, M. A., Chu, J., Leung, K. H. B., Blewer, A. L., Simmons, D., Hansen, C. M., Joiner, A., Cabañas, J. G., Harmody, M. R., Nelson, R. D., McNally, B. F., Ornato, J. P., Granger, C. B., Chan, T. C. Y., & Mark, D. B. (2024). Combinations of first responder and drone delivery to achieve 5-minute AED deployment in OHCA. JACC: Advances, 3(7), 101033. https://doi.org/10.1016/j.jacadv.2024.101033

STM ThinkTech. (2023). *Doğal afetlerde teknoloji kullanımı*. https://thinktech.stm.com.tr/uploads//docs/2023yilipdfleri/1682335059_stmozeldosyadogalafetlerdeteknolojikullanim.pdf

THK Teknik. (2024). *İHA-2 eğitimleri*. https://thkteknik.com/IHA-2_egitimleri.php

Türk Telekom. (2022). *Faaliyet Raporu 2022*. https://ttinvestorrelations.com/media/3a5f35ae/2022-faaliyet-raporu.pdf

Worley, N. A. (2024). Police Flight Oversight: LAPD Drone as First Responder Implementation. Claremont McKenna College Senior Thesis, Paper 3707. https://scholarship.claremont.edu/cmc_theses/3707/

Güvenlik Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Yıl: 27 Cilt: 27 Sayı: 1 Haziran 2025 s.146-174 Makale Türü: İnceleme
Makalenin Geliş Tarihi: 01.06.2025 Makalenin Kabul Tarihi: 30.06.2025

21. Yüzyıl Yetkinlik Çerçeveleri Işığında Liderlik Becerilerinin İncelenmesi: Polis Amirliği Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme

Fatih DİKEN[*]

Öz: Bu araştırma, çağdaş liderlik anlayışının eğitimle ilişkisini, uluslararası düzeyde kabul gören 21. yüzyıl yetkinlik çerçeveleri temelinde incelemektedir. Söz konusu çerçeveler; bireylerin dijital, sosyal ve ekonomik olarak dönüşen dünyada etkili bir şekilde varlık gösterebilmeleri için gerekli bilgi, beceri, tutum ve değerleri tanımlayan referans dokümanlar niteliğindedir. Bu bağlamda liderlik, yalnızca yönetsel bir rol olmanın ötesinde; etik davranış, toplumsal sorumluluk, iş birliği ve değişimi yönetme gibi çok boyutlu yeterlilikleri kapsayan bir alan olarak ele alınmaktadır. Araştırmada, farklı ülke ve kurumlarca geliştirilen uluslararası yetkinlik çerçevelerinde liderlik becerilerinin nasıl tanımlandığı analiz edilmiş ve bu boyutlar, polis amirlerinin eğitimine katkı sunacak bir perspektiften değerlendirilmiştir. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada, durum çalışması deseni kullanılmış; veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmış ve betimsel analiz yaklaşımıyla çözümlenmiştir. Analizler sonucunda, liderlik yetkinliklerinin Takım Çalışması ve İş birliği, Etik ve Sosyal Sorumluluk, Dijital Okuryazarlık ve Teknoloji, Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme, Yenilikçilik ve Gelişim Odaklılık, Öz-Yönetim ve Esneklik, Stratejik Karar ve Vizyon, Katılımcı Liderlik ve Sürdürülebilirlik ile İletişim ve İlham Verme olmak üzere dokuz temada toplandığı belirlenmiştir. Çalışma sonucunda, bu liderlik yetkinliklerinin ve alt becerilerinin, polis amirliği temel eğitim müfredatı ile hizmet içi eğitim programlarına entegre edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: 21. Yüzyıl Becerileri, Liderlik, Liderlik Yetkinliği, Polis Eğitimi ve Liderlik

[*] Dr., Emniyet Genel Müdürlüğü, fathdiken@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6108-3570

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 e-ISSN: 2757-7716
Year: 27 Volume: 27 Issue: 1 June 2025 p.146-174 Article Type: Review
Received Date: 01.06.2025 Accepted Date: 30.06.2025

An Examination of Leadership Skills in the Light of 21st-Century Competency Frameworks: An Evaluation on Police Supervisor Training

Fatih DİKEN[*]

Abstract: This study examines the relationship between contemporary leadership concepts and education through the lens of internationally recognized 21st-century competency frameworks. These frameworks serve as reference documents that define the knowledge, skills, attitudes, and values necessary for individuals to thrive in an increasingly digital, social, and economic environment. In this context, leadership is conceptualized not only as a managerial role but also as a multidimensional competency encompassing ethical behavior, social responsibility, collaboration, and the ability to manage change. The study analyzes how leadership is addressed within international competency frameworks developed by various countries and institutions and evaluates these dimensions from a perspective that can contribute to the education of police supervisors. Employing a qualitative research method, the study adopts a case study design. Data were collected through document analysis and analyzed using a descriptive approach. The findings indicate that leadership competencies are grouped under nine main themes: Teamwork and Collaboration; Ethics and Social Responsibility; Digital Literacy and Technology; Critical Thinking and Problem Solving; Innovation and Development Orientation; Self-Management and Flexibility; Strategic Decision-Making and Vision; Participatory Leadership and Sustainability; and finally, Communication and Inspiration. The study concludes with the recommendation that these identified leadership competencies and their associated skills be integrated into both the basic training curriculum and in-service training programs for police supervisors.

Keywords: 21st-century Skills, Leadership, Leadership Competence, Police Education, Leadership in Police Training

[*] Ph.D., Turkish National Police (General Directorate of Security), fathdiken@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6108-3570

Giriş

Liderlik; tarih boyunca farklı toplumsal yapılar, kültürel normlar ve örgütsel ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden tanımlanmış, dönemsel koşullara göre farklı biçimlerde yorumlanmıştır. Klasik liderlik anlayışlarında lider; çoğunlukla otorite sahibi, hiyerarşik düzende en üst konumda yer alan, yön gösteren ve izleyiciler üzerinde doğrudan etkisi olan bir figür olarak tanımlanmıştır. Bu yaklaşımda liderlik, çoğunlukla doğuştan getirilen niteliklere atfedilmiştir (Bass, 1990; Burns, 1978). Ancak zaman içinde liderlik yalnızca bireysel güç ya da karizma ile açıklanamaz hâle gelmiş; etkili iletişim, vizyon oluşturma, duygusal zekâ, etik yönelim ve ekip çalışması gibi çok boyutlu becerilerle ilişkilendirilerek daha kapsayıcı biçimde ele alınmıştır (Northouse, 2019; Yukl, 2013).

Günümüzde, özellikle dijitalleşme, küreselleşme, toplumsal çeşitlilik, karmaşık karar süreçleri ve belirsizlik ortamı gibi unsurların artmasıyla birlikte, liderlik daha da çok yönlü bir yapıya kavuşmuştur. Bu çerçevede dönüşümcü, otantik, paylaşılan ve etkileşimsel liderlik gibi yaklaşımlar ön plana çıkmakta; liderden sadece yön gösteren bir otorite değil, aynı zamanda anlam yaratan, iş birliği kuran, etik değerleri önceleyen ve toplumsal fayda üreten bir figür olması beklenmektedir (Avolio ve Gardner, 2005; Goleman, 2000).

Bu dönüşüm, yalnızca ekonomik yapıları değil; sosyal, kültürel ve kurumsal sistemleri de derinden etkilemekte ve sürekli bir değişimi beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda eğitim sistemleri, geleneksel bilgi aktarımı temelli yapıdan uzaklaşarak problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcılık ve değer temelli öğrenme gibi çok boyutlu becerilere odaklanan yeni bir anlayışı benimsemektedir (Scott, 2015). Eğitim artık yalnızca bilgi aktarmayı değil; bireyin bilgiyi yapılandırmasını, anlamlandırmasını ve yaşamla ilişkilendirmesini hedeflemektedir.

Bu yaklaşıma paralel olarak birçok uluslararası kuruluş, 21. yüzyıl becerileri kapsamında çeşitli yeterlik çerçeveleri oluşturmuştur. Bu çerçeveler, bireylerin yalnızca mesleki başarıya değil; aynı zamanda dijital vatandaşlık, etik sorumluluk, iş birliği, yaşam boyu öğrenme ve toplumsal katılım gibi alanlarda da yetkin hâle gelmelerini hedeflemektedir (Voogt ve Roblin, 2012; Vuorikari vd.., 2022). Bu çerçevelerde liderlik, doğrudan bir başlık altında sunulmasa da liderliğin temel bileşenleri olan stratejik düşünme, ekip yönetimi, toplumsal sorumluluk alma ve etik karar verebilme gibi beceriler genel yeterlik alanlarında örtük biçimde yer almaktadır.

Bu noktada liderlik, yalnızca yönetsel pozisyonlara özgü bir rol olmaktan çıkmakta; yaşamın her alanında kullanılabilen, bireyin etik, toplumsal ve dijital bağlamlarda da aktif olduğu bir yetkinlik biçimi olarak yeniden tanımlanmaktadır. Bu dönüşüm, özellikle kamu güvenliğinin sağlanmasında kritik görev üstlenen polis teşkilatları açısından daha da büyük önem taşımaktadır.

Günümüzün karmaşık güvenlik sorunları; yalnızca hukuki bilgi ya da fiziksel müdahale becerisiyle değil, eleştirel düşünebilen, iletişim kurabilen, empati ve etik farkındalık sahibi lider polis amirlerinin varlığıyla daha etkin yönetilebilmektedir. Örneğin, Dubai Polis Teşkilatı üzerine yapılan güncel bir araştırmada; dönüşümcü liderlik ilkelerinin polis memurlarının motivasyonu, örgütsel bağlılığı ve vatandaşlarla kurdukları ilişki üzerinde doğrudan etkili olduğu görülmüştür (Almazrouei, 2025). Bu bulgu, liderliğin doğuştan gelen bir nitelik değil, özellikle eğitim yoluyla geliştirilebilecek bir beceri olduğunu ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla polis eğitimi, yalnızca emir-komuta düzenine veya fiziksel yeterliklere değil; bireylerin çok boyutlu liderlik becerileri kazanmasını sağlayacak pedagojik bir çerçeveye de odaklanmalıdır. 21. yüzyıl yetkinlikleri ile uyumlu liderlik eğitimleri, yalnızca kurum içi verimliliği değil; aynı zamanda vatandaşla kurulan güven ilişkisini ve kamu güvenliğinin demokratikleşmesini de destekleyecektir.

Uluslararası Alanda Yer Alan 21. Yüzyıl Becerileri Çerçeveleri ve Eğitim ile İlişkisi

21. yüzyılın hızla değişen sosyal, ekonomik ve teknolojik bağlamında bireylerin başarılı, üretken ve katılımcı yurttaşlar olarak varlık gösterebilmeleri için gerekli olan beceriler çeşitli ulusal ve uluslararası kurumlar tarafından farklı çerçeveler altında tanımlanmıştır. Bu çerçeveler hem eğitim politikalarının yönünü belirlemiş hem de öğretim programlarının yeniden yapılandırılmasına katkı sağlamıştır. Aşağıda, 21. yüzyıl becerilerine ilişkin öne çıkan 13 uluslararası çerçeve, tarihsel gelişim sırasına göre ayrıntılı biçimde özetlenmiştir.

ISTE Standartları (1998, 2007, 2016)

Uluslararası Eğitimde Teknoloji Topluluğu (ISTE), dijital çağda eğitimcilerin ve öğrencilerin teknolojiyle bütünleşik bir öğrenme deneyimi yaşamasını hedeflemiştir. İlk kez 1998 yılında yayımlanan standartlar, 2007 ve 2016'da güncellenerek güçlendirilmiştir. 2016 sürümünde öğrenciler için yedi anahtar yeterlik tanımlanmıştır: Güçlendirilmiş Öğrenci, Dijital Vatandaş, Bilgi İnşacısı, Yenilikçi Tasarımcı, Bilişimsel Düşünen Kişi, Yaratıcı İletişimci ve Küresel İşbirlikçi. Bu standartlar, bireylerin dijital ortamlarda etik, yaratıcı, iş birlikçi ve problem çözme temelli roller üstlenmesini teşvik etmektedir (ISTE, 2016).

P21 – Partnership for 21st Century Learning (2002, revize: 2009)

P21 çerçevesi; bilişsel, kişisel ve sosyal becerilerin birlikte ele alındığı bütüncül bir model sunar. "4C" olarak bilinen Eleştirel Düşünme, İletişim, İş Birliği ve

Yaratıcılık bu çerçevenin temelini oluşturur. Bu modelde akademik bilgi alanları; bilgi, medya ve teknoloji becerileriyle desteklenmekte, yaşam ve kariyer becerileri ile tamamlanmaktadır. Bu yapı, bireylerin hem öğrenme süreçlerinde hem de yaşam boyu karşılaşacakları durumlarda gerekli donanımı edinmelerini hedefler (Partnership for 21st Century Learning, 2009).

OECD DeSeCo Projesi (2003)

OECD tarafından yürütülen "Defining and Selecting Key Competencies" (DeSeCo) projesi, bireylerin toplumda etkin roller üstlenebilmeleri için gerekli yeterlikleri üç temel başlıkta sınıflandırır: (1) Etkileşimde bulunmak (farklı sosyal gruplarla etkili iletişim kurmak ve iş birliği yapmak), (2) Otonom hareket etmek (kişisel hedefler belirleyip sorumluluk üstlenmek), (3) Bütüncül yaşam bağlamlarında araçları kullanmak (dil, bilgi, teknoloji gibi kaynaklardan anlamlı şekilde yararlanmak). Bu çerçeve, yetkinlikleri yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bağlamda da anlamlı hâle getirmeyi hedefler (Rychen ve Salganik, 2003).

enGauge 21st Century Skills Framework (2003)

enGauge çerçevesi, teknolojik okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenmeyi merkezine alan bir yapıdır. Dört temel beceri alanı tanımlanmıştır: (1) Dijital Çağ Okuryazarlıkları (temel, görsel, bilgi, teknolojik, küresel farkındalık), (2) Yüksek Düzey Düşünme Becerileri (sentez, analiz, değerlendirme), (3) Kişisel Özellikler (uyum, merak, güvenilirlik, liderlik), (4) Sürekli Öğrenme. Bu çerçeve hem öğrenciler hem de öğretmenler için çağın gerekliliklerine yanıt veren bir öğrenme ekosistemi oluşturmayı amaçlar (Lemke, 2002).

Avrupa Temel Yeterlikler Çerçevesi (2006, revize: 2018)

Avrupa Komisyonu tarafından geliştirilen bu çerçeve, yaşam boyu öğrenme perspektifiyle bireylerin kişisel gelişimine ve istihdam edilebilirliğine katkı sunmayı amaçlar. Sekiz temel yeterlik belirlenmiştir: (1) Anadilde iletişim, (2) Yabancı dilde iletişim, (3) Matematiksel yeterlik ve bilim/teknoloji yeterliği, (4) Dijital yeterlik, (5) Öğrenmeyi öğrenme, (6) Sosyal ve vatandaşlık yeterlikleri, (7) Girişimcilik, (8) Kültürel farkındalık ve ifade. 2018 güncellemesiyle, dijitalleşme, çevresel bilinç ve demokratik katılım gibi temalar daha da öne çıkmıştır (European Commission, 2019).

Trilling ve Fadel Modeli (2009)

Trilling ve Fadel'in modeli, bilgi (what we know), beceri (what we do), ve karakter (how we behave) olmak üzere üçlü bir yapı üzerine inşa edilmiştir. Bu

model; öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim ve iş birliği gibi öğrenme ve yenilikçilik becerileri; bilgi ve medya okuryazarlığı gibi bilgi, medya ve teknoloji becerileri; sorumluluk, liderlik ve özyönetim gibi yaşam ve kariyer becerileri geliştirmesini öngörür. Eğitim sistemlerinin bu üç alandaki dengeyi sağlaması gerektiğini savunur (Trilling ve Fadel, 2009).

ATC21S – Assessment and Teaching of 21st Century Skills (2009–2012)

Melbourne Üniversitesi öncülüğünde yürütülen ATC21S projesi, 21. yüzyıl becerilerinin öğretimi ve değerlendirilmesi konularında uluslararası düzeyde rehberlik sağlamayı amaçlamıştır. Proje kapsamında "21. yüzyıl becerileri" dört ana gruba ayrılmıştır: (1) Yollarla Düşünmek (eleştirel düşünme, problem çözme), (2) Araçlarla Çalışmak (bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımı), (3) İnsanlarla Çalışmak (iletişim, takım çalışması), (4) Kendini Yönetmek (öz düzenleme, sorumluluk). ATC21S'nin en özgün katkısı, bu becerilerin ölçülmesine ilişkin dijital temelli yenilikçi araçlar geliştirmesidir (Griffin, McGaw ve Care, 2012).

UNESCO Küresel Vatandaşlık Eğitimi (GCED) (2012–2015)

UNESCO tarafından geliştirilen GCED çerçevesi; barışın, insan haklarının, sürdürülebilir kalkınmanın ve evrensel değerlerin eğitim yoluyla desteklenmesini amaçlar. Bu çerçeve bireylerin sadece bilgiye değil; değerler, tutumlar ve davranışlara da sahip olmalarını hedefler. GCED dört öğrenme boyutu üzerinden yapılandırılmıştır: (1) Bilişsel (küresel konular hakkında bilgi), (2) Sosyal-duygusal (hoşgörü, empati, dayanışma), (3) Davranışsal (aktif yurttaşlık, sosyal katılım), (4) Eylem odaklı öğrenme. UNESCO, bu model ile küresel sorunlara duyarlı bireyler yetiştirmeyi öngörmektedir (UNESCO, 2015).

DigComp – Avrupa Dijital Yeterlikler Çerçevesi (2013, revize: 2022)

Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Dijital Yeterlikler Çerçevesi (Digital Competence Framework – DigComp), bireylerin dijital ortamlarda etkili ve güvenli biçimde hareket etmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları tanımlar. Çerçeve beş ana yeterlik alanı içerir: (1) Bilgi ve veri okuryazarlığı, (2) İletişim ve iş birliği, (3) Dijital içerik üretimi, (4) Güvenlik, (5) Problem çözme. 2022 güncellemesiyle dijital refah, çevrim içi etik ve sürdürülebilir dijital davranışlar gibi kavramlara da yer verilmiştir (Vuorikari vd., 2022).

World Economic Forum – New Vision for Education (2015) Çerçevesi

World Economic Forum (2015) tarafından geliştirilen *New Vision for Education* çerçevesi; bireylerin dijital dönüşüm çağında başarılı olabilmeleri için yalnızca bilgi edinmelerini değil; aynı zamanda bu bilgiyi etkin, yaratıcı ve etik biçimde

kullanabilmelerini hedeflemektedir. Çerçeve; temel okuryazarlıklar, yetkinlikler ve karakter özellikleri olmak üzere üç boyutta yapılandırılmıştır.
İlk boyut olan temel okuryazarlıklar, bireylerin modern dünyada etkili bir şekilde varlık gösterebilmesi için gereken temel bilgi alanlarını kapsamaktadır. Bu alanlar; dil, matematik, bilim, bilgi ve iletişim teknolojileri (ICT), finansal okuryazarlık, vatandaşlık bilinci ve kültürel farkındalık gibi alanlardan oluşmaktadır. Bu yönüyle bireylerin çok disiplinli bir bilgi birikimiyle donanmış olması gerektiği vurgulanmaktadır. İkinci boyut olan yetkinlikler; bireylerin karmaşık problemleri çözebilme, yaratıcı düşünme, etkili iletişim kurma ve iş birliği içinde çalışma becerilerini içermektedir. Bu alanda özellikle *4C* olarak bilinen beceriler (eleştirel düşünme, iletişim, iş birliği ve yaratıcılık), liderlik becerilerinin temel bileşenleriyle doğrudan ilişkilidir. Çerçeveye göre liderlik, bu yetkinliklerin aktif biçimde kullanılmasıyla mümkün hâle gelmektedir. Üçüncü boyut olan karakter özellikleri ise bireyin etik değerlere bağlılığı, kişisel motivasyonu ve sosyal duyarlılığı üzerine kuruludur. Merak, azim, liderlik, sorumluluk bilinci, kültürlerarası duyarlılık ve uyum gibi karakter temelli yeterlikler, yalnızca bireysel başarıyı değil; aynı zamanda toplumsal katkıyı da önceleyen bir liderlik anlayışının temelini oluşturmaktadır.

CCR – Center for Curriculum Redesign 4D Model (2015)

Müfredat Yeniden Tasarımı Merkezi (Center for Curriculum Redesign – CCR) tarafından geliştirilen 4 Boyutlu Eğitim Modeli, bireylerin 21. yüzyılın belirsizlikleri içinde esneklikle baş edebilmesi için dört temel boyut önerir: (1) Bilgi (disiplinler arası öğrenme), (2) Beceriler (yaratıcılık, eleştirel düşünme, iletişim, iş birliği), (3) Karakter (ahlak, merak, azim, liderlik), (4) Meta-öğrenme (öğrenmeyi öğrenme, bilişsel farkındalık). Model; bireyin yalnızca akademik başarıya değil, anlamlı ve değer temelli bir yaşama hazırlanmasına katkı sağlar (Fadel vd., 2015).

OECD Learning Compass 2030 (2019)

OECD tarafından geliştirilen Learning Compass 2030; bireylerin 21. yüzyılın belirsizliklerle dolu, karmaşık ve hızlı değişen dünyasında anlamlı bir yaşam sürebilmeleri için gerekli bilgi, beceri, tutum ve değerleri edinmelerini hedefleyen bir öğrenme çerçevesidir (OECD, 2019). Bu model; sadece akademik içeriklere odaklanmak yerine, bireyin çok yönlü gelişimini esas alır ve öğrenmenin yönünü bireysel amaçlar, toplumsal sorumluluklar ve etik değerlerle ilişkilendirir.

Çerçevenin temelini "bilgi, beceriler, tutumlar ve değerler" oluşturur. Öğrencilerin yalnızca bilişsel açıdan değil, aynı zamanda duyuşsal ve etik yönden de donanımlı bireyler olmaları hedeflenir. Bu yaklaşım, eğitim sistemlerinin öğrencileri sadece sınavlara değil; aynı zamanda yaşamın karşılaştığı ahlaki, sosyal ve çevresel sorunlara hazırlaması gerektiği anlayışıyla uyumludur.

Learning Compass 2030'un ayırt edici yönlerinden biri de "dönüştürücü yeterlikler" (transformative competencies) kavramıdır. OECD bu kapsamda üç yeterliği ön plana çıkarır: yeni değerler yaratmak, çelişkileri ve ikilemleri uzlaştırmak ve bireysel-toplumsal sorumluluk almak. Bu yeterlikler, öğrencilerin yalnızca değişime uyum sağlayan değil, aynı zamanda değişimi yönlendiren ve toplumsal katkı sunan bireyler olmalarını hedefler.

Öğrenci ajansı (student agency) ise çerçevenin merkezinde yer alır. Bu kavram, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerinde aktif rol üstlenmelerini, karar alma süreçlerine katılmalarını ve yaşam boyu öğrenen bireyler hâline gelmelerini ifade eder. "Pusula" metaforu da tam bu noktada devreye girer: Bireylerin içsel yön bulma becerileriyle kendi öğrenmelerini şekillendirmeleri beklenir.

OECD Learning Compass 2030 çerçevesi, bireylerin sadece akademik değil; aynı zamanda etik, sosyal ve duygusal yönden gelişimini esas alan değer temelli bir eğitim anlayışı sunar. Bu yönüyle çerçeve, sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda bilinçli, sorumlu ve dönüşüm odaklı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan küresel bir vizyon ortaya koyar (OECD, 2019).

LifeComp – Avrupa Kişisel ve Sosyal Yeterlikler Çerçevesi (2020)

LifeComp – Avrupa Kişisel ve Sosyal Yeterlikler Çerçevesi, Avrupa Komisyonu tarafından bireylerin yaşam boyu öğrenme süreçlerinde geliştirmesi gereken kişisel, sosyal ve öğrenmeye yönelik yeterlikleri tanımlamak amacıyla 2020 yılında geliştirilmiştir (Sala vd., 2020). Çerçeve, üç temel alanda toplam dokuz yeterliği kapsamaktadır: kişisel (özfarkındalık, öz düzenleme, esenlik), sosyal (empati, iletişim, iş birliği) ve öğrenmeye yönelik yeterlikler (büyüme zihniyeti, eleştirel düşünme, öğrenme stratejileri). Bu yapı, bireylerin yalnızca bilişsel açıdan değil; duyuşsal, sosyal ve öğrenme kapasitesi bakımından da çok boyutlu gelişimini hedeflemektedir.

LifeComp çerçevesi; bireyin kendisiyle, toplumsal çevresiyle ve öğrenmeyle kurduğu ilişkiyi dönüştürmeye yönelik değer temelli bir yaklaşım sunar. Özellikle empati, etik farkındalık, demokratik katılım ve kişisel esenlik gibi kavramlar ön plana çıkmakta; bu sayede Avrupa Birliği'nin kapsayıcı, sürdürülebilir ve insan odaklı eğitim politikalarıyla bütünleşmektedir (Sala vd., 2020). LifeComp yalnızca öğrenciler için değil; yetişkinler, öğretmenler ve tüm yaşam boyu öğreniciler için uygulanabilir bir yeterlik modeli olarak vatandaşlık eğitimi bağlamında da önemli bir referans çerçevesi niteliği taşımaktadır.

Liderlik Kuramları ve 21. Yüzyıl Perspektifinden Liderlik

Liderlik olgusu, tarihsel süreç içerisinde farklı kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmış ve zamanla toplumsal ihtiyaçlar, örgütsel yapılar ve kültürel değişimler doğrultusunda yeniden tanımlanmıştır. Klasik liderlik kuramları genellikle liderin

doğuştan sahip olduğu niteliklere (özellik kuramı) ve otoriter-yönetsel rolüne odaklanmıştır. Özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında yaygın olan bu yaklaşımlar, liderliği çoğunlukla hiyerarşik yapı içerisinde konumlandırmış; liderin vizyon belirleme, karar alma ve izleyicileri yönlendirme gibi görevlerini ön planda tutmuştur (Bass, 1990; Stogdill, 1974).

Zamanla bu tek boyutlu liderlik anlayışı; örgütlerdeki sosyal ilişkilerin artması, çalışan katılımının önem kazanması ve karmaşık sorunların çok paydaşlı çözümler gerektirmesi gibi nedenlerle dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşüm sürecinde karizmatik, etkileşimsel ve durumsal liderlik kuramları gibi alternatif yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (Yukl, 2013). Ancak özellikle 21. yüzyıla girilmesiyle birlikte liderlik olgusunun sadece yönetsel değil, aynı zamanda etik, kültürel, dijital ve toplumsal yönleri de öne çıkmaya başlamıştır.

Günümüzde dönüşümcü liderlik, otantik liderlik, paylaşılan liderlik ve sistemsel liderlik gibi yaklaşımlar, modern organizasyonların belirsizlik, karmaşıklık, hızlı değişim ve çok kültürlülük gibi dinamiklerine daha uygun bir liderlik modeli sunmaktadır (Avolio ve Gardner, 2005; Goleman, Boyatzis ve McKee, 2002). Bu yeni paradigmalar, lideri yalnızca yönlendiren değil; aynı zamanda anlam yaratan, güven inşa eden, iş birliği geliştiren ve etik sorumluluk taşıyan bir aktör olarak konumlandırır.

Örneğin dönüşümcü liderlik, izleyicileri yalnızca hedeflere ulaştırmakla kalmayıp onları gelişime ve değişime teşvik eden bir anlayış sunar (Bass ve Riggio, 2006). Otantik liderlik, liderin kendi değerleriyle tutarlı ve şeffaf bir şekilde davranmasını vurgularken paylaşılan liderlik, karar alma süreçlerinin kolektif biçimde yürütüldüğü yatay yapıların gerekliliğine işaret eder (Northouse, 2019).

21. yüzyılın küresel, dijital ve çok aktörlü yapısı içinde liderliğin tanımı da genişlemiş; liderlik, yalnızca pozisyona bağlı bir statü değil, tüm bireylerin geliştirmesi gereken bir yetkinlik alanı olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda liderlik, yalnızca kurum içi işleyişi yönetme becerisi değil; aynı zamanda sosyal adalet, etik yönelim, kültürlerarası anlayış ve sürdürülebilirlik gibi değerlere dayalı bir sorumluluk alanı hâline gelmiştir. Dolayısıyla günümüzde liderlik, yüksek duygusal zekâya, etik farkındalığa, iş birliğine ve dijital yeterliklere sahip bireylerin sahip olması gereken bir toplumsal yeterlik olarak görülmektedir (Komives vd.., 2013).

Uluslararası düzeyde geliştirilen 21. yüzyıl yetkinlik çerçevelerinde de liderlik bu yönleriyle ele alınmakta; liderlik becerileri, problem çözme, eleştirel düşünme, empati, iş birliği, iletişim ve sorumluluk gibi çok boyutlu yeterlik alanlarının içinde entegre bir biçimde yer almaktadır (Trilling ve Fadel, 2009; OECD, 2019; UNESCO, 2015). Bu kapsamda, liderlik eğitimi yalnızca yönetsel bilgi ve becerilerin aktarımıyla sınırlı kalmamakta; bireylerin bütüncül gelişimini, özfarkındalığını, toplumsal etkisini ve etik yönelimini de merkeze almaktadır.

Kolluk Gücü ve Liderlik

21. yüzyılın karmaşık güvenlik dinamikleri ve kamu hizmeti anlayışındaki dönüşüm, kolluk kuvvetlerinde liderlik kavramını yalnızca otorite temelli bir yapı olmaktan çıkararak empati, iletişim, etik sorumluluk ve iş birliği gibi çok boyutlu yeterliklerle yeniden tanımlamayı zorunlu kılmaktadır. Geleneksel polis liderliği anlayışları uzun yıllar emir-komuta zinciri, katı hiyerarşi ve otoriter yönetim modelleri etrafında şekillenmiştir (Batts, Smoot ve Scrivner, 2012). Ancak günümüzde bu yapıların, toplumsal değişimlere ve modern güvenlik ihtiyaçlarına yanıt vermekte yetersiz kaldığı görülmektedir.

Araştırmalar, polis teşkilatlarında hâkim olan geleneksel liderlik yaklaşımlarının otokratik ve bürokratik kalıplara sıkıştığını; bunun ise teşkilat içinde motivasyon eksikliğine, toplumsal güvensizliğe ve organizasyonel esnekliğin kaybına yol açtığını göstermektedir (Rashed, 2025; Schafer, 2009). Özellikle Batts vd. (2012), liderlikte esneklik, katılımcılık ve iletişim gibi becerilerin eksikliğinin, modern toplumların taleplerine cevap veremeyen yönetim biçimlerine neden olduğunu vurgulamıştır. Bu doğrultuda, liderlerin yalnızca emir veren değil, aynı zamanda empati kuran, değişime öncülük eden ve örgütsel öğrenmeyi destekleyen figürler olması gerekliliği öne çıkmaktadır (Senge, 1994; Greenleaf, 2015).

Polis liderliği, giderek artan biçimde hizmet odaklı (servant leadership), dönüşümcü (transformational leadership) ve etik temelli (authentic leadership) yaklaşımlarla bütünleşmektedir. Boechler'in (2011) Kanada merkezli çalışması, bu bağlamda liderlerin yalnızca görev odaklı değil, aynı zamanda kültürel yeterlik, iletişim ve psikolojik dayanıklılık gibi konularda da donanımlı olmaları gerektiğini ortaya koymaktadır. Aynı şekilde, Final Report of the President's Task Force on 21st Century Policing (2015), polis liderlerinin güven inşa etme, toplumla etkileşim kurma ve demokratik değerlere bağlı kalma noktasında eğitim almalarını önermektedir.

Rashed'in (2025) Körfez ülkelerinde yürüttüğü araştırma, kültürel olarak otoriteye dayalı liderlik anlayışlarının hâkim olduğunu; ancak bu yapıların küresel liderlik yaklaşımlarıyla çatıştığını göstermektedir. Bu çalışmada, özellikle Arap kültürlerinde liderliğin klan hiyerarşisi ve geleneksel otorite figürleri etrafında şekillendiği, bu durumun ise örgütsel adaptasyonu zorlaştırdığı ortaya konmuştur. Bu bağlamda, kültürel bağlamların liderlik stilleri üzerindeki etkisi göz ardı edilmemeli, her toplumun kendi iç dinamikleriyle uyumlu liderlik eğitimleri yapılandırılmalıdır.

Günümüz liderlik modelleri, polisin sadece suçla mücadele eden değil; aynı zamanda etik kararlar alan, kamu güvenliğini bütüncül olarak değerlendiren ve insan haklarına saygılı bir figür olarak konumlanmasını zorunlu kılmaktadır (Day, Harrison, ve Halpin, 2009). Batts et al. (2012) tarafından dile getirilen "yeni nesil liderlik" ihtiyacı, özellikle dijitalleşme, küreselleşme ve sosyal medya çağında, kamu güvenliğini yöneten liderlerin şeffaf, hesap verebilir ve adaptif olmalarını gerektirmektedir.

Ayrıca eğitim süreçleri de liderlik gelişiminin ayrılmaz bir parçası hâline gelmektedir. Literatürde, liderlik becerilerinin doğuştan gelen özellikler olmaktan çok, öğrenilen ve geliştirilen dinamik süreçler olduğu sıkça vurgulanmaktadır. Day vd. (2014), liderlik gelişiminin deneyim, geri bildirim ve kurumsal öğrenme ortamlarıyla şekillendiğini belirtmiştir. Bu nedenle polis akademilerinde yalnızca hiyerarşik disipline dayalı bir öğretim değil; aynı zamanda problem çözme, etik muhakeme, duygusal zekâ, kültürel farkındalık ve toplumsal etkileşim gibi çağdaş becerilerin de eğitim müfredatında yer alması gerekmektedir (Gallos, 2006; Schein, 2010).

Sonuç olarak polis liderliği artık salt yönetimsel bir görev olmaktan öteye geçmiş, stratejik vizyon, toplumsal sorumluluk, kültürel duyarlılık ve iletişim gibi çok katmanlı beceriler gerektiren bir sorumluluk alanına dönüşmüştür. Etkin liderlik yalnızca kolluk içindeki disiplini sağlamaya değil; aynı zamanda toplumla köprü kurmaya, güven tesis etmeye ve kamu hizmetinin demokratik niteliğini güçlendirmeye yöneliktir.

Araştırmanın Amacı

Polis amirleri, sahip oldukları yönetsel yetki ve sorumluluk çerçevesinde astlarıyla etkili iletişim kurmak, kriz durumlarını yönetmek ve ekip çalışmasını koordine etmekle yükümlüdür. Bu nedenle liderlik, amirlik statüsünün temel unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, liderlik kavramını beceri eğitimi perspektifiyle ele alarak polis amirlerinin eğitiminde kazandırılması gereken çağdaş liderlik becerilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemi temelinde ve araçsal durum çalışması deseni çerçevesinde tasarlanmıştır. Nitel araştırma, bireylerin yaşantılarını ve sosyal olguları kendi bağlamlarında anlamaya odaklanan, esnek ve derinlemesine analiz yapılmasına olanak tanıyan bir yöntemdir (Creswell, 2013). Araçsal durum çalışması ise, belirli bir durumu inceleyerek bu durumdan hareketle daha genel kavramsal ya da eğitsel sonuçlara ulaşmayı amaçlayan araştırmalarda kullanılır (Stake, 1995). Bu çalışmada ele alınan durum, çağdaş eğitim literatüründe liderliğin nasıl tanımlandığı ve bu tanımın hangi yetkinlik alanlarını kapsadığıdır. Araştırmanın temel amacı, bu bilgiler doğrultusunda polis amirlerinin eğitim ve mesleki gelişim süreçleri açısından önemli görülen çağdaş liderlik becerilerini belirlemektir. Bu doğrultuda liderlik, yalnızca yönetsel bir statü değil; kriz yönetimi, etik karar alma, empatik iletişim, dijital yeterlik ve takım koordinasyonu gibi çok boyutlu becerileri içeren bir yeterlik alanı olarak ele alınmaktadır. Araçsal durum çalışması deseni, bu tür çok katmanlı ve bağlamsal bir olgunun bütüncül biçimde analiz edilmesine olanak sağlar (Yin, 2018).

Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada veriler, doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Doküman incelemesi, sosyal bilimlerde araştırmacının belirli bir olguya ilişkin mevcut belgeleri sistematik biçimde analiz etmesine olanak tanıyan nitel bir veri toplama tekniğidir (Bowen, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2022). Araştırmanın amacı doğrultusunda, liderlik becerilerinin 21. yüzyıl eğitim literatüründe nasıl tanımlandığını belirlemek amacıyla uluslararası düzeyde yayımlanmış çerçeve belgeler incelenmiştir.

Dokümanların örnekleme dâhil edilmesinde iki temel ölçüt esas alınmıştır:

1. Çerçevenin yayımlandığı kurumun uluslararası düzeyde tanınırlığı,
2. Çerçevenin yetkinlik alanlarını açık, sistematik ve erişilebilir biçimde tanımlıyor olması.

Bu kapsamda analiz edilen 21. yüzyıl yetkinlik çerçeveleri şunlardır:

- ISTE Standartları (1998, 2007, 2016)
- P21 – Partnership for 21st Century Learning (2002; revize: 2009)
- OECD DeSeCo Projesi (2003)
- enGauge 21st Century Skills Framework (2003)
- Avrupa Temel Yeterlikler Çerçevesi (2006; revize: 2018)
- Trilling ve Fadel Modeli (2009)
- ATC21S – Assessment and Teaching of 21st Century Skills (2009–2012)
- UNESCO Küresel Vatandaşlık Eğitimi (GCED) (2012–2015)
- DigComp – Avrupa Dijital Yeterlikler Çerçevesi (2013; revize: 2022)
- CCR – Center for Curriculum Redesign 4D Model (2015)
- World Economic Forum – New Vision for Education (2015)
- OECD Learning Compass 2030 (2019)
- LifeComp – Avrupa Kişisel ve Sosyal Yeterlikler Çerçevesi (2020)

Tüm belgeler, resmî kaynaklardan temin edilmiş, içerik bütünlükleri korunarak analiz sürecine dâhil edilmiştir. Bu yöntem, liderlik olgusunun çağdaş eğitim paradigması bağlamında çok boyutlu biçimde incelenmesini mümkün kılmıştır.

Veri Analizi Süreci

Bu araştırmada verilerin çözümlenmesinde, Braun ve Clarke (2006) tarafından geliştirilen tematik analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Tematik analiz, nitel verilerden

anlamlı kalıplar ve temalar çıkarmaya yönelik esnek bir analiz yaklaşımıdır. Araştırmanın amacına uygun olarak, liderlikle ilişkili yetkinliklerin farklı çerçeveler üzerinden bütüncül biçimde ortaya konması hedeflenmiş; bu doğrultuda 13 farklı 21. yüzyıl yetkinlik çerçevesi içerik odaklı tematik çözümlemeye tabi tutulmuştur.

Analiz süreci, aşağıdaki altı aşamaya göre yürütülmüştür (Braun ve Clarke, 2006):

1. Veriye aşinalık: Her bir çerçevenin özgün dokümanı detaylı biçimde okunarak kavramsal içerik yapısı anlaşılmıştır.
2. İlk kodların oluşturulması: Liderlik ile doğrudan veya dolaylı ilişkili olan kavramsal bileşenler satır satır incelenmiş ve açık kodlarla etiketlenmiştir.
3. Temaların aranması: Elde edilen kodlar benzerliklerine göre gruplanarak kavramsal temalara dönüştürülmüştür.
4. Temaların gözden geçirilmesi: Oluşturulan temalar tüm verilerle karşılaştırılarak bağlamsal geçerliliği test edilmiştir.
5. Temaların tanımlanması ve adlandırılması: Temalar açıklayıcı şekilde isimlendirilmiş ve her birinin temsil ettiği yetkinlik boyutları detaylandırılmıştır.
6. Raporlama: Elde edilen tematik yapı, çalışmanın amacı doğrultusunda sistematik olarak sunulmuştur.

Bu yaklaşım, liderlik becerilerinin farklı kurumsal çerçevelerde nasıl tanımlandığını karşılaştırmalı biçimde analiz etme ve eğitimsel bağlamda uygulanabilir temalara dönüştürme açısından uygun bir yöntem sunmuştur.

Bulgular ve Yorumlar

Bu araştırmada incelenen veri seti, ulusal ve uluslararası düzeyde kabul görmüş toplam 13 farklı 21. yüzyıl yetkinlik çerçevesinden oluşmaktadır. Bu çerçeveler, bireylerin karmaşık toplumsal ve mesleki bağlamlarda etkili biçimde hareket etmelerine olanak tanıyan çok boyutlu beceri ve yeterlik alanlarını kapsamaktadır. Araştırmada özellikle, bu çerçevelerin liderlik ile ilişkili olarak tanımladığı bilişsel, sosyal-duygusal ve etik yeterlikler sistematik biçimde analiz edilmiştir. İncelenen çerçeveler aşağıdaki gibidir (Tablo 1).

Tablo 1. İncelenen 21. Yüzyıl Yetkinlik Çerçevelerine İlişkin Genel Bilgiler

Çerçeve Adı	Yayın Yılı / Yılları	Yayınlayan Kurum / Geliştirici Kuruluş
ISTE Standartları	1998, 2007, 2016	ISTE (International Society for Technology in Education)

Çerçeve Adı	Yayın Yılı / Yılları	Yayınlayan Kurum / Geliştirici Kuruluş
P21 – Partnership for 21st Century Learning	2002 (rev. 2009)	Partnership for 21st Century Learning (P21)
OECD DeSeCo Projesi	2003	OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development)
enGauge 21st Century Skills Framework	2003	North Central Regional Educational Laboratory (NCREL) ve Metiri Group
Avrupa Temel Yeterlikler Çerçevesi	2006 (rev. 2018)	European Commission / European Council
Trilling ve Fadel Modeli	2009	Trilling, B. ve Fadel, C. (Kitap: 21st Century Skills)
ATC21S	2009–2012	ATC21S Consortium (University of Melbourne, Microsoft, Cisco, Intel)
UNESCO GCED	2012–2015	UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
DigComp	2013 (rev. 2022)	European Commission / Joint Research Centre (JRC)
CCR 4D Model	2015 (rev. 2022+)	Center for Curriculum Redesign (CCR)
World Economic Forum – New Vision for Education	2015	World Economic Forum (WEF)
OECD Learning Compass 2030	2019	OECD
LifeComp	2020	European Commission / JRC

Bu çerçeveler gerek eğitim politikalarının gerekse mesleki gelişim programlarının temelini oluşturmakta; özellikle kamu yönetimi, güvenlik ve liderlik alanlarında çağdaş bir perspektif kazandırmaktadır. Çeşitli yıllarda ve kurumlarca geliştirilen bu modellerin ortak yönleri olduğu kadar, kendi döneminin ihtiyaçlarına yönelik özgün vurguları da mevcuttur. Polis amirliği eğitimi ve benzeri liderlik pozisyonları için, tüm bu çerçeveler bütüncül ve evrensel bir yol haritası sunar. Özellikle etik sorumluluk, dijital okuryazarlık, empati ve esneklik her çerçevenin liderlik vizyonunda vazgeçilmez unsurlar olarak öne çıkar.

Liderliğe Dair Temalar ve Kodlar

Takım Çalışması ve İş birliği Teması

Takım çalışması ve iş birliği, çağdaş liderlik anlayışında öne çıkan, çok boyutlu ve vazgeçilmez bir temadır. Günümüzün karmaşık ve hızla değişen organizasyonel yapılarında, liderlerin etkili ve sürdürülebilir sonuçlara ulaşabilmesi, büyük ölçüde ekip içi iş birliği kapasitesine ve ortak hedefler etrafında kenetlenebilme yeteneğine bağlıdır. Bu tema, çeşitli uluslararası çerçevelerde alt temalarıyla birlikte detaylı biçimde tanımlanmış ve liderliğin sadece yönetsel bir statüden ibaret olmadığını, aksine topluluk oluşturan ve güçlendiren bir rol içerdiğini göstermiştir.

Tablo 2. Takım Çalışması ve İş birliği Teması

Alt Tema / Kod	Kaynak Çerçeve(ler)
Collaboration (İş birliği)	ATC21S, P21, Trilling ve Fadel, WEF, LifeComp, OECD DeSeCo, enGauge, DigComp
Teamwork (Takım Çalışması)	P21, WEF, Trilling ve Fadel, LifeComp, OECD Learning Compass, DigComp, ISTE
Conflict Resolution (Çatışma Yönetimi)	CCR 4D, Avrupa Temel Yeterlikler, LifeComp, UNESCO GCED
Shared Responsibility (Sorumluluk Paylaşımı)	LifeComp, CCR 4D, Trilling ve Fadel, enGauge
Support ve Compassion (Destek ve Şefkat)	CCR 4D, LifeComp, Avrupa Temel Yeterlikler

Öncelikle, iş birliği (collaboration**)** alt teması neredeyse tüm çağdaş yetkinlik çerçevelerinde liderliğin asli unsuru olarak sunulmaktadır. Örneğin, LifeComp çerçevesinde iş birliği, "sorumluluğu paylaşmayı, başkalarını desteklemeyi ve çatışmaları yapıcı biçimde çözmeyi içerir" ifadesiyle açıklanmıştır. Bu yaklaşım, liderin yalnızca süreci yöneten kişi olmadığını, aynı zamanda birlikte üretme ve kolektif başarıya zemin hazırlayan bir aktör olduğunu vurgular.

Takım çalışması (teamwork) ise özellikle P21 çerçevesinde, "öğrencilerin farklı takımlarla etkili bir şekilde çalışabilmesi" gerekliliğiyle tanımlanmıştır. Bu vurgu, liderliğin çok paydaşlı ve heterojen yapılar içerisinde farklı bireylerin katkılarını birleştirme ve ortak bir amaç etrafında bir araya getirme becerisini ön plana çıkarmaktadır.

Diğer yandan, çatışma yönetimi (conflict resolution) alt teması, özellikle CCR 4D Modeli'nde "kişiler arası çatışmaları yönetmek ve çözmek, iş birliğinin önemli bir parçasıdır" şeklinde vurgulanmış, böylece liderin çatışma anlarında yapıcı ve bütünleştirici bir tutum sergilemesi gerektiği belirtilmiştir.

Sorumluluk paylaşımı (shared responsibility) ise Trilling ve Fadel Modeli'nde, liderin başkalarına örnek olmasının yanı sıra sorumluluk almayı ve bunu ekip üyeleriyle paylaşmayı gerektirdiği şeklinde öne çıkarılmıştır. Bu bakış, liderin ekip üzerindeki tüm yükü tek başına üstlenmek yerine, katılımcı ve paylaşımcı bir yönetim anlayışına sahip olması gerektiğine işaret eder.

Son olarak, destek ve şefkat (support and compassion) alt teması, Avrupa Temel Yeterlikler Çerçevesi'nde "ekip içinde başkalarını destekleyebilmek ve empati gösterebilmek, iş birliğinin temelidir" ifadesiyle somutlaştırılmıştır. Bu vurgu, liderin insan odaklı, duyarlı ve kapsayıcı bir tutum geliştirmesi gerektiğini gösterir.

Tüm bu bulgular, takım çalışması ve iş birliği temasının, liderliğin sadece iş bölümü ve görev paylaşımı değil; aynı zamanda güven, empati, paylaşımcılık ve kapsayıcılık ekseninde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Böylece çağdaş liderlik, grup başarısı, kolektif sorumluluk ve ilişkisel bağlamda güçlü bir temel üzerine inşa edilmektedir.

Etik ve Sosyal Sorumluluk Teması

Etik ve sosyal sorumluluk, liderliğin evrensel değerlerle bütünleşmesini ve toplumsal fayda odağında şekillenmesini sağlayan bir temadır. Çağdaş liderlik yalnızca sonuç odaklı bir süreç değildir; etik ilkelere bağlılık ve toplumsal sorumluluk anlayışıyla kolektif yaşamı dönüştürme yeteneğidir.

Tablo 3. Etik ve Sosyal Sorumluluk Teması

Alt Tema / Kod	Kaynak Çerçeve(ler)
Etik Davranış (Ethical Behaviour)	ISTE, CCR 4D, P21, Trilling ve Fadel, OECD DeSeCo, Avrupa Temel Yeterlikler
Hesap Verebilirlik (Accountability)	Trilling ve Fadel, WEF, CCR 4D, OECD DeSeCo, DigComp, OECD Learning Compass
Sosyal Sorumluluk (Social Responsibility)	UNESCO GCED, OECD DeSeCo, Avrupa Temel Yeterlikler, DigComp, CCR 4D

Öncelikle, etik davranış (ethical behaviour) alt teması, tüm çerçevelerde liderlik rolünün ayrılmaz bir parçası olarak öne çıkar. Örneğin, ISTE Standartları'nda bu konu, "teknoloji kullanırken dürüstlük, sorumluluk ve etik ilkeleri gözetmek" biçiminde açıkça ifade edilmiştir. Benzer şekilde, Avrupa Temel Yeterlikler Çerçevesi'nde de etik davranış, bireyin "doğru ile yanlışı ayırt edebilmesi ve toplum yararına sorumluluk üstlenmesi" olarak tanımlanmıştır.

Hesap verebilirlik (accountability) ise liderin hem kendi eylemlerinin hem de ekibinin sonuçlarının sorumluluğunu üstlenmesi anlamına gelir. Bu bakımdan, Trilling ve Fadel Modeli'nde hesap verebilirlik, "liderin hem kendi hareketlerinden sorumlu olması hem de başkalarını bu konuda motive etmesi" şeklinde vurgulanmıştır.

Son olarak, sosyal sorumluluk (social responsibility) alt teması, özellikle UNESCO GCED ve OECD DeSeCo çerçevelerinde öne çıkar. Örneğin, UNESCO GCED çerçevesinde sosyal sorumluluk, "liderin topluma hizmet etme, adalet ve eşitlik için sorumluluk alma" biçiminde tanımlanmıştır. Yine DigComp'ta, "dijital vatandaşlık ve topluma katkı" etik liderliğin önemli bir bileşeni olarak sunulmuştur.

Sonuç olarak, etik ve sosyal sorumluluk teması, liderliğin sadece yasalara uyma değil, aynı zamanda evrensel etik değerlere bağlılık, toplumsal sorumluluk üstlenme ve adalet duygusuyla hareket etme zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Bu nitelikler, liderin uzun vadeli güven ve toplumsal etki inşa etmesinde temel unsurlardır.

Dijital Okuryazarlık ve Teknoloji Teması

Dijital okuryazarlık ve teknoloji kullanımı, çağdaş liderlik anlayışının vazgeçilmez unsurlarındandır. Dijital çağda liderler, yalnızca bilgiye erişmekle kalmamalı, aynı zamanda dijital araçları etkin, güvenli ve etik biçimde kullanabilmelidir. Bu tema, liderin bireysel ve kurumsal düzeyde dijital dönüşümü yönetebilme ve dijital iletişimi sürdürebilme kapasitesini vurgular.

Tablo 4. Dijital Okuryazarlık ve Teknoloji Teması

Alt Tema / Kod	Kaynak Çerçeve(ler)
Dijital Okuryazarlık (Digital Literacy)	ISTE, DigComp, enGauge, P21, OECD Learning Compass, WEF, CCR 4D
Dijital İş birliği (ICT Collaboration)	DigComp, ISTE, enGauge, CCR 4D, ATC21S
Dijital Vatandaşlık (Digital Citizenship)	DigComp, ISTE, Avrupa Temel Yeterlikler

Öncelikle, dijital okuryazarlık (digital literacy) alt teması, ISTE ve DigComp başta olmak üzere hemen her çerçevede liderlik için temel bir gereklilik olarak tanımlanmıştır. Örneğin, DigComp çerçevesinde dijital okuryazarlık, "dijital ortamda bilgiye ulaşma, değerlendirme ve veriyi analiz etme yetkinliği" olarak açıklanır. Benzer biçimde ISTE Standartları'nda, dijital okuryazarlık; teknolojiyi güvenli, etkili ve etik biçimde kullanma sorumluluğunu içerir.

Dijital iş birliği (ICT collaboration) ise liderin dijital araçlar aracılığıyla ekip içi iş birliğini ve proje yönetimini kolaylaştırma becerisini kapsar. Bu bakımdan, enGauge Framework'te dijital iş birliği, "teknolojik araçlar sayesinde ekip üyeleri arasında etkin iletişim ve sorumluluk paylaşımı" olarak ifade edilmiştir.

Dijital vatandaşlık (digital citizenship) alt teması ise, özellikle DigComp ve ISTE çerçevelerinde "bireyin dijital ortamda etik ve toplumsal sorumluluk

bilinciyle hareket etmesi" şeklinde tanımlanmıştır. Avrupa Temel Yeterlikler Çerçevesi'nde de dijital vatandaşlık, bireyin dijital topluma aktif ve bilinçli katılımı olarak sunulur.

Sonuç olarak dijital okuryazarlık ve teknoloji teması, liderin sadece teknolojiyi kullanmakla yetinmeyip etik, güvenlik, iş birliği ve vatandaşlık bilinciyle dijital dünyada etkin ve sorumlu bir rol üstlenmesini gerektirir. Böylece çağdaş liderlik, dijitalleşmenin getirdiği fırsatları hem ekip hem de toplum yararına dönüştürebilen bir vizyon ortaya koymaktadır.

Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Teması

Eleştirel düşünme ve problem çözme, çağdaş liderlik anlayışının analitik ve yenilikçi yönünü temsil eder. Karmaşık ve hızlı değişen ortamlarda liderlerin, yalnızca bilgiye sahip olması yeterli değildir; bunun yanında, mevcut bilgiyi analiz edebilme, alternatif çözümler üretebilme ve yenilikçi yaklaşımlar geliştirebilme yetkinliğine sahip olmaları beklenir.

Tablo 5: Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Teması

Alt Tema / Kod	Kaynak Çerçeve(ler)
Eleştirel Düşünme (Critical Thinking)	Trilling ve Fadel, P21, WEF, OECD DeSeCo, LifeComp, enGauge, CCR 4D, OECD Learning Compass
Problem Çözme (Problem Solving)	WEF, Trilling ve Fadel, P21, LifeComp, enGauge, OECD DeSeCo, CCR 4D, AT-C21S
Yaratıcılık ve Yenilikçilik (Creativity & Innovation)	Trilling ve Fadel, WEF, P21, enGauge, LifeComp, ATC21S, OECD Learning Compass

Öncelikle, eleştirel düşünme (critical thinking) alt teması, neredeyse tüm uluslararası çerçevelerde liderliğin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınır. Örneğin, OECD Learning Compass 2030 çerçevesinde eleştirel düşünme, "bilgi, argüman ve fikirleri analiz etme, değerlendirme ve sentezleme kapasitesi" olarak tanımlanır. Benzer şekilde, Trilling ve Fadel Modeli'nde de eleştirel düşünme; "farklı bakış açılarını sorgulama ve delile dayalı kararlar alabilme becerisi" olarak öne çıkar.

Problem çözme (problem solving) alt teması ise, WEF raporunda liderin "karmaşık sorunlarla karşılaştığında çözüm yolları bulma ve yeni stratejiler geliştirme kapasitesi" ile ilişkilendirilir. P21 çerçevesinde de bu beceri, "bireyin karşılaştığı zorluklarda etkili ve sürdürülebilir çözümler üretmesi" olarak tanımlanmıştır.

Yaratıcılık ve yenilikçilik (creativity and innovation) ise çağdaş liderliğin dönüştürücü boyutunu öne çıkarır. Örneğin, LifeComp çerçevesinde yaratıcılık; "yeni fikirler üretmek, mevcut sistemlere değer katmak ve alışılmışın dışında çözümler geliştirmek" biçiminde açıklanmıştır. ATC21S ve OECD Learning Compass çerçevelerinde de yenilikçilik, liderin değişen koşullara uyum sağlayarak hem kendi ekibini hem de çevresini dönüştürebilme kapasitesi olarak öne çıkar.

Tüm bu bulgular, eleştirel düşünme ve problem çözme temasının, liderliğin salt yönetsel değil, aynı zamanda düşünsel ve yenilikçi kapasitesini yansıttığını göstermektedir. Çağdaş liderler, çok boyutlu düşünme, esnek karar alma ve yaratıcı çözüm üretme becerileriyle fark yaratmaktadır.

Yenilikçilik ve Gelişim Odaklılık Teması

Yenilikçilik ve gelişim odaklılık, liderliğin durağan değil; sürekli öğrenen, gelişen ve değişime uyum sağlayan bir süreç olduğunu ortaya koyar. Liderin hem bireysel hem de kurumsal anlamda yeni fikirlere açık olması, mevcut yöntemleri geliştirmesi ve belirsizlik karşısında esnek davranabilmesi gerekmektedir.

Tablo 6. Yenilikçilik ve Gelişim Odaklılık Teması

Alt Tema / Kod	Kaynak Çerçeve(ler)
Gelişim Odaklılık (Growth Mindset)	LifeComp, OECD Learning Compass, CCR 4D, Trilling ve Fadel
Uyum Sağlama (Adaptability)	Trilling ve Fadel, enGauge, WEF, LifeComp, OECD Learning Compass
Sürekli İyileştirme (Continuous Improvement)	LifeComp, Trilling ve Fadel, OECD Learning Compass, enGauge

Öncelikle, gelişim odaklılık (growth mindset) alt teması, liderlerin sürekli olarak kendini geliştirme ve öğrenmeye açık olma gerekliliğine vurgu yapar. Örneğin, LifeComp çerçevesinde bu konu şöyle ifade edilmiştir: "Kişi ve başkalarının sürekli gelişim ve öğrenme kapasitesine olan inanç, geri bildirimlere ve özeleştiriye açıklık" liderliğin temel niteliklerindendir. Benzer şekilde, OECD Learning Compass 2030 çerçevesi de liderlerin "sürekli öğrenme yolculuğunda gelişime açık bir tutum sergilemesi" gerektiğini belirtir.

Uyum sağlama (adaptability) ise liderin değişen şartlara hızla cevap verebilmesini, kriz ve yenilik dönemlerinde esneklik gösterebilmesini ifade eder. Trilling ve Fadel Modeli'nde bu beceri, "farklı ve değişken koşullarda ayakta kalabilmek ve etkili kararlar alabilmek" şeklinde tanımlanmıştır. WEF raporunda ise, "uyum sağlama ve dirençlilik, hızlı değişen dünyada liderlik için kritik nitelikler" olarak sunulmuştur.

Son olarak, sürekli iyileştirme (continuous improvement) alt teması, liderin bireysel ve kurumsal süreçlerde daima daha iyiye ulaşma çabasını yansıtır.

enGauge Framework'te bu konu, "yenilikçi liderler sürekli gelişimi ve mevcut uygulamaların iyileştirilmesini teşvik eder" biçiminde açıklanmıştır.

Tüm bu çerçevelerdeki ifadeler, yenilikçilik ve gelişim odaklılığın, çağdaş liderliğin dinamik ve sürdürülebilir bir dönüşüm sağlayabilmesi için vazgeçilmez olduğunu göstermektedir.

Öz-Yönetim ve Esneklik Teması

Öz-yönetim ve esneklik; liderlikte bireyin kendi duygu, düşünce ve davranışlarını bilinçli bir şekilde yönetebilmesi ve değişen koşullara hızla uyum sağlayabilmesi olarak öne çıkmaktadır. Modern liderlik, yalnızca bilgi ve teknik beceriye değil, aynı zamanda yüksek düzeyde öz-farkındalığa ve dirençliliğe sahip olmayı gerektirir.

Tablo 7: Öz-Yönetim ve Esneklik Teması

Alt Tema / Kod	Kaynak Çerçeve(ler)
Öz-Yönetim (Self-Regulation)	LifeComp, Trilling ve Fadel, OECD Learning Compass, enGauge, Avrupa Temel Yeterlikler
Dayanıklılık (Resilience)	LifeComp, WEF, OECD Learning Compass, Trilling ve Fadel
Stresle Başa Çıkma (Coping with Stress)	LifeComp, Avrupa Temel Yeterlikler, enGauge

Öncelikle, öz-yönetim (self-regulation) alt teması, LifeComp çerçevesinde şöyle ifade edilmiştir: "Kendi duygularının, düşüncelerinin ve davranışlarının farkında olmak ve bunları yönetebilmek; öz-yeterlik, öz-farkındalık ve öz-motivasyon geliştirmek liderlikte temel becerilerdir." OECD Learning Compass 2030 çerçevesinde ise öz-yönetim, "bireyin kendi öğrenmesini planlama, uygulama ve gözden geçirme" olarak tanımlanır.

Dayanıklılık (resilience), özellikle kriz zamanlarında liderin yılmadan hedefe odaklanmasını ve zorluklar karşısında ayakta kalabilmesini ifade eder. WEF raporunda, "Dayanıklılık ve uyum sağlama, hızla değişen piyasalarda başarılı liderliğin anahtarıdır." denilmiştir. Trilling ve Fadel Modeli'nde de "direnç ve azim, liderin engeller karşısında vazgeçmeden yoluna devam edebilmesi" olarak açıklanır.

Son olarak, stresle başa çıkma (coping with stress) alt teması, Avrupa Temel Yeterlikler Çerçevesi'nde, "bireyin stres ve baskı durumlarında duygusal dengesini koruyabilmesi ve rasyonel tepkiler verebilmesi" olarak tanımlanır. enGauge Framework'te ise, "etkili liderler yoğun baskı altında dahi soğukkanlılıklarını koruyabilmeli ve ekibe güven verebilmelidir" ifadesi yer alır.

Sonuç olarak, öz-yönetim ve esneklik teması, liderin içsel gücünü koruyabilmesi, stresli ve belirsiz dönemlerde dahi kararlılıkla yol alabilmesi açısından kritik önemdedir.

Stratejik Karar ve Vizyon Teması

Stratejik karar ve vizyon, liderliğin yön verici, uzun vadeli bakış açısı geliştiren ve bütün ekibi ortak hedefe yönlendiren boyutunu öne çıkarır. Bu tema, liderin yalnızca mevcut durumu yönetmekle kalmayıp, geleceği öngörerek planlar yapabilmesini ve stratejik kararlar alabilmesini gerektirir.

Tablo 8. Stratejik Karar ve Vizyon Teması

Alt Tema / Kod	Kaynak Çerçeve(ler)
Vizyon (Vision)	CCR 4D, OECD Learning Compass, Trilling ve Fadel
Karar Alma (Decision Making)	Trilling ve Fadel, enGauge, OECD De-SeCo, CCR 4D
Hedef Belirleme (Goal Setting)	OECD Learning Compass, Trilling ve Fadel, CCR 4D
Stratejik Planlama (Strategic Planning)	Trilling ve Fadel, OECD Learning Compass, CCR 4D

Vizyon (vision) alt teması, liderin bir yol haritası çizebilmesi ve ekibini ortak bir amaç doğrultusunda harekete geçirebilmesi anlamına gelir. Örneğin, CCR 4D Modeli'nde vizyon, "geleceğe yönelik güçlü bir yön belirleyerek ekip üyelerine ilham vermek" biçiminde açıklanır. OECD Learning Compass 2030 çerçevesinde ise vizyon, "kişinin kendisi, toplumu ve gezegenin geleceği için anlamlı bir yön seçmesi" olarak tanımlanır.

Karar alma (decision making), liderin karmaşık ve belirsiz durumlarda, hızlı ve etkili seçimler yapabilmesini ifade eder. Trilling ve Fadel Modeli'nde bu konu, "delile dayalı ve mantıklı kararlar almak, farklı seçenekleri değerlendirmek ve sorumluluk üstlenmek" şeklinde vurgulanmıştır. enGauge Framework'te ise, "Stratejik karar alma ve kaynakları etkin kullanma, liderliğin kritik bileşenlerindendir." ifadesi yer alır.

Hedef belirleme (goal setting) ve stratejik planlama (strategic planning) ise, liderin hem kişisel hem de kurumsal düzeyde sürdürülebilir başarı için gerekli adımları önceden tanımlayabilmesiyle ilgilidir. OECD Learning Compass 2030 çerçevesinde bu beceriler, "bireyin ve ekibin gelişim yolculuğunda, ölçülebilir ve anlamlı hedefler koyabilmesi" olarak tanımlanmıştır.

Sonuç olarak, stratejik karar ve vizyon teması, liderliğin sadece günlük yönetim değil; geleceğe dair yön, amaç ve değerler üreten bir yol göstericilik anlamına geldiğini göstermektedir. Çağdaş liderler, vizyonları ve stratejik düşünme yetenekleriyle ekibin sürdürülebilir başarısını mümkün kılar.

Katılımcı Liderlik ve Sürdürülebilirlik Teması

Katılımcı liderlik ve sürdürülebilirlik, liderliğin bireysel otoriteyi aşarak toplumun ortak iyiliğine hizmet eden, kapsayıcı ve uzun vadeli bir değer yaratma süreci olduğunu ortaya koyar. Modern liderlik yaklaşımlarında, karar alma süreçlerine katılımın artırılması ve toplumsal faydanın gözetilmesi temel ilkeler arasında yer alır.

Tablo 9. Katılımcı Liderlik ve Sürdürülebilirlik Teması

Alt Tema / Kod	Kaynak Çerçeve(ler)
Katılımcılık (Participation)	UNESCO GCED, OECD Learning Compass, CCR 4D, Avrupa Temel Yeterlikler
Toplumsal Katılım (Community Engagement)	OECD Learning Compass, UNESCO GCED, Avrupa Temel Yeterlikler
Sürdürülebilirlik (Sustainability)	OECD Learning Compass, Avrupa Temel Yeterlikler, UNESCO GCED
Ortak Fayda (Collective Well-being)	OECD Learning Compass, UNESCO GCED

Katılımcılık (participation) alt teması, liderin yalnızca emir veren değil; aynı zamanda ekip üyelerini sürece dahil eden, onların görüş ve katkılarını önemseyen bir rol üstlenmesini gerektirir. UNESCO GCED çerçevesinde bu konu şöyle tanımlanır: "Karar alma süreçlerine etkin katılım, demokratik liderliğin ve vatandaşlık bilincinin temelidir."

Toplumsal katılım (community engagement), liderin topluma karşı duyarlılığını ve etki yaratan projelerde aktif rol almasını ifade eder. OECD Learning Compass 2030 çerçevesinde, toplumsal katılım "bireylerin sadece kendileri için değil, toplumun ve gezegenin iyiliği için de hareket etmesi" biçiminde açıklanmıştır.

Sürdürülebilirlik (sustainability) ise çağdaş liderliğin yalnızca güncel sorunlara değil, aynı zamanda gelecek kuşaklara ve gezegenin refahına da odaklanmasını gerektirir. Avrupa Temel Yeterlikler Çerçevesi'nde sürdürülebilirlik, "ekonomik, sosyal ve çevresel dengelerin gözetilerek, uzun vadeli çözümler üretmek" olarak tanımlanmıştır. UNESCO GCED'de de sürdürülebilirlik, "liderliğin etik sorumlulukla birlikte, kaynakların ve toplumsal değerlerin korunmasını gözetmesi" şeklinde vurgulanmıştır.

Ortak fayda (collective well-being) alt teması ise özellikle OECD Learning Compass'ta, liderin hem bireysel hem de kolektif düzeyde toplumsal iyilik ve refahı gözetmesi gerekliliğiyle öne çıkar.

Tüm bu bulgular, katılımcı liderlik ve sürdürülebilirlik temasının, çağdaş liderlikte demokratik, kapsayıcı ve etik sorumluluğu önceleyen bir değerler bütünü olduğunu göstermektedir. Modern liderler, toplumun farklı kesimlerini sürece katarak sürdürülebilir ve adil bir gelecek için çalışır.

İletişim ve İlham Verme Teması

İletişim ve ilham verme, liderliğin yalnızca yönetsel ve stratejik boyutunu değil, aynı zamanda insanları harekete geçiren, ortak amaçlara motive eden, vizyon ve değerler konusunda örnek olan yönünü ortaya koyar. Bu tema, liderin güçlü ve anlamlı bir etki oluşturabilmesi için iletişim becerilerinin ve motivasyon yetkinliğinin kritik rol oynadığını vurgular.

Tablo 10: İletişim ve İlham Verme Teması

Alt Tema / Kod	Kaynak Çerçeve(ler)
İletişim (Communication)	P21, Trilling ve Fadel, LifeComp, enGauge, CCR 4D, WEF, ISTE
Motivasyon/İlham Verme (Motivation/ Inspiration)	CCR 4D, Trilling ve Fadel, OECD Learning Compass, WEF
Etkili Sunum (Effective Presentation)	P21, enGauge, ISTE
İkna ve Etkileme (Persuasion and Influence)	Trilling ve Fadel, CCR 4D, WEF

Öncelikle, iletişim (communication) alt teması, hemen tüm çerçevelerde liderliğin temel koşulu olarak tanımlanır. Örneğin, P21 çerçevesinde iletişim, "fikirleri, bilgileri ve duyguları etkili ve uygun yollarla aktarma" olarak açıklanmıştır. LifeComp çerçevesinde ise iletişim, "farklı sosyal ve kültürel ortamlarda, uygun iletişim stratejileri ve araçlarıyla açık, doğru ve saygılı etkileşim kurma" şeklinde tanımlanır.

Motivasyon ve ilham verme (motivation/inspiration), liderin ekip üyelerinde bağlılık, güven ve heyecan oluşturması anlamına gelir. Trilling ve Fadel Modeli'nde bu alt tema, "liderin örnek davranışları, vizyonu ve değerleriyle başkalarını harekete geçirebilme yeteneği" olarak vurgulanmıştır. OECD Learning Compass 2030'da ise ilham verici liderlik, "öğrenenlerin kendi amaçlarını keşfetmelerine ve pozitif değişim için harekete geçmelerine olanak tanıyan bir etkileşim biçimi" olarak ifade edilir.

Etkili sunum (effective presentation) alt teması, P21 ve ISTE gibi çerçevelerde, "bilgi ve fikirlerin açık ve ikna edici biçimde sunulabilmesi, mesajın dinleyici üzerinde kalıcı etki bırakması" olarak ele alınır.

İkna ve etkileme (persuasion ve influence) ise, özellikle Trilling ve Fadel Modeli'nde "liderin ekibi ve çevresindekileri olumlu yönde etkileyerek değişime öncülük edebilmesi" biçiminde açıklanır.

Sonuç olarak, iletişim ve ilham verme teması, liderin güven inşa etmesinde, ortak hedefler oluşturmasında ve takım motivasyonunu sürdürülebilir kılmasında hayati bir işlev üstlenir. Etkili iletişim, motivasyon, sunum ve etkileme becerileri çağdaş liderliğin hem bireysel hem de kurumsal düzeyde başarısının anahtarıdır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışma, çağdaş liderlik anlayışının eğitimle ilişkisini 21. yüzyıl yetkinlik çerçeveleri temelinde değerlendirerek, polis amirleri eğitim müfredatlarında yararlanılabilecek çok boyutlu liderlik becerilerini incelemeyi amaçlamıştır. Liderlik, yalnızca yönetsel bir rol olmanın ötesinde; etik davranış, dijital yetkinlik, toplumsal sorumluluk, iletişim, stratejik düşünme gibi alanları kapsayan dinamik bir yetkinlik alanı olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda yapılan tematik analiz sonucunda, dokuz liderlik yetkinliği ve bu yetkinliklere karşılık gelen otuz iki beceri alanı belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, kamusal alanda liderliğin çağın gereklilikleri doğrultusunda yeniden değerlendirilmesi ve bu becerilerin amir yetiştiren kurumsal müfredatlarda sistematik biçimde yer almasının önemini ortaya koymaktadır. Polis amirleri, yalnızca idari ve operasyonel sorumluluklar taşıyan yöneticiler değil; aynı zamanda krizlerde yön gösteren ve kurumsal vizyonu sahaya yansıtan stratejik aktörlerdir. Bu bağlamda liderlik, onların karar alma, problem çözme, iletişim kurma, etik davranış gösterme ve değişimi yönetme sorumluluğunun merkezinde yer almaktadır. Bu sorumlulukların niteliği, eğitim süreçlerinde kazandırılacak liderlik becerilerinin çeşitliliğini ve derinliğini doğrudan belirlemektedir.

Çalışma bulguları arasında yer alan takım çalışması ve iş birliği yetkinliği; iş birliği, takımdaşlık, çatışma yönetimi, sorumluluk paylaşımı ve şefkat gibi becerileri içerir. Özellikle olaylara müdahale, acil durum yönetimi ve saha organizasyonu sırasında etkili ekip çalışması, polis liderinin bu becerileri yönlendirme kabiliyetiyle doğrudan ilişkilidir. Engel (2001), devriye amirlerinin sergilediği liderlik tarzlarının ekip uyumu, görev başarısı ve astların iş doyumu üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle polis amirlerinin hem çatışmaları yönetebilen hem de ortak hedefler etrafında birleştiren liderlik davranışları sergilemesi beklenmektedir.

Etik ve sosyal sorumluluk, liderliğin temel ilkelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Etik davranış, hesap verebilirlik ve toplumsal sorumluluk becerileri, polisin güç kullanımını meşrulaştırırken kamu güvenini koruma kapasitesini de belirlemektedir. Brown ve Treviño (2006), etik liderliğin kurumsal sadakati artırdığını ve etik dışı davranışları azalttığını ortaya koymuştur. Polis liderlerinin etik ilkelere dayalı karar alma becerilerini geliştirmeleri, kurumsal meşruiyetin ve kamu güveninin sürdürülebilirliğini sağlamak açısından zorunludur.

Dijital okuryazarlık ve teknoloji temelli liderlik yetkinliği; dijital okuryazarlık, dijital iş birliği ve dijital vatandaşlık gibi becerileri kapsamaktadır. Siber güvenlik tehditlerinin, dijital suçların ve teknoloji temelli denetim sistemlerinin arttığı bir dönemde, liderlerin dijital araçlara hâkim olmaları beklenmektedir. Cordner (2016), polis liderlerinin dijital dönüşüm süreçlerinde hem yön gösterici hem de uygulayıcı roller üstlenmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Bu yetkinlik, yalnızca

teknik bilgi değil; aynı zamanda dijital etik, veri güvenliği ve dijital liderlik yaklaşımlarını da içermektedir.

Eleştirel düşünme ve problem çözme yetkinliği; karmaşık ve belirsiz durumlarda doğru ve yaratıcı kararlar alma becerisini içerir. Facione (2015), eleştirel düşünmenin liderlikte karar kalitesiyle doğrudan ilişkili olduğunu belirtmektedir. Polis liderlerinin bu becerileri kullanarak yalnızca olaylara müdahale etmeleri değil, aynı zamanda önleyici güvenlik stratejileri geliştirmeleri beklenmektedir. Problem çözme, yaratıcılık ve yenilikçilik, günümüz güvenlik ortamında liderlerin en ayırt edici becerileri arasında yer almaktadır.

Yenilikçilik ve gelişim odaklılık; gelişime açıklık, uyum sağlama ve sürekli iyileştirme becerileriyle tanımlanır. Bass ve Riggio (2006), dönüşümcü liderlerin değişimi tetikleme ve kurumsal gelişimi destekleme kapasitelerine dikkat çekmektedir. Polis amirlerinin hızlı değişen güvenlik tehditlerine, toplumsal beklentilere ve teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilmeleri için bu becerilerle donatılmaları büyük önem taşımaktadır.

Öz-yönetim ve esneklik yetkinliği; öz düzenleme, stresle başa çıkma ve psikolojik dayanıklılık gibi becerileri kapsar. Violanti vd. (2017), polislerin yüksek düzeyde stres ve travmaya maruz kaldıklarını ve bu durumun liderlik performansını olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Bu nedenle liderlik eğitimlerinde duygusal zekâ, öz-farkındalık ve psikolojik dayanıklılık temelli içeriklerin yer alması gerekmektedir.

Stratejik karar ve vizyon geliştirme yetkinliği; vizyon oluşturma, karar alma, hedef belirleme ve stratejik planlama becerilerini içerir. Yukl (2013), stratejik liderliğin uzun vadeli başarıyı planlama ve yönlendirme becerisine dayandığını ifade etmektedir. Polis liderlerinin teşkilatın geleceğine dair stratejik öngörü geliştirmesi ve kurumsal vizyonu sahaya yansıtması, güvenlik politikalarının etkili uygulanması açısından belirleyicidir.

Katılımcı liderlik ve sürdürülebilirlik; demokratik liderlik, halkla iş birliği ve kolektif fayda üretimi gibi becerilerle ilişkilidir. Skogan (2006), toplum destekli polisliğin yalnızca güvenlik değil; aynı zamanda güven inşası olduğunu vurgulamaktadır. Katılımcı liderlik yaklaşımı, polis teşkilatının toplumsal meşruiyetini ve sürdürülebilirliğini artırmakta, halkın güvenlik süreçlerine aktif katılımını teşvik etmektedir.

İletişim ve ilham verme, polis liderliğinin en görünür boyutlarından biridir. Açık iletişim, motivasyon sağlama, etkili sunum ve ikna becerileri; liderin hem personel üzerindeki etkisini hem de kamuoyundaki temsil gücünü belirler. Kouzes ve Posner (2017), etkili liderlerin iletişimde açıklık ve ilham verici olma yönüyle fark yarattığını ortaya koymuştur. Polis amirlerinin güven veren ve motive eden bir iletişim dili geliştirmesi, kurumsal bağlılığı ve kamu güvenini güçlendirecektir.

Tüm bu liderlik yetkinliklerinin geliştirilmesi, yalnızca bireysel performansı değil; aynı zamanda kurumsal etkililiği, toplumsal meşruiyeti ve güvenlik hizmetlerinin kalitesini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, çalışmada belirlenen liderlik yetkinliklerinin ve bunlara karşılık gelen becerilerin, polis amirliği temel eğitimi ile hizmet içi gelişim programlarında yapılandırılması; çağdaş, etik ve stratejik liderlik profilinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Eğitim programlarının, bu çok boyutlu liderlik alanlarına dayalı biçimde tasarlanması; toplumsal güven, yönetişimsel yetkinlik ve mesleki standartlar açısından sürdürülebilir kazanımlar sağlayacaktır.

Kaynakça

Almazrouei, R. A. (2025). Transformational leadership and organizational effectiveness in Dubai Police (Final Thesis). University of Dubai.

Avolio, B. J., ve Gardner, W. L. (2005). Authentic leadership development: Getting to the root of positive forms of leadership. The Leadership Quarterly, 16(3), 315–338. https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2005.03.001

Bass, B. M. (1990). Bass ve Stogdill's handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications (3rd ed.). Free Press.

Bass, B. M. (1990). From transactional to transformational leadership: Learning to share the vision. Organizational Dynamics, 18(3), 19–31. https://doi.org/10.1016/0090-2616(90)90061-S

Bass, B. M., ve Riggio, R. E. (2006). Transformational leadership (2nd ed.). Psychology Press.

Batts, A. W., Smoot, S. M., ve Scrivner, E. (2012). Police leadership challenges in a changing world. U.S. Department of Justice, National Institute of Justice.

Bayley, D. H. (2006). Changing the guard: Developing democratic police abroad. Oxford University Press.

Berelson, B. (1952). Content analysis in communication research. Free Press.

Binkley, M., Erstad, O., Herman, J., Raizen, S., Ripley, M., Miller-Ricci, M., ve Rumble, M. (2012). Defining twenty-first century skills. Assessment and teaching of 21st century skills, 17-66.

Boechler, P. (2011). The leadership development experiences of police supervisors in Canada (Master's thesis). Royal Roads University.

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. Qualitative Research Journal, 9(2), 27–40. https://doi.org/10.3316/QRJ0902027

Braun, V., ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Brown, M. E., ve Treviño, L. K. (2006). Ethical leadership: A review and future directions. The Leadership Quarterly, 17(6), 595–616. https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2006.10.004

Burns, J. M. (1978). Leadership. Harper ve Row.

Charmaz, K. (2006). Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis. Sage Publications.
Cordner, G. (2016). Community policing: Principles and elements. U.S. Department of Justice.
Creswell, J. W. (2013). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (3rd ed.). Sage Publications.
Day, D. V., Harrison, M. M., ve Halpin, S. M. (2009). An integrative approach to leader development: Connecting adult development, identity, and expertise. Psychology Press.
Day, D. V., Fleenor, J. W., Atwater, L. E., Sturm, R. E., ve McKee, R. A. (2014). Advances in leader and leadership development: A review of 25 years of research and theory. The Leadership Quarterly, 25(1), 63–82. https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2013.11.004
Engel, R. S. (2001). Supervisory styles of patrol sergeants and lieutenants. Journal of Criminal Justice, 29(4), 341–355.
European Commission. (2019). Key competences for lifelong learning. Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2766/291008
Fadel, C., Bialik, M., ve Trilling, B. (2015). Four-Dimensional Education: The Competencies Learners Need to Succeed. Center for Curriculum Redesign.
Facione, P. A. (2015). Critical Thinking: What It Is and Why It Counts. Insight Assessment.
Gallos, J. V. (2006). Organization development: A Jossey-Bass reader. Jossey-Bass.
Glenn, R. W., Panitch, B. R., Barnes-Proby, D., Williams, E., Christian, J., Lewis, M. W., Gerwehr, S., ve Brannan, D. W. (2003). Training the 21st Century Police Officer: Redefining Police Professionalism for the Los Angeles Police Department (1st ed.). RAND Corporation.
Goleman, D. (2000). Leadership that gets results. Harvard Business Review, 78(2), 78–90.
Goleman, D., Boyatzis, R., ve McKee, A. (2002). Primal leadership: Realizing the power of emotional intelligence. Harvard Business School Press.
Greenleaf, R. K. (2015). Servant leadership: A journey into the nature of legitimate power and greatness (25th anniversary edition). Paulist Press.
Gravemeijer, K., ve Cobb, P. (2006). Design research from a learning design perspective. In J. van den Akker, K. Gravemeijer, S. McKenney, ve N. Nieveen (Eds.), Educational design research (pp. 17–51). Routledge.
Griffin, P., McGaw, B., ve Care, E. (Eds.). (2012). Assessment and teaching of 21st century skills. Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2324-5
International Society for Technology in Education (ISTE). (2016). ISTE standards for students. https://www.iste.org/standards/for-students
International Society for Technology in Education (ISTE). (2021). ISTE standards for education leaders. https://www.iste.org/standards
Kouzes, J. M., ve Posner, B. Z. (2017). The Leadership Challenge: How to Make Extraordinary Things Happen in Organizations (6th ed.). Wiley.
Komives, S. R., Owen, J. E., Longerbeam, S. D., Mainella, F. C., ve Osteen, L. (2013). Leadership identity development: Challenges in transitioning from leader-centric to leadership-as-process. Journal of Student Affairs Research and Practice, 49(1), 1–20.
Lincoln, Y. S., ve Guba, E. G. (1985). Naturalistic inquiry. Sage Publications.

Lemke, C. (2002). enGauge 21st Century Skills: Digital Literacies for a Digital Age.

Miles, M. B., Huberman, A. M., ve Saldaña, J. (2014). Qualitative data analysis: A methods sourcebook (3rd ed.). Sage Publications.

Mumford, M. D., Todd, E. M., Higgs, C., ve McIntosh, T. (2017). Cognitive skills and leadership performance: The nine critical skills. The Leadership Quarterly, 28(1), 24–39. https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2016.10.012

Northouse, P. G. (2019). Leadership: Theory and practice (8th ed.). Sage Publications.

OECD. (2019). OECD Learning Compass 2030: A series of concept notes. OECD Publishing. https://www.oecd.org/education/2030-project/

Partnership for 21st Century Learning. (2009). P21 framework definitions. Battelle for Kids. https://www.battelleforkids.org/networks/p21

Rashed, M. A. (2025). Leadership dynamics in Gulf law enforcement organizations. Gulf Leadership Studies Institute.

Rychen, D. S., ve Salganik, L. H. (2003). Key competencies for a successful life and a well-functioning society. Hogrefe ve Huber, Gottingen.

Sala, A., Punie, Y., Garkov, V., ve Cabrera, M. (2020). LifeComp: the European Framework for personal, social and learning to learn key competence, Publications Office of the European Union.

Schein, E. H. (2010). Organizational culture and leadership (4th ed.). Jossey-Bass.

Schafer, J. A. (2009). Developing effective leadership in policing: Perils, pitfalls, and paths forward. Policing: An International Journal of Police Strategies ve Management, 32(2), 238–260. https://doi.org/10.1108/13639510910958163

Scott, C. L. (2015). The futures of learning 2: What kind of learning for the 21st century? UNESCO Education Research and Foresight. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000242996

Senge, P. M. (1994). The fifth discipline fieldbook: Strategies and tools for building a learning organization. Crown Currency.

Skogan, W. G. (2006). Police and community in Chicago: A tale of three cities. Oxford University Press.

Stake, R. E. (1995). The art of case study research. Sage Publications.

Stogdill, R. M. (1974). Handbook of leadership: A survey of theory and research. Free Press.

Trilling, B., ve Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times. Jossey-Bass.

UNESCO. (2015). Global citizenship education: Topics and learning objectives. UNESCO Publishing. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232993

Voogt, J., ve Roblin, N. P. (2012). A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences: Implications for national curriculum policies. Journal of Curriculum Studies, 44(3), 299–321. https://doi.org/10.1080/00220272.2012.668938

Violanti, J. M., Owens, S. L., McCanlies, E., Fekedulegn, D., ve Andrew, M. E. (2019). Law enforcement suicide: a review. Policing: An International Journal, 42(2), 141-164. https://doi.org/10.1108/PIJPSM-05-2017-0061

Vuorikari, R., Kluzer, S., ve Punie, Y. (2022). DigComp 2.2, The Digital Competence framework for citizens: with new examples of knowledge, skills and attitudes, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2760/115376

World Economic Forum. (2015). New vision for education: Unlocking the potential of technology. World Economic Forum. https://www3.weforum.org/docs/WEFUSA_NewVisionforEducation_Report2015.pdf

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2022). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (12. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yin, R. K. (2018). Case study research and applications: Design and methods (6th ed.). Sage Publications.

Yukl, G. (2013). Leadership in organizations (8th ed.). Pearson.

GÜVENLİK ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Security Studies

Yazarlara Notlar

Yayın İlkeleri

Güvenlik Çalışmaları Dergisi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü tarafından yılda iki defa basılı ve e-dergi formatında güvenlik kavramı ve güvenlikle ilişkili disiplinlerde yayın yapan akademik ve bilimsel bir dergidir.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nde ulusal ve uluslararası alanda kabul görmüş kriterler doğrultusunda hazırlanan özgün araştırma, derleme, inceleme, çeviri (yazarından ve yayıncı kuruluştan izin almak koşuluyla), edisyon kritik, kitap-sempozyum değerlendirmeleri vb. çalışmalar yayınlanır.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nin amacı ve kapsamı, etik kuralları yayın ilkeleri ve yazım kuralları aşağıda belirtilen şekilde düzenlenmiştir.

Derginin Amacı ve Kapsamı

Güvenlik Çalışmaları Dergisi amaç bakımından "Güvenlik" odaklı olup, ulusal ve uluslararası düzeyde güvenliğe dair problemleri disipliner veya disiplinlerarası açıdan ele alarak kuramsal ve uygulamalı özgün çalışmalar yayımlamayı kendisine ilke edinmiştir. Bu çerçevede sosyal bilimler ve beşeri bilimler alanında yapılan tüm çalışmalara açıktır.

Dergi kapsam bakımından ise güvenlik çalışmaları; polislik çalışmaları; ideolojik, dini motifli ve etnik radikalleşme; terörizm; suç araştırmaları; istihbarat; mali suçlar; siber suçlar; göç ve sınır güvenliği; uyuşturucu ve organize suçlar; insan hakları ile sosyal bilimler dallarındaki çalışmaları içermektedir.

Dergi Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere, yılda iki kez yayımlanır. Güvenlik Çalışmaları Dergisinin yayım dili Türkçe ve İngilizce'dir. Dergide yayımlanan yazıların daha önce hiçbir yayın organında yayımlanmamış, ilk defa Güvenlik Çalışmaları Dergisinde yayımlanıyor olması gerekmektedir. Daha önce bilimsel bir toplantıda sunulmuş olan bildiriler, bu durumun belirtilmesi şartıyla kabul edilebilir.

İlk yayımlandığı tarihten itibaren asgari 25 yıl geçmiş olan; önem ve etki bakımından klasik metin olarak değerlendirilebilecek yazı ve çeviriler, daha önce yayımlanmamış olmaları kuralının istisnasını oluşturur. Bu tür metinlere daha önce yayımlanıp yayımlanmamış olmalarına bakılmaksızın dergide yer verilebilir. Buna ilaveten, dergide kitap eleştirileri de yayımlanabilmektedir.

Makale Değerlendirme Süreçleri

Dergiye gönderilen makaleler derginin internet sayfasında yer alan Makale Yönetim Sistemi (MYS) üzerinden sisteme yüklenecektir. Yazılar, bilgisayar ortamında ve dizgi programlarında kullanılabilecek şekilde Word formatında gönderilmelidir.

Dergiye gönderilen makaleler şekil incelemesinden geçerek hakem değerlendirme sürecine alınmaktadır. Şekil şartlarını sağlamayan çalışmalar hakem değerlendirilmesine alınmamakta, yazar(lar)dan şekil şartlarını sağlamaları istenmektedir. Şekil şartlarına ilişkin doküman internet sitesinden indirilebilir. Şekil şartları açısından eksiksiz olan ma-

kaleler ilgili alan editörleri tarafından incelenerek uygun bulunduğu takdirde hakem değerlendirme sürecine alınır. Dergiye yayımlanmak üzere yollanan makaleler, "kör hakem" yöntemiyle değerlendirilmektedir. Editör, editör yardımcısı veya alan editörleri tarafından makaleler, alanında uzman en az iki hakeme gönderilmektedir. İki hakemin görüş ayrılığı durumunda, üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulmaktadır. Editörler hakemlerden gelen eleştiri ve önerileri kendi değerlendirmeleri ile birlikte yazar/lara iletmektedir. Değerlendirme sonuçları en fazla 90 gün içinde yazara bildirilir. Üçüncü bir hakeme gönderilen eserlerde bu süre 120 güne çıkabilmektedir. Düzeltme talep edilen eserler, editör tarafından yazara gönderilir ve düzeltme için gerekli ek süre yazara verilir. Hakemlerden gelen raporlar doğrultusunda, makalenin yayımlanmasına, yazardan hakem raporuna göre düzeltme istenmesine ya da yazının reddedilmesine karar verilmekte ve karar yazara iletilmektedir. Basımı uygun bulunan yazıların, yayımlanıp yayımlanmayacağına ya da derginin hangi sayısında yayımlanacağına editörler ve/veya yayın kurulu karar verir. Yazar, süreç konusunda Makale Yönetim Sistemi veya E-posta yoluyla bilgilendirilmektedir.

Makale derginin yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmalıdır (Kelime aralıklarından atıf ve kaynakça yazımına kadar bütün detaylar yazım kurallarına uygun olmalıdır).

Makale süreç akışı şu şekildedir:

- Yazar tarafından makalenin Makale Yönetim Sistemine yüklenmesi
- Makalenin şekil açısından incelenmesi
- Şekil incelemesinden geçen makalelerin hakem değerlendirme sürecine alınması
- Editör incelemesi ve gerektiğinde yazardan ek talepler
- Çalışma konusunda uzman 2 hakeme makalenin gönderilmesi (gerekli görülmesi durumunda 3. hakem değerlendirmesine gönderilmesi)
- Hakem görüşleri doğrultusunda makalenin kabulü veya reddine karar verilmesi
- Yayınlanmasına karar verilen makalenin dizgi ve tasarımının yapılması
- Dizgisi ve tasarımı yapılmış makalenin yazara son kontrol için gönderilmesi
- Makalenin yayınlanması

Etik Kurallar

Yayınlanmak üzere dergiye gönderilen çalışmalarda bilimsel atıf kurallarına azami özen gösterilmesi gerekmektedir.

Güvenlik Çalışmaları Dergisinde yayımlanan yazıların fikri sorumluluğu yazarlara aittir. Dergiye gönderilen çalışmalarda, etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerindeki çalışmalar için ayrı ayrı etik kurul onayı alınmış olmalı, bu onay makalede belirtilmeli ve belgelendirilmelidir.

Gönderilen makalenin bir kısmı ya da tamamı başka bir yerde yayınlanmamış, yayınlanmak üzere başka bir yere yollanmamış olmalıdır.

Tüm yazarlar ilgili makaleyi okumuş, onaylamış ve dergiye yayınlanmak üzere gönderildiğinden haberdar olmalıdır.

Makale yazar/lar tarafından yazılmış, özgün bir çalışma olması gerekmektedir.

Dergiye gönderilen çeviri makale çalışmalarında orijinal makalenin yazarından ve yayıncı kuruluşundan izin alındığını gösteren belgenin sunulması gerekmektedir.

Yazar/lar makalenin telif hakkını, makalenin Güvenlik Çalışmaları Dergisinde yayınlanmasına karar verildiğinden itibaren dergiye devretmiş sayılır. Yazar/yazarlar derginin

yazı işlerinden izin almadan makaleyi başka bir platformda (dergi, editoryal kitap, internet sitesi, blog vb.) yayınlayamaz.

Yazar/lar bilimsel etiğin bütün unsurlarını yerine getirmek üzere makale ile birlikte "**İntihal Denetim Raporu**"nu ve "**Etik ve Telif Hakkı Devir Formu**"nu mutlaka doldurarak sistem üzerinden dergiye ulaştırmalıdır.

Yazım Kuralları

Yazım dili Türkçe ve İngilizcedir. Türkçe makalelerin yazım ve noktalamasında ve kısaltmalarda Türk Dil Kurumu internet sitesindeki Güncel Sözlük ve Yazım Kuralları esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

Makalelerde Türkçe ve İngilizce başlık, öz ve abstract, anahtar kelimeler ve keywords; metin içinde giriş, bölüm başlıkları ve sonuç kısımları ile kaynakçanın yer alması gerekmektedir. Makale yukarıda sayılan tüm unsurları ile birlikte 4000 ile 8000 kelime arasında olmalıdır. Makalelerde yer alan Türkçe ve İngilizce öz ve abstract'ın her birinin 150-250 kelime, anahtar kelime ve keywords'ün 3-7 kelime aralığında olması gerekmektedir.

Yazar adı makale başlığının alt satırının sağ köşesine italik koyu, 11 punto olarak yazılmalı; yazarın unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir. Diğer açıklamalar için yapılan dipnotlar metin içinde veya sayfa altında numaralandırılarak verilmelidir.

Yazı karakteri Times New Roman, 11 punto, satırlar bir buçuk aralıklı, açıklamalara ilişkin dipnotlar 9 punto ve tek aralıklı yazılmalıdır.

Dergide yayımlanan makalelere ve makale değerlendirmesi yapan hakemlere 23.01.2007 tarih ve 26412 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Ödenecek Telif ve İşlenme Ücretleri Hakkında Yönetmelik" hükümleri uyarınca telif ücreti ödenir.

Kitap incelemelerinde aşağıdaki hususlara ayrıca dikkat edilmelidir;

Kitap inceleme metinleri 1000 ile 1500 kelime arasında olmalıdır.

Başlık bilgilerinde tanıtım veya incelemesi yapılan eserin adı, yazarı, yayımlandığı şehir ve yayınevi, yayım yılı ve ISBN numarası yazılmalıdır.

Kitap inceleme veya tanıtımı yapan yazarın adı makale başlığının alt satırının sağ köşesine italik koyu, 11 punto olarak yazılmalı; unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir.

Kitap tanıtımı bir eserin sırf özeti değil, eleştirel olarak değerlendirmesi olmalıdır. Kitap tanıtımı yapan yazar kitapla aynı fikirde olabilir veya kitabın fikirlerine karşı çıkabilir veya kitabın sunduğu bilgilerde, yargılarda veya yapıda örnek teşkil eden veya eksik kalan yönleri belirtebilir. Kitap tanıtımı yapan yazar ayrıca kitapla ilgili düşüncelerini de açık bir şekilde ifade etmelidir.

Kitap incelemesi, bir kitaptan ortaya konulan en önemli noktalara ışık tutularak bunların eleştirel olarak tartışılmasıdır. Kitap incelemesi giriş, kitabın özeti, eleştirel tartışma ve sonuç gibi genel bir yapıyı takip etmelidir.

Sayfa Düzeni

Metin içinde yazı tipi 11 punto Times New Roman yazı karakteri kullanılmalıdır. Sayfa Yapısı A4 boyutlarındaki kâğıdın üst, alt, sağ ve sol boşlukları 2,5 cm (0.98 inç) bırakılarak, iki yana dayalı, satır sonu tirelemesiz şekilde olmalıdır. Paragraf arası, ilk satır 1.25, paragraflar arası önceki 3 nk, sonra 3 nk, iki yana dayalı, satır aralığı bir buçuk olmalıdır. Sayfa numaraları alt sağda verilmelidir.

Temel Başlıklar (Birinci Düzey) ortalı ve bold yazılmalıdır. Kendisinden önce ve sonra bir satır boşluk bırakılmalıdır.

İkinci Düzey Başlıklar, sola dayalı ve bold yazılmalıdır. Kendisinden önce ve sonra bir satır boşluk bırakılmalıdır.

Üçüncü Düzey Başlıklar, Sola dayalı bold yazılmalıdır. Kendisinden önce bir satır boşluk bırakılmalıdır.

Dördüncü Düzey Başlıklar, Sola dayalı, bold ve italik yazılmalıdır. Kendisinden önce bir satır boşluk bırakılmalıdır.

Beşinci Düzey Başlıklar, Sola dayalı ve italik yazılmalıdır. Kendisinden önce bir satır boşluk bırakılmalıdır.

Beş düzeyden daha fazla başlık oluşturulması önerilmemektedir.

Atıf ve Kaynakça Yazımı

Atıf

Metin içi yöntemde parantez içinde kaynak gösterimi yapılır. Atıflar makalede kullanılan punto ile yazılır. Bu yöntemde, metin içinde alıntı sonrasında (Yazarın Soyadı, Basım Yılı: Sayfa Numarası) parantez içinde verilir. Bir eserden veya mülakattan doğrudan alıntı yapılması durumunda alıntı 3 satırdan az ise cümle içerisinde kullanılır; 3 satır ve daha fazla ise ayrı bir paragrafta belirtilir. Bu paragraf tek aralıklı, 9 punto ve her iki taraftan 1.25 cm içeriden hizalı yazılır.

Atıf Örnekleri

Tek yazar	(Aras, 2011, s. 236)
İki yazarlı	(Kazgan ve Ulçekno, 2003, s. 32)
Üç ile beş yazar arası	İlk sefer atıf yaparken tüm yazarların adı listelenir; (Kernis, Cornell, Sun, Berry, ve Harlow, 1993). Sonraki atıflarda ise sadece ilk yazarın adı belirtilip "vd." ifadesi kullanılır. (Kernis vd., 1993, s. 42)
Altı ve daha fazla yazarlı metinler	Altı ve daha fazla yazarlı metinlerde, sadece ilk yazarın adı kullanılıp sonrasında "vd." ifadesi kullanılır: (Harris vd., 2001, s. 112)
Yazar olarak bir kurum	İlk atıfta kurumun tam adı açık bir şekilde belirtilerek yazılır: (Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2000, s. 3), sonraki atıflarda ise kısaltması (AKTT, 2000, s.) yazılır. Kurum literatürde kısaltılmış ismiyle biliyorsa ilk atıfta da kısaltma ile kullanılabilir. (EGM, 2000, s. 12)

Editörlü kitaptan bölüm (Bölüm yazarı dikkate alınır)	(Karaışık, 2008, s. 40)
Yazarsız çalışma	(Bilimsel Makaleler Hazırlama, 2000, s. 45)
Standartlar	(TS-40561, 1985, s. 6)
Resmi Gazete	(Başlık, Yıl)
Yazarı olmayan internet dokümanı	(www.hurriyet.com.tr, 2012)
Aynı yazarın farklı yıl birden çok çalışması	(Tekin, 2011, s. 220; 2013, s. 30)
Aynı yazarın aynı yıla ait birden fazla eseri	(Heper, 1999a, s. 165) ve (Heper, 1999b, s. 140)
Aynı soyadlı iki yazar	(Ö. Aslan, 2000, s. 6; M. Aslan, 2010, s. 71)
Birden fazla kaynaktan yararlanma	(Aytekin, 2004, s. 71; Küçük, 2008, s. 87)
Orijinal kaynağa ulaşılamaması durumunda	(Metin içinde bahsedilirse) İnalcık'a göre (akt. Hanioğlu,2012, s. 40) (Metin içinde bahsedilmezse) (İnalcık'tan akt. Hanoğlu, 2006, s. 40)
Kişisel iletişim vasıtasıyla ulaşılan mülakatlar, mektuplar, e-mailler	Kişisel iletişim vasıtasıyla ulaşılan mülakatlar, mektuplar, e-maillerde, kişisel iletişim kurulan kişinin adı ve görüşmenin tarihi belirtilmelidir. Ancak, kişisel iletişim yoluyla elde edilmiş veriler kaynakçaya eklenmemelidir:(N. AlSayyad, kişisel iletişim, 25 Mart 2018)
Dipnotlar ve sonnotlar	APA yazım stilinde, dipnot ve sonnot kullanımı pek tercih edilmemektedir. Bundan dolayı mümkün olduğu kadar az dipnot kullanılmalıdır. Yalnızca çok elzem bir açıklayıcı not gerektiğinde dipnot kullanılmalıdır.

Önemli not: APA atıf ve kaynakçada "and" yerine "&" kullanılmasını önermektedir. Ancak Türkçede "&" sembolü "ve" yerine kullanılmadığından, Türkçe olarak yazılan metinlerde atıf yaparken ve kaynakça yazarken "&" sembolü kullanılmamalıdır.

Ayrıca, üç kişiden çok yazarlı metinlere atıf yaparken APA "et al." (Kernis et al., 1993, s.65) kullanılmasını önermektedir. Ancak Türkçe'de "et al." yerine "vd." (Kernis vd., 1993, s. 65) kullanılmalıdır.

Bununla birlikte, eğer değerlendirilmek üzere Güvenlik Çalışmaları Dergisi'ne gönderilen çalışma İngilizce hazırlanmışsa, bu metinlerde atıf ve kaynakçada APA standartlarına uygun olarak "and" yerine "&" sembolü ve "et al." kullanılmalıdır.

Kaynakça

Kaynak bilgileri verilirken yazar(lar)ın önce soyadı sonra adı yer alır. İki yazarlı bir kaynakta yazarlar arasına "ve" bağlacı konur. İkiden fazla yazarlı eserlerde ise yazarların arasına noktalı virgül (;) konulup son yazardan önce "ve" bağlacı konulur.

Yazarlar soy ismine göre alfabetik olarak sıralanır. Yazarların soyadları ve adlarının ilk harfi büyük yazılır. Kullanılan kaynağın künye bilgileri açık olmalıdır. Çok basımlı kitap-

larda baskı sayısı yazılır. Yabancı kaynaklarda, künye bilgilerinin tamamı kaynağın yazım dili ile yazılır, Türkçeleştirme yapılmaz.

Kaynakça Örnekleri

Kitap, temel biçim	Yazar, A. A. (Yayın yılı). Çalışma adı. Yer: Yayıncı.
Tek yazarlı kitap	Özbudun, E. (2008). *Anayasalcılık ve demokrasi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
İki yazarlı kitap	Alkın, S. ve Özer, K. (2011). *Muhafazakarlığın farklı boyutları*. Ankara: Kadim Yayınları.
Üç ile yedi yazar arası kitap	Yazar1, A.A., Yazar2, A.A., Yazar3, A.A., Yazar4, A.A., Yazar5, A.A. ve Yazar7, A.A. (Yayın yılı). *Kitabın adı*. Yer: Yayıncı
Süreli yayında makale, temel biçim	Yazar, A. A., Yazar, B. B., ve Yazar, C. C. (Yıl). Makale adı. *Dergi adı, cilt. No* (sayı no), sayfa/lar. doi:http://dx.doi.org/xx.xxx/yyyyy
Tek Yazarlı Makale	Ayhan, U. (2016). Yeni güvenlik konsepti ve güvenliği sınır ötesinde karşılama. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi. 18*, (3-4), s.26-41.
İki yazarlı süreli yayın	Wegener, D. T. ve Petty, R. E. (1994). Mood management across affective states: The hedonic contingency hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology, 66*, 1034-1048.
Üç ile yedi yazar arası süreli yayın	Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T. ve Bach, J. S. (1993). There's more to self-esteem than whether it is high or low: The importance of stability of self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology, 65*, 1190-1204.
Yazar adı olarak kurum	Emniyet Genel Müdürlüğü. (2000). *Polis 1999 Emniyet Genel Müdürlüğü çalışmaları.* Ankara: EGM APK Dairesi Başkanlığı, Yayın No.138.
Yazar Adı bilinmiyorsa ya da yoksa	International Tourism Report. (1997). *Travel and tourism intelligence.* No. 2.
Çeviri	Serra, N. (2011). *Demokratikleşme sürecinde ordu: Silahlı kuvvetlerin demokratik reformu üzerine düşünceler*. (Şahika Tokel, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
Hazırlayan	Pamir, N. (Haz.). (1993). *Terörizm, kont-terör ve güvenlik.* İstanbul: Kastaş Yayınları.
Editörlü Kitap	Yazar, A. A. (Ed.). (Yayın yılı). *Kitap adı*. Yer: Yayıncı.
	Özbek, M. (Ed.). (2005). *Kamusal alan*. İstanbul: Hil Yayınevi. Diamond, L. ve Plattner, M. (Ed.). (1996). *Civil-military relations and democracy*. Baltimore ve London: Johns Hopkins University Press. Özkol, A. O., Delici, M. ve Özhan, S. (Ed.). (2009). *ABD dış politikası.* İstanbul: Küre Yayınları.

Editörlü Kitapta Bölüm	Yazar, A. A. (Yayın yılı). Bölüm/makale adı. A. Editör ve B. Editör (Ed.), *Kitap adı* içinde (sayfa numaraları). Yer: Yayıncı.
	Çınar, M. (2011). 2000'li yıllarda Türkiye'de siyaset. A. Demirhan (Ed.), *2000'li yıllarda siyaset ve siyasi partiler* içinde (s.136-152). İstanbul: Meydan Yayıncılık.
Yazarsız Süreli	*The Economist.* (2011). Trade and wages. s. 341, Londra s.74-75.
Sempozyum ve Kongrede Sunulan Yayınlar	Taşagıl, A. (2017). Gök Türk döneminde iç güvenlik meselesine bir bakış. *Türk polis tarihinin kökenleri. 1. Uluslararası kolluk tarihi sempozyumu*, 15-17 Nisan 2016, Ankara: Polis Akademisi Yayınları, ss. 15 - 32.
Raporlar	Burke, W. F., Uğurtaş, G. (2002). Seismic interpretation of thrace basin. *TPAO internal report.* Ankara.
Yazarsız Raporlar	Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi. (2016). Türkiye'de güvenlik sektörünün dönüşümü: Polisliğin yeniden yapılandırılması. Ankara: Polis Akademisi Yayınları
Seminerler	Lawrence, E. (1983). Gelişmiş ülkelerde sermaye piyasası ve bankaların fonksiyonu. *Uluslararası sermaye piyasası ve bankalar seminerı*. 24-25 Ekim 1983. Çeşme, ss.33-37.
Standartlar	TS-40561. (1985). *Çelik yapıların plastik teoriye göre hesap kuralları*. Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
Broşür	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2006). *Enflasyon hedeflemesi.* [Broşür].
Gazete	Bardakçı, M. (2016, 16 Aralık). Halep dramı Osmanlı'nın hala devam eden tasfiye mücadelesidir. *Haber Türk*, s.6.
Online gazete makalesi	Yazar, A. A. (Yıl, Gün Ay). Makale adı. *Gazete Adı*. http://www.aaaaaaaaaaa.com/full/url/ adresinden erişildi.
Resmi Gazete	Başlık. (Yıl, Gün Ay). Resmi Gazete (Sayı: xxx). Erişim adresi: http://xxxx
Sözlük	Madde başlığı. (Yıl). Sözlük ismi. Yer: Yayıncı
Ansiklopedi	Yiğit, İ. (2009). Bahri Memluk sultanları. *İslam tarihi ansiklopedisi* içinde (Cilt. 7, ss. xx-xx). İstanbul: Kayhan Yayınları.
Devlet Dokümanları	Genelkurmay Ateşe Başkanlığı. (2000). *57. piyade alayının tarihçesi*. Ankara: Milli Savunma Bakanlığı Arşiv Müdürlüğü. Yayın No: 19175.
Kutsal Kitaplar	*Kur'an.* Bakara süresi. Ayet 25 (Mealde Basımevi ve meal yazarı belirtilir).
Yayınlanmamış Tezler	Haklı, S. Z. (2014). *Liberalizm ve komüniteryanizmde birey fikri: Kar- şılaştırmalı bir inceleme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Ankara
Mahkeme Kararları	Yargıtay H.G.K. 19 Mayıs 1963. E. 4-39, K.59 (*Adalet Dergisi*, Mart-Nisan 1964). 3-4.

Kişisel Görüşme (Mülakat)	Taşkın, M. Atatürk Mahallesi Muhtarı. (15.01.2017). *Mahallenin güvenlik sorunlarının çözümüne ilişkin görüşme.* Ankara.
İnternet-Yazar Adı Olarak Bir Kurum	TCMB. (2012). *Finansal istikrar raporu*. http://www.tcmb.gov.tr/ (E.T.04 Temmuz 2012).
İnternette Yayımlanan Gazete Makalesi	Henninger, D. (2012). The president that time forgot. *Wall Street Journal*. 28 Haziran 2012. 04 Temmuz 2012 http://online.wsj.com/article/wonder_land.html?mo- d=WSJ_topnav_europe_opinion#articleTabs=article adresinden erişilmiştir.
Elektronik Posta	Beck, A. (2011). (bna@le.ac.uk). *Crime prevention report*. Ahmet Güney'e kişisel e-posta. 12 Haziran 2011 [aguney53@gmail.com].
Film ya da Video	Valdes, D. (Yapımcı). (1999). F. Darabont (Yönetmen). Green Mile [Film]. ABD: Warner Bros Pictures
Televizyon Programı	Özdemir, C. (Yapımcı). (2012). *5N1K* [Televizyon Programı]. 27 Haziran 2012. İstanbul: CNN TÜRK tv. Sopel, J. & Donovan, T. (Producer). (2012). Political shows [Television Broadcast]. 04 July 2012. London: BBC One.
Ses Kaydı	Selçuk, M. (1999). Aziz İstanbul [CD]. İstanbul: YKY Müzik.
Video Kayıtları	Son Darbe: 28 Şubat. (2012). 2. Bölüm. 65 dak. Türkiye: CNN TÜRK. 2012.

Tablolar

Tablo numarası ve başlığı, tablonun bir aralık üstünde yer alır. Başlıkla tablo arasında ayrıca boşluk olmaz. Tablo numaraları (**Tablo 1**., **Tablo 2.** vd.) şeklinde verilir. Tablo kelimesi, numarası ve nokta koyu (bold) yazılır. Tablolarda kullanılan verilerin kaynağı, tablonun sol alt köşesinde belirtilir ve koyu olarak "**Kaynak:**" şeklinde yazılır. Tablonun başlığı ve kaynağı yazılırken sadece ilk kelimenin ilk harfi büyük yazılır, diğer kelimeler küçük harfle yazılır ve koyu (bold) olmadan yazılır.

Örnek Tablo:

Tablo 1. Kara para aklamada kullanılan sektörler

	Yerleştirme	**Ayrıştırma**	**Bütünleştirme**
Bankacılık	x	x	x
Döviz Büroları	x		
Para Transferleri	x		
Menkul Kıymet	x	x	x
Sigortacılık	x	x	x

Kaynak: Aydın, (2010, s.42).

Şekiller

Şekil numarası ve başlığı, şeklin altında yer alır. Şeklin kaynağı şekilden sonra parantez içinde verilebilir.

Örnek şekil:

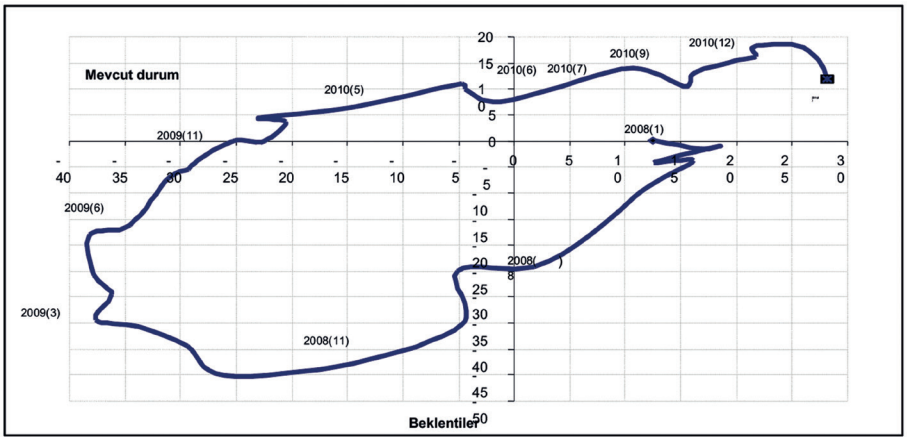

Şekil 1. Almanya, reel kesimde mevcut durum ve beklentiler, (Kaynak: Gürsel ve Balcı, 2011, s.5)

Yazışma Adresi / For Correspondence:
Güvenlik Çalışmaları Dergisi
Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
Necatibey Cad: No:108 06580 Anıttepe/Çankaya-Ankara / Türkiye
Tel: +90 (312) 462 90 43 • E-mail: guvenlikcalismalari@pa.edu.tr
www.**guvenlikcalismalari**.pa.edu.tr